

Steens skrifter
om
Førde sokn

Fredrik Martin Budtz Steen
(1836-1907)

Bind 3 av 6

Forord til (første) boka av F.M.B. Steen

I denne bok som jeg idag, 28.oktbr.1903, har anskaffet er det min akt å innføre opptegnelser om "Førde i gamle Dager".

I de 19-20 år jeg som sorenskriver bodde i Førde, samlet jeg i ledige stunder hva jeg fant om bygdens fortid. Foruten trykte bøker har mine kilder især vært sorenskriverarkivet, tildels også fogde- og prestearkivene. En del opplysninger har jeg også fått i Riksarkivet da jeg i årene 1880, 1881 og 1882 som stortingsmann oppholdt meg i Kristiania (Oslo).

Opptegnelsene kan ikke ha interesse for andre enn bygdens folk, men jeg har hatt anledning til å bemerke at disse satte pris på å få høre om deres bygds fortid, om hvem som eide og bodde på gårdene o. s. v., og jeg har derfor trodd å gjøre mine forrige sambygdinger en tjeneste ved å sørge for at mine opptegnelser ikke kom vekk. Det er nemlig min mening å innlevere dem til Riksarkivet eller Bergens Statsarkiv eller Bergens Museum eller kanskje Bergens historiske Forening, forat de kan oppbevare dem, så de muligens kan komme interesserte til nytte i fremtiden.

Ved undersøkelser i Riksarkivet vil en særlig for det 17. århundres vedkommende kunne fremdra meget mere til opplysning. om bygden, men til sådanne undersøkelser har jeg siden 1882 ikke hatt anledning. Den orden som de forskjellige stykker kommer i vil bli tilfeldig eller vilkårlig. Det bør også erindres at opplysningene er samlet i løpet av en lengere årrekke, og at det derfor kan forekomme adskillige gjentakelser.

Dette første opplag av seks bind er trykt i åtte eksemplar.

November 2012

Takk til:

- Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, som har digitalisert bøkene etter O.Tjønneland med tekstprogrammet OCR-skanning. Dette har forenkla arbeidet med den elektroniske utgåva mykje.
- Fylkesarkivet for å legge den elektroniske utgåva på Internett.
- Statsarkivet i Bergen, for tilsende sider frå Steens handskrivne originalbøker
- Statsarkivet for å legge alle originalbøkene tilgjengeleg på Internett.

Avskrift

av

Sørenskriver F. M. B. Steens skrifter

om

Førde sokn i gamle dager

Tredje bind

1947 / 1950 av O. Tjønneland

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i *kursiv*, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Register.

<u>Tredje bind:</u>		<u>O.Tj.</u>	<u>(Steen)</u>	<u>Side</u>
G. nr.	15. Klopstad	1-11	(1-14)	6
	16. Rotenes	12-24	(15-30)	13
	17. Erdal	25-39	(33-54)	21
	18. Erdalsdal (= Indre Erdal)	40-47	(55-66)	32
	19. Fossen	48-52	(67-73)	37
	20. Hornnes (Hornes).....	52-68	(75-98)	40
	Litt om Førde kirke og dens jordegods ...	69-90	(99-131)	52
	21. Førde (Skei).....	91-126	(133-178)	67
	Litt om Hundvedbakken (del av Skei) ...	127 -137	(178-192)	96
	22. Førde prestegård	138-142	(197-202)	103
	23, 24. Hjelle med Ytre Slåttene	143-166	(207-237)	106
	25. Ramstad	167-201	(239-290)	123
	26. Furebø	202-231	(291-333)	150
	27. Tjønneland	232-267	(335-378)	171
	Registeroversikt, alle bind.....			197

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

I.**Forord til tredje bind.**

I dette hefte som jeg anskaffet februar 1904, akter jeg å innføre hva jeg har opptegnet om gårder i Førde sokn. De vil bli behandlet i den orden hvori de finnes i den trykte matrikkel. Jeg oppfører eierne og brukerne i såvidt mulig ubrutt rekkefølge og meddeler et og annet om de således nevnte personer. Jeg har særlig lagt an på å fremdra hva jeg har funnet fra de eldste tider, men selvfølgelig ville det kunne frem-hentes mange flere etterretninger om man i Riksarkivet gjennomgikk lensregnskaper og fogderegnskaper for såvidt de ennå finnes fra år til annet. Hvilke materialer jeg har hatt til min rådighet, vil erfares av selve gårdshistorien og hva jeg har opptegnet i de andre hefter.

xxxx 0 xxxx

Klopstad: Klopstad nevnes i "Bergens Kalvskinn" der er fra 1350, idet der sies at Førde kirke og Førde prest hver eier 3 spannbol i gården. Et spann smør antas å være fjerdeparten av 1 laup. Disse 6 spannbol kan kun ha vært en mindre del av gården, der iøvrig må ha tilhørt andre.

Ennå den dag idag finner man i sorenskriveriets pantereregistre anført at Førde kirke og Førde prestebol hver eier 6 mark smør av Klopstad under bygsel - og denne kirkens og prestens - rett til løs landskyld av 12 mark er antagelig en levning av deres eiendomsrett til 6 spannbol. Etter forordning av 7.august 1514 skulle av flere sameiere i en gård den "der eier den største Part og beste Mann er, råde til Bygsel elle Eiere tilgode," det vil si at beste mann skulle anta leilendinger og dele bygselpengene med sine sameiere i forhold til hva hver især eide, men det ser ut til at beste mann har glemt det siste og selv beholdt den hele bygselsum, således 2. at de mindre lotteieres eiendomsrett er skrumpet inn til rett til landskyld alene.

Om hvem der foruten Førde kirke og Førde prest eide Klopstad har jeg ikke funnet noen opplysning før i foged Nils Buschs jordebok av 1626. Her sies det at de andre eiere var de velbyrdige Rosenkrantsler. Denne berømte danske adelssekt hadde arvet fru Inger Erlandsdatter av Losna-ætten, der døde 1526 eller 1527 og det er antagelig at Klopstad har tilhørt henne.

Ennå 1672 oppføres Rosenkrantsene som eiere, men i deres sted oppføres 1684 Peder Hansens enke, Margrethe Nilsdatters arvinger. Peder Hansen hadde vært rådmann i Bergen og var død 1678. Han var en bror av Hans Hansen, der eide Hafstad og 1676 ble adlet under navnet Liljenskjold. En sønn av Peder Hansen, Nils Pedersen Smit eller Smed, ble siden biskop i Bergen.

Senere kom gården i sorenskriver i Sunnmøre, Nils Åsmundsen Fuhrmans eie, og da han døde, etterlatende seg enken Cicilie Castberg og to sønner, ble gården deres. Enken giftet seg senere med foged i Sunnfjord, Jens Tøgersen Rosenberg, og denne oppgis derfor 1691 som eier. Når det i et av fogden selv forfattet regnskap av 1703 står at Klopstad tilhører Nils Rasmussens arvinger, da betegnes derved ikke noen forandring i eiendomsforholdet, da Nils Rasmussens arvinger var fogdens kone og stesønn. Det heter derfor også i et regnskap av 1715 at gården tilhørte Jens Tøgersens arvinger.

Noen år etter, nemlig 1723, finner jeg oberst Gerhard Christoffer Münthe skrevet som eier av gården. Ved auksjonen 1726 over Svanøgodset kjøpte Münthe, som vi senere skal få se nabogårdene Rotenes, Erdal og Fossen foruten en mengde andre gårder rundt om i Sunnfjord, men etter hans nød solgte enken Kristie von Unger ved skjøte av 1.juni 1736 de her nevnte gårder - deriblant Klopstad - til sokneprest til Nykirken i Bergen mag. Fredrik Holberg, en bror av 3. vår berømte Holberg.

En datter av mag. F.C. Holberg var gift med sokneprest til Askevold, prost Fredrik Arentz, der senere ble biskop i Bergen og hadde med ham flere barn, deriblant Hans Arentz der var sorenskriver i Sunnfjord i ca 30 år, til sin død 1793, Fredr. Chr. Holberg Arentz, rektor i Bergen og Edel Sofie Arentz som døde ugift. De to siste sees å ha arvet Klopstad etter deres morfar mag. F. C. Holberg som døde 1748, ca 10 år etter sin kone.

Ved skjøte av 2.januar 1764 solgte rektor Arentz sin part av gården til proprietær på Hellevik i Fjaler, Henrik Pedersen Finde. Da først denne og siden hans enke, Anne Dorthea, født Daae, var død, ble gårdparten solgt ved auksjon 10.juli 1772 og da kjøpt av Jakob Madsen Rotenes, den ene halvdel som bruktes av Ole Simonsen og Chrispinus Larsen den andre halvdel der bruktes av Jens Anderssen.

Da Edel Sofie Arentz døde 1781, arvet hennes søsken gårdparten, som så i 1792 ble tilskjøttet leilendingen Johannes Andersen. Ved dette siste salg og ved auksjonsskjøtet av 1772 var Klopstad kommet i bønders eie. Gjennom århundreder hadde garden vært brukt av bygselmenn, men nå var det etter hvert kommet dit at eier og bruker ble samme mann, hva der under våre forhold sikkerlig er det heldigste forhold.

Jeg skal nå omtale de enkelte bruk og benytte de betegnelser som finnes i den i 1838 trykte matrikkel.

L.nr.52: Denne part av gården som Jakob Madsen Rotenes kjøpte på auksjonen 1772, ble ved skifte etter ham det følgende år utlagt på hans to døtre, Anne Malene og Lovise Jakobsdøtre, hver med en halvdel. Anne Malenes part ble 1795 av hennes mann, Mads Pedersen øvre Redal tilskjøttet leilendingen, Ole Samsonsen, som 1800 solgte 4. den til

sønnen, Simon Olsen, og da så denne siste 1807 av Lovise Jakobsdatters mann, Anders Mathiassen Kirketeig, fikk skjøte på hennes part, ble han dermed eier av det hele bruk. Simon Olsen skjøtte 1847 bruket til svigersønnen, Salomon Madsen, denne igjen 1870 til sønnen, Bendiks Salomonsen, og denne igjen 1887 til Elias Kristiansen.

L.nr.53: Det bruk som Chrispinus Larsen, som da var tjenestedreng hos Jakob Madsen Rotenes, kjøpte 1772 på auksjonen etter Anne Dorthea Finde, solgte han 1801 til sønnen, Lars Chrispinussen, denne igjen 1841 til Josef Larsen og denne igjen 1880 til Ole Kristiansen som fremdeles(ca 1903) eier og bruker på en liten part nær, Hasle kallet, som han 1883 solgte til Judith Larsdatter Erdal.

L.nr.54: Dette bruk endelig som Johannes Andersen kjøpte 1792 ble av ham 1813 solgt til sønnen Elias Johannesen. Ved skifte 1827 etter Elias's kone, Anne Markvardsdatter, ble bruket delt, så enkemannen og hans datter, Marthe, fikk hver sin halvdel, men Elias innløste 1833 igjen sin datters part, men senere er bruket gjentatte ganger blitt sønderlemmet.

Først ble plassen Klopstadkvien - omtrent en fjerdedel av bruket i 1838 fraskilt og solgt til plassmannen, Simon Henriksen, hvis enke 1869 solgte til Moses Mosessen fra Gjesdal, der igjen 1886 solgte til sin sønn, Ole Mosessen. (*Kvieneset, nå G.nr.15, B.nr.6 av skyld 1.63- O.Tj*)

Derpå delte Elias Johannesen de gjenværende tre fjerdeparter av bruket i to like deler (hver av skyld 1 daler 3 skilling) og solgte 1843 den ene halvdel for 300 spdlr. til lensmann Johannes Falch, men beholdt den andre. Han fikk dog ikke lenge beholde den gjenværende part. for 1850 lot en pantekreditor, Nils Olsen. Kråkenes, den sette til auksjon og fikk selv tilslaget på den. Nils Kråkenes solgte straks til Nils Eriksen og dennes enke, Anne Simonsdatter solgte 1879 til den nåværende eier, Samson Olpersen (*Det nåværende Br.nr.4 - O.Tj.*)

Den annen part, som lensmann Falch hadde kjøpt i 5. Den part av lnr.54 som lensmann Falch hadde kjøpt lot han 1845 dele i to like deler. Den ene del (av skyld 2 ort og 13 skilling) solgte han ved skjøte av 4.juli 1845 for 165 spdlr. til Ole Hansen, som igjen under 3.juli 1747 for 296 spdlr. solgte til Kristian Abrahamsen Ramstads enke, Aalet Haldorsdatter, som hadde parten til 1885 da hun med sin annen mann, Anders Eliassen, solgte den til Kristian Madsen Høiseth som endelig 1867 solgte den til Martinus Larsen Fossen.

Den annen halvdel av hva lensmann Falch i 1843 hadde kjøpt hos Elias Johannesen (2 ort 14 skilling) solgte han ved skjøte av 7.novbr. 1845 for 215 spdlr. til Henrik Samsonsen, hvem den dog året etter, nemlig under 4.juli 1846, ble frasolgt ved tvangsauksjon etter

rekvisisjon av Sunnfjord sorenskriveri. Lensmann Falch som i 1843 hadde kjøpt for 300 spdlr. og 1845 solgt for tilsammen 365 spdlr., gjorde atter et lite kupp, idet han ved tvangsauksjonen kjøpte for 200 spdlr. og under 6.novbr. 1847 solgte for 250 spdlr. til eieren av lnr.52, Simon Olsen Klopstad. Siden har denne part vært slått sammen med lnr.52 og har hele tiden fulgt dette bruk.

Det er eierne som foran er oppregnet. Nå skal jeg nevne noen leilendinger fra gammet tid. Årene 1563 og 1567 har jeg funnet nevnt en Oluf der begge ganger oppføres som eneste oppsitter på gården. Siste år hadde han som leding å svare 6 mark talg og et geiteskinn.

Året 1591 nevnes to menn, Peder og Christoffer, som oppsittere, men på en sådan måte at en nærmest må tro at de var småbrukere. De betalte tilsammen akkurat samme leding som Oluf 1567. Peder og Kristoffer nevnes også 1598/99.

År 1603 møter vi nye navn, Anders og Mons, og fra nå av er det alltid minst to oppsittere på gården. Anders og Mons nevnes atskillige år ved siden av hverandre, men enkelte ganger (1610-1611) også en Kristoffer måskje den samme som vi hadde på gården 1598/99.

I foged Busch's jordebok av 1626 står Anders og Mons fremdeles som oppsittere, men nå også en Oluf. Senere enn 1626 har jeg ikke funnet Mons nevnt. Men Anders ble ennå i mange år sittende på gården.

Fra 1635 og fremover nevnes Anders og Bent ved siden av hverandre, således i et koppkattregnskap av 1645/46 hvorav man ser at hver av dem betalte skatt for seg og kone, Bent også av dreng og 6. pike, og fremdeles i et skatteregnskap for 1646 der viser oss at de brukte hver sin halvdel av gården. I sistnevnte regnskap sies også at Rosenkrantsene hadde bygselrådighet over hele gården, altså også over kirkens og prestens småparter. Senere enn 1646 har jeg ikke funnet Anders nevnt, men han hadde jo sittet på gården allerede 1606. Bent derimot nevnes ennå lenge fremover.

I årene 1657-1662 nevnes Bent og Jakob side om side som oppsittere. Etter et kvegskattregnskap av 1657 skattet Bent av 12 kyr, 9 geiter og 16 får, Jakob av 13 kyr, 12 geiter og 11 får, men ingen av dem av hest. Siden de fødte omtrent like meget, må man anta at de brukte hver sin halvdel av gården. Etter 1662 har jeg ikke støtt på Bents navn.

Intet var alminneligere på den tid enn at ved en leilendings død hans sønn eller svigersønn fikk bygsel på bruket eller at hans enke giftet seg påny, og at da hennes nye mann fikk bygselbrev. Følgen herav ble at en og samme slekt i flere generasjoner ble sittende som bygselmenn på gården. Mellom de foran oppregnede oppsittere på Klopstad eller i all fall mellom noen av dem har vært der, muligens ved ekteskap, slektskap eller

svogerskapsforhold, om dette enn ikke med bestemthet kan påvises. At det i det minste gjelder for noen av de senere bygselmenn vil vi nedenfor få se.

Etter Findes folkeliste av 1664 var der da på Klopstad, foruten en husmann Anders, to oppsittere, nemlig Jakob som vi kjenner fra før, og Simon. Jakob var 45 år og Simon 30 år gammel. Simon var en bror av Ole og Jakob Olssonner Rotenes. Hans kone het Anne Bentsdatter og var utvilsomt en datter av den tidligere oppsitter Bent. Jakob var gift med Marthe Rognaldsdatter og hadde med henne blant andre barn sønnen Bent, og jeg formoder derfor at den eldre oppsitter Bent også var Jakobs far, så at Simon og Jakob var svogre.

Z

Et manntall av 1672 viser at gården ikke nå lenger var delt i to like store bruk, men at Simon hadde to tredjedeler og Jakob en tredjedel. Etter Simon Olsen holdtes skifte 23.mai 1687 mellom enken Anne Bentsdatter og deres tre barn: Ole, Brita og Anne. Jakob levde 12 år lengere. Etter ham holdtes skifte 2.novbr. 1699 mellom enken, Marthe Rognaldsdatter og deres barn: Bent, Marthe og Bergitte.

Folkelisten av 1701 nevnes som oppsittere på Klopstad Ole Salomonsen 50 år gml. og Bent Jakobsen 45 år gml. Ole Salomonsen hadde fått bygselbrev våren 1692 av den daværende eier av Klopstad, Jens Tøgersen Rosenberg, på 2 pd. av gården, altså samme part som Simon Olsen brukte eller to tredjedeler. Klopstads skyld var nemlig 1 laup eller noe høyere enn den gamle landskyld. Hvorfra Ole Salomonsen kom har jeg ikke kunnet finne ut. Han synes ikke å ha hørt hjemme på Klopstad og har neppe heller vært gift med sin formanns enke, Anne Bentsdatter. Han sees nemlig 4.juli 1706 å ha holdt skifte etter sin kone, men hun het Marthe Jakobsdatter. Med Ole Salomonsen hadde hun sønnen Ole og av et tidligere ekteskap hadde hun sønnen Bertel og datteren Salmøi. Mulig var det jo at Ole Simonsen først har ektet Anne Bentsdatter og etter et kortvarig ekteskap med henne giftet seg med Marthe Jakobs-datter, men dette forekommer meg dog ikke sannsynlig, enda man av skifte 1607 ser at han hadde vært gift før. Man kunne snarere gjette på at Ole Salomonsen i 1706 avdøde kone Maritte var datter av Jakob som hadde den minste part av Klopstad og som hadde en datter av samme navn. I all fall hadde de to samtidige oppsittere, Ole Salomonsen og Bent Jakobsen vart svogrer. Ennå 1719 oppføres i fogdens kassabok Ole som bruker av 2 pd. av Klopstad, og dette er visselig Ole Salomonsen.

Bent Jakobsen er utvilsomt sønn av den Jakob som der holdtes skifte etter 1699 og har etterfulgt sin far som bygselmann på den minste part av gården. Som bruker av 1 pd. nevnes han ennå i fogdens g kassabok for 1719, men kassaboken for 1724 har "Bents Enke," som sedvanlig uten å nevne navn.

Ole Salomonsens ettermann på det største av Klopstad-brukene har formodentlig vært Nils Nilsen. I kassaboken for 1724-1731 nevnes han som bruker av 2 pd. Etter ministerialboken døde han i en alder av 58 år i 1732. Han var fra Ullebust. Ministerialboken viser at Nils Nilsen Ullebust 1.pinsedag 1729 ble trolovet med og høsten samme år vidd til Salmoi Olsdatter. Nils Nilsens ettermann både i ekteskapet og i bygselen ble Jon Pedersen Hamre og Salome (d.e.Salmoi) der 5.oktbr. 1733 ble trolovet og 25 novbr. samme år ektevidd. I kassaboken oppføres Jon Pedersen som bruker av 2 pd. av Klopstad fra 1733 og fremover til 1743, men fra 1743 som bruker bare av ½ pd. Han døde 1755, 76 år gammel, overlevd av konen som han hadde 2 døtre med, Nelle og Kari. Under skiftet etter ham kalles han Jon Pedersen Klopstad-kvien. Jon Pedersen har altså adskillige år før sin død, fratrukk sitt bruk og nøydt seg med Klopstadkvien. Han vek plassen for Jens Andersen Hornnes, der 1743 var blitt trolovet med Nelle Nilsdatter, en stedatter av Jon Pedersen og datter av den før nevnte Nils Nilsen fra Ullebust og Salmoi Olsdatter. Jens Andersens bygselbrev er datert 24.oktbr. 1744. Han døde 1779 og av skiftet etter ham ser en at hans kone, Nelle Nilsdatter overlevde ham, at han hadde en datter, Marthe Jensdatter, gift med Ole Simonsen, og at denne Ole Simonsen styrte det halve bruk. Ole Simonsen var fra Ultang og hadde bygselbrev fra Henrik Finde, datert 17.oktbr.1768, og ved denne tid er det antagelig at han er blitt gift med Marthe Jensdatter. Det var det seinere l.nr. 52 Ole Simonsen hadde. Han døde i slutten av 1811 i en alder av 79 år. Han hadde 1800 således som vi i avsnittet om eiere så, kjøpt halvdelen av sitt bygselbruk og 1807 kjøpte sønnen, Simon Olsen den andre halvdelen.

Når Krispinus Larsen fikk tiltre l.nr. 53 som han 1772 kjøpte 9 på auksjonen, kan jeg ikke si. Jens Andersen døde som vi så 1779, men hans enke, Nelle Nilsdatter overlevde ham og er formodentlig den Nelle Nilsdatter som i følge ministerialboken først døde 1799. Antagelig har han dog overtatt gården flere år før Nelle Nilsdatters død. Hans kone het Nelle Jonsdatter, utvilsomt en datter av Jon Pedersen Klopstad og Salmoi Olsdatter og altså halvsøster til Nelle Nilsdatter. Krispinus døde 90 år gammel, 1822.

Ennå står tilbake å tale litt om l.nr. 54, som 1724 bruktes av Bent Jakobsens enke. I fogdens kassabok står at Steffen Andersen, der var fra Helgås brukte 1 pd. av Klopstad i årene 1726-1751. Han ble sommeren 1724 trolovet og 21.oktbr. samme år gift med Mari Trulsdatter. Da Mari døde 1735 og ved sin død ifølge ministerialboken var 91 år gammel og altså 80 år da Steffen egtet henne, kan partiet ikke ha vært noe inklinasjonsparti (*d.e. grunnet på gjensidig kjærlighet -O.Tj.*). Det må ha vært for å få bygsel på gården, eller som det het for å få et brød, at Steffen førte henne som brud til Naustdel kirke hvor vielsen foregikk. Siden hans giftermål og hans tiltredelse av bruket i Klopstad faller så nær i tid på hverandre, må

man tro at Mari var Bent Jakobsens enke. Etter Maris død egtet Steffen 1737 Brita Iversdatter fra Hamre der fødte ham flere barn. Da Steffen 1751 var blitt eier av en part av Helgås, flyttet han dit. Hans ettermann på Klopstad ble korporal Mikkel Gundersen Vie der under 15.septbr. 1751 fikk bygsel av prost Arentz. Mikkel var gift med Mari Olsdatter Mo og hverken han eller hun stod så vidt jeg vet i noe slektskapsforhold til de eldre oppsittere på Klopstad. Da Mikkel 1760 fikk bygselbrev på en part av Vie, flyttet han tilbake dit. Hans ettermann på Klopstad ble Johannes Andersen der under 26.mars 1760 av prost Arentz fikk bygselbrev. Denne Johannes Andersen var fra Bruland, og hans kone, Marthe Olsdatter var fra Mo og en søster av Mikkel Andersens kone.

Deres ekteskap var barnløst. Etter Marthes død 1788, giftet Johannes 10. Andersen seg året etter med Malene Olsdatter fra Espe (*Åsedalen i Naustdal sokn. - O.Tj.*) og fikk med henne flere barn, deriblant sønnen Elias, født 1793, Johannes fikk som vi alt har sett, 1792 skjøte på sitt bygselbruk. Han døde 1817 i en alder av 71 år.

xxxx 0 xxxx

Det synes allerede i gammel tid å ha vært flere husmannsplasser under Klopstad. Jeg finner såvel i sorenskriveriets eldre protokoller som i ministerialbøkene ofte nevnt folk fra Klopstad som ikke kan ha tilhørt de foran oppregnede bygselmenns familjer.

Av rettsaker som vedkommer Klopstad eller Klopstadfolk forekommer det kun ganske få i de gamle tingbøker. I en åstedssak 1748 mellom Rotenes og Espe var det tre oppsittere på Klopstad: Steffen Andersen, Jens Pedersen og Jens Andersen vitner og derunder forklartes at Jens Andersen 7 år forut hadde tjent på Rotenes. Tvisten gjaldt merkene mellom Espe og Rotenes. 9 år senere stevnet Jakob Madsen Rotenes Rasmus Espe fordi han ikke respekterte den tidligere avgjørelse. og denne sak var også rettet mot Klopstads oppsittere for å få gjerdeplikten i utmarken bestemt. Da disse siste som nå var Mikkel Gundersen, Jens Andersen og "Enken på Klopstadkvien" (Jon Pedersens enke, Salmoi Olsdatter) i retten vedtok å gjerde tilsammen 426 favner, frafalt Jakob Rotenes saken for deres vedkommende.

En liten sak som Jens Andersen Klopstad hadde, skal jeg dog referere: Jens ble til høsttinget 16.novbr. 1761 stevnet av Anders Enevoldsen Kvamme fordi han i marken skulle ha fratatt Anders's barn noen nøtter. Jens forklarte at han i sin egen mark fant en sekk og en hit med nøtter, og da det ingen folk var tilstede, tok han nøttene og hadde dem annå i forvaring. Til besikkelse vitnene hadde Jens svart at når de som mistet nøttene, påviste hvor de hadde sett dem etter seg, ville han levere dem tilbake. Da Jens's nabo, Johannes Andersen Klopstad, opplyste at han hadde gitt Anders Kvammes barn lov til å ta nøtter i felles mark, ble Jens dømt til å levere 11.

nøttene tilbake og til å betale 1 rdl. i saksomkostninger.

Jens hadde gjort et mottrekk og stevnet Anders Kvamme til samme ting for æresfornermelse. Anders Kvammes sønn vitnet at Anders ment at det var mere nøtter blitt borte enn Jens ville erkjenne, at Jens's kone da sagde: "Har du stjålet den " og at Anders svarte til det: "Hvad har de heller." Jens's datter, Marthe, vitnet at Anders hadde sagt til Jens: Du stjal nøttene fra mine jenter. Sorenskriveren frifant Anders da vitnene var partenes barn og ikke stemte overens.

12.

Rotenes.

Rotenes har jeg ikke funnet nevnt før 1563, men gården kan likevel være meget eldre. Dog tror jeg at den hører til de yngste gårder i soknet. Den oppgis som "Stiftets Gods," det vil si: Den hadde i den katolske tid tilhørt Bergens bispestol hvis gods i likhet med klostergods ved reformasjonen 1536 ble inndradd under kronen. Rotenes vedble å være kronens eller statens eiendom inntil kong Fredrik III ved skjøte av 9.mars 1662 solgte alt statens jordegods i Sunnfjord til erkebisp Hans Svane. Svanegodset tilhørte 1719 Severin Sehusen som året etter ble adlet under navnet Svanenhjelm og var stiftamtsskriver. Da det ved hans død viste seg at han var i kassa-mangel, ble det hele gods, gård for gård, satt til auksjons. En av de menn som av kongen var beskikket til å forestå auksjonssalget, var oberst ved det Bergenhusiske Infanteriregiment, Gerhard Christoffer Münthe, og han kjøpte en mengde gårder, tilsammen av over 100 lauper smør i skyld, deriblant også Rotenes hvis skyld oppgis til 1½ laup smør og ¼ tønne laks, for 95 rdlr. Auksjonen holdtes 27.juni 1726, og kongens skjøte til Münthe er av 11.mars 1728. Pengene til innkjøpene lånte Münthe blant andre hos kapellanen til Kinn, Karsten Pedersen Djurhus der forstrakte ham med 1000 rdlr. I den obligasjon Münthe utfylte for lånet, het det at Djurhus leverte ham pengene på sin påboende gård, Skorpa den 15.januar 1727, og at de bestod i 600 rdlr. i åtteskillingstykker, 200 rdlr. i gode danske kroner og 200 rdlr. i tolvskillingstykker, beregnet til en verdi av 10 skilling. Jeg forteller dette fordi det gir en forestilling om hva besværet i hine tider, før pengesedler var kommet i alminnelig bruk, var forbundet med en større pengeuttelling.

Etter Münthes død solgte hans enke, Kristine von Unger, ved skjøte, datert Bergen 1.juli 1736 mannens jordegods, deriblant og 13. så Rotenes til Magister Fredrik Christian Holberg, prest til Nykirken i Bergen, for ialt 6000 rdlr. Mag. F.C. Holberg hadde som før fortalt en datter, Katrine Fredrikke som ble gift med Askvoll-presten, prost og tilslutt biskop i Bergen, Fredrik Arentz. Hun døde 1738, ca 10 år før sin far, og hennes barn arvet da av morfarens jordegods. Under 14.april 1755 bort-skjøtte prost Arentz "på sine Børns Vegne og

til deres Fordel" gården Rotenes og Fossen for henholdsvis 258 og 32 eller tilsammen 290 rdlr. til Jakob Madsen der satt som bygselmann på Rotenes. Ved dette salg kom gården i bønders eie og har siden holdt seg i en og samme familje. Jeg skal senere nærmere omtale Jakob Rotenes og de følgende eiere.

Jeg går nå tilbake i tiden og skal fortelle litt om andre og eldre beboere av gården.

Den eldste bygselmann på gården som jeg kjenner, het Rognald. Han nevnes årene 1563-1591. Han svarte 1567 i landskyld 1 laup og i leding 12 mark talg og 1 geiteskinn, men 1590/91 oppgis landskylden til 1½ laup smør og leding til 18 mark talg og 1 geiteskinn, og denne forhøyelse betyr vel at Rognald har forbedret gården. Fra 1597 og fremover til 1616 har jeg funnet Simon nevnt, og 1613 mellom ødegårds-menn og husmenn også en Sakarias. Både om Rognald og Simon må det antas at de har hatt den halve gård.

I årene 1626-1657 nevnes en Ole som oppsitter, og jeg antar at han har vært en sønn av sin formann, Simon. Det var jo alminnelig at sønn etter far fikk bygsel på gårdene, men hertil kommer at Ole Rotenes hadde en sønn, Simon Olsen som kom til Klopstad, og denne Simon der var eldre enn sine brødre, Ole og Jakob (Se Findes folkliste for 1664) og vel eldste sønn kan med rimelighet antas oppkalt etter sin farfar. Ole Rotenes skattet 1638 av 18 mk. smør i hus på Jølster, som han eide, og i 1657, 1658 og 1659 skattet en Ole Simonsen som tør være identisk med Ole Rotenes, av 1 laup eiendomsgods. 14. Hva dette var for et gods, har jeg ikke kunnet finne ut. Av kopskattregnskapet for 1645/46 ser en at Ole Rotenes betalte kopskatt for seg selv, sin kone, en sønn, en datter og en pike, og av et kvegeregnskap av 1657 at han skattet av 1 hest, 18 kyr, 16 geiter og 17 får. Mens Ole som sagt i årene 1626-1627 nevnes som eneste oppsitter på Rotenes, finner en 1661 og 1662 to oppsittere oppført ved siden av hverandre, nemlig Ole og Ole Olsen, utvilsomt far og sønn. Den gamle Ole må være død 1664, siden han ikke finnes på folkelisten for det året.

Etter denne liste av 1664, som skulle nevne alt av mannskjønn på 12 år og derover, var der da kun en oppsitter på Rotenes, nemlig Ole Olsen, 30 år gammel, og som hans dreng oppføres Jakob, 20 år gammel og sikkerlig hans bror. Andre mennesker nevnes ikke i listen, og om noen husmannsplasser under gården er der ikke tale. Tre år etter, da matrikkuleringen foregikk, sies det derimot at Rotenes har to oppsittere, men de er ikke navngitt. At det var de to brødre, Ole og Jakob, kan en trygt gå ut fra, for disse var nemlig i jordeboken av 1672. Dog var de annå som det synes kun sambrukere av den hele gård, men senere oppføres de som brukere av hver sin halvdel. Dette er således tilfelle i 1697, da hver av dem oppføres som brukere av 2 pd. 6 mk., som er den halve gård.

Ole Olsen oppgav høsten 1697 bruket til fordel for sin sønn, Mads Olsen der av Svanøgodsets forvalter fikk bygselbrev 1706 eller 1697 (*Steen skriver 1906 eller 1697. Det må jo være en skrivefeil.- O.Tj.*)

Ole Monsens kone var en datter av Rognald Erdal, som etter hva der opplyses under en rettssak 1681 hadde gitt både datteren og svigersønnen et dårlig skussmål. Han kalte nemlig sønnen for en skjelm og en æretyv og datteren den verste djevel.

Da folkelisten av 1701 ble bragt istand, har vi således som oppsittere på Rotenes: Mads Olsen, 28 år gammel og farbroren Jakob Olsen 60 år gammel. Hver av dem hadde en dreng. For Mads Olsen oppføres ingen sønner, men Jakob hadde hjemme to sønner, Ole og Klemet, resp. 3 og 1 år 15. gamle. Dessuten sies det i listen at Mads hadde hos seg sin gamle far, Ole Olsen, 79 år gammel, og at denne hadde to sønner, Ole Olsen og Peder Olsen, resp. 36 og 26 år gamle. Men disse to Mads Olsens brødre skulle egentlig ikke være opført, da det om dem begges opplyses at de "er utenlands og seiler."

Rotenes vedble i atskillige år fremover å være delt i 2 bruk. Jeg skal nå omtale disse hver for seg.

Jakob Olsen døde 1712, og samme år 23.juni holdtes skifte etter ham. Han etterlot seg enken Inger Olsdatter - datter av Ole Torstensen Refsdal, senere Sunde - der må ha vært meget yngre enn ham og neppe over hans første kone. De på listen av 1701 som Jakobs sønner oppførte, Ole og Klemet, må være avlet med Inger. Med Inger hadde hun dessuten døtrene Karen og Maren. Inger satt ikke lenge enke. Hun ble gift med Ole Monsen Nøstdal, og da denne under 27.septbr. 1713 fikk bygsel på bruket, må man tro at de var gifte. Inger døde 49 år gammel 1720 og to år etter ektet Ole Monsen Brita Madsdatter Hafstad. Svanøbruket hadde av og til egen lensmann, og Ole Monsen var birkelensmann. Birketing holdtes 1719, 1720 og 1721 på Rotenes i lensmannens hus. Senere - antagelig 1730 - flyttet Ole Monsen tilbake til odels-gården Nøstdal, og så fikk "demoiselle (jomfru) Margrethe Monsdatter Nøstdal av oberstløytnant Münthes kone eller enke under 14.desember 1730 bygsel på bruket som hun straks kunne tiltre. Margrethe som utvilsomt var søster av Ole Monsen, satt nu på bruket til sin død 1736. Hun var da 47 år gammel. Etter henne kom ifølge fogdens kassabok bruket til Nils Karstensen der fra før av hadde den annen halvpart, og han styrte nå hele Rotenes til sin død, våren 1740. Han druknet på hjemreisen fra vårtinget for Bransøy og var ved sin død 34 år gammel.

Mads Olsen som 1697 hadde fått bygselbrev på den andre halvparten av Rotenes døde 52 år gammel 1725. Han var gift med Marthe Torgersdatter der høsten 1726 ble trolovet og våren 1727 gift med 16. soldat, Ole Olsen Erdal. Hennes ekteskap med denne var kortvarig,

og etter hans død, ektet hun den før nevnte Nils Karstensen der var fra Rørvik i Vefring. De ble trolovet i Vefring kirke juni 1729. Nils fikk byg-selbrev dat. 19.mars 1729 av Münthes enke Kirstine von Unger på 2 pd. 6 mk. av Rotenes "hvilken gård en meget kort Tid forhen har været brugt af den salig Mand, Ole Olsen, og nu har hans efterladte Enke samme for ham (Nils) godvillig opsagt formedels Ægteskab mellem dem avsluttet og indgået." Så heter det i bygselbrevet, men ministerialboken viser at Nils og enken ikke ble trolovet før juni 1729.

Etter Nils Karstens død satt Marthe Torgersdatter, som nå for tredje gang var blitt enke, med bruket 1 a 2 år, men 1742 oppfører kassaboken hennes sønn av første egteskap, Jakob Madsen, som bruker av hele Rotenes, altså ikke alene av den part han hadde hatt, men også av den andre halvpart, som Margrethe Madsdatter hadde hatt, og på hvilken Jakob under 21.juni 1740 hadde fått bygselbrev av den daværende eier Holberg.

Jakob Madsen fikk som før sagt av prost Arentz under 14.april 1755 skjøte på hele Rotenes. Han var gift med Sofie Larsdatter som visstnok har hørt hjemme i Bransøy tinglag hvor hun hadde en bror, Anders Larsen Haukaa. Jakob Madsen ble en meget formuende mann. Skifte etter ham holdtes 1773 og viser at han eide en jakt og et sjøhus på Batalden, og at det er åpenbart at han har erhvervet sin formue ved deltagelse i sildefisket. Beholdningen i boet hans var 2600 rdlr. Foruten hele Rotenes eide han hele Fossen og parter i Redal og Klopstad. Dertil hadde han mange penger utestående i obligasjoner. Endelig eide han også en sølvkanne på 72 lodd (ca i 4 kg) med den avdøde Førde-prest Thomas Hammands og kones navn på. Der var 9 barn etter ham som senere vil bli nevnt. Hans eldste sønn, Mads Jakobsen fikk Rotenes for 258 rdlr., samme sum som Jakob Madsen 17. 1755 hadde betalt.

Mads Jakobsen døde ugift 60 år gammel i 1808. Hans arvinger var de 8 søsken: 1).Ole Jakobsen Grytten, 2).Lars Jakobsen Tingnes, 3).Inger Jakobsdatter, enke etter Lars Larsen Vefring, 4).Marthe Jakobsdatter, gift med Gunder Rasmussen Bruland, 5).Anne Malene Jakobsdatter, gift med Mads Pedersen Øvre Redal, 6).Lovise Jakobsdatter, gift med ? Andersen Kirketeig, 7).Berte Jakobsdatter Rotenes og 8).Trone Marie, gift med lensmann Anders Bruland. Også Mads Jakobsen var en velstandsmann, idet boets beholdne formue var ca 1200 rdlr. På skiftet etter Mads ble Rotenes utlagt til alle hans søsken. Hver bror fikk 1 pund og hver søster 10 mark. (1 laup 1 pund 12 mark).

Ole Jakobsen Grytten innløste fra sine medarvinger største parten av gården, som i sin helhet bygselvis bruktes først av hans søster, Berte Jakobsdatter, og siden etter bygselbrev av 1820 og 1824 av dennes søstersønn, Jakob Madsen Redal, sønn av Anne Malene Jakobsdatter. Noen samling av hele gården på en hånd ble dog ikke gjennomført av Ole Grytten, men ved skjøte av 1831, 1834 og 1838 ble hans nevnte søstersønn, Jakob Madsen,

eier av den hele store gård således som hans morfar av samme navn hadde eid den. Jakob Madsen solgte gården 1847 for 1000 spd. til sønnen, Bendik Jakobsen. Denne lot i 1882 plassen Bakken skyldsette og solgte samme året hovedbruket til sønnen Jakob Bendiksen, og Bakken solgte han til en annen sønn, Anders Bendiksen.

Før er nevnt at siden den eldre Jakob Madsen kjøpte Rotenes, har gården hele tiden vært i slektens eie. Men også før 1755 finner en i flere slektsledd den samme familje boende på Rotenes. Simon nevnes som bygselmann 1597-1616. Jeg holder ham for far til ettermannen i bygselen, Ole, som altså skulle hete Ole Simonsen. Denne Ole Simonsen var far til Ole Olsen, som ennå levde 1701 og da oppgis å være 79 år gammel. Ole Olsen var far til 18. Mads Olsen, som døde 1725 og han igjen var far til Jakob Madsen der 1755 kjøpte gården. Etter dette har samme ætt holdt seg på Rotenes i omkring 350 år (1945 - O.Tj.) først som bygselmenn og siden 1755 som selveiere.

xxxx 0 xxxx

I foged Buschs jordebok fra 1626 sies at Rotenes' skyld er 1½ laup og 9 mark smør og at presten eide de 9 mark. Dette kan ikke være riktig, for jeg har ikke funnet den minste antydning til at presten eide noe i Rotenes. I samme jordebok sies at Rotenes er en god jord, og at det til gården hører et lite lakseverp. Dette lakseverp omtales også i en jordebok av 1661 med tillegg at derav gis årlig 1 kvarter laks. I den beskrivelse som 1723 ble gitt over Rotenes i anledning den påtenkte nye matrikule-ring forklares det at der var brensel, men neppe til fornødenhet, at der var en liten sæter en fjerding fra gården, at der var en liten kvern og at der av det lille lakseverp svartes 16 skilling til Svanøgodsets eier.

xxxx 0 xxxx

De eldste tingbøker inneholder et og annet om Rotenes som jeg nå skal referere.

Til vårtinget i Førde 1681 der holdtes på Sunde, hadde Ole Olsen stevnet sin svoger Johannes Rognaldsen Erdal for bekostninger på Johannes' bygslede jord Erdal som han hadde holdt Johannes til hånd mens han var utenlands for å hindre at hans søsken eller etter farens oppsigelse skulle få den fra ham. Under samme sak krevde han også stevnet så vel Johannes som dennes far, sin svigerfar, Rognald Olsen Erdal for skjelleri på tinget. Over sitt pengeutlegg eller sine bekostninger for Johannes fremla han en vedløftig fortegnelse, men mente at han ikke hadde gitt Ole noen fullmakt til å bygsle noen jord for ham. Hos Ole hadde han lånt 40 rdlr, men disse hadde han betalt tilbake med renter. Mer får en ikke høre 19. om pengekravet, men om skjelleriet førtes der vitner. Halvor Kvamme vitnet at på vårtinget 1680 på Sunde hørte han at Rognald Olsen ute på tunet og inne i stuen kalte Ole for en æretyv og en skjelm, og da man sa til Rognald at han ikke således skulle banne sine barn, svarte han:

"Forbannet være hun med alt det, hun er mitt barn, hun er den verste djævel." Et annet vitne, Gunder Endresen, hadde hørt Rognald inne i tingstuen skjelle Ole for en tyv, æretyv og skjelm, og sier at han som en skjelm var kommet til hans gård. Et tredje vitne, Anders Eriksen Nøstdal forklarte at han samme gang hadde hørt Rognald ute på tunet si til Ole at han var en skjelm og en æretyv, og at Rognald, da man bad ham ikke tale slik til Ole som hadde hans egen datter, svarte at hun var den verste djevel. Hva Johannes Rognaldsen hadde sagt, førtes det ikke vitne om, og det var heller ikke nødvendig, for Johannes tilstod for retten at han hadde sagt og ennå sa at Ole hadde "taget hans Hånd fra hans Side" og med det mente han etter hva han nærmere forklarte at Ole hadde latt sette hans hånd under en kontrakt om jordens avståelse som han dog aldri hadde gitt sitt "Minde" til. Ole Rotenes må ha vært en hissig mann som hadde vanskelig for å beherske seg, for det heter i tingboken at Ole under prosedyren sa at han "skulde ham for retten." At sorenskriveren Christian Hansen Rue mulkterte ham for hans usømmelige ferd, står der intet om. Saken ble, heter det til slutt, "optagen til sjette Uges Dagen," men der finnes ikke senere noe om den i tingbøkene.

På birketinget på Naustdal den 19.juli 1697 hadde Ole Rotenes stevnet Ole Rasmussen Øvre Kalland for ei ku. Ole Rotenes hadde, sies det, betrodd Ole Kallands far ei ku som etter hans død var blitt hos enken og som senere ved eksekusjon var blitt tatt for skatt. Ole Kalland svarte at da kua ble tatt, hadde han ennå ikke bygslet gården, så at kua ikke ble tatt for hans, men for morens skatt. Saken ble utsatt, men ikke senere behandlet. 20.

På birketinget på Naustdal 12.novbr. 1698 hadde Gunder Holsen en sak mot Anders Andersen, indre Erdal for injurier. Mens Gunder stod for retten og førte denne sin sak, sa Ole Rotenes til ham at han var verd å kakstrykes. Gunder Holsen tok lag-retten til vitne på hva Ole hadde sagt, og stevnet ham. Ole Rotenes var drukken ved anledningen. Han forlikte seg senere med Gunder og vedtok en bot på 3 lodd sølv (ca 40 g) til herskapet, det vil si til Svanøygodsets eier som da hadde sakefallet innen birket.

Til birketinget 16.juli 1699 var Ole Rotenes stevnet av Mads Klopstad for skjelleri. Men da saken skulle behandles, kunne partene meddele at de var forlikt. En får ikke vite om Ole Rotenes også denne gang måtte ut med mulkt til herskapet.

Ole Rotenes og hans bror, Jakob, forekommer rett ofte som kreditorer i dødsbo i Førde sokn. Således hadde Jakob Olsen Rotenes penger tilgode hos avdøde, Anders Isaksen Bruland. Boet var imidlertid falitt og Jakob kom 14 rdlr. tilkort. Senere fikk man vite at boet forleie hadde penger tilgode hos forskjellige, og han saksøkte da disse ved høsttinget 12.oktober 1681 for Førde der holdtes på Naustdal. Da Nils

Bjørkedal gikk inn på å betale 3 mark, Ole Nilsen Sunde 1 rdlr, Anders Bruland 1 rdlr. og hans bror 3 mark, lot Jakob seg nøye med det "etterdi intet videre var at få." Hos gjestgiveren i Sjøaholen, Hans Jørgen Bundt, hadde Jakob Rotenes ved sin død 1712 tilgode 12 rdlr., og hans enke saksøkte ved sommertinget 1713 på Kuslien debitor for beløpet. Ved underretten gikk saken gjestgiveren imot, og heller ikke bedre gikk det ham ved lagretten som han hadde innanket dommen for. Om denne sak kan man lese nærmere i stykket om Sjøen eller Sjøhålen.

I året 1716 brendte det for Mads Olsen Rotenes, og i den anledning fikk han ettergitt sin debet til herskapet for det året, stor 5 rdlr. 5 mark 2 skilling. 21.

Birkedommerens tingbok for tiden fra slutten av 1717 til sommeren 1721 er i behold, og birkettinget holdtes disse år hos birkelensmannen, Ole Monsen Rotenes. Fylleri, skjellsmål og slagsmål hørte likesom til tingene hvor det var øl å få, og disse skjellsmål og slagsmål avfødte igjen rettssaker. Av sådanne finnes der flere i birke-dommerens tingbøker for de nevnte år, men de vil senere bli referert i forbindelse med de i saken opptredende parter. Kun en enkelt av disse skjelleri- og slagsmålssaker vil jeg meddele her, men først skal vi høre litt om en konflikt mellom Ananias Helle og Ole Monsen Rotenes.

Enken etter Jakob Olsen Rotenes, Inger Olsdatter, som var gift igjen med Ole Monsen Rotenes, døde 1720. Med sin første mann hadde hun hatt en datter, som var gift med Ananias Helle. På skiftet etter Inger ble en bybåt hun hadde eid, utlagt for gjeld, 8 rdlr., til Anders Eriksen, tjeustedreng hos lensmannen, og likesom dennes stesønn, Klemet Jakobsen, Rotenes, ofte benyttet som stevnevitne. Lensmannen hadde innløst båten for Anders Eriksen, Men Ananias mente at han på sin kones vegne var likeså nær løsningsmann til båten som lensmannen og stevnet derfor denne til høst-tinget 1720 på Rotenes. Birkedommeren uttalte at Anders Eriksen ved utlegget på skiftet var blitt eier av båten og hadde rett til å selge den til hvem han ville. Lensmannen ble derfor frifunnet for Ananias's tiltale. Det ser ut til at der under skiftet også har vært forhandlet om en "sædefal," men at man om det var kommet til enighet.

På samme høstting på Rotenes november 1720 forefalt følgende opptrinn: Mens Ananias Helle og lensmannen stod inne i ildhuset og talte sammen (antagelig om skiftet) kom Lars Brønlund der inn. Han var "Capetains des armes" der omtrent svarer til vårt furer. Ananias sa da til ham: "Hvor var jeg den tid jeg sagde, at soldat-stuen skulde komme skifte," og dertil svarte Brønlund: " - oppe mellem Floren og lille Boden på Helle." Etter at de hadde trettet om det 22. en stund, sa Ananias: "Jeg har tjent Kongen for en brav Karl," og da

Brønlund så kastet inn: "Kanske som en Marodør (*1) iblandt," sa Ananias: "Du skal bli en Skjelm " og tilføyde etter en liten Pause: "-inntil du beviser at jeg er en Marodør." "Hvad siger du? Er jeg en Skjelm? sa Brønlund. "Ja," inntil du beviser at jeg er en Marodør." Da dette var sagt tok Brønlund Ananias i brystet og trykket ham bakover så han ble sittende. Derpå tok de hverandre i håret, og da man fikk skilt dem av, trakk Brønlund sin kårde. Lensmannen grep nå fatt i Brønlund og holdt ham, og en annen tok bakfra og holdt kården, og dermed synes striden å være endt.

Man hører så ofte at de stridende på den tid under slagsmål grep hverandre i hår eller skjegg, og Kristian 5. lovbok taler om hårgrep. Våre bønder må den gang ha båret hår og skjegg lengere enn no er vanlig. Typisk for dette slagsmål er også at de begge holder på sin militære honnør. Likeså litt som underoffiseren tåler å bli kalt skjelm, likeså litt vil Ananias, som visselig bare har vært alminnelig soldat, finne seg i å bli kalt marodør. Det var virkelig ved denne tid kommet dertil i vår armé at soldaten med glede og stolthet tenkte tilbake til den tid da han hadde gjort sin militærtjeneste.

I anledning denne skjermysdel stevnet Brønlund Ananias Helle til tinget på Rotenes mars 1721 for skjellsord, men Ananias hadde tiltale mot Brønlund for krigsretten, fordi Brønlund hadde kalt ham en Marodør, ikke gitt ham tingfred, slått ham tilblods og uriktig påsagt ham at han ville ha soldatstuen på Rotenes i arveskifte. Som vitne førtes lensmannen, Ole Monsen, der fremstilte sammenstøtet som foran gjengitt. Et annet vitne Anders Gjertsen indre Erdal hadde ikke vært ((*1). *Marodør: Soldat som under påskudd av tretthet el. sykdom forlater sin avdeling for å plyndre hos befolkningen. Etternøler.*) 23. tilstede da tretten begynte, men hadde hørt Brønlund si: "Kanske som en Marodør iblandt," og om hva deretter passerte, forklarte han det samme som lensmannen. Dog hadde Anders ikke sett at Brønlund trakk sin kårde. Lensmannens stesønn, Klemet Jakobsen Rotenes, skulle være vitne, men var sengeliggende. Saken ble derfor utsatt. Da den på julitinget atter skulle frem, var Anders reist til Bergen, og så ble den på ny utsatt, men da tingboken slutter med dette ting, kan jeg intet opplyse om sakens endelige utfall.

Mellom Espe og Rotenes førtes 1748 en åstedssak der ble behandlet 18.mai samt 21. og 22. juni. Det var Rasmus Steffensen Espe som stevnet Jakob Madsen Rotenes og hans jorddrott, prost Arentz. Tvisten gjaldt et gjerde i utmarken, febeite og utslått. Oppsitterne på Klopstad ble ført som vitner fra begge parters side og dessuten flere andre vitner. Birkedommeren - på den tid Zakarias Fester - og lagmennene avsa dom i saken 4.juli 1748, hvoretter et gammelt gjerde som forefantas erklærtes og en av retten utstukken merkelinje erklærtes som rett skil mellom gårdene for så vidt vårbeitet angikk. Dommen ble innanket for

lagtinget som avsa sin dom 14.august 1747. Lagmannen kasserte birkedommerens dom og bestemte at den gamlevold, "der ved Stene skal Konfirmeres" (bekreftes) skulle være den rette merkeslinje og at merkesgarden skulle oppsettes av begge gårder. Lagmannen påla birkedommeren og Rasmus Espe saksomkostningene og fant underrettsdommen så lite begrunnet at han ila birkedommeren en mulkt på 2 rdlr. pro meteori informatione(?).

Etter omtrent 7 års forløp våknet denne strid igjen. Jakob Madsen Rotenes bevæerte seg over at Rasmus Espe ikke respekterte lagmannens dom, og han stevnet derfor Rasmus til novembertinget 1756. Saken behandledes også på juli-tinget 1757, men ble da av dommeren henvist til åstedet. Det var Jakob Ravn som nå var birke-dommer, 24. var på samme tid som han også var sorenskriver. Saken ble behandlet på åstedet 23.september 1757. Stevnamålet gikk ut på at Rasmus Espe ikke ville gjerde i merkelinjen, således som lagdommen av 14.august 1749 tilholdt ham, at han brukte Rotenes's slåtter i Småskårene og beitet inn på Rotenes's åvirke i Rotenes's skog. Saken var også rettet mot Klopstad for så vidt gjerdeplikten angikk, men da Klopstad gikk med på å gjerde sin del, ble saken for så vidt frafalt. Ved dommen ble gjerdeplikten delt. Den hele merkelinje var 1226 favner. Derav falt på Espe 200 favner, Rotenes 600 favner og Klopstad 426 favner. Rasmus Espes slått i Småskårene ble erklært ulovlig, og sakens omkostninger ble pålagt ham.

25.

Erdal.

Erdal er den gård i Førde sokn som jeg tidligst har funnet nevnt. Derav bør man dog ikke slutte at den er soknets eldste gård, hva den visselig heller ikke er. Det gamle navn er Erodal, og jeg skulle tro at elven som den ligger ved har hett Æra?, og at det derfra navnet skriver seg. Når avdøde professor Olaf Ryghs verk "Norske Gårdsnavn" kommer så langt som til Sogn og Fjordane fylke, vil vi få pålitelige opplysninger om de Sunnfjordske gårdsnavn.

Erdal nevnes 1328, altså før den store mannedauen, og hva jeg fra den tid har å fortelle om gården, vil en finne i hefte I i et stykke som jeg har kalt: De eldste Aktstykker vedkommende Førde og Førde-Folk. Så kommer det et tidsrom på hen ved 200 år hvori gården ikke - meg bekjent - noensinne omtales.

Først i et skatteregnskap av 1520-1521 har jeg atter støtt på gårdens navn. Regnskapet gjelder tiendpengeskatt som kong Kristian 2. påla for å bli satt istand til å føre krig med Sverige. Hver mann skulle betale 1/10 av sin formue. I dette regnskap nevnes Salomon i Erdal og Jens i Erdal. Den første betalte 6 lodd sølv. Jens slapp med 1 mark penger.

Så går det atter et tidsrom av vel 40 år hvori jeg intet vet om gården. Men fra 1563 har man bevart et skatteregnskap som viser at Johans i Erdal betalte den for det år av kongen pålagde skatt, som var 1 dlr. for hver oppsitter. Johans oppfattes som - og var visselig også - den eneste oppsitter på gården. Som sådan nevnes han også i et lensregnskap for 1567, og dette regnskap viser tillike at Erdal hørte til "Stiftets Gods", det vil si til det ved reformasjonen 1536 inndratte gods som i den katolske tid hadde tilhørt Bergens bispestol. Når Erdal kom i Bergens bispestols eie, kan jeg ikke opplyse, men det kan godt hende at gården hørte bispestolen til allerede 26. 1325, da man første gang finner gården nevnt.

Bispestolen eide forøvrig ikke hele Erdal. En mindre part av gården - vanligvis oppgitt til ½laup - tilhørte jfr. Marias prebende (prebende): inntekt av katolsk embete), som etter reformasjonen gjennom en lengere årrekke ble bortforpaktet til Bergenske læger, såsom: Villads Nilsen, Peder Alfsen, Paul Andersen, Mikkel Christensen, Otto Sperling, Johan von Bremborg og Oluf Pedersen. I 1654 forlentes en kjøbenhavnsk professor, Villum Lange, med prebenden. Når det i et skatteregnskap for 1646 sies at denne mindre part av Erdal var Allehelgens-gods, må det være en feiltagelse. Det må forøvrig i tidens løp være gått i glemmeboken at bispestolen hadde hatt et sameie i Erdalen, noe som lett kunne skje, da kongen som største eier også hadde bygselrett over prebendens part.

Det er før fortalt at det i Sunnfjord inndratte bispegods i 1662 av kong Fredrik 3. ble solgt til erkebiskop Hans Svane, at det forble samlet til 1726, da det på grunn av Svanenhjelms kassamangel ble solgt gård for gård, og at oberst Gerhard Münthe kjøpte en masse gårder både i Førde prestegjeld og annensteds i Sunnfjord. Blant disse gårder var også Erdal, som han betalte med 179 rdlr. 44 skilling. Under 1.juli 1736 solgte hans enke alt mannens jordegods, deriblant også Erdal til magister Fredrik Christian Holberg. Både i skjøtet til Münthe og i skjøtet til Holberg oppføres Erdals skyld til 2 lauper 2 pund 12 mark, hvilket er den skatteskyld som Erdal fikk ved matrikkuleringen av 1667, og det høres intet om at der var noen annen lotteier i gården. Også i en av fogden 1715 utarbeidet jordebok står Svaningene som eneeier av Erdal. Som alt før sagt døde mag. Holberg 1748 og Erdal-brukene tilfalt da hans barn og barnebarn.- Jeg stanser her foreløpig med gjennomgåelsen av eierne og går tilbake til bygselmennene på gårdene.

Vi så ovenfor at bygselmennene på Erdal 1563 og 1567 het 27. Johannes. Samme navn og sikkert også samme mann forekommer 1590 og 1598, begge ganger som eneste mann på gården, og ennå 1603, men nå sammen med en Ole. En Jens Erdal nevnes 1597, men Johannes, (Johans, og Jens er alt ett og samme navn).

Senere enn 1603 har jeg ikke funnet Johannes nevnt, men Ole som 1603 nevnes ved siden av ham forekommer fremdeles 1626. Den som kom i stedet for Johannes har rimeligvis vært Erik som jeg har funnet boende på Erdal til 1637 da han døde. Han het Erik Olsen.

Etter Buschs jordebok av 1626 er oppsitterne de ovenfor nevnte Ole og Erik Olsen, men fra 1635 har vi tre oppsittere på gården, nemlig Erik Olsen, Rognald Johansen og Rognald Olsen. Erik Olsen døde som nevnt 1637. Han etterfulgtes antagelig av Haldor, som jeg anser som hans sønn, men som jeg riktignok ikke har sett nevnt før 1644, og så satt disse tre menn - de to Rognalder og Haldor - sammen på gården i en lang årrekke.

Om disse tre samtidige oppsittere vet vi noe bedre beskjed enn om de eldre. Et koppskattregnskap viser oss at de alle tre betalte koppskatt for seg selv og sine koner, Rognald Johansen dessuten for 2 piker, Rognald Olsen for 1 dreng og 1 pike og Haldor for 1 pike. Et matrikkelskattregnskap for 1646 viser at den ene Rognald (antakelig Rognald Johansen) og Haldor hadde bruk av like stor skyld, og at den andre Rognalds bruk var noe mindre, således som forholdene senere har vært med lnr.56 like overfor lnr.57 og 58. I følge kvegskattregnskap fra 1657 skattet de alle tre for en hest hver, Rognald Johansen dessuten for 20, Haldor for 12 og Rognald Olsen for 13 kyr. Presten Findes folkeliste for 1664 forteller oss at Rognald Johansen var 70 år gammel, at han ikke hadde noen sønn over 12 år hjemme og at han heller ikke hadde noen tjenestedreng. Om Rognald Olsen får vi vite at han var 60 år gammel og uten tjenestedreng, men at han hadde to sønner hjemme, Johannes og Ole, henholdsvis 20 og 30 år gamle. Haldor var 50 år gammel og hadde 1 tjenestedreng og to sønner 28 hjemme, nemlig Erik og Torsten, henholdsvis 16 og 15 år gamle. Dessuten oppføres under Halvor en husmann ved navn Ole Bentsen. Ennå 1672 har vi, som et skatteregnskap for dette år viser, de samme tre oppsittere på Erdal, men 1697 var det på alle tre brukene kommet nye menn.

Før jeg går videre skal jeg dog ennå stanse litt ved de foran omhandlede tre gamle naboer.

Haldor etterfulgtes såvidt en kan se, Erik Olsen, og hadde en sønn som også het Erik. Jeg har derfor antatt at Erik var Haldors far. Haldor hadde en annen sønn ved navn Torsten, og denne ble hans ettermann på bruket. Haldor fungerte som lagrette-mann ved matrikuleringen 1667 da gårdene i skatteskyld, og i annen anledning 1674. Han var død 1681, rimeligvis allerede i 1679, men hans enke var enda i live 1681.

Rognald Johansen som 1664 oppgis å være 70 år gammel, må antakelig

også være død før 1679, men også hans enke var i live 1681. Hans sønn, Bent, ble hans ettermann i bygselen.

Rognald Olsen levde lengst av de tre naboer. Etter sin kone holdt han skifte 16.oktober 1671, men selv levde han ennå i 1681. Av regnskapet for 1657, 1658 og 1659 erfares at han eide en part i Tøling (Fyling) i Viks sokn i Gaular, og det samme var tilfelle 1672. Av Findes folkeliste så vi at han 1664 hadde to sønner hjemme, Johannes og Ole. Den første ble hans ettermann på gården, den andre må være identisk med den Ole Rognaldsen som 6.mars 1663 lot seg inntegne i Bergens Borgerbok, hvor det sies at han var fra Erdal i Førde. Finde har regnet ham som hjemmehørende på Erdal, uaktet han var innskrevet i Bergens Borgerbok. Av Rognald Olsen barn kjennes fremdeles en sønn ved navn Reinert, en datter Kirsten som ble gift med Lars Askvoll, en datter Alis som ble gift med Ole Jensen Ramstad og en ikke navngitt datter som ble gift med Ole Olsen Rotenes. Sønnen Reinert kom til Igelkjøn i Fjaler hvor han bodde 1715 og eide da den part i Fyling som før hadde tilhørt hans far. I det forrige stykke om Rotenes hørte vi om hvorledes Rognald 29. Olsen på høsttinget 1880 på Sunde skjelte svigersønnen Ole Rotenes for tyv og skjelm og kalte sin datter for den verste djevel. Rognald må da ha vært en mann på mellom 70 a 80 år. Han må ha hatt et heftig sinn og liten selvbeherskelse tross sin alder, når han i mange menneskers påhør kunne uttale seg som anført om sine nærmeste. Hans datter, Alis på Ramstad, synes å ha arvet hans sønn. Vi skal senere få høre hvorledes hun rev ned stølshus i Ramstaddalen tilhørende Anders Tefre for å hindre ham fra å støle der.

Som før sagt var det før 1679 kommet nye bygselmenn på alle Erdals-gårdene. På vårtinget på Sunde 23.mars 1681 oppfordret fogden en del av bøndene til å vise frem sine bygselbrev, og Torsten Haldorsen la da frem sitt bygselbrev, som var datert 7.mars 1679. Han opplyste derhos at han hadde bygslet 1½ år tidligere, og at han hadde betalt den halve bygselsum, men at det dog ennå var for sin mor han brukte jorden. Bent Rognaldsen (sønn av Rognald Johansen) foreviste likeledes sitt bygsel-brev, som var datert 3.januar 1679. Han forklarte at han vel ett år forut hadde akkord-ert om bygselen, og at gjestgiveren, Hans Findmand i Sjøahola, hadde lagt ut bygsel-pengene for ham. Også Bent sa fra at han ennå styrte gården på sin mors vegne og for å forsørge sine søsken. Endelig foreviste Johannes Rognaldsen (sønn av Rognald Olsen) sitt bygselbrev, som var datert 25.mars 1679. Det fremgikk forøvrig av hans bygselbrev at gården under 5.mai 1675 var bygslet bort til Johannes's bror, Reinert Rognaldsen, men med det forbehold at Johannes, som da var fraværende og utenlands (antakelig som sjømann) skulle ha den om han kom hjem. - Vi hørte under den tidlig-ere refererte sak (se under Rotenes) at Johannes's svoger, Ole Rotenes,

påstå å ha vært virksom for at Johannes skulle få gården, og det ser ut til at dette også i virkeligheten har forholdt seg således.

Av de tre nye menn ble Bent Rognaldsen ikke gammel på gården. Han døde 1683, og den 13.september samme år holdtes skifte etter ham mellom enken, Marthe Andersdatter og deres barn hvorav jeg dog kun finner 30. ett nevnt, nemlig sønnen Rognald Bentsen. Boets aktiva var kun 30 rdlr. På det bruk Bent hadde hatt, finner jeg Ole Bergsen som bygselmann 1697, og han er vel Bents umiddelbare ettermann. Hvorfra Ole Bergsen kom, kan jeg ikke med sikkerhet si, men en Berg Nilsen på Leknes, som døde 1686, hadde en sønn ved navn Ole, og muligens er dette vår Ole Bergsen Erdal. Det ligger jo nær forhånden å formode at Ole Bergsen har egtet Bents enke, Marthe Andersdatter, og dette har ved nærmere undersøkelse vist seg å være tilfelle. (se hva herom fortelles om arven etter Morten Olsen).

Johannes Rognaldsen der 1679 fikk bygselbrev på sitt bruk, døde i slutningen av 1699 eller i begynnelsen av 1700. Hans enke ble i all fall det første året sittende på bruket.

Den tredje av oppsitterne på Erdal, som 1679 fikk bygselbrev, Torsten Haldorsen levde lengst av dem. Han døde 1717 eller i begynnelsen av 1718. Hans kone het Alis Larsdatter og var datter av Lars Rognaldsen på Furebø. Hun døde 1744 i en alder av 77 år.

På birketinget 8.februar 1698 på Naustdal foretok birkefogden, Jens Boelsen(?) Gjedding et oppgjør med Svanø-bøndene i anledning av at kongen for årene 1697 og 1698 hadde ettergitt dem en del av skatten. Av dette oppgjør fremgår at Ole Bergsen og Torsten Haldorsen brukte hver 1 laup, men Johannes Rognaldsen derimot kun 2 pund 12 merker smør.

Av folkelisten for 1701 får vi vite:

at Ole Bergsen da var 44 år gammel, at han hadde 4 sønner hjemme hos seg, nemlig Berge, Morten, Ole og Anders, resp. 12, 9, 4 og 1 år gamle, og at han ikke hadde noen tjenestedreng.
at Torsten Haldorsen da var 58 år gammel og hadde hjemme hos seg en sønn, Haldor, 4 år gammel og at han hadde en tjenestedreng, samt
at Johannes Rognaldsen nå var død, og at det var hans enke som satt med gården. Hun hadde sønnen Anders Johansen, 24 år gammel, hjemme og hadde sammen med Ole Klopstad en tjenestedreng, der var den halve tid hos hver av dem.

Som et kuriosum skal jeg fortelle at den ovenfor nevnte Ole Bergsens sønn, Martin Olsen der var født omkring 1692, døde i Holland omtrent 31. 80 år gammel. I århundrets første halvdel utvandret det fra Norge. Især fra Agder bispedømme mange nordmenn til Holland hvor det for sjømenn var gode hyrer å få. Og det var visselig som sjømann at Morten Olsen har slått seg ned i Holland. Ved sin død etterlot Morten seg 350 rdlr., og disse penger

ble da av birkedommeren ved skifte av 13. desember 1744 delt mellom hans arvinger. Om hvem som var hans arvinger ble det bragt tilveie en attest av sokneprest Nils Lund, datert 22. november 1773. Denne dato sammenholdt med skiftets dato synes å vise at det har vært ført langvarige forhandlinger før de hollandske myndigheter har villet levere arvemidlerne fra seg. Mortens arvinger var i følge Lunds attest barna etter hans fullbror, Anders Olsen Erdal og etter hans fullsøster, Bente Olsdatter Tefre. Dessuten skulle det også være barn i live etter hans halvbror, Rognald Bentsen. Men da man ikke fikk rede på hvor Rognalds barn oppholdt seg, ble det ved arvefordelingen ikke tatt noe hensyn til dem. Vi vil senere høre om flere som fra Førde reiste til Holland.

Jeg skal nå behandle hvert enkelt bruk for seg.

L.nr. 56 av skyld 2½ pund styrtes etter Johannes Rognaldsens død der inntraff i slutningen av 1699 eller i begynnelsen av 1700 av hans enke. Hvor lenge hun ble sittende med gården, kan jeg ikke si. En voksen Johannesen hadde hun hjemme hos seg i 1701, men jeg kan ikke se at han har hatt gården etter henne. Den nærmeste ettermann på gården etter henne som jeg med sikkerhet kan nevne, var Alexander eller Sander, og da han et steds kalles Sander Johansen, må en tro at han er hennes sønn. Han synes å ha hatt gården 1713, men kan godt - for hva jeg vet - ha hatt den flere år før. Han døde 50 år gammel 1730, og etter kassaboken satt Alexanders enke med gården i all fall 1733. Ifølge samme kilde var Ole Simonsen oppsitter på gården 1735-1741 da han døde i en alder av 35 år. Våren 1741 ble det fra Erdal begravd ikke mindre enn 6 mennesker, derav 3 gårdbrukere, 1 gårdbrukerkone 32, og 2 barn. I ministerialboken leser man at Ole Salomonsen Hjelle og Kari Reinertsdatter Erdal ble trolovet 18. august 1729, og det må være vår Ole Salomonsen Erdal. Kari var, året før hun ektet Ole Salomonsen, blitt enke etter Anders Andersen indre Erdal (nå Erdals-dalen) og hennes annen mann, Ole Salomonsen, hadde sittet noen år på det minste av de to bruk i indre Erdal før han overtok l.nr. 56 av ytre Erdal. Kari Reinertsdatter døde 1737 i en alder av 48 år. Samme vår Ole Salomonsen døde, fikk sokneprest Myhlen-port av eieren, mag. Holberg, bygselbrev på bruket, og hadde det i 6 år inntil våren 1747, da korporal Ole Johannesen fikk bygselbrev. Denne mann var fra Mørk i Fjaler, men hans kone, Johanne Borgersdatter, med hvem han 1746 ble gift, var fra Vie. Ole korporal satt med gården hen ved 30 år. Hans kone døde 1763, men selv døde han ikke før 1764 i en alder av 77 år. Han hadde dog allerede 1775 fratrukket gården til fordel for sin sønn, Johannes Olsen, hvis bygselbrev er datert 14. august 1775. Denne Johannes Olsen ble senere eier av gården.

Vi har før hørt at mag. F.C. Holberg eide hele Erdal - ytre såvel som indre. Ved hans død 1748 tilfalt l.nr. 56 hans dattersønn, Mikal Stub Arentz, som ble sokneprest i Haus.

Denne M.S. Arentz solgte ved skjøte av 3.januar 1765 bruket til Henrik Pedersen Nitter, der under 20.desember 1765 igjen solgte til Abel Marie, sal. Sems som var en datter av mag. Holberg og altså M.S. Arentz's moster. Av henne fikk leilendingen, Johannes Olsen skjøte den 10.januar 1794 for en kjøpesum av 460 rdlr. Hele Erdal ble i 1726 solgt for ca 180 rdlr. Nå solgtes mindre enn tredjeparten for 460 rdlr., en nokså rask prisstigning på knappe 70 år.

Johannes Olsen skjøtte 1815 1 pd. av gården til sin yngste sønn Anders Johannesen. Den indre større del av gården beholdt han til desember 1830, da han døde over 80 år gammel. På auksjonen i 1831 kjøpte hans sønn Mads i hans bo de gjenværende 1½ pund, men solgte 33. straks 6 mark til broren Anders, så det fremkom to like store bruk, hvert av skyld 1 pund 6 mark.

Mads Johannesen solgte 1840 sin halvdel, l.nr.56 til sønnen Lars Madsen, denne igjen 1872 til Elias Kristiansen Klopstad og denne igjen 1880 til sersjant Anders Nilsen for 4800 kr. - atter en vakker prisstigning.

Anders Johannesens halvdel, l.nr. 56b, ble på skiftet 1849 etter ham utlagt på hans enke, Oline Kristiansdatter, men hun solgte straks til sønnen, Kristian, Andersen. Denne solgte 1853 til Mads Axelsen og denne igjen 1872 til lærer Daniel O.Viken. L.nr. 57 av skyld 1 laup. Etter folkelisten av 1701 var Ole Bergsen da oppsitter på dette bruk. Han var gift med sin formanns enke, Marthe Andersdatter. Han hadde 1710 en åstedssak med sin nabo, Torsten, og levde ennå 1720. Man ser dog at hans sønn, Anders Olsen, fikk bygselbrev på gården allerede under 25.november 1716. Etter folkelisten av 1701 skulle Anders være født 1700, men etter ministerialbokem 1698. Det siste synes rimeligst da han i så fall dog var 18 år gammel da han fikk sitt bygselbrev. Hvorfor nettopp Anders som var den yngste av brødrene, skulle ha gården, er ikke godt å vite. Med hensyn til hans bror Morten kan man dog gjette på at han allerede da var blitt sjømann. Anders Olsen var gift med Mari, en datter av Markvard Rognaldsen Sunde. Av deres barn kjennes to døtre, Marthe og Marie, som begge kom til Sunde og ble gift der, og en sønn, Markvard født 1732. Anders Olsen, Mari Markvardsdatter og deres sønn Markvard døde sykdomsåret 1741 og ble alle begravd en og samme dag. Deres alder oppgis til resp. 43, 33 og 9 år. Det faller meg inn at grunnen til at Ole Bergsen har oppgitt sin bygselrett og latt sin yngste bror erhverve bygselbrev, kan ha vært den at Markvard Sunde har stillet det som betingelse for samtykke til at hans datter Marie egtet Anders Olsen. 34.

Etter Anders Olsen og kones død bortbygset mag. Holberg l.nr. 57 til kaptein Vilhelm Coucheron på Skei. Bygselbrevet er av 5.januar 1742. Han har visselig aldri bodd på Erdal, men drevet gården ved tjenere. I følge kassaboken ble bruket 1747 drevet av

sokneprest Myhlenport som tidligere hadde hatt l.nr. 56 der nu bruktes av korporal Ole Johannesen - og etter Myhlenports død 1747 oppfører kassaboken hans svigersønn og ettermann, Nils Lund som bruker til 1751. Under 4.oktober 1751 fikk Rasmus Olsen bygselbrev på bruket, og så satt han der til sin død 1763. Skifte etter ham holdtes 10.november 1763 og viser at hans bo var fallitt. Aktiva andro til 111 rdlr. men på boet hvilte prioritert gjeld til et beløp av 79 rdlr. og uprioritert gjeld 185 rdlr. Blant den prioriterte gjeld var landskyld og åbot ca 39 rdlr. I skiftet opplyses intet om hans familjeforhold, og jeg kan således ikke si om det var kone og barn etter ham. I et skifte 1749 etter Ole Borgersen Liabø nevnes dennes sønn, Rasmus Olsen, boende på Erdal, og i et annet skifte av 1757 nevnes en Anne Nilsdatter, gift med Rasmus Erdal. Kanskje er denne Rasmus Liabø bygselmannen på Erdal og Anne Nilsdatter hans kone. Hvis det har vært enke etter Rasmus Olsen Erdal, har hun ikke etter mannens død beholdt gården mere enn 1 år. For under 20.desember 1664 solgte eiersken, den før nevnte datter av mag. Holberg, Abel Marie sal.Sem's, gården til Ole Andersen Åse, som tiltrådte den. Kjøpesummen var 240 rdlr. Prisen synes lav når en sammenligner den med prisen på de andre Erdals-gårdene og dertil tatt i betraktning at den kunne overtas straks av den nye kjøper. Bruket har antakelig vært slett styrt i den fattige Rasmus Olsens tid og husenes vedlikehold forsømt. Det var kjøperens far, Anders Åse, som skaffet penger til kjøp av gården, og de inngikk 8.juni 1765 en kontrakt om at Ole Andersen Erdal skulle beholde Erdal for seg og etterkommere mot å oppgi sin odelsrett til farens påboende 1 pd. 18 mk. i Åse i Naustdal sokn. Ole Andersen første kone her Salmøi Rasmusdatter og var fra Espe. Hun døde 1772 og på skiftet etter henne ble 2½ pd. 35. av gården utlagt til Ole Andersens far, Anders Olsen Åse, som ennå hadde kjøpesummen for Erdal eller i all fall mesteparten av den tilgode. Resten av gården, 12 mark deltes således at enkemannen fikk 6 mk. sønnen Rasmus 3 mark og hver av de to døtrene 1½ mark. Døtrene het Ingeborg og Kari. Allerede året etter ble dog gården samlet på Ole Andersens hånd, idet han innløste sine barns småparter og under 9.juli 1773 av faren fikk skjøte på 2½ pund. Ole Andersen ble gjengift med Anne Haldorsdatter Sunde en datterdatter av den 1741 avdøde ektepar, Anders Olsen og Mari Markvardsdatter på Erdal og fikk med henne sønnene Anders og Henrik. Han døde 54 år gammel 1792. Hans sønn, Rasmus, var død før ham, og hans to døtre var nå gifte, Ingeborg med Nils Helgesen Hafstad og Kari med Ole Nilsen Solem. Ved skiftet etter ham ble gården satt til 360 rdlr., da den avdøde "havde anvendt betydelige Omkostninger og Arbeide" til dens forbedring. Boets beholdne formue var ikke fullt 500 rdlr. Av gården ble 1 pd. utlagt til enken, 20 mk. til hver av sønnene og 4 mk. til hver av døtrene. Sommeren 1795 ble Anne Haldorsdatter gjengift med Anders

Jansen fra Stevold. Hun døde 55 år gammel i begynnelsen av 1805, og på skiftet etter henne ble av hennes part i gården (1 pd.) halvdelen utlagt til hennes mann, Anders Jansen og 6 mk. til hver av hennes 2 sønner. Boets beholdning 788 rdlr. Året etter ble Annes eldste sønn, Anders Olsen, eier av hele gården, idet han under 8.mai 1806 av sin stefar og de andre medarvinger fikk skjøte på deres parter. I 1839 solgte Anders Olsen til sin sønn - Ole Andersen og denne igjen 1878 til sin sønn, Anders Olsen for 4000 kr. og kår.

L.nr. 58 av skyld 1 laup. På dette bruk satt Torsten Haldorsen som oppsitter i henhold til bygselbrev av 7.mai 1679. Han døde som før sagt 1717 eller 1718 og må da ha vært omkring 70 år gammel. Hans kone Alis Larsdatter fra Furebø døde 77 år gammel 1744 og hadde altså vært adskillig yngre enn mannen. Med sin nabo på lnr. 57 hadde 36. Torsten en åstedssak som endte med dom av 4.september 1710. Tvisten gjaldt bl.a. en krøtterveg Torsten brukte over Ole Bergsens heimebø. Samme tviste-mål livnet opp igjen 30 år baketter og vil senere bli nærmere omtalt. I sitt siste leveår hadde Torsten også en konflikt med sin nabo på lnr. 56, Sander Johansen. Sander hadde stevnet ham til tings antakelig fordi de hadde vært oppe i slagsmål eller skjeneri og i all fall for en sak hvorved der kunne tilfalle Svanøgodsets eier bøter. Hva man vet om affæren er kun at birkefogdens fullmektig ved birketetinget på Naustdal april 1718 oppfordret Sander til å føre bevis i den sak mot Torsten som forrige år var behandlet, - eller selv lide for sin ubevislige beskyldning. Sander svarte at Torsten var død, og at han ikke kunne føre sak mot død mann- og dette kunne, heter det i den gamle tingbok, heller ikke retten pålegge ham. Også Torstens enke, Alis Larsdatter ses å ha hatt en rettssak. Til birketetinget på Naustdal desember 1718 hadde hun stevnet Ole Espehaug. Ole var legdsmann og hadde som sådan hatt å innfordre soldaterhyren i den legd hvori hennes sønn Haldor Torstensen var utskrevet. Haldor "der for 6-7 År siden måtte avmarschere i Kongens Tjeneste," skulle, påstod moren, hatt 20 mark, men hadde bare fått 16 mark, og for de manglende 10 mark ville hun nå gjøre Ole Espehaug ansvarlig. Alis møtte ikke selv i retten. Den som møtte for henne, var Jens Grimsæter (Grimset). Ole Espehaug svarte at han hadde levert alt som Haldor skulle ha, nemlig 20 mark og sa at han kunne bevise det med to vitner. Saken utsattes til marstinget 1719 og ble da på ny utsatt, og senere finner jeg den ikke behandlet i tingboken, så utfallet er ukjent. Haldor har såvidt jeg foretar ikke vært hjemme da saken ble behandlet. Det forekommer meg sannsynlig at han er død under felttoget, for hadde han vært i live ved farens død ville han vel ha etterfulgt denne som bygselmann.

Torsten Haldorsens ettermann på gården het Peder Jonsen hvis bygselbrev er av 4.mars 1719. Hvor Peder Jonsen hørte hjemme har jeg 37. ikke kunnet finne ut. Han døde i følge ministerialboken i 1735 i en alder av 43 år og skulle således altså da han fikk sitt

bygselbrev være 29 år gammel. Da navnet viser at han ikke var Torstens sønn, må man formode at han hadde vært gift enten med Torstens enke eller med en datter av ham. Det første kan ikke ha vært tilfelle. Ministerialboken viser nemlig at Peder hadde barn til dåpen så sent som 1733 og da var Alis Larsdatter mellom 60 og 70 år og for gammel til å føde barn. Derimot er det vel sannsynlighet for at han har vært gift med Alis Torstensdatter, som var en datter av Torsten og Alis Larsdatter og siden ble gift med hans ettermann på gården, Peder Nilsen. Peder Jonsens yngste barn var Haldor, født 1733, og vi skal få se at Alis Torstensdatter hadde en sønn av dette navn, som ikke er avlet i hennes annet ekteskap med Peder Nilsen. På birketetinget på Rotenes 7. desember 1719 måtte Peder Johnsen - selvfølgelig etter stevнемål av fogden, fordi han for tidlig hadde fått et barn med sin kone - og vedtok å betale for seg og konen en bot på 3 rdlr. 2 mark 4 skilling. Og på birketetinget på Rotenes 1721 var han stevnet av Bernt Nagel, landhandler og gjestgiver i Sjøahola, fordi han kort før jul skulle ha ført øl til Hafstad, noe som Nagel mente var et inngrep i hans rettigheter. Saken utsattes til julinget og ble da på ny utsatt, men dens utfall får en ikke vite, da tingboken for slutningen av 1721 og de følgende år er borte. Ministerialboken nevner 7 barn som Peder Jonsen hadde til dåpen, men viser tillike at 4 av disse døde som barn eller i ung alder. Antakelig er alle disse barn på Haldor nær død for 1763, da Alis Torstensdatter døde

Peder Jonsens ettermann på gården var Peder Nilsen, som var en bror av Mads Nilsen, indre Erdal og av Rasmus Nilsen Gil eller Bruland. Disse brødre var fra Åsen i Førde sokn. Dette erfarer en av ministerialboken, hvor det står at Peder Nilsen Åsen og Alis Torstensdatter Erdal, ble trolovet 2. november 1736. Alis Torstensdatter døde i begynnelsen av 1763 i en alder av 65 år, og skifte etter henne holdtes 25. juni 38.

1763. Boets beholdne formue var 138 rdlr. Som hennes barn oppføres under skiftet: 1). Haldor Pedersen, 26 år, 2). Jon Pedersen, 25 år, og 3). Pernille Pedersdatter, 20 år, Ministerialboken viser at de to siste nevnte var Peder Nilsens barn, men at Peder Nilsen tillike hadde en sønn ved navn Haldor, står der intet om. Derimot hadde det, som før nevnt Peder Jonsen en sønn ved dette navn, og jeg har derfor trodd at Alis Torstensdatter har vært gift med Peder Jonsen før hun egtet Peder Nilsen. Visstnok blir under min forutsetning aldersoppgaven under skiftet for Haldors vedkommende ikke riktig, fordi han i 1763 var 30 år, ikke 26 år gammel. Men en bør ikke legge vekt på det. Når Haldor ved dødsfallet var myndig, var det for skifteretten en likegyldig sak enten han var 26 eller 30 år. Peder Nilsen satt over 40 år på gården. Han døde nemlig først ved nyttårs tid 1782 i en alder av 77 år. På skiftet oppføres som hans barn. Bare Jon og Pernille, hvorimot Haldor Pedersen oppføres som kreditor - rimeligvis for innestående morsarv - og hermed blir det en sikker sak at Haldor ikke var Peder Nilsens sønn.

På tinget for Førde 1740 var Peder Nilsen stevnet av sin nabo på l.nr. 57, Anders Olsen, fordi han i strid med en eldre dom hadde beitet med sine krøtter Anders til skade. I håp om å komme til forlik med sin motpart ville Anders dog la det henstå "med Sakens nærmere Procedure." Noe forlik kom ikke istand, og Anders stevnet da til en åbotssak, som ble behandlet 22.september 1740. Anders klagde over at Peder "med sine Kreaturers Raak og Vei over hans Bø og Eng i ubekvemme Tider tilføide ham skade og Forfang når de om Høsten skal beite med Kreaturerne i Udslaatterne," og over at Peder med sine krøtter kommer i hans utslåtter. Peder svarte at det ikke hadde vært tid til å underrette eieren, mag.Holberg, om saken, og at han derfor ikke ville innlate seg på den. Han mente ellers at han, skjønt deres bruk hadde samme skyld, hverken innengjerds eller utengjerds hadde likt med Anders og han forbeholdt seg derfor "Jevning og Ligning." Anders fremla derpå en avdød 39. birkedommer, Jens Christensen og 6 menn avsagt dom av 4.september 1710 mellom Torsten Haldorsen, som da hadde Peder Nilsens bruk, sin far og formann, Ole Bergsen. Og denne dom som gjaldt de samme tvistemål som det dreier seg om nå, mente Anders at Peder fikk rette seg etter, således at han vocket sine krøtter når de for til utslåttene, og at Peder ventet med å drive dem dit til også naboen ville benytte seg av beitet i utslåttene. Retten beså den veg som Peder hadde over Anders's heimebø, og Anders innrømmet at vegen fra gammel tid var rett veg. Han ville bare at Peder skulle sørge for at krøtterne ikke gjorde ham skade når de for der. Da heller ikke Anders hadde underrettet den felles jorddrott om saksanlegget, ble saken utsatt. Den forelå på ny den 21.oktober, og da var sokneprest Fredr. Arentz varslet på sin svigerfar, mag.Holbergs vegne. Samme dag falt der dom i saken. Ved denne ble Peder Nilsen forpliktet å holde seg den gamle dom av 4.september 1710 etterrettelig og å betale de halve omkostninger 4 rdlr. 2 mk. 14 skilling.

På sommertinget 1719 hadde fogden uttatt stevning mot Peder Nilsen med flere, fordi de ikke etter høyere øvrighets ordre til Bergen ville skyse etter geværer her på Kompagniet. "Men da det ikke var gått i orden med stevningens forkynnelse, ble saken utsatt etter nytt stevнемål. Senere har jeg ikke funnet noe om denne sak.

Da Peder Nilsens bruk ved hans død var blitt bygselledig, satte eiersken, den før nevnte Abel Marie sal.Sem's den til auksjon. Ved denne, der holdtes 4.april 1782, ble Johannes Jonsen Njösen av Bygstad sokn høyestbydende og fikk tilslaget for 466 rdlr. Auksjonsskjøte fikk han 25.juli 1782. Den 22.mai 1811 solgte han til sønnen, Anders Johannesen, denne igjen 1836 til sin sønn, Nils Andersen og denne igjen til sin sønn Anders Nilsen for 2800 kroner og kår.

xxxx 0 xxxx

40.**Erdalsdal.**

Erdalsdalen ble i eldre tider kalt indre Erdal og må likesom Fossen være en avlegger av Erdal. Gården ble altså etter reformasjonstiden henregnet til "Stiftets Gods," ble 1662 av kong Fredrik 3. solgt til erkebiskop Svane og 1726 etter Svanen-hjelms død satt til auksjon. Oberst Gerhard Münthe kjøpte indre Erdal for 63 rdlr. 32 skilling. Munthes enke solgte den 1736 til magister Fredr. C. Holberg, og ved hennes død kom gården til hans arvinger.

Indre Erdal har jeg ikke funnet nevnt som særskilt bruk før i et regnskap av 1598/99. I dette regnskap oppføres Anders som bruker, og det sies at han betalte "Frelse" med 1 geiteskinn, men ingen landskyld. Uttrykket frelse forekommer ofte i denne tid. Såvidt jeg forstår, erhvervet man ved å betale en liten avgift som frelse en foreløpig bruksrett over jord som en senere kunne gjøre regning å få bygslet på vanlig vis. At det kun betaltes frelse betegner - mener jeg - gården eller jorden som opptatt fra nytt av eller i all fall som gjenopptatt til dyrkning etter å ha ligget øde i noen tid. Anders på indre Erdal nevnes fremover til 1615 og alltid alene, så det er grunn for å tro at han var eneste oppsitter på gården.

I foged Nils Busch's jordebok av 1626 sies det at landskylden av indre Erdal var 2 pd.smør, og det nevnes nå to oppsittere, Jon og Ole. Disse to oppføres nå jevnside i mer enn 30 år fremover.

Etter kvegregnskapet av 1646/46 betalte Jon koppeskatt for seg, sin kone, 2 drenger og 1 pike, Ole for seg, sin kone og 1 dreng. Og et skatteregnskap av 1646 viser at de brukte hver sin halvpart av gården. Etter kvegregnskapet av 1657 skattet Jon for 1 hest, 14 storfe, 16 geiter og 16 får, Ole bare av 8 storfe, 9 geiter og 9 får, og dette synes å tyde på at gården nå var annerledes delt, således at den ene oppsitter hadde to tredjedeler og den andre bare en tredjedel. 41. Kvegregnskapet nevner også en Anders på indre Erdal som skattet av 4 storfe, 2 geiter og 2 får. Denne Anders er visselig ikke den samme som den Anders der nevnes allerede 1598/99, men ikke finnes nevnt senere enn 1615. Kvegskattregnskapets Anders må være en ny mann og identisk med den Anders som nevnes en rekke av år etter 1657.

Jon og Ole nevnes som sagt fra 1626 mer enn 30 år side om side. Oles navn her jeg ikke støtt på siden 1657, og 1661 avløses det av Borger. Jon nevnes ennå 1662, men fra 1664 forsvinner også hans navn.

Etter Findes folkeliste av 1664 var oppsitterne da Anders, 40 år gammel og Borger 26 år gammel. Anders hadde en voksen dreng, Borger ingen. Skatteregnskapet av 1662 har de samme to menn, og viser dertil at Anders's bruk hadde dobbelt så stor skyld som Borgers. Ennå 1683 nevnes Anders og Borger Erdalsdal ved siden av hverandre som verger i et bo.

Oppsitterne 1697 var de to brødre, Gjert Andersen og Anders Andersen, og Gjert hadde dobbelt så stort bruk som Anders. De nevnes også i folkelisten av 1701, og der sies det at Gjert var 32 år, altså født i 1669, Anders 45 år gammel, altså født 1656, og at de hver hadde en voksen dreng. Anders Andersen av 1701 kan etter alderen å dømme umulig være den samme som den på listen av 1664 nevnte Anders, men denne siste kan være og er rimeligvis far til de to brødre. Anders Andersens bygselbrev er av 22.april 1688 og lyder på 1 pd. smør, som var en tredjedel av Erdalsdalens matrikkelskyld. Han har sannsynligvis fulgt umiddelbart etter Borger, som vi så var i live 1683. Hva år Gjert Andersens bygselbrev er fra, har jeg ikke funnet noe om, men 1697 var han som allerede sagt oppsitter på gården.

Jeg skal nå for det første holde meg til det største bruk. Gjert Andersen døde 1703 og etterlot enken, Anne Simonsdatter og en umyndig sønn, Anders Gjertsen, som farbroren, Anders Andersen på det andre bruket, var verge for. Om et sneskred som om våren 1697 gikk over 42. hans gård, skal senere bli talt. Jeg kan ikke se om Anne Simonsdatter giftet seg på ny. Hennes sønn, Anders Gjertsen, ble 1725 gift med Anne Andersdatter Kvamme, men levde ikke i god forståelse med henne. Av sokneprest Myhlenport ble de derfor stevnet til birketetinget for juli 1743 for "Uforligelighet i deres Ægteskab." Anders sa at han ikke hadde gitt anledning til uforlikelighet, men hadde tidt og ofte bedt om fred og enighet, men det kunne ikke nytte. Han tilstod dog imidlertid at han hadde vært hastig. Anne innrømmet at hun "altfor meget har været uforstandig mot sin Mand, dog har hende vel ofte været tillagt det, som hun er uskyldig i." Med prestens samtykke ble ektefellene "givet Frist endnu nogen Tid at omvende sig og forenes, som de og begge lovede ved Guds Hjelp at befæste? sig på." Ble det ikke bedre mellom dem, fikk lensmannen etter prestens begjæring pålegg om å stevne dem og vitner til neste ting. Tingboken inneholder ikke mere om saken, så man kan tro at forholdet mellom dem har bedret seg. - Årene omkring 1741 var for Førde som for det hele land en tung tid på grunn av misvekst og stor dødelighet, og Anders Gjertsen synes å ha sittet i trange kår. Til vårtinget 1741 var han stevnet av Falch Gjedding for 3 rdlr. 2 mark for 1 tønne rug. Saken utsattes til høsttinget. Anders var da på reise til byen, men hans kone møtte og erkjente kravet, og Anders ble da dømt til å betale beløpet med omkostninger. Antakelig av nød og tvang oppsa Anders Gjertsen sitt bruk i 1743 eller 1744 til fordel for Mads Nilsen mot en godtgjørelse, og så fikk denne mann under 28.febr.1744 bygselbrev på de 2 pund Anders hadde hatt.

Om Mads Nilsen vil en finne opplysninger i et særskilt stykke. Han var en vrang og trossig mann og lå i trette med sin formann, Anders Gjertsen, sin nabo, Rasmus Nilsen, og andre. Han kom også opp i strid med sin sokneprest, Nils Lund, og enden ble at han for

unnsielse mot presten dømtes til å arbeide i jern på Bergenhus sin levetid. På Bergenhus kom han dog ikke, da han døde som varetektsfange 43. i rådstuearresten i Bergen. Han var to ganger gift. Hans enke, Synneve Mosesdatter, ble gjengift med Gjert Iversen fra Løvik i Vefring, og denne fikk da under 6.november 1758 bygselbrev lydende på 2 mark, som formannen.

Etter Gjert Iversens kone, Synneve Mosesdatter holdtes skifte 25.mai 1769. Boets aktiva var 54 rdlr. og beholdningen kun 2 rdlr. Men for dette skifte var det inntrådt en forandring i eiendomsforholdet. På høsttinget 14.novbr. 1768 hadde nemlig eiersken, Abel Marie sal. Sem's, ved auksjon latt selge 1 pund smør der bruktes av Gjert Iversen. Ole Steffensen Horstad fikk tilslaget for 107 rdlr, og han fikk auksjonsskjøte 5.januar 1769. Jeg skulle tro at Ole Steffensen straks har fått tiltre hva han kjøpte mot å betale Gjert Iversen for hans avståelse av bruksretten. Man ser av skifte av 25.mai 1769 at boet hadde 19 rdlr. tilgode hos Ole Steffensen, der betegnes som Ole Steffensen Erdalsdal, og dette har rimeligvis vært en godtgjørelse for avståelsen. Man ser også at auksjonen og auksjonsskjøtet kun gjelder 1 pund smør, men Gjert Iversen og hans formann hadde bygselbrev på 2 pund, men om det skal vi høre senere.

Ved kjøte av 8.november 1799 solgte Ole Steffensen til sønnen, Steffen Olsen "sit efter Skjøte av 5.jan. 1769 eiende og påboende 1 pund i Erdal" for samme kjøpesum han selv hadde gitt, nemlig 107 rdlr. Ved skifte av 1811 etter Steffen Olsens kone, Lovise Larsdatter Hagen ble av gården utlagt halvparten eller 12 mark til enkemannen, 4 mark til datteren Helene og 8 mark til sønnen Ole Steffensen (d.y.). I 1831 kjøpte denne siste av søsteren Helenes mann, Jan Dominicussen Førde hennes 4 mark, og da han 1844 fikk kjøte på farens 12 mark, var det hele bruk, 1 pund, samlet på samme hånd. Under 6.novbr. 1863 solgte Ole Steffensen til naboen, Elias Madsen, som derved ble eier av hele Erdalsdal.

Jeg kommer nå tilbake til det annet bruk av gården. På dette 44. satt siden 1686 Anders Andersen som etter folkelisten av 1701 skulle være født 1656, men etter den alder ministerialboken gir ham ved hans død, skulle han være født 1660. Anders hadde en gang det uhell at han "faldt utfor et Fjeld og slog sig fordervet allermest i Hodet," og senere en gang, nemlig vårfruedag 1697 om natten gikk det et svært sneskred over Erdalsdal som ødela hus og drepte både folk og fe. Skredet tok alle Gjert Andersens hus og drepte ikke alene hans besetning, men også hans mor (Ordet er utydelig skrevet, men kan neppe leses annerledes, sier Steen), dreng og pike og kvestet ham selv. Anders mistet flere hus og sitt småfe. Hos ham omkom en dreng og en pike, og hans kone ble så jammerlig lemlestet overalt at det var vanskelig å anta at hun kunne leve, og i all fall for sin levetid ville bli en sengeliggende

krøpling. Tre piker fikk også skade. Selv var Anders, heter det, ganske forknust på hode og lemmer, så han neppe ville komme til helsen igjen. Han var dog 14 dager senere på birketinget for Naustdal, 7.april 1697 og avgav om ulykken ovenstående forklaring som de tilste-deværende sannet. Til tross for sitt fall utfor fjellet og til tross for forknusningene under sneskredet, levde dog Anders over 30 år etter disse hendelser. Dog later det til at han hadde lett for å bli sansesløs når han nøt drikkevarer.

Kort før St. Hans 1698 hadde han et ærend hos presten, hr.Henrik Finde. Her ble han traktert "med noe brennevin og 3 sølvkanner øl," og han var gått derfra og ned i Sjøahola, og der traff han Ole Slåtten og fikk ham med seg inn til Markus Gram hvor de drakk " 5 Potter øl tilsammen." Her overskjelte han en kone fra Holsen og kom ned fornærmelige uttalelser mot hennes bror og pådro seg en injuriersak. Han unnskyldte seg med at han intet erindret om det hele, og at Ole Slåtten bekreftet at han ved anled-ningen hadde vært "overstadig drukken." Hans svoger, Johannes Erdal, forklarte at "han var af så stor Skrøbelighet, at han intet eller lidet vidste til sig selv når han fikk en Drikk øl i Hovedet." Årsaken hertil, var, fortsatte [45](#). svogeren, hans fall utfor fjellet hvorved "han slog seg fordervet allermest i Hovedet," og senere sneskredet hvorved "han blev jammerlig knust allermest i Hovedet, at han siden den Dag har lidet vidst sig fornemmelig når han får en Drikk øl i Hovedet," hvilket lagretten og alle naboene med flere Tilstedeværende bevidnede at være altfor sandt. At det her er brukt for sterke ord, kan ikke være tvilsomt. Anders ble 1717 oppnevnt til lagrette-mann for det følgende år, og dertil har man ikke kunnet ta sansesløse menn. Injuriersaken endte med forlik, idet Anders tilbakekaldte sine fornærmelige ord.

Anders døde 1728 og oppgis i ministerialboken å ha vært 68 år gammel. Skiftet etter ham holdtes 17.des. 1728. Han etterlot enke og to barn, sønnen Anders og datteren Gjertrud. Boets beholdne formue var 99 rdlr. Han eide et sølvbelte på sort lær, verd 10 rdlr., og det fikk enken. Enken het Kari Reinertsdatter og var født omkring 1690. Hun må således ha vært hans annen kone og ikke den som ved sneskredet 1697 ble krøpling. Kari var forøvrig mor til Gjertrud og Anders. Den siste var født 1716. Hun var rimeligvis datter til Reinart Rognaldsen ytre Erdal som kom til Igelkjøn og altså en brordatter av Johannes Rognaldsen ytre Erdal, der 1696 kaltes Anders Andersens svoger.

Kari Reinertsdatter ble august 1729 troløvet med Ole Salomonsen fra Hjelle, og så fikk denne av oberst Munthes enke bygselbrev på gården, datert Hellevig i Holmedal, 32.juni 1731. Det lyder på 1 pd. av indre Erdal, altså den samme skyld som Anders Andersen hadde brukt. I bygselbrevet kalles Ole Salomonsen ungar, men det må være feilaktig. Ifølge

kassaboken satt Ole ennå 1733 på dette bruk, men 1735 var han bosatt på ytre Erdal (l.nr. 56), og her døde han 1741. Hans kone, Kari var død allerede 1737 i en alder av 48 år.

Ole Salomonsens ettermann på indre Erdal ble Johannes Sandersen der hadde gården til sin død 1741. Han har visselig vært en sønn av Sander Johannesen på ytre Erdal (l.nr. 56), og man skulle tro at han og Ole Salomonsen er blitt enige om et arrangement hvorefter Johannes 46 mot å få bruket i indre Erdal skulle gjøre plass for Ole på ytre Erdal (l.nr. 56) som Johannes i egenskap av den avdøde bygselmanns sønn kunne gjøre regning på å få bygslet fremfor noen annen. Johannes Sandersen var ved sin død kun 35 år gammel. Han var november 1732 blitt gift med Synneve Olsdatter, en datter av Ole Rognaldsen Hornes, der hørte hjemme på Angedal og til slutt kom tilbake til denne sin odelsgård.

Johannes Sandersens enke, Synneve Olsdatter, ble mai 1742 trolovet og oktober 1742 gift med Anders Andersen, sønn av den 1728 avdøde Anders Andersen indre Erdal og Kari Reinertsdatter, men ekteskapet ble kun kortvarig. Han druknet nemlig 27 år gammel samme år for jul. De hadde ingen barn sammen, og hans arving var søsteren Gjertrud der 1744 ble gift med Rasmus Vasbotten. Registrering i hans bo holdtes 9.mars 1743 og viste at bobeholdningen var 38 rdlr - Samme dag registrertes også etter et ektepar fra Fossen, Ole Monsen og Gjø Madsdatter, der likesom Anders Andersen vinteren forut var omkommet på sjøen, og dagen etter registrertes etter husmann Mons Olsen Erdalsleitet der også døde på sjøen. Måske er alle disse 4 mennesker druknet ved en og samme leilighet.

Synneve Olsdatter der med sin første mann, Johannes Sandersen hadde døtrene Marthe og Oline, var nå for annen gang enke. Hun ble dog ikke lenge sittende i enkestand. Ministerialboken viser nemlig at hun september 1744 ble gift med Rasmus Nilsen Kvål der allerede 2-3 måneder forut som hennes trolovede hadde fått bygselbrev på gården "1 pund Smør i indre Erdal." Denne Synneves tredje mann hadde vært gift før med Helga Jonsdatter og synes å ha vært fra Jølster. I ministerial-boken leser en nemlig at Rasmus Nilsen Ekås desember 1730 ble vidd til Helga Jonsdatter Ultang. Februar 1743 hadde han av Myhlenport fått bygselbrev på 2 pund av Kvål og herfra kom han da til indre Erdal. Om hans prosess med naboen, Mads Nilsen, kan man lese under stykket om denne mann. Rasmus ble av presten Nils Lund antatt som medhjelper. 47. Han døde 60 år gammel 1753. Av skiftet etter ham ser man at han med sin første kone hadde sønnen Samuel, 18 år gammel, og som da tjente hos presten Nils Lund og sønnen Chrispinus, 14 år gammel og med sin annen kone datteren Helga og sønnen Nils, henholdsvis 9 og 1½ år gamle. Boets beholdning var 107 rdlr.

Det ser ikke ut til at Synneve har giftet seg for 4.gang. I fogderiets kassabok for 1760 står nemlig Rasmus's enke som bruker av 1 pund av indre Erdal. Hvor lenge hun ble sittende

med bruket kan jeg ikke nøyaktig si, men antakelig er Erik Madsen hennes umiddelbare ettermann. Denne Erik var sønn av Mads Olsen Hafstad og fikk bygselbrev av Abel Marie sal.Sem's ved hennes fullmektig, Henrik Nitter, datert 10.juni 1766 og lydende på 2 pund av indre Erdal. Den 5.desember 1774 fikk han av den samme skjøte på "2 pund av indre Erdal som han selv påbor" for en kjøpesum av 150 rdlr.

Gjert Iversen hadde bygselbrev på 2 pund og Rasmus Nilsen på 1 pund. Men Ole Steffensen fikk som før sagt 1769 skjøte på 1 pund og Erik Madsen fikk 1766 bygselbrev og 1774 skjøte på 2 pund. Hvorledes denne ombytting av skyldbeløpene er å forklare, kan jeg ikke utrede. Og hva der gjør forholdet enn mere broket og uklart, er at Abel Marie Sem ved Nitter under 14.november 1766 utferdiget et bygselbrev til Mads Iversen på 1 pund av indre Erdal. Jeg må oppgi ethvert forsøk på å forklare tingen.

Erik Madsen var gift med Gjø Andersdatter fra Åsen i Førde sokn. Ved skifte 1794 etter henne ble det halve bruk utlagt på enkemannen, og den andre halvparten på sønnen, Mads Eriksen, men den siste fikk 6.november 1801 av sin far skjøte på denne part og ble derved eier av det hele bruk. Mads Eriksen skjøtte 1832 til sin sønn, Elias Madsen og denne fikk 6.november 1863 av sin nabo, Ole Steffensen skjøte på dennes brukk (l.nr. 60), så at han ble eier av hele Erdalsdal.

I 1871 skjøtte Elias Madsen begge bruk under ett til sønnen, Martinus Eliassen for 3200 kroner og kår.

48.

Fossen.

Fossen er utvilsomt en avlegger av Erdal. Fossen ble ved reformasjonen i likhet med Erdal og Rotenes inndradd under kronen, i 1662 av kongen solgt til erkebiskop Svane og ved auksjonen etter Svanenhjelm 1726 kjøpt av oberst Gerhard Munthe som fikk den for en kjøpesum av 20 rdlr. 30 skilling. Munthes enke solgte 1736 mannes jordegods til magister Fredrik Christian Holberg. Ved dennes død 1748 arvet hans datterbarn Rotenes og Fossen m.m. og barnas far Askvoll-presten Fredrik Arentz solgte på barnas vegne under 14.april 1755 begge disse gårder til Jakob Madsen Rotenes for henholdsvis 258 og 32 rdlr. Ved skifte 1773 etter Jakob Madsen ble Fossen for 32 rdlr. utlagt til sønnen, Lars Jakobsen, som iallfall senere bodde på Tingnes, og han solgte gården ved skjøte av 3.november 1791 til soldat, Ole Olsen, for 190 rdlr. Til de etterfølgende eiere kommer jeg tilbake til senere.

Fossen er visselig en av soknets yngste gårder og neppe mer enn ca 300 år gammel. Den nevnes ikke i skatteregnskapet av 1563, ikke i lensregnskapet av 1567 og heller ikke i jordeboken av 1591. På disse steder skulle den ha vært nevnt om den da hadde vært til. I jordeboken for 1598/99 forekommer en Laurits på Foss, men da hans navn står mellom

Grimelands-mennene, kan man ikke være viss på at det er vårt Fossen det siktes til. Denne Laurits på Foss betalte "Frelse" med 1 geiteskinn, og det peker på at han satt på en nylig opptatt gård.

Omkring 1610 nevnes en Tollef som man noenlunde sikkert kan henføre til vårt Fossen. Han oppføres ved siden av Klopstad- og Rotenesfolk. I et sakefallsregn-skap av 1610/11 står at Tollef på Foss overfalt lensmannen med trugsel og unnsielser da det ble uttatt matroser som skulle med til Danmark og at han måtte bøte med 14 rdlr. for det.

I foged Busch's jordebok av 1626 forklares det om Fossen at 49. landskylden av gården var ½ laup smør, og at oppsitteren het Erik. Denne Erik nevnes også 1635, endog i kassaregnskapet for 1645/46 hvor det sies at han betalte koppskatt for seg selv, sin kone og en pike.

I nevnte kassaregnskap for 1645/46 nevnes også Jens på Fossen, der likesom Erik skattet for seg selv, sin kone og en pike, og denne Jens må da ha vært oppsitter på gården, for i et regnskap for 1646 over en skatt etter "Gårdetallet" (eller som vi nå ville si en matrikkelskatt) nevnes Jens som eneste oppsitter på gården. Jens var allerede 1641/42 oppsitter på gården, for etter et regnskap fra det år fikk han avslag i sin skatt, fordi hans sønn var i kongens tjeneste som matros.

Etter kvegregnskapet av 1657 skattet Peder på Foss av 10 kyr, 6 geiter og 6 får, og Jens "Husmand" av 3 kyr, 3 geiter og 2 får. Det er meget mulig at husmann her - ikke husmann eller plassmann - men en som er tilhuse hos en annen, og i så fall kan Jens "Husmand" være identisk med oppsitteren Jens av 1646. Jens var iallfall ikke oppsitter 1657, for et regnskap over en skatt etter "Gårdetallet" for samme år oppfører Peder som eneste oppsitter. Det samme er tilfelle i regnskapet for 1661 og 1662, og i regnskapet for 1661 sies det tillike at Foss er en ringe gård med hensyn til aker, så at mange år intet korn kan fåes, og at der til gården ikke hører nogen skog. På Findes folkeliste av 1664 oppføres to oppsittere: Peder, 60 år gammel (med en 14-årig sønn Anders) og Salomon, 30 år gammel. Ved matrikuleringen av 1667 ble gården, som siden 1626 hadde vært ½ laup som landskyld, satt opp i matrikkelskyld av 1 pund 18 mark. Også 1667 var det to oppsittere, og et regnskap av 1672 viser at oppsitterne også da de var de samme som i 1664, nemlig Peter og Salomon, som hver brukte en halvdel av gården. Etter Peder Olsen Fossen holdtes skifte oktober 1679. Aktiva var kun 2 rdlr. 2 mark 12 skilling, og boet var fallitt.

Et snes år etter, altså 1697 nevnes Salomon og Peder som oppsittere. Salomon var utvilsomt den samme som 1772, men Peter er en ny 50. mann. De nevnes for øvrig på en sådan måte at de snarest må antas å ha vært sambrukere.

Jeg skulle være tilbøyelig til å tro at Peder og Salomon fra 1664 var far og sønn, at de i virkeligheten kun var sambrukere, og at det var Peder alene som hadde bygselbrev, og da på det hele bruk. Jeg finner nemlig at Salomon på vårtinget på Sunde 23.mars 1681 foreviste sitt bygselbrev, som var datert 9.juni 1678 og altså utferdiget etter Peders død. På samme måte finner jeg det også rimelig at Salomon og Peder fra 1697 er far og sønn, og at altså den yngste Peder er sønnesønn av den eldre Peder.

Etter folkelisten av 1701 har Fossen så vidt jeg kan se stedse vært ett bruk og altså kun her hatt en oppsitter. Oppsitteren 1714 het Mads Olsen, og han satt på gården like til 1741 da han døde i en alder av 64 år. Om Mads Olsens familjeforhold vet en litt. Han hadde en sønn ved navn Ole som døde 15 år gammel i 1726, og en datter Synneve som fikk to uekte barn med to forskjellige fedre. Endelig hadde han en datter, Gjø Madsdatter, som ble gift med Ole Monsen.

Denne Ole Monsen ble svigerfarens ettermann på gården. Noe bygselbrev til ham har jeg ikke funnet i protokollene, men skiftet etter ham viser at han må ha hatt gården. Ole og Gjø omkom på sjøen vinteren 1742/43, og skiftet etter dem holdtes mai 1743. De etterlot seg ikke barn. Boets aktiva var 19 rdlr., men gjelden 83 rdlr. Blant gjeldskravene var skatt, landskyld og husåbot, noe som viser at de avdøde var gårdbrukerfolk. Ole var sønn av husmann Mons Olsen Erdalsleitet, der samme vinter som sønnen omkom på sjøen.

Ole Monsens ettermann var Ole Aleksandersen, som 18.juni 1744 fikk bygselbrev. Denne Ole var fra Furebø, og var da han kom til Fossen, gift med Johanne Olsdatter, også fra Furebø. Hun døde 41 år gammel 1760, etterlatende 9 barn. Skiftet etter henne viser at boets aktiva var 70 rdlr., men beholdningen bare 10 rdlr. Et par år etter Johannes 51. død giftet Ole Aleksandersen seg igjen. Hans annen kone het Anne Olsdatter Fengestad, og også med henne fikk han barn. Han døde 74 år gammel 1789 ovelevd av sin annen kone. Skiftet etter ham viser at boets aktiva da var 133 rdlr og beholdningen 39 rdlr. En av hans sønner het Ole og oppholdt seg under skiftet etter faren i Fredrikshald som soldat. Denne Ole Olsen fikk som alt er sagt den 13.november 1791 skjøte på gården for 190 rdlr.

Ole Olsen var gift med Anne Dorthea Zinke. Ole døde i begynnelsen av 1816, og av skiftet etter ham ser en at han etterlot seg 8 barn. Boet var ikke mer enn akkurat solvent. Gården ble utlagt til kreditorene på 1 mark nær som enken beholdt. Hun fikk i midlertid gården innløst og solgte den ved skjøte av 9.november 1821 for 150 spdrlr til sønnen Ole Olsen, som senere flyttet til Reikvam. Denne Ole Olsen solgte 1840 gården til Lars Jeremiassen fra Jølster (*Eikås, bror av Ole Jeremiassen, gift med Inger Mo og boende på*

Kinden til 1904, da han døde, 99 år gammel - O.Tj.) - for 400 spdler., og denne igjen 1871 til sønnen Johan Larsen.

Den 1816 døde Ole Olsen var i Fredrikshald som soldat da skiftet etter hans far, Ole Aleksandersen, fandt sted. Det må ha vært under hans opphold på Østlandet at han ble kjent med sin kone, Anne Dorthea Zinke, som hørte hjemme der. Etter sin manns død arvet Anne Dorthea en anselig formue etter en bror, Johan Anton Zinke på Moss. Uaktet hun i levende live hjalp sine barn godt frem, etterlot hun seg dog ved sin død 1839 en formue av omtrent 40 000 kroner. Hver av hennes herværende sønner Ole Olsen Reiekvam, Christoffer Olsen Ulleland. Mads Olsen og Johan Olsen fikk 6000 kroner, og hver av hennes svigersønner Kristian Gjertsen Fauske, Jens Sjursen Vie og Anders Jensen Langedal (Eikefjord) fikk 3000 kroner.

Etter alle de foran oppregnede skifter til og med skiftet etter Anne Dorthes mann hadde der hersket fattigdom eller i all fall trange kår på Fossen. Helt annerledes ble det da den Østlandske arven [52](#). kom og gjorde den omtrent 70 år gamle enke på Fossen til et av Sunnfjords rikeste mennesker.

Hornnes (Hornes).

(I "Norske Gårdsnavn" heter det om Hornes: Uttale: hå'nnes.- i Hollnesi B.K. 21,b., Hønnes 1563, Huornnes 1608, Hoorness og Horness Wig 1667, Hornes med Hornesvig 1723.

Det synes vanskelig å forklare den nuværende uttale, hvis den skal gjengi et eldre Hollnes, og O.Rygh antar derfor i en notis at denne form enten må være feilaktig eller gjelde en annen, nu ukjent gård. Da gården ligger på et nes hvor fjorden gjør en temmelig skarp bøyning, tenker han på forklaringen av horn, n, hjørne eller vinkel, eller hvarf, n, i stedsnavn brukt om krumning. Forklaring av hvarf har han antatt også for Hornes (utt.hårnes) i Søndre Odal, likesom den også formodes ved Hornes i Flatanger. Da hvarf ellers i sammensetning med nes alltid synes å ha genetivsform (Kvar(v)nes), turde man snareet i disse navn Hornes ha et nær beslektet ord horf, f. der finnes som gårdsnavn i Froland. Ved det her omhandlede navn er dog forklaring av horn likeså sannsynlig (derimot på grunn av uttalen ikke ved navnene i S.Odal og i Flatanger). - Skulle Hollnes ha vært navn på en nå ukjent gård, må vel første ledd være adj. holrr, men den nærmere forståelse av navnet blir da uviss (venlig-tiltalende ?)." - For fjordianere som kjenner landskapsformen, og som vet at det er full overensstemmelse mellom uttalen av ordet horn (honn) og første stavelse i ordet Hornes (Hornes), vil det ligge nær å anta at Hornnes kommer av ordet horn. Og det skulle da være

forsvarlig å forandre skrivemåten fra Hornes til Hornnes. Det er gjort i disse avskrifter, hvor der ikke forekommer direkte tale. - O.Tj.)

I Bergens Kalvskinn (fra omkring 1350) leser man at Førde-Presten eide 5 lauper i Hollnes. Således skrives navnet her, men om det er den opprinnelige og riktige form av navnet eller bare feilskrift for Hornes, kan jeg ikke avgjøre. At Førde kirke skulle eie en del av Hornnes står det intet om i Bergens Kalvskinn, hvor dog også kirkens gårder ble regnet opp. Men i foged Busch's jordebok av 1626, sies det at Førde kirke og Førde prest eide hver sin halvdel i gården hvis skyld var 1 laup, 18 mark smør. Hvordan eiendomsforholdene var i tiden mellom 1350 og 1626 har jeg ingen opplysning funnet, men slik som det var etter jordeboken av 1626, vedble det å være lenge ned gjennom tidene.

Jeg skal senere komme tilbake til det, men først skal jeg fortelle litt om beboerne eller brukerne.

Etter skatteregnskapet av 1563 het oppsitteren på Hornes Jørgen, 53, men jeg har ikke funnet ham nevnt mer enn denne ene gang. I lensregnskapet for 1567 oppføres samtlige leidangsytere, og man finner også Hornnes oppført der, men brukernes navn er ikke tilføyd.

I Peder Thotts jordebok av 1591, står at Thorgils betalte leidang av Hornnes med 6 mk. talg og 1 geiteskinn, og i en jordebok av 1598/99 står at Trugils betalte leidang av gården. Thorgils og Trugils er samme navn, og hr. foran navnet viser at det er en prest der tales om. Truls Larsen var prest i Førde allerede 1552 og satt i embedet til omkring 1606, og det er altså ham som brukte gården. Antakelig har han tatt gården i bruk da den ble bygselledig etter Jørgen, og har brukt den til sin død. Et regnskap av 1603 over en skatt som bonden skulle svare, nevnes ikke Hornnes, og forklaringen på det er visstnok den at gården fremdeles bruktes av presten, som var fri for å svare skatt.

Som bruker av Hornes nevnes 1611-1637 en Samuel, men fra 1642 og mange år fremover hr. Peder Finde, som 1639 etter en lang prestevalgstrid var blitt prest til Førde. Hr.Peder var en driftig gårdbruker. Foruten sin prestegård og Hornnes brukte han 1657 også Gravdal, og etter skatteregnskapet av 1657 skattet han av 3 hester, 158 kyr, 1 svin, 30 geiter og 30 får, og i disse tall er ikke innbefattet besetningene på Hornnes og Gravdal, der foruten geiter og sauer bestod av henholdsvis 20 og 11 kyr. Jeg antar at hr.Peder måtte ha hatt kreaturer utsatt på gårder omkring i bygden. På annen måte kan jeg ikke forklare det tallrike krøtterhold. Også 1664 brukte hr. Peder Gravdal og Hornnes. I en av ham selv avgitt innberetning for dette år sier han at han drev Gravdal som avlsgård, og at han gir både bygsel, landskyld, og tiende og skatt for den som en bonde, og med hensyn til Hornnes sier han at han bare for kirkens halvdel derav har betalt førstebygsel og all årlig rettighet, og at han av

hele Hornnes betaler skatt og leidang. Som beboer av Hornnes oppfører han en dreng og 3 "Husmend" hvorav de to heter Anders og den 54. tredje Henrik.

Ennå 1772 var hr. Peder bruker av Hornnes, men for 1683 må han ha fratrudd gården, for dette år holdtes der skifte etter Morten Eriksen på Hornnes. Denne Morten Eriksen brukte 1872 som bygselmann halvparten av Skei, og hr. Peder som nå eide hele Skei, har - som det later til - fått Morten til å fratre bruket på Skei mot å få Hornnes i stedet.

I sakefallsregnskap av 1684 har jeg funnet at Erik Rasmussen Hornnes for "Mundbruk og hånlige Tale" bømte 1 mark 8 skilling, og det er mulig at denne Erik har vært bygselmann på Hornnes, men jeg finner det vel så rimelig at han har vært plassmann, og at Morten likeså for ham har brukt hele Hornnes.

Morten Eriksen der en tid var lensmann, vil bli nærmere omtalt under Skei. Her skal jeg kun opplyse at det oktober 1689 holdtes skifte etter hans enke, Marthe Olsdatter som vel har sittet med gården til sin død.

Av folkelisten av 1701 ser man at det da var to oppsittere på gården, nemlig: Ole Rognaldsen, 31 år gammel og hadde en voksen tjenestedreng Anders Jensen, og Erik Jensen, 45 år gammel om hvem det sies at han hadde "Bræk på det ene Øie." Denne Erik hadde to sønner hjemme, nemlig Morten og Jens, henholdsvis 9 og 6 år gamle. Som husmann på Hornnesviken oppfører listen Ole Anfinsen, 50 år gammel og med en 8-årig sønn, Johannes. Mer enn denne ene plass omtales ikke 1701.

Disse to oppsittere satt i en lang årrekke sammen på Hornnes, Ole Rognaldsen til 1731 eller 1732, da han tilflyttet sin odelsgård, Angedal, hvor han døde omkring nyttårstid 1735, Erik Jensen like til 1741 eller 1742, da han døde av fogderiets kassabøker, hvorav den eldste er fra 1717, ser man at Ole hadde tre fjerdeparter av gården (2 pd. 19½ mark) og Erik en fjerdepart (22½ mk.), og videre at Eriks part var halvparten av kirkens del i gården. Erik om hvem kun få opplysninger finnes i de bevarte protokoller, må ved sin død ha vært 85 år gammel, men ennå eldre ble i følge ministerialboken Ole indre Hornnes Vik 55. der døde 1741 i en alder av 95 år. Denne Ole Hornnesvik er vel den samme som den 1701 nevnte husmann, Ole Anfinsen.

Om Ole Rognaldsen som brukte sokneprestens halvdel av Hornnes (den senere kaptein-gård) og dessuten halvparten av kirkens part, er det et og annet å fortelle etter de gamle tingbøker. Til høsttinget november 1706 på Kusli var han således stevnet av sersjant Villum Berntsen Rosendals enke Lisbeth i Sjøahola, fordi han hadde lovt henne sin bybåt til leie og derpå mottatt 5 mark 3 skilling, men likevel leid den til en annen, så at hennes gods ble liggende henne til skade. Saken ble utsatt, men finnes ikke senere behandlet. Til samme ting

hadde Ole stevnet Mikkell Hunvedbakken, fordi den en søndag nå forleden høst på hans kirkeveg hadde skjelt ham. Reinert Vie og Ole Antonsen Nedre Hjelle (Slåtten) hadde sett at da partene fra kirken fulgtes ned til Sjøen, tok Mikkell Ole i skjegget, støtte ham for brystet og skjelte ham "for en hund, således som di lever med mig." Også denne sak utsattes og forsvinner dermed fra protokollene. Ved høsttinget oktober 1709 på Kusli skulle Ole ha forrettet som lagrettemann, men hadde sendt broren, Markvard Sunde i sitt sted. Til dette ting var Ole stevnet, fordi han "meget ilde" hadde slått soldat Peder Ramstad. Peder forklarte at han var kommet til Ole for å hente sin mundering og at han da var blitt ille medhandlet. For Ole møtte faren, Rognald Angedal der erkjente at Ole i hastighet hadde slått Peder. Forlik ble inngått slik at Peder fikk 4 rdlr. for kost og badskjærlønn (doktorlønn), men dessuten ble Ole dømt for slagsmål å bøte til kongen 18 lodd sølv, så det ble ham en dyr sak. Til samme ting var Ole også stevnet for ulovlig å ha skutt et dyr, det vil si en hjort. Da Ole ikke møtte, ble saken utsatt og kom ikke mer for retten. Formodentlig har han i minnelighet avfunnet seg med vedkommende. Til høsttinget 1710 hadde Ole sin svoger Anders Herrstad, fordi Anders forholdt ha noe som var ham tilfalt på skiftet etter hans svigerforeldre, en øks, en kvige, to tylfter tømmer m.v. Da innstevnte ikke møtte, fikk han - som da sedvanlig Lovdag - det vil si utsettelse til neste 56. rett, og så døde saken bort. Hva Oles kone hette har jeg ikke funnet ut. Man ser kun av denne sak at hun var en søster av Anders Herrstad (det er vel Herstad oppe i Naustedal). Hans barn derimot kjennes. De var: Rognald fra hvem de nåværende eiere på Angedalsbrukene nedstammer. Synneve, gift 1732 med Johannes Alessand-ersen eller Sandersen Erdal. Alis, gift med Anders Hansen Bruket. Nelle, gift med Anders Olsen Aase. - Men vi var ikke ferdige med Ole Hornnes's prosesser og skal derfor gå tilbake til den. Til høsttinget 1710 hadde Ole foruten saken mot svogeren, Anders Herstad også en sak mot sin nabo, Ole Skei, for skjelleri. Ole Skei hadde, forklarte Ole Hornnes, nede ved Sjøen i Førde sagt til ham da de kom fra sommer-tinget: "Ifjor gjorde dine Øksne skade på mitt kveg, og iår har din Pige gjort det. Du er en Ranere og en blaa Lus." Overhodet beklaget Ole Hornnes seg over at han aldri fikk fred for Ole Skei. Jon Buanes bevitnet at Ole Skei hadde kalt klageren en blaa lus, og samme bevitnelse avgav Ole Slåtten på sommertinget 1711, da saken for annen gang ble behandlet. Saken ble forøvrig forlikt på dette ting "så alle Præntioner" mellom dem ophevedes. "Blå" i Ole Skeis munn betyr formodentlig nærig eller gnieraktig. - Godt et år senere hadde de samme to atter sak med hverandre. Ole Hornnes hadde til høsttinget 1712 stevnet Ole Skei, fordi han i felles mark hadde jagd klagerens krøtter, for gjeld på en halv tønne sild 4 mark 8 skilling og for skjellsord. Ole Skei mente at marken ikke var felles, men erkjente å skyldte for silden. Med hensyn til skjelleriene vitnet Ole Vigen (der

her må bety Hornnesvik) at klageren i kapellan hr. Samuel Findes hus hadde spurt Ole Skei hvorfor han hadde tatt klagerens "Aamark" (*Ordet utydelig skrevet. Betyr rimeligvis det samme som ungfena eller unfa - O.Tj.*) av fjellet og at Ole Skei de hadde sagt: "Din Opæder og Opsnapper. Du graver først ditt siden mit." Ole Skei erkjente at han brukte disse ord. Saken pådømtes dagen etter, 16.november 1712. Sorenskriveren uttaler at det alltid har vært så at klageren frem-stilte det så at krøttera 57 på Skei og Hornnes har gått "Horn mot Horn," og at klageren således for sitt kveg må ha fri gressgang i den mark hvor de stedse fra gammel tid av har gått. Ole Skei ble derhos dømt til å betale 2 lodd sølv for sine skjellsord og å tilsvare saksomkostninger med 4 mark. -Denne sak gikk raskt, men med Ole Simonsen (?) Kirketeig hadde Ole Hornnes en trette der var både langvarig og som må ha kostet mange penger. Denne trette var først behandlet av birkeretten, siden av lagtinget i Bergen og til slutt ved overhoffretten i Oslo. Om det som forefalt da stevning til overhoffretten ble forkynt for Ole Hornnes, vil man finne noe fortalt i et tidligere stykke om Sjøen eller Sjøahola, men hva det ellers kan være å meddele om denne sak, vil jeg oppsette med til jeg kommer til Kirketeig. -Til høsten 1714 hadde Ole Hornnes en sak med naboen, Erik Jensen Hornnes, i anledning av at Erik skulle ha ødelagt noe hasselskog for ham og dessuten av Ole Skei inngjerdet en kvie. For Erik møtte hans kone, Margrethe Jensdatter, som sa at mannen var syk. Saken ble henvist til åstedet, og mer hører man ikke om den, da sorenskriverens tingbøker for 1715 og en lang årrekke fremover er borte. Av samme grunn kan man heller ikke vite om Ole Hornnes levde i fred med sine naboer, eller om han fremdeles hadde konflikter med dem. Han var ved sin død 1735 i følge ministerialboken 65 år gammel.

Mens Ole Rognaldsen satt som bygselmann på Hornnes, var det at kong Fredrik den fjerde tok seg for å selge de norske landbirker med deres jordegods for å opphjelpe statens finanser.

(Merkn. B i r k = jurisdiksjonsdistrikt. - I Danmark erholdt adelen i stor utstrekning birkerett med adgang til å trekke befolkningen bort fra de alminnelige domstoler og inn for en birkedommer som var avhengig av brukspatronen. I Norge dannet grevs-kapene Jarlsberg og Larvik, baroniet Rosendal, Svanøygodset og noen få andre adelige sedegårder egne birk. Med opphevelsen av adelsloven av 1.august 1821 ble birkerettighetene, sammen med hals- og håndsrett samt sikte- og sakefallsretten opphevet.

Sakefall d.e. at kommuner eller privatpersoner oppebar utbyttet av bøter for straffbare handlinger. Etter den nye straffelov tilfaller de statskassen. O.Tj.) 58.
Alle kirkene i Førde prestegjeld ble kjøpt av sokneprest magister Thomas Hammond. Dette kunne dog ikke øve noen annen innflytelse på Ole Rognaldsens forhold enn at han i stedet for

å betale sin landskyld av kirkens part (22½ mark smør) til kirkevergen nå betalte til kirkeieren.

Da Ole Rognaldsen 1731 eller 1732 flyttet til odelsgården Angedal, overtok Ellen Katrine Hammond, som allerede 1727 var blitt enke etter mag. Hammond, det samme bruk som Ole hadde hatt - nemlig hele presteparten og halve kirkeparten av hele Hornnes - og satt med det til 1749 eller 1750. Men så ble det delt i to bruk, idet presteparten ble et bruk for seg selv. Jeg skal nå for det første holde meg til preste-parten, den senere sjefsgård, l.nr. 64.

L.nr. 64. Den 12.april 1750 fikk Nils Rasmussen av sokneprest Nils Lund bygselbrev på 1 pund 21 mark av Hornnes. Nils Rasmussens kone het Anne Olsdatter. Hvor de kom fra har jeg ikke kunnet finne ut, men rimeligvis har Nils vært en utenbygds mann. Han hadde en bror boende i Kinns prestegjeld. Nils døde allerede 1754, og skifte etter ham holdtes samme år, den 20.juni. Han og Anne Olsdatter hadde bare 1 barn, sønnen Rasmus, 3 år gammel. Boets beholdne formue var 15 rdlr. Anne Olsdatter ble 1755 trolovet og 16.juni samme år vidd til Mads Gjertsen indre Erdal. Noe bygselbrev til Mads Gjertsen har jeg ikke funnet tinglest, men det er ikke tvil underkastet at sådant av presten er ham meddelt. Mads flyttet før vielsen sammen med sin kone i ekteskap-elig samliv og ble derfor av fogden stevnet til sommertinget 1756. Han måtte erkjenne "at ha kommet for tidlig med sin kone" og dømtes til å betale "Ægtebøder" 3 rdlr. 2 mark 4 skilling. Denne skikk at trolovede før vielsen levde sammen som ektefolk finner man i tingbøkene mangfoldige eksempler på, og at det strev som geistlig og verdslig øvrighet hadde for å få skikken avskaffet synes å ha vært virkningsløst. At 59 trolovelse var en kirkelig handling der måtte foregå i prestens nærvær, har visselig bidradd til at forlovde anså seg som ektefolk.

Mellom Mads og hans naboerske, prestedatteren Sara Hammond, forefalt der en søndag i oktober 1755 - altså 4 måneder etter Mads's bryllup et opptrinn som gav anledning til at Mads stevnet Sara til høsttinget i november samme år. Opptrinnet var alt annet enn smigrende for Sara, men kan tjene som et eksempel på hvorledes vreden kan løpe av med mennesker, hos hvem man etter deres stilling og oppdragelse burde vente en smule selvbeherskelse. Saken var sådan:

En søndag i midten av oktober ble ei ku som Mads lovlig hadde leid, av piken drevet inn i fjøset hans. Sara ropte til piken at hun skulle la kua være, for det var hennes ku, men det ble ikke aktet på det. Da kua var kommet inn i fjøset, tok Mads nøkkelen til seg, og da han så gikk fra floren, kom Sara, ledsaget av drengen sin hen til ham, tok ham i armene og sa: "Du skal skaffe mig Koen igjen, som du tog." "Jeg har ingen Ko tatt," sa Mads. "Jo så Pinedød har du så," sa Sara. Mads tok i henne, snudde henne fra seg og sa: "La bli mig i Guds Navn."

Men nå tok Sara Mads i hendene og holdt ham og bad sin dreng ta florsnøkkelen av lommen hans. Mads snudde henne atter fra seg, og da slo hun ham med knyttneven under øret. Da hun fremdeles holdt i ham, spente eller satte han foten på henne. Da det var kommet så vidt, la begge partes folk seg i mellom og skilte dem at. Nå kom Mads's kone hen til hagenoven, og med det samme Sara så henne, sa hun til Mads: "Det var bedre du spente eller satte foten på Horen din end på ærlig Folk." Da sa Anne til Sara som dagen før hadde gått til Guds hus: "Gud bevare Eder. I gik ikke på sådanne veier idag at i skulle bruke jer sådan." Sara svarte: "Du skulle tie stille, din Kysaa, din Hore, din tyv." Og da Mads skjød de tilstedeværende til vitne, sa Sara til ham: "Du har vært en tyv elle dine, Dage, og det er du, du skal Pinedød være æreløs før kveldsøkten." Da Mads gikk fra henne og bort på haugen, kom Sara etter og 60. spurte hva han gikk og lusket etter og skudde til ham. Da Anne kom og ville ha mannen hjem, sa Sara til henne: "Du har vel noget at sige, din keisame tyv." Det er en 17-årig unggutt der som vitne har skildret opptrinnet således som nå referert, og det må sies at hans prov gir et levende og anskuelig billede av det passerte. Mads's tjenestepike vitnet akkurat det samme og Saras tjenestedreng likeså, dog hadde han ikke sett Sara gi Mads noen ørefik. Et par av Saras skjellsord, "Keisam" og "Kysaa" forstår jeg ikke. Måskje er Kysaa det gamle "Thjofsnaut" der betyr heler. Det er påfallende hvor ganske annerledes behersket Mads's kone viste seg ved denne leilighet enn Sara, og sikkert er det at ekteparet med sin bondeoppdragelse la mere sømmelighet og folkeskikk for dagen enn prestedatteren. Saken kom ikke oftere for retten. Sara må vel ha forstått hvor grundig hun hadde forløpt seg, og inngikk 26.april 1756 forlik med Mads. Dette forlik tinglestes, men er ikke innført i panteboken. Når Sara kaller Anne en hore, sikter hun seivfølgelig til at Anne og Mads før deres vielse hadde ført et ekteskapelig samliv. Men hadde Sara visst hva som skulle times? henne et år senere, hadde hun nok holdt sin tunge bedre i age. Etter ministerialboken ble Sara trolovet 10.desember 1756, vidd 15.januar 1757 og hadde barn til dåpen 14.februar 1747. Hun var da 39 år gammel og ca 14 år eldre enn sin mann. (se Lampe).

Mads og Anne hadde sønnene Iver og Aleksander og døtrene Nelle som ble gift til Jonstad, Salmøi, som ble gift med Mads Ludvigsen Kirketeig og Anne som ble gift med Chrispinus Johansen Ordal fra Jølster og senere kom til Hornnesviken. Deres eldste sønn, Iver Madsen fikk 5.juni 1784 av presten - nå Jens Lund - bygselbrev på gården som (sies det i bygselbrevet) "Faderen har opsagt mod Kaar." Det ser dog ut til at Mads er vedblitt å bruke gården ennå i noen år, visselig i fellesskap med sønnen.

Til sommertinget juli 1786 ble Mads og hans sønn Iver av 61. husmannen Ole Nilsen Kletten stevnet, "fordi de hadde bemektiget sig hans påboende Plads Kletten." Saken utsattes

først til høsttinget og så på ny til sommertinget 1787. For Ole møtte Zakarias Fossen av Jølster som stundom kaltes bygdeprokurator og av og til fikk beskikkelse av øvrigheten til å føre saker for folk av almuen. Mads la frem sønnens bygselbrev av 5.juni 1784 og en "forening" om merkene av 13.juli 1741 som jeg ikke har funnet omtalt annetsteds. Jon Asbjørnsen Hundvedbakken forklarte som vitne at han høsten 1785 hadde Ole Kletten bedt ham og den nettopp avdøde Tollef Danielsen Hornnes gå ut på bøen og se hva korn Mads og Iver hadde bemektiget seg fra ham, og da viste Ole dem ca 30 staur som stod på Mads's bø, og som Ole sa at de hadde tatt fra hans åker. Saken ble nå overflyttet til åstedet og behandlet på høsttinget, 6.september 1787 "efter Begjæring av Ole Nilsen til Påkjennelse av hans Ret til Pladsens Besiddelse og Brug som Opsidderne Mads og Iver har tilmegtiget sig og frataget ham." Det sies her at Mads hadde avstått bruket til Iver. Jens Lund møtte og overlot til retten å bestemme om Ole Nilsen burde beholde plassen, hvor meget han burde beholde og hva han hadde å svare i avgift. Partene entes om at retten skulle avmerke plassens grenser. Retten gjorde dette og bestemte avgiften 1 rdlr. uten arbeidsplikt. Den 8.november 1787 gav hr. Jens Lund Ole Nilsen festesettel på plassen hvori det sies at han hadde å rette seg etter åstedsforretningen av 6.september 1787. Ved festesettel av 8. januar 1794 ble Kletten av hr. Jens Lund tilfestet Ole Nilsens sønn, soldat Anders Olsen, idet - som det heter - faren hadde avstått plassen til ham. Ennå senere, nemlig under 22.juni 1810 ble Kletten tilfestet Ingebrigt Olsen, gift med Nelle Olsdatter, som jeg antar var en datter av Ole Nilsen, og som iallfall var en søster av klokkeren i Førde, Nils Olsen Hjelle. Denne siste festeseddel er utstedt av presten M. Lind på egne og kirkens vegne, hvorav fremgår at plassen med den daværende grense antas å ligge under såvel kirkens som prestens part av Hornnes. 62.

Mads Gjertsen døde 61 år gammel 1793. Hans kone som overlevde ham, oppgav sin bolott til fordel for barna, men boets overskudd utgjorde kun 10 rdlr.

Mads's sønn Iver Madsen som allerede 1784 avpresten hadde fått bygselbrev på gården, ble 1789 gift med Karen Oline Steffensdatter Espe. Hun døde i slutningen av 1801 36 år gammel. Hun og Iver hadde 5 barn, 3 sønner hvorav den eldste ved morens død var 8 a 9 år gammel og to døtre, respektive 13 og 10 år gamle. Iver arvet noe med sin kone, blant annet 6 mk. smør i Espe og boets beholdning var 234 rdlr. Sommeren 1803 ble Iver gjengift med Pernille Madsdatter Kvamme eller Hafstad, datter av Mads Olsen indre Hafstad, men allerede ved nyttårstid 1805 døde han 45 år gammel. Med sin andre kone hadde han bare en datter.

Pernille Madsdatter ble høsten 1807 gift med Lars Gjertsen Ramstad, der allerede 11.april 1807 av presten Lind hadde fått bygselbrev på gården. Lars Sjursen døde 36 år

gammel sommeren 1812 etter at han med Pernille hadde fått to barn, deriblandt sønnen Mads som døde året etter faren.

Året etter var Pernille gift for tredje gang. hun ble nemlig 6.januar trolovet og 4.juli 1813 gift med Mads Johannessen Erdal, som 2.november samme år av Lind fikk bygselbrev og som ennå satt med gården da matrikkelen av 1838 utkom.

Ved reskript 2.september 1791 bestemte kongen at Kuslien skulle være sjefs-gård for Nordre Sunnfjords kompani, som da het Førdeske Kompagni. Dette omgjordes ved kongelig resolusjon av 30.januar 1819 hvoretter istedenfor Kuslien det foran omhandlede bruk av Hornnes skulle være sjefsgård for kompaniet. Hornnes har dog såvidt jeg vet aldri vært tatt i bruk av noen kompanisjef og er nå privat eiendom.

Jeg går nå tilbake til de andre bruk av Hornnes der fra gammel tid tilhørte Førde kirke.

63.

L.nr. 62. Som fortalt brukte presteenken Ellen Katrine Hammond inntil 1749 eller 1750 hele presteparten og halve kirkeparten, men den siste var ifølge kassaboken 1751 overtatt av hennes datter, Sara Hammond, som antakelig har bebodd parten til sitt giftermål 1757. Den 18.november 1761 fikk Johan eller Jan Rue, handelsmann i Sjøhola, bygselbrev. Dette er utstedt av fogd H.F. Nagel, som da eide halvparten i kirken og dens jordegods og hadde part i den andre halvdel. Hvor lenge Johan (Jan) Rue brukte gårdparten, kan jeg ikke si. En senere bygselmann var Gabriel Nilsen, men jeg kan ikke i pantebøkene eller tingbøkene finne noe bygselbrev utstedt til ham. Kassabøkene etter 1751 har jeg ikke sett. men de vil kunne gi opplysning om brukerne fra år til annet. Gabriel Nilsen kom senere til Klopstad, og der ble det 1766 holdt skifte etter ham. Han var sønn av Nils Nilsen Klopstad, og bror av Ole Nilsen Kletten. Gabriel har fratrådt bruket i Hornnes flere år før sin død, for i det til Tollef Danielsen utstedte bygselbrev av 15.november 1780 sies det at Gabriel da hadde overlatt gårdparten. Dette bygselbrev er utferdiget av enken etter Nils Lund der nå var blitt eier av kirken med dens jordegods. Tollef Danielsen døde 45 år gammel våren 1787. Med sin kone Sofie Pedersdatter hadde han 3 døtre, Sofie ble sommeren 1791 gjengift med tambur Simon Bertelsen Slettemark, som allerede under 8.juli 1790 av enkefru Lund hadde fått bygselbrev. Simon døde 39 år gammel 1798. Skiftet viser at han ikke hadde barn med Sofie, og at boets overskudd var 100 rdlr. Sofie ble etter sin andre manns død sittende i enkestand med gården til 1812, da den av kirkeeieren ble tilbygset Peder Andersen Fauske mot at han gav Sofie Kår og egtet hennes datter av første egteskap, Pernille Tollefsdatter. Kårbrev til Sofie ble utferdiget 17.juli 1812 og noen dager i forveien var Peder og Pernille blitt ektevidd. Tre år

senere ble Peder eier av bruket 1/6 part, men kirken oppførtes fremdeles som eier da matrikuleringen av

1838 utkom. I et senere stykke om Førde Kirke vil bli fortalt litt nærmere om leilendingenes kjøp av kirken og dens gods. Pernille Tollefsen 64 døde 48 år gammel 1829.

L.nr. 63, av skyld 22½ mark. smør likesom l.nr. 62. Som allerede før fortalt satt Erik Jensen på dette bruk i en lang årrekke - over 40 år - til 1741 eller 1742. Det er ikke meget man av de gamle tingprotokoller får vite om ham og hans familie. Han sees 1707 å ha stått til restanse med tiende, 1 rdlr. 3 mark 14 skilling, og 1710 var han av Markus Larsen Gram i Sjøahola - eller som han her kalles - Markus Maler stevnet for gjeld, 1 rdlr. 2 mark 11 skilling: Til sommertinget 1711 var han av Ole Hjelle stevnet for gjeld, Men møtte ikke og gaves lovdag, det vil si, utsettelse til neste rett, høsttinget. For dette var han stevnet av Erik Trulsen Kvamme og Ole Bendiksen Hjelle for skyld, 2 rdlr. 2 mark "som han Tid efter anden var bleven søgt for." Erik Hornnes erkjente at det mellom ham og klagerne hadde vært noen små tvistigheter om noe arvegods, og han innrømmet at han skyldte dem for kuleie i 2 år 3 mark, lånte penger 1 rdlr., leie av en geit i 6 år 3 mark for en sort bukse 2 mark, tils.2 rdlr. 2 mark (*Tils.blir det 2 rdlr.3 mark, så her må foreligge en skrivefeil. -O.Tj.*), og dette beløp ble han da dømt til å betale tillike med omkostninger, 27 skilling. Av en før omtalt sak som Eriks nabo, Ole Rognaldsen 1714 anla mot ham for å ha ødelagt noen hasselskog og almeskog, fikk vi vite at Eriks kone het Margrethe Jonsdatter, og hun er rimeligvis den Margrethe Hornnes som i ministerialboken oppføres som død 73 år gammel i 1740. Hvor Erik og Margrethe stammer fra, har jeg ikke kunnet finne ut, men kanskje har en av dem hørt hjemme på Hjelle. Etter folkelisten av 1701 hadde Erik da hjemme hos seg sønnene Morten og Jens, men disse har jeg ikke senere funnet omtalt. En Kristi Eriksdatter Hornnes, som turde være en datter av Erik Jensen, omtales derimot oftere. Hun var i følge ministerialboken minst 6 ganger fadder i årene 1721-1734. Av kaptein Barthold Svane på Skei var hun stevnet til sommertinget 1741 for ulovlig å være gått fra sin tjeneste hos ham. På høsttinget samme år møtte hun og forklarte at da hun forlot tjenesten "mente hun å skulle komme til Brød o blive forseet (forsørget) 65. - i ægteskab hvad siden mislingedes" (mislyktes). Nå tjente hun hos Markus Sunde. Hun var villig til å gå tilbake i tjenesten eller skaffe en annen i sitt sted. Mer hører man ikke til saken. Hva der i 1741 mislingedes for henne lyktes for henne noen år senere. I desember 1745 ble hun gift med Sivert Olsen Moskogen.

Erik Jensens ettermann på l.nr. 63 var Nils Olsen. Jeg har ikke funnet noe bygselbrev til ham tinglest, men sannsynligvis er sådant meddelt ham før ennå Erik Jensen var fratrukket. Han var nemlig av fogden H.F. Nagel på embeds vegne stevnet til tinget august 1740 fordi

han "trods at han på sidste Vårthing og i retten av Fogden gjort Fortrid (?) hadde formastet sig og for en del sået i den Jord Hornes, som nu av Erik Hornes bruges og beboes." Jeg kan nemlig ikke godt tenke meg at han uten noen som helst Hjemmel skulle ha våget dette, men antar at han har hatt et bygselbrev som han har villet gjøre gjeldende før rette tid. Det sies i tingboken om Nils at han var "tilholdende Hornes," men jeg kan ikke se at han har stått i noe slektskaps- eller svogerskapsforhold til Erik. I kassabøkene for 1743 og fremover er han oppført som ringer, og fogdens sak mot ham hører man ikke mere til. Skifte etter ham holdtes i november 1758. Hans kone het Anne Rasmusdatter og overlevde ham. Deres barn var: Hans, Rakel og Oline, resp. 16, 14 og 12 år gamle. Boets beholdning var 14-15 rdlr. Ministerialboken inneholder at Nils Olsen Vie og Anne Rasmusdatter Kvellestad ble trololovet oktober 1740, og det slår vist ikke feil at dette er våre Hornesfolk. Anne Rasmusdatter Hornes døde 85 år gammel 1782.

Anne Rasmusdatter må etter mannens død ha brukt gården 2 a 3 år, men under 14.november 1760 fikk deres sønn, Hans Nilsen bygselbrev. Han var da ikke mer enn 18 år gammel. November 1764 ble han gift med Gjø Steffensen Tjønneland. Gjø døde 64 år gammel 1800, hennes mann først 1816 i en alder av 74 år. Hans Nilsen hadde dog forut fratruddt gården og tatt kår.

Deres ettermann var sønnen Markvard Hansen som fikk bygselbrev 66 av kirkeeieren, enkefru Lund, den 11.november 1796 og som 8.juli 1797 tilsa foreldrene kår når de fratruddte gården. Markvard døde allerede sommeren 1800 bare 30 år gammel, noen måneder før moren. Jeg kan ikke se at Markvard har vært gift eller at det var barn etter ham.

Hans ettermann var Ole Helgesen fra Holsen der 6.november 1800 fikk bygselbrev fra enkefru Lund og sommeren 1797 var blitt gift med Nelle Hansdatter Hornes - visselig en søster av Markvard Hansen. Han ble 1815 eier av gården tillike med 1/6 av kirken. Han døde 1836 som kårmann 78 år gammel.

Ole Helgesens ettermann var sønnen, Steffen Olsen. Han fikk skjøte 1828, men faren forbeholdt seg bruken av gården så lenge han fant for godt. I 1830 utferdiget Steffen Olsen kårbrev til foreldrene, og fra den tid har han vel overtatt gården.

xxxx 0 xxxx

De opptegnelser jeg nå har til rådighet, setter meg ikke istand til å fortelle om Hornesgårdenes beboere nedover til nåtiden, noe som ville ha vært lett og snart gjort om jeg hadde hatt adgang til sorenskriveriets arkiv og da spesielt pantebøkene. Jeg vil dog ikke forlate Hornes før jeg har fortalt litt om folk som hadde sitt tilhold der uten å tilhøre bygselmennenes familjer.

Som sagt nevnes på folkelisten av 1701 husmannen Ole Anfinsen Hornnesvik, 50 år gammel og med en 8-årig sønn, Johannes. Om ham leser man i ministerialboken at han første søndag etter jul 1720 ble vidd til Brita Olsdatter Mallesvik, og at han 31. august 1729 ble trolovet med Berte Andersdatter Tjønneland. Hvis aldersoppgaven av 1701 er riktig, må han ha vært 78 år da han ble trolovet med Berte Tjønneland. Men det ser ut til at gamlingen har gått frierfötter ennå en gang. Ministerialboken forteller nemlig også at Ole Finnsen Hornnesvik og Åse Larsdatter Strand ble trolovet 16. juni 1740. Denne Ole Finnsen såvidt jeg ser ikke være noen annen enn Ole Anfinsen, og Ole Anfinsen er det visstnok også der siktes til når det i ministerialboken 67. heter at Ole indre Hornnesvik, døde våren 1741, 95 år gammel. Om man nå enn vil anta at ministerialboken har gjort mannen 5 år eldre enn han virkelig var, så blir han dog 90 år gammel da han ble trolovet med Åse Strand, og en nyforlovet mann på 90 år er en så stor sjeldenhet at jeg syntes at jeg måtte fortelle litt om ham.

Der levde samtidig en annen Ole Hornnesvik, men han het Ole Andersen. Han døde 36 år gammel samtidig med Ole Anfinsen, nemlig våren 1741, det slemme sykdomsåret, da det i Førde sokn døde 65 mennesker. Der døptes 1736 og 1739 et par barn for Ole Hornnesvik, og dette er rimeligvis Ole Andersens barn, for den henved 90 år gamle Ole Anfinsen kan vel ikke antas å ha fått barn i så høy alder. Ministerial-boken betegner den ene 1741 døde Ole som "Ole Andersen Hornnesvig, 36 år," den andre som "Ole indre Hornnesvig, 95 år." Navnet indre Hornnes forutsetter eksistensen av et ytre Hornnesvik, og på ytre Hornnesvik har da rimeligvis Ole Andersen bodd. En Karnils (Kornelius) Andersen Hornnes ble konfirmert 1752 og hadde 1756 et barn til dåpen, og en Haldor Andersen som dels kalles Hornnes og dels Hornnesvik, ble 1731 trolovet. Disse to kan ha vært brødre av den 1741 avdøde Ole Andersen Hornnesvik.

I ministerialboken nevnes årene 1721-1740 en Anders Hornnes som i løpet av de nevnte år hadde minst 8 barn til dåpen. Hans farsnavn nevnes ikke. Av disse 8 barn har ingen navnet Ole, Karnils eller Haldor. Likevel kan han nok ha vært far til et eller flere av dem. Jeg vet ikke hvor jeg skal plasere denne Anders. Han kan ikke ha vært bygselmann på noen av de tre brukene i Hornnes, for disse kjenner vi. Han er kanskje identisk med den Anders Gautesen Hornnes, som omtales i tingboken for 1741. Her fortelles det at til sommertinget 1741 hadde prestenken, fru Hammond, som da eide halve Hornnes, utevnet Anders Gautesen, fordi han ulovlig hadde tatt bort og bemekt-iget seg det tillegg som var gitt på skiftet etter Erik Hornnes's kone for åbot på Hornnes's hus. Da Anders benektet å ha tatt bort fra Hornnes noe som hørte 68. fru Hammond til, ble saken utsatt, og senere hører man ikke noe til den. Denne

sak lar formode at Anders Gautesen har holdt til hos Erik Jensen Hornnes, og kanskje styrte Eriks bygselbruk på dennes gamle dager. En Anders Hornnes var et par ganger vitner 1691. En Anders Hornnes var 1710 av Markus Maler (Markus Gram) stevnet for gjeld, og en Anders Hornnes var endelig 1712 vitne i en sak, men om det er en og samme mann man her har for seg, kan jeg ikke avgjøre.

Ennå litt om Hornnesviken. Den 17.november 1779 fikk Simon Olsen av enkefru Lund "Grundseddell" på plass i Hornnesviken. Simon var sønn av Ole Rogn-aldsen Gravdal og Marthe Nilsdatter. Da festesettelen er utstedt av kirkeeiersken, må den plass Hornnesvik som det her tales om, ha tilhørt kirkeparten. Simon døde 50 år gammel 1793. Han etterlot enken Lisbeth Danielsen (datter av Daniel Andersen Halbrend sørene, se 6.hefte, s 347) men ingen barn. Boets beholdning var 29 rdlr. Lisbeth ble 7.april 1795 gjengift med ungkar Baltser Berntsen Hornnesvik. Baltser døde 51 år gammel 1800 og må ha fått festesettel, for under skiftet etter ham som først holdtes 1803 på Hornnesvik, kalles han husmann. Boets beholdning var 77 rdlr. Under 28.mai 1804 ble Lisbeth Danielsdatter for tredje gang gift, denne gang med ungkar Simon Mortensen Jonstad, som under 9.november 1802 av kirkeieerne hadde fått "Grundseddell på en innhegnet plads under Hornæs kaldet Hornæsvigen." Det ser ut til at også plassmannsenker hadde gode utsikter til å bli gjengift, for der var alltid en eller annen løs og ledig mannsperson som gjerne ville ha et lite "Brød."

Det er før fortalt at presteenken Ellen Katrina Hammond henlevde sine siste dager på Hornnes, og at hennes datter, Sara, etter morens død fikk bygselbrev på l.nr. 62 og antakelig ble boende der til hun ble gift og flyttet til Bergen. Saras søster Dorthe ble tilbake i bygden og døde 1793 i en alder av 82 år, formodentlig på Hornnes hvor hun i all fall har hatt sitt hjem i ca 60 år.

69.

Litt om Førde kirke og dens jordegods.

Fjordens - eller som vi sier - Førde Kirke omtales i Bergens Kalvskinn der er samlet omkring 1350 eller den store mannedauen. Foruten tiende og 11 kyr eide den den gang parter i Kvål, Vie, Klopstad, Eikeland, Hjelle, Tefre og Sunde. Da kirken 1723 ble solgt av kongen, eide den fremdeles parter i Kvål (Slåtten), og Vie og litt landskyld av Klopstad, men de andre foran nevnte gårder eller gårdparter var ikke da lenger i kirkens eie. De var visstnok for lengst på andre hender. I foged Busch's jorde-bok av 1626 sies at Eikeland og Hjelle var bondegods, at størsteparten av Tefre var inndradd bispegods og en mindre del Førdepresten tilhørende, og at Sunde var Allehelgens gods på 1½ laup nær, og det var bondegods. Hvorledes disse forandrede eiendomsforhold, som sikkert er eldre enn reformasjonen, er blitt

til, lar seg neppe mer opplyse. Nærmest synes det meg å ligge å tenke på makeskifte. Man ser at kirken senere er kommet i besittelse av jordegods såsom en part i Hornnes der ikke i Bergen Kalvskinn nevnes som kirken tilhørende.

Det er bekjent at kong Fredrik 4. i finansnøden etter den store nordiske krig grep til den lite prisverdige utvei å selge de norske landskirker til fordel for stats-kassen. Førdepresten magister Thomas Hammond kjøpte alle fire kirkene i Førde prestegjeld. For Holsen kirke betalte han 25, for Vevring kirke 170 og for Førde og Naustdal kirker under ett for 925 rdlr., ialt 1120 rdlr., og skjøte på dem fikk han 9.oktober 1724. Den halve kjøpesum hadde han betalt kontant mot stiftamtskriver Severin Svanenhjelms kvittering av 11.mai 1724. For den annen halvpart hadde han gitt obligasjon av 6.mai samme år. Førde kirkes jordegods oppregnes således i skjøtet til Hammond: Kvål eller Slåtten 2½ pd., er klokkerjord, Vie 1 pd. 14 mk. hvori skal være gjort avslag ½ hud (18 mk. smør), Nødal i Holsen 18 mk, Hornnes 1 pd. 21 mk, Sunde 70. i Nedre Stryn i Nordfjord 2 pd. - alt med bygsel - og uten bygsel: Husetuft i Holsen 9 mk. og Klopstad 6 mk. Foruten jordegods fulgte selvfølgelig med i kjøpet alle kirkens inntekter såsom tiende og kvegleie. Kirken og dens gods og inntekter skulle aldri skilles at, og hvis kirkeeieren ikke holdt kirken tilbørlig istand, skulle alt falle tilbake til kongen. Da kirkene var brøstfelfeldig og trengte reparasjon, ble det bevilget : Hammond 2 år til å reparere Førde, Naustdal og Holsen kirker og tre år til å reparere Vevring kirke.

I sin bok om BERGENS STIFTS BISPER OG PRESTER sier prost Lampe at Hammond ved sin død 1727 var "en meget bemidlet mann." Jeg tror ikke at dette er riktig, og hvis Lampe ikke har hatt annet å holde seg til enn at Hammond kjøpte alle sitt prestegjelds kirker, er hans slutning forhastet.

Man ser av de gamle protokoller at enkefru Hammond gjentatte ganger lånte penger mot pant i kirken, og dens gods og i den ene obligasjon som er av 1745, og lydende på 60 rdlr., sies hun å skulle bruke pengene til kirkens reperatur. Hvis Hammond har flikket på kirken de to år etter kjøpet således som kongeskjøtet tilholdt ham, har det neppe vært noen grundig reparasjon når den i 1745 atter trengte å repareres.

Ved auksjonen 20 juli 1750 i enkefru Hammonds bo kjøpte foged Hans This Nagel kirken for 374 rdlr. og fikk auksjonsskjøte 3.august samme år. Godt 2 år etter nemlig ved skjøte av 16.november 1752 solgte han den for samme kjøpesum til søstrene Dorthea og Sara Hammond som samtidig pantsatte den til jfr. Dorthea Hanning for 120 rdlr., utvilsomt for derved kunne dekke en del av kjøpesummen. Under 18.november 1754 gav de to søstre foged Nagel obligasjon i kirken for 120 rdlr. Det synes senere å være gått opp for Sara at det ikke

svarte regning for henne å sitte med eiendommen, og under 9.juli 1756 solgte hun sin halvdel til fogden for 187 rdlr. Søsteren Dorthea holdt derimot på sin part ennå atskillige år og lånte fremdeles penger på den, men enden på det ble at også hun under 8.juli 1768 solgte sin part til Nagel. Det heter i 71 skjøtet etter obligasjoner av 1754, 1757, og 1764 og etter regninger skyldte hun fogden mer enn hennes halvdel var verd, og at hun ikke formådde å bestride omkostningene ved kirkens reparasjon. Kjøpesummen var 187 rdlr. som Nagel tok som full betaling for sitt tilgodehavende, skjønt gjelden i virkeligheten var større. I skjøtet tales om kirkens brøstfeldighet, og det ser således ut til at de private kirkeiere har vært nokså etterlatende med hensyn til reparasjoner og vedlikehold.

Ved skifte etter fogden H.T. Nagel som 1768 var blitt eneeier av kirken, ble denne utlagt for 200 rdlr. til hans datter Anne Kirstine Nagel. Skiftet sluttet 9.september 1773, men hun satte den allerede 7.juli 1774 til auksjon. Ved denne fikk sokneprest og prost Nils Lund tilslaget for 250 rdlr., og da han forhøyet sitt bud til 270 rdlr., fikk han den tilskjøtt under 28.januar 1775. Kirken ble nå i 40 år i familien Lunds eie.

Ved skiftet etter Nils Lund, avsluttet 31.mars 1784 ble kirken utlagt til hans enke, Elisabeth Margrethe, f. Myhlenport, som siden mannens død våren 1775 hadde sittet med boet uskiftet. Hun fikk den for 500 rdlr., og av det tør man vel slutte at den siden salget sommeren 1774 er blitt reparert. Oppbygget på nytt er den dog ikke blitt.

Enkefru Lund døde 1801. Hun hadde med mannen kun 3 døtre, og da de var myndige, ble det intet offentlig skifte. Først etterat også datteren, jfr. Helle Margrethe Lund var død, ble det under 30.januar 1807 holdt minnelig skifte mellom de to gjenværende søstre, enkefru Maren Grøn Fasting og jfr. Iverise Lund, og de fikk da hver sin halvpart av Førde kirke, der nu likesom i 1784 sattes til 500 rdlr. Samme år døde enkefru Fasting, og hennes halvpart tilfalt da hennes barn, men erhvervedes senere av barnas moster jfr. Iverise Lund så at hun ved sin død 1815 var eneeier,

Ved auksjonen 11.juli 1815 etter jfr. Iverise Lund ble kirken tilslått Knut Bendiksen Vie der satt som bygselmann på kirkens part 72. i Vie for 9100 riksbank-daler navneverdi. Det var utvilsomt etter forutgående avtale med de andre leilendinger på kirkejordene at Knut Bendiksen kjøpte. Han fikk auksjonsskjøte 6.november 1815, fem skjøter av samme dato overdrog han til Nils Sørensen Kvål, Ole Steffensen Kvål, Ole Helgesen Hornnes, Peder Andersen Hornnes og Gunder Andersen Nydal 5 sjetteparter, så han selv kun beholdt en sjettepart. Det sies i disse skjøter at hver kjøper skulle eie en sjettedel av kirken og dens inntekter, men av jordegodset kun hva hver især hadde bygslet foruten noen mark av kirkens gård i Stryn og av dens parter i Husetuft og Klopstad. Da de 6

nye kirkeeieres bygselbruk ikke hadde like meget skyld, kom det av Husetuft, Klopstad og gården i Stryn ikke like meget på hver, men disse parter benyttedes til utjevning ved fordelingen, så at den skyld hver av kirkeeierne fikk bli 1 pd. 10 mk. eller 1 pd. 11 mk. Ved en ordning som den i 1815 trufne mente man å etterkomme budet om at kirken, dens jordegods og inntekter ikke måtte skilles at. Når en av de 6 foran nevnte menn solgte, fulgte kirkeparten med, og solgte han en del av sin gård, ble også kirkeparten delt. Det var ikke gått så mange år før man hadde en kirkepart som ble betegnet med brøken 239/2160. Med den slags brøk var det ikke lett å regne når inntekter skulle deles, reparasjonsomkostninger repareres på kirkeeierne. Den 9. september 1835 innfant samtlige daværende kirkeeiere - 9 i tallet - seg på tinget til sorenskriver Landmark medhavende sine hjemmelsbrev, og han gjorde da opp hva hver især eide i kirken, og dette oppgjør vedtok de. Det var matrikkelskylden som ble lagt til grunn. Kirkens jordegods var ialt (bortsett fra den løse landskyld av Klopstad) 3 lauper 2 mark smør eller 218 mk. Matrikkelskylden på hver enkelt jord ble teller i brøken, og nevner ble 218. Men da de to Hornnes-menn eide hver 22½ mk. ble brøken for hver av dem 45/436. Ved oppgjøret 1835 ble brøkene litt reduserte, men da en Hornnes-mann 6 år senere solgte en parsell, kom det brøker som 45/3488 315/3488.

Under 21. november 1851, etter at en ny kirke var oppført i 1838, 73 ble kirkeeierne, som nå var 13 i tallet, enige om uten vederlag å overdra kirken med dens innventar og inntekter (jordegods og skog unntatt) til menigheten, og da kommunen erklærte seg villig til å motta kirken på disse vilkår, ble skjøte utferdiget under 2. november 1859. Det anføres i skjøtet at kirkebygningen trengte betydelig reparasjon, skjønt den ikke var mer enn et snes år gammel.

xxxx 0 xxxx

Kirken har visselig fra første stund av stått hvor den nå står. Opprinnelig har den saktens vært en stavkirke. Når og hvor ofte den i gammel tid er blitt ombygget, vet jeg ikke, men det tør nok være at det i Riksarkivet finnes gamle kirkebesiktigelser og liknende som kunne gi opplysninger om det.

Anders Trulsen på Kirketeig har fortalt meg at etter et sagn skal det engang i gårdens skog være hugd tømmer til oppføring eller gjenoppføring av Førde kirke, og at gårdens navn skulle ha sin opprinnelse av det. Sagn av denne art er ofte - kanskje som oftest upålitelige, men her turde det være riktig. Kirketeig tilhørte før reformas-jonen Bergens bispestol og gikk til omkring år 1600 under navnet Lid. Senere finner man begge navn brukt om gården, men foged Busch's jordebok av 1626 har bare navnet Kirketeig. Dette gårdens nye navn skulle altså være blitt til i tiden nærmest etter 1600, og jeg finner det trolig at det virkelig på hin tid er bygd på Førde kirke.

Den kirkebygning som stod 1880 da jeg kom til Førde, ble nedrevet 1884 og treverket solgt ved auksjon. Det ble ikke vist synderlig pietet, og det solgtes for noen få øre ting som hadde hatt sin plass i kirken over 200 år, og som var blitt overflyttet til den daværende kirke fra en ennå eldre kirkebygning. Blant annet solgtes en sortmalt tretavle av fasong og innskripsjon angitt nedenfor. Jeg forsøkte å komme i besittelse av den, men kjøpersken ville ikke 74 avstå den. Navnene på tavlen var skrevet med

Denne Prædikestols Staffering er foræret og bekostet aff Maren Bonde Inger Finde Anna Stúd Fend: Ove Christiansen Otte Finde Peder Hendreksen Rogned Endresen Borger Andersen Hans Gram Nils Ifversen Kirken X R D 1682

forgylte bokstaver.

Navnet Peder Hendriksen var - som det synes med flid - utstrøket, men dog ennå lett å lese. Maren Samuels-datter Bonde var gift med Henrik Pedersen Finde som i 1682 var farens kapellan og 1691 ble hans ettermann. Inger Finde og Anna Stud var hr. Peder Findes døtre. Ove Christiansens navn har jeg såvidt jeg minnes, funnet i gamle protokoller, og det står for meg så at han bodde på Jølster, men jeg har ikke notert noe om ham. Otte Finde var sønn av hr. Peder Finde. Peder Hendrik-sen hvis navn som sagt, var utstrøket, het en sønn av kapellan Henrik Pedersen Finde. Han

var 1682 et barn på 4 år. Rogned(= Rognald) Andresen, Borger Andersen og Hans Gram hørte hjemme i Sjøaholen, og i stykket om Sjøhola vil en finne hva jeg vet om dem. Nils Iversen var bygselmann på Halbrend.

Siden jeg nettopp nevnte Maren Bonde, vil jeg med det samme fortelle at man under gravingen på kirkegården 1884 fant en tynn metallplate som må ha ligget på hennes likkiste og hvorpå var punktert følgende innskrift: "Herunder hviler følgende Maren Samuelsdatter Bonde født kl.0 16 x x d død A °1706 den 31. Marts.

Her hviler jeg min Krop
Som var Guds rette Bolig
Min Sjæl en evig Fred
Hos Himlens Gud er (rolig)
På Herrens store Dag
Jeg glad opvækkes skal
At sjunge Lammets Sang.
Blandt de Udvalgte Tal."

Inne i den i 1884, nedrevne kirke, ved oppgangen til prekestolen hang et portrett av en geistlig på his bakside var skrevet: Natur 1643. Piktur 1681. Dette er måskje hr.Henrik Finde, som (iflg. Lampe) var født 1.januar 1643 og siden 1672 var kapellan hos faren, hr.Peder 75 Finde.

Inne i den nedrevne kirke hang også et bilde av Hans Andersen Findmand med hans to koner. På baksiden av billedet var skrevet: "Hafverærligægt? og velfor-nemme Mand, Hans Findmand, med sine Kjærester (= koner) ærlig og gudfrøctig Quinde Karen Dyrhus, som døde Anno 1675 og ærlige gudfrøctige Quinde Gjertrud Finde lades sette epitaphium (minnetavle, oppsatt i kirken) opsette Gud til ære Kirken til Beprydelse og fælles Venner til godt Exempel Anno 1681 den 10.Mai." Om Hans Findmand som var handelsmann og gjestgiver vil man finne nærmere beskjed i stykket om Sjøahola. Begge de her nevnte bilder henger nå såvidt jeg vet, i den nye kirkes sakresti.

I den senest nedrevne kirke var det i kirkens kor på samme nordside stoler for bygdens honoratiores. Ut mot koret og skipet var stolene omgitt av et panel av ca 1½ alens høyde, og på utsiden av dette panel fantes bilder av frelseren og de 12 apostler. Dette panel ble solgt på auksjonen sammen med det andre treverket. Jeg fikk reddet en del av disse panelmalerier som nå vil kunne sees i Folkemuseet på Bygdø. Under maleriene stod en del navn på bygdens folk, utvilsomt givernes. Jeg noterte følgende: 1.Hans Andersen Findmand, 2.Gjertrud Pedersdatter (Finde), 3.Peder Hansen Findmand, 5.Rasmus Hansen Findmand, 6.Bernt Pedersen Hafstad, 7.Nils Berntsen Hafstad, 8. Mads Berntsen Hafstad, 9.Gjert Henrik Wollmer og 10.Christian Lauritsen Ribe... I de fem første navn har vi den før nevnte Hans Findmand med hans annen kone og tre sønner. 6.Bernt Pedersen hadde 1691 fått bygselbrev på Hafstad og 7 og 8 var hans sønner, 9.Gjert Henrik Wollmer har jeg ikke funnet nevnt noen steds, men jeg er tilbøyelig til å tro at han har hørt til nede i Sjøahola og vært enten en byborger eller fullmektig for en sådan. Christian Lauritsen Ribe..turde være stesønn til Hans Findmand og sønn av Findmands første kone, Karen Dyrhus i annet ekteskap med Laurits Clausen der på Findes liste av 1664 nevnes blandt borgere i Sjøahola. Det er 76. skade at kunde første bokstaver i hans tilnavn var i behold. De her nevnte navn henviser til årene omkring 1680 som den tid da maleriene er blitt til.

Når jeg legger alt dette sammen: Tavlen om prekestolens "Staffering" av 1682, det i 1681 malte bilde av geistlige, billedet av 1681 av Henrik Findmand med hans to koner og navnene omtrent fra samme tid under panelmaleriene, slutter jeg derav at kirkebygningen omkring 1682 har fått et nytt indre utstyr, og at det samtidig er foregått en større reparasjon av kirken i det hele. At den helt skulle være ombygget ved denne tid, kan man dog ikke formode, siden den i skjøte av 1724 til magister Hammond sies å være brøstfeldig, så han fikk to års respitt til å reparere den. Hvis den 1724 kun hadde vært 40 år gammel, ville den ikke allerede da ha vært i så dårlig forfatning.

Navnene under panelmaleriene tilhørte folk der bodde i Førde og på Hafstad. Begge disse gårder hørte til det såkalte Apostelgods, det vil si jordegods som før reformasjonen tilhørte Apostelkirken i Bergen. Av den grunn finnes oppsitterne i Førde og på Hafstad under kalt apostelbønder. Måskje var det med tanke herpå at man på de to gårder lot kirken pryde med bilder av apostlene. Hvor billedene opprinnelig har vært anbragt, tør jeg ikke ha noen mening om, men det faller vanskelig å tro at de fra først av var bestemt til å danne innhegning om innelukkede stoler eller til å stå på gulvet hvor de kun lite falt i øynene. Foruten de foran nevnte malerier var det i kirken ennå to andre som antakelig har sin plass i sakrestiet. Dessuten var det en rett merkelig altertavle som ikke ble oppsatt i den nye kirke, men en lang tid lå og måskje ennå ligger på loftet i bedehuset. Denne altertavle så vel som maleriene burde undersøkes av en kunstforstandig mann.

xxxx 0 xxxx

I Førde sokn var det 1701 ikke over 800 mennesker. Tallet var 1801 vokset til 1157 og 1825 til 1532. Kirken som Hammond kjøpte 1723 77 var stor nok, men 100 år senere var den for liten. Av den grunn, og som det synes, fordi kirkeeierne ikke holdt kirken i behørig stand, ble etter ordre fra amtet under 23.juni 1826 holdt en besiktigelse over den av sorenskriver Landmark og fire utenbygds lagrettemenn. Der møtte 7 kirkeiere, deriblant lensmann Falch, soknepresten, den nyss ankomne foged, Even Hansen og noen soknemenn. Skjønnnet gikk ut på at kirken var for liten og å være brøstfeldig. Manglene var særlig følgende: Svillene var så forråtnet at kirken måtte skrues opp og nye stokker legges under. Satak, lekter og hvelvingen under taket inne i kirken var for en stor del forråtnet, så det måtte rives av og nytt settes opp. Tårnspiret og tårnstavenes underste del var likeledes forråtnet, og en del av stavleiestokkene eller de øverste tømmerstokkene under sperrene hadde tatt skade, så at en del andre måtte legges inn. En reparasjon av kirken i den nåværende form ansattes til 100 spdlr. En ny kirke av tilstrekkelig størrelse antok man ville koste 600 a 800 spdlr. De tilstede-værende kirkeiere og soknemenn, var hvis Kongen ville approbere det, således forenede at kirkeeierne som for få år siden meget dyrt hadde tilskjøtt seg eiendom-men, måtte fremdeles beholde de ubetydelige inntekter som tilhørte kirken, men så skulle de aldeles renonsere på deres eiendomsrett til selve kirken og dens tiende der skulle overdrages almuen som skulle bekoste en ny kirke oppført uten at de forrige kirkeiere hadde å svare noen åbot for den gamle kirke. Fogden fant den foreslåtte ordning tjenlig for menigheten, men det var - heter det - kun en ringe del av almuen tilstede. Kirkeeierne erklærte at de hvis kongen ikke approberte deres "forening," erkjente seg forpliktet til å sette kirken lovfør istand, men de ville ikke forplikte seg til å tilsvare skjønnssummen.

Saken ble dog ikke ordnet i overensstemmelse med denne "forening." Det gikk da som nå ikke så fort med å bringe alle hoder under én hatt, og tre år etter besiktig-elsen av 1826 var man omtrent like nær. - På sommertinget for Førde 2.juli 1829 fremstod lensmann Falch og 78 forklarte at han og de øvrige kirkeeiere vinteren forut var blitt enig med almuen om at det skulle oppføres en ny kirke for 650 spdlr. Av dette beløp skulle kirkeeierne betale 200 spdlr. og almuen 450 spdlr. derav halvparten eller 225 spdlr. på dette ting. Falch lot nå forespørre almuen om man var beredt til å innbetale disse 225 spdlr., men fikk til svar at største parten av almuen gjerne hadde sett overenskomsten oppfylt, men at det hele ble forstyrret ved noen få vrangvillige mellomkomst, så noen utligning av beløpet ikke hadde funnet sted. Falch erklærte da at siden almuen ikke hadde oppfylt overenskomsten anså han og hans medeiere kontrakten brutt og ville ikke lenger være bundet av den.

Da atter to år var gått, var man ikke kommet et skritt lenger med ordningen av kirkesaken. Dette fremgår av en forhandling på sommertinget for Førde 30.juni 1831 hvorom tingbøkene gir beskjed. Fogden bad, heter det i tingboken, i henhold til amtets skrivelse av 10.desember 1830, innhentet almuens erklæring om "opbyggelse" av ny kirke. Tilstede var foruten en betydelig tingalmue, sokneprest Friis og kirkeeierne. Til spørsmålet om kirkeeiernes og almuens vegelsinnethet og utilbørlige forhold var blitt satt i megen forlegenhet og hadde nektet avhende de til kirkens oppbyggelse anskaffede materialer og at de derfor anså foreningen brutt og ei mere bindende hverken for kirkeeierne eller for entreprenørene der hadde påtatt seg å oppføre kirken. Kirkeeierne anså seg ikke forpliktet til å ta annen eller større del i den nye kirkes oppførelse enn hva der "ble skjønnet å medgå," åbot til den gamle kirkes reparasjon. En stor del av almuen fant det ille at foreningen ikke ble etterlevd og fremholdt at største parten var uskyldige i det da det formentlig kun var noen få menn som forstyrret det hele. Det var, mente de, ikke ubillig om disse urostifterne betalte hva kirkens oppførelse nå kunne komme til å koste mer enn den de ville ha kostet. Almuen var enig om at kirken var 79 for liten til menigheten, men kunne ikke bli enig om måten den skulle bli oppført på ny. Noen mente at når almuen skulle bekoste kirken oppbygget, ville de også eie den nye kirke mot å erstatte verdien av den gamle. "Annet Resultat udkom ikke end at Almuen underkastet sig hvad Lov og Ret måtte tilsige." Fogden gjorde innsigelse mot kirkeeiernes anførsel om kun å ville tilsvare den åbod som for flere År siden var besluttet." Han mente at de i all fall måtte svare åbot sådan den måtte befinnes ved kirkens nedrivning.

Ennå gikk det tre år hen uten at man kom videre. Men etter et møte på sommertinget for Førde juli 1834 kom det litt fart i saken.

Til dette ting hadde foged Hvoslef etter amtets ordre ved budstikken varslet almuen av Førde sokn for å få dens bestemmelse om oppbygging eller utvidelse av Førde kirke. Almuen erklærte: 1. Kirken var ei alene gammel og skrøpelig, men også for liten, og man forment enstemmig (unntatt lensmann Falch som trodde at kirken burde istandsettes og gives en tilbygning) at den burde nedrives og en ny, større kirke oppføres. 2. Med de av kirkeieerne tilbutte 200 spd. var almuen ikke tilfreds, men trodde at kirkeieerne til den nye kirke burde legge til 300 a 400 spd. Ville de ikke det, ønsket almuen ved lov, rett og dom å få dem tilpliktet å ta sådan del i denne operasjon. På egne og de øvrige kirkeieeres vegne erklærte lensmann Falch at da almuen ikke ville motta de tilbutte 200 spd., så anså de seg ikke lenger bundet av tilbudet, men aktet straks å foreta de nødvendige reparasjoner på kirken som den nå er og å sette den i åbotsfri stand. Derfor protesterte den mot nedrivning før det ved lov og dom var avgjort hvem der skulle svare omkostningene "forstørrelse." De forbeholdt tiltale mot dem som bevislig hadde foranlediget at kirken nå flere år hadde henstått uten å kunne bli reparert "hvorved der var tilføiet den en Skade som til Tid med ringe Bekostning kunne være forekommet." Kirkeieerne var enig i "Avgjørelsesmåden", kun mente de 80. at de ikke pliktet mer enn å holde kirken i åbotsfri stand således som den var dem overlevert, men de anså seg ikke forpliktet til å delta i noen utvidelse av kirken. Almuen erklærte til slutt at når det ved dom er avgjort hvem som skal bære omkostningene overlates det straks til øvrigheten å foranstalte kirken oppført "som de håbe, efter Lictation(anbud)." Etter denne prosedure avsa soren-skriver Landmark 20. august 1834 en kjennelse som han selv betegner som en voldgiftskjennelse. Han mente at kirkeieerne kun var pliktige til å holde den dem over-leverte kirke i lovfør stand, men ikke å utvide eller bygge den større. Kjennelsen lyder slik: "Snarest mulig bør ved en lovformelig Besigtigelse - og Skjønsforretning bestemmes om den nu eksisterende Førde Kirke er i den Forfatning at den ved Reparation kan sættes i lovfør Stand, eller om den er så forrådet og beskadiget at den må i Grunden nedrives. Såvel i første som i sidste Tilfelde bliver ved samme Skjøns-forretning at beregne hvilket pengebeløb Reparationen eller Opførelsen av en ny Kirke af den samme Størrelse som den ældre - alt under vedbørdige Hensyn til Bestemmelser i Fred af 13. august 1834 vil medtage for Kirkeieerne. Denne således fastsatte Sum bliver av disse at utbetale som Bidrag til den allerede nye udvidede Kirke, hvis Størrelse, Form og Opførelse forhåbentlig Stiftsdirektionen derefter i Medhold af Almuens afgivne Ærklæring vil foranstalte."

Den Landmarkske kjennelse ble straks - som det synes – akseptert av alle vedkommende: de kristelige autoriteter, kirkeieerne og menigheten. Det i kjennelsen

omhandlede skjønn avholdtes desember 1834 og var rekvirert av foged Hvoslef på menighetens vegne. Samtlige kirkeiere var tilstede unntatt Moses Kvål og Nils Nødal, for hvem lensmann Falch møtte. Lagrettemennene som var fra Holmedal, avgav sådant skjønn: "Kirken befinnes å være så bedervet og tildels forrådnat at den ikke kan settes i fuldkommen lovfør Stand uden efter først at være i Grunden nedrevet Opførelse av en ny Kirke av samme Størrelse og Skikkelse som den nærværende antages med Hensyn til hvad av den gamle kan benyttes 81 at ville koste for Kirkeierne i medhold af de Bestemmelser som inneholdes i Reskript af 3.Mai 1705 og af 13.august 1734 den Summa 270 spdlr."

Den 7.juli 1835 holdtes på Førde tingsted et møte i anledning kirkesaken, sammenkalt av fogd Hvoslef etter amtets ordre. Tilstede var foruten fogden soknets almue, kirkeiere og sokneprest Friis. Forhandlingene ble ledet av sorenskriverene fullmektig, sønnen J.V.H. Landmark. Møtets resultater var følgende: 1.Det ble enstemmig besluttet at kirken skulle være 30 alen lang og 20 alen bred utenovs. Formen skulle være en etter sokneprest Friis fremlagt tegning. Den gamle kirkes ornamenterte fantes å kunne brukes ved den nye. Innvendig maling fantes for tiden ufornöden. Utvendig skulle den males brun med hvite vindusrammer og lister samt sorte hjørnebord, vindskier og kjølbord. 2.Kirkeiere var villig til å erlegge den bestemte åbot, 270 spdlr. Om kirkens vedlikeholdelse for fremtiden erklærte kirkeiere at når de ettergaves 35 spdlr. av åboten, ville de stedse for fremtiden holde kirken i åbotsfri stand. Om det var det dissens innen almuen, men med 14 mot 13 stemmer tiltrådtes kirkeierens forslag. Eierne og almuen var enig om at den gamle kirke skulle rives og en ny oppføres etter, etter licitasjon snarest mulig. Den nye kirke skulle være ferdig senest St.Hans 1837. 4.Kirkegården bør utvides som ved en høsten 1833 avholdt forretning bestemt. Å betale for det areal som må tillegges, nektet almuen bestemt, og kirkeiere anså seg ikke pliktig til det. Denne tvist ble å avgjøre ved lov og dom, hva dog ikke burde forsinke arbeidet med den nye kirkes oppføring. 5.De penger som behøvdtes til oppføringen av kirken skulle utregnes av 5 av soknets stemmeberettigede borgere utvalgte menn, og ved likningen skulle man ikke til matr-ikkelen alene. Som overligningsmenn skulle på samme måte velges 7 andre menn.

Etter at det nå var låst fast hvor meget kirkeiere skulle bidra til den nye kirke - og visselig også foranlediget derved at det at kirkeiere som fortalt, den 9.september 1835 fikk sorenskriver 82 Landmark til å regne ut hver eiers part i kirken. Samtidig med denne utregning bestemtes det at de to menn fra Kvål når bidrag til den nye kirke reparasjon skulle ytes, skulle nyte moderasjon som om de tilsammen kun eide 1 pd.smør og det av den grunn at en del av deres gårder fordredes avstått til klokkergård.

Etter menighetsmøtet av 7.juli 1835 gikk ennå lang tid hen før den nye kirke ble reist. Licitasjon ble først holdt 8.april 1836, og senere ble det somlet med å oppnevne den bygningskommisjon som skulle ha tilsyn med arbeidet. Licitasjons-forretningen har jeg ikke sett, men under de senere forhandlinger hørte man et og annet om den. Etter bestemmelsen i menighetsmøte 7.juli 1835 skulle den nye kirke være ferdig St.Hans 1837, men man ser at arbeidet til den tid ennå ikke var påbegynt. Det er dog mulig at det ved licitasjonen var satt en lengere frist.

På sommertinget for Førde 1837 fremstod lensmann Falch og erklærte at han som entreprenør etter licitasjonen for den nye kirke ikke anså noen utsettelse med oppføringen nødvendig. På egne og de øvrige kirkeeeiere vegne protesterte han mot utsettelsen. Sersjant M.Teigen, Karl Iversen Hafstad, Helge Eriksen Halbrend og Ingebrigt Andersen Skei hadde påtatt seg å oppføre kirken, og han var villig til når det påfordredes å avgjøre med den alt hva kirkeeeierne eller overenskomsten med almuen hadde å bidra til den nye kirke. Han anså kirkeeeierne for vedlikeholds- og reparasjons-plikt av den gamle kirke. Den gamle kirke burde alt nå være nedrevet og den nye påbegynt og i år fullført for tømmerarbeidernes vedkommende, så den kunne få tid til å sige sammen før snekkerarbeidene fullførtes og vinduene ble satt inn. -Karl Hafstad, Helge Halbrend og Ingebrigt Skei møtte også på tinget og erklærte at det gikk hen ved et års tid hen før de fikk melding om hvem som skulle være medlemmer av bygge-kommisjonen etter hvis anvisning de i følge komisjonene skulle rette seg, og at dette var grunnen til at arbeidet ikke var påbegynt. De fraskrev seg alt ansvar i den henseende.

83.

Sommeren 1838 begynte oppføringen av den nye kirke, og den 26.juni 1839 ble den og den utvidede kirkegård innvidd av biskop Neumann. Ved innviingen assisterte prost Rennord, Førde sokneprest Friis, og naboprestene, deriblant Kinn-presten Michael Sars, den berømte zoolog. Biskopen har i ministerialboken ført inn en notis om innviingen. Den slutter således: "Festligheterne bivånedes af en talrig Forsamling der iagttog den fulkomne Orden. Herren lade sin Velsignelse hvile over dette Hus, at sand Oplysning, Trøst og Fred må stedse gå ud derfra til Menighetens Opbyggelse og Lyksalighet." Som man ser foregikk forhandlingene om kirkesaken på eller i Forbindelse med tingene. Vår kommunalforvaltning ble nemlig ikke istand- bragt før ved lov av 14.januar 1837, men trådte ikke i kraft før 1838, og til den tid var det på tingene at kommunalsaker ble behandlet mellom autoritetene og menigheten eller tinglagets innbyggere. Formennene for Førde tinglag ble dog valgt allerede 1837, og Førde sokns første formenn var: Prokurator G.Lind, der ble ordfører, Mads Eriksen Hafstad, Jon Eriksen Kvamme, og da kirken ennå ikke var oppført da formannskaps-loven

trådte i kraft, fikk også formannskapet befatning også med kirkesaken. Jeg skal fortelle litt også om disse siste forhandlinger.

Den 18. april 1838 holdtes formannskapsmøte, Prokurator Lind hadde forfall, og viseordføreren, Ole Antonsen Holsen, dirigerte. Sokneprest Friis hadde anmodet om at man ville velge alle i møte 1835 likningsmenn til å utregne hva almuen skulle yte til oppføringen av den nye kirke. Varaordføreren fant det for tidlig å forlange valget, da almuen ikke kunne være pliktig å betale noe før kirken var ferdig og var befundet å være i foreskrevne stand. Han anførte at almuen fant det svært å utrede en overordentlig utgift av over 1200 spdlr. især nu da flere magre år hadde fulgt etter hverandre, og den hadde derfor også under 1. mars s.å. bedt formannskapet dra omsorg for at den om mulig kunne erholde noen lindring i hva der skulle utredes til den nye kirke. Som bekjent hadde Førde kirke stått i henved 200 år uten noensinne å være under andre kirker i riket til byrde, mens den meget ofte hadde gitt bidrag til 84.

oppføring av andre kirker. Man turde derfor håpe at det når underdanigst ansøking ble inngitt nådigst ville bli besluttet at de øvrige hovedkirker skulle bidra til oppføring av den nye kirke i Førde, især da det var notorisk at den gamle kirke ennå var i god stand, så at den ennå kunne ha stått i minst 100 år. Det var blott folkemengdens forøkelse som nå gjorde det fornødent å oppføre en større kirke. Da en ikke kunne vite hvor stort bidraget kunne bli de andre kirker pålagt - og altså heller ikke hvor meget Førde menighet fikk å betale, ville han foreslå at det ikke skulle foretas noe valg av likningsmenn før ansøking som nevnt var innsendt og svar på den kommet. Dette forslag ble enstemmig vedtatt. Det ble diskusjon om hvorvidt det i rettsmøte 7. juli 1835 passerte var gyldig, men varaordføreren mente det var for sent nå å fremkomme med noen innsigelse, og denne mening fikk også enstemmig tilslutning.

Det er atskillig i disse varaordførerenes uttalelser som må vekke oppmerksomhet. Her skal jeg hefte meg ved at han sier at kirken hadde stått i "hen ved 200 år," Hvis dette er riktig, ville den da dødsdømte kirke ha vært oppført omkring 1650. Skjønt jeg ikke vet hva varaordføreren støtter dette sitt utsagn til, tør jeg ikke bestride dets riktighet, men jeg er likevel tilbøyelig til å tro at kirken har vært et halvt hundre år eldre. Derimot tør jeg vel ta utsagnet til inntekt for den mening at kirken ikke er oppført fra nytt av omkring 1680, da den fikk prekestolen "stafferet" og i det hele oppfiffet. For hadde den vært oppført så sent som ca 1680, hadde varaordføreren vel oppgitt dens alder til godt og vel halvannet hundre år og ikke henved 200 år.

At det senere i året 1838 eller 1839 innen formannskapet forefalt noen forhandlinger om kirkebygningen, har jeg ikke notert noe om. Derimot finner jeg i soren-skriveriets

protokoller at der etter at kirken var innvidd, ble holdt besiktigelse over den nye kirke. Besiktigelsen var rekvirert av de fire før nevnte entreprenører, M. Teigen, 85. Carl Hafstad, Ingebrigt Skei og Helge Halbrend og ble berammet til 19. november 1839. Licitasjonen av 9. april 1836 ble fremlagt. Prost Rennord (*sokneprest til Gaular 1826-1845- O.Tj.*) møtte, og erklærte at han ville holde seg til den virkelige entreprenør, lensmann Falch, ikke til 4 menn som var trådt inn i hans sted. Da prosten ikke hadde fått noen forholdsordre fra stiftsdireksjonen, ble forretningen utsatt. Den fortsatte 16. mai 1840, og da måtte foruten prosten distriktslege Rachlew, som nå var formannskapetets ordfører (*Henrik Rachlew var distriktslege i Førde 1834-1841. O.Tj.*). Følgende avvik fra licitasjonskondisjonene ble oppregnet:

1. Kirken befantes istedenfor 20 alen kun 18 alen bred, men dette var skjedd med stiftsdireksjonens samtykke.
2. Murene fant man antagelige, men de var ikke overalt 1 alen høy.
3. På galleriet var kun løse benker, men de skulle ha vært faste og de bakerste dessuten høiere enn der forreste.
4. Der var kun 2 dører istedenfor som planlagt 4, med "derom gjorde man ingen Udsættelse."
5. Hovedgangen var istedenfor 6 kun 4½ alen bred, men den sist nevnte bredde fant man snarere for stor enn for liten.
6. Murene under kirken var ikke kalkslått.
7. Steintrappen ved den vestlige inngang hadde trinn bare på to sider, og plattingen var for liten.
8. Kirken var "besmurt" med tjære og brunrødt. Kirkeeierne mente det burde være brukt oljemaling, og det samme mente prosten. Retten uttalte også at oljemaling burde anvendes, og da en lys farge.
9. Loftet var hvelvet og spikret under bjelkene. Mot det ble der ikke gjort innvendinger.
10. Stopning av knefallet manglet. Det ble sagt at stiftsdireksjonen hadde gitt sitt samtykke til det, men prosten holdt fast ved at der måtte stopning til.
11. Til øverste del av prekestolen ble den 86. gamle benyttet. Likeså satte man inn den gamle døpefonten. De hadde byggekommisjonens tillatelse til det, sa kirkebyggerne.
12. Kirken hadde 8 vinduer, 4 på hver side. Rutene var i treinnfatning istedenfor bly, for kirkeeierne hadde ønsket det.

Med unntak av de oppregnede avvik fra kondisjonene fant retten kirken vel og forsvarlig oppbygd. Rachlew bemerket at innskrenkningen av kirkens bredde var til skade for

menigheten, og at bestemmelsen om bare 18 alens bredde var tatt "uden Kompetanse, såsom man derom ikke hadde henvendt sig til Formandskabet."

Hvem som var medlemmer av bygningskommisjonen har jeg ikke sett. Iallfall har jeg ikke notert noe om det.

Da besiktigelsen var holdt, forespurte stiftsdireksjonen hos formannskapet om entreprenørene burde påleggee å rette på de mangler man hadde pekt på før licitasjonssummen ble utbetalt. I møte 13.juni 1840 svarte formannskapet hertil:

1. Den gamle Kirke blev besluttet nedrevet ikke alene "fordi den var et såre brøst-feldig og vedertyggelig Gudshus," men også den var meget forliten. Det var en skuffelse når den kun ble 18 istedetfor 20 alen bred. Det klandres at byggekommisjonens forestilling av 26.september 1837 om den indre bredde den 12.oktober nest etter av stiftsdireksjonen ble approbert. På den årstid kunne den nye kirkes oppføring ikke påbegynnes, noe som heller ikke skjedde før sommeren 1838, og formannskapets erklæring burde derfor være innhentet. Formannskapet hadde neppe gått med på "forminskelsen hvormed man med føie var misfornøiet" og "må det nu komme an på hvor stor Del man vil fordre at Almuen skal tage i Omkostningene ved Kirkens Opførelse førend man giver slip på det lovlige Forhold i denne Henseende eller erklærer sig tilfreds med Kirken i dens nuværende Størrelse."
3. På galleriet bør være faste benker, de bakerste høyere enn de forreste. Best ville det være om man laget skråplan og på det satte like høye benker. 87.
6. Manglene ved muren bør rettes.
7. Det bør være trappetrinn også på trappens nordside og plattingen bør være bredere.
8. Man må insistere på maling, men først må tjæren skrapes av.
10. Knefallet bør utstoppes bedre.
11. Den gamle døpefonten er meget skrøpelig.. En ny bør innsettes - etter tegning.

De under besiktigelsen 2, 4, 5, 9 og 12 oppregnede avvik hefter man seg ikke ved. De nå fremholdte mangler burde rettes for licitasjonssummen i sin helhet utbetales, men to tredjedeler vilde formannskapet ønske at stiftsdireksjonen kunne bevirke entreprenørene utbetalt. Det er en skrikende motsetning mellom hva Ole Hol- sen i møtet 18.april 1838 sa om den gamle kirke, og hva der ble sagt om den i møtet 13.januer 1840. I 1838 stod det at den gamle kirke var i god stand, så at den ennå kunne ha stått i det minste i 100 år, men i 1840 betegnes den som et "såre brøstfældig og vederstyggeligt Gudshus." Etter besigtelsen av 1826 og desember 1834 er det neppe tvilsomt at den siste karakteristik av den gamle kirke kommer sannheten nærmest.

Av formannskapets forhandlinger 13.juni 1840 ser man at det ville forsøke å få et avslag i prisen, fordi den nye kirke var blitt smalere enn opprinnelig fastsatt, og da fogden der etter bad oppnevnt de fem likningsmenn, som skulle utlikne den del av licitasjonssummen som falt på almuen, 1265 spdlr., erklærte formannskapet i møte den 10.november 1840 rent ut at det ikke ville foreta valget, da det ikke anså almuen, pliktig til å betale dette beløp, siden kirken var blitt mindre enn beregnet. Noe senere - nemlig i brev av 31.desember 1840 - fordret stiftsdireksjonen definitiv erklæring om hvorvidt formannskapet ville treffe foranstaltning til å bringe beløpet tilveie, og da ble det sammenkalt representantmøte og besluttet at man skulle innhente en advokats betenkning, og etter at man hadde fått en sakførers betenkning, ble det i et nytt representantmøte 21.april 1841 enst. besluttet at soknet skulle utrede de 1265 spdlr. som stiftsdireksjonen hadde forlangt, at 88 der til dekkelse av beløpet skulle søkes lånt 1000 spdlr. på 28 år av Opplysningsvesenets Fond, og at resten, 285 spdlr, skulle utlignes som man nå besluttet på matrikkelen ved fogden. Det tok naturligvis noen tid å få lånet istand, men det gikk i orden, og 28.oktober 1841 utstedte kommunen sin obligasjon. Kirkebyggerne fikk dog først 7.januar 1842 de 1000 spdlr. De androg om å få renter av beløpet fra 16.mars 1840, men kommunen avslø andragendet.

Om kirkegårdens utvidelse var det som alt nevnt dissens, idet Kirkedepartementet ville at utvidelsen skulle bekostes av kirkeeierne. Kirkedepartementet anla sak mot kirkeeierne i den anledning, men de ble ved sorenskriverens dom av 26.august 1837 frifunnet. I møte 1.mai 1838 erkjente kommunestyret seg pliktig til å bekoste utvidelsen, og den utvidde kirkegård ble som før fortalt innvidd samtidig med den nye kirke, den 26.mai 1839. I takstforretningen av 28.oktober 1833 oppgis det areal som ble lagt til kirkegården på den søndre og vestre side til ialt 2000 alen². hvorav 1500 alen² tilhørte løytnant Mads Christensen og 500 alen² Ingebrigt Skei, så godt som alt bestående av god åkerjord. Christensen tilkjente 70 spdlr. og Ingebrigt Skei. 25 rdlr i erstatning. *(95 spdlr. for omlag 1/2 mål jord for over hundre år siden må en vel kalle god pris. - O.Tj.)*

Det var både mange og lange forhandlinger som førtes før denne kirkesak ble ordnet. Alle var enige om at den gamle kirke var for liten, og at en ny og større måtte oppføres, men om hvorledes forholdet mellom kirkeeierne og menigheten skulle reguleres, var det dissens. Overenskomsten av februar 1829 ble forpurret av en minoritet i menighetens der ble betegnet som "nogle få vrangvillige Mennesker," og "Urostiftere" en betegnelse en ikke bør hefte seg ved, da den kom fra motparten. Hvem som var ledere for minoriteten, har jeg ikke funnet noen opplysning om. På meg har forhandlingene gjort det inntrykk at kirkeeierne kom alt for lett fra sine forpliktelser til å holde 89 menigheten med kirke, og det hadde visselig først og

fremst lensmann Falch å takke for. Om bidrag fra andre kirker, som Ole A. Holsen talte om i formannskapsmøtet 18.april 1838, hører man ikke mere, og det kunne sikkerlig heller ikke fordres. Det var således ikke så lite menigheten måtte rykke ut med til den nye kirkebygning. Med hensyn til eiendomsforholdet inntrådte der ingen forandring. Den gamle kirke hadde tilhørt kirkeeierne, og på samme møte ble det med den nye. De fikk ved forandringen en større kirke å holde vedlike enn de før hadde hatt, men det måtte dog falle lettere i all fall i den første menneskealder å holde vedlike en ny bygning enn å lappe og flikke på den gamle brøstfeldige kirke. Det ser dog ut til at kirkeeierne også etter at den nye kirke var oppført, gjerne ville være den kvitt. Kort etter at loven av 24.september 1857 var utkommet, tilbød de nemlig menigheten å innløse kirken med tienden og øvrige inntekter, jordegodset unntatt, for 800 spd. Tilbudet ble i herredstyrets møte 19.april 1852 enst. forkastet, men samtidig ble det bevilget 45 rdlr. til en ny utvidelse av kirkegården mot nord og vest. I 1856 kom kirkeeierne med et nytt tilbud om overdragelse av kirken, men formannskapet svarte i møte september 1856 at det for tiden ikke ville innlate seg på noe kirkekjøp. Men da Ingebrigt K. Hornnes på egne og medeieres vegne i skriv av 21. november 1857 tilbød å overdra kirken med tilliggende inntekter - jordegods unntatt - til menigheten uten noen utgift, mottok herredstyret tilbudet i møte den 10.mai 1858, idet det også betinget deg kirkens inntekter for 1858. Et andragende fra kirkeeierne om å få beholde disse inntekter for 1858 ble avslått, og i møte 14.juni 1859 kunne ordføreren meddele at han etter gitt fullmakt hadde mottatt kirken, som således nå var blitt menighetens eiendom. Kirkeeierne må ha vært etterlatende i å holde kirken vedlike, for det sies i skjøte av 2.april 1859 at den trenger betydelig reparasjon, og i møte 25.oktober 1859 oppnevnte herredstyret to menn, løytnant T. Christensen og Ole C. Hafstad til å besørge reparasjonene utført. 90.

Den i 1838 nedrevne kirke hadde, etter Ole A. Holsens utsagn, stått i hen ved 200 år, kanskje ennå lenger, men den i 1839 innvidde kirke hadde kun en kort levetid, ikke 50 år. Det var en nokså tarvelig bygning, men materialene i den var friske og gode, og den kunne visselig ha gjort tjeneste mange år fremover, idet man - om den ble for liten - kunne ha gitt den en tilbygning. Den kirke som nå står var neppe heller blitt bygd hvis ikke Førde Sparebank hadde ytet et klekkelig bidrag. (*Den nåværende kirke bør også, få sin historikk i en event. bygdesoga for Førde. - O.Tj.*)

91.

Førde.

Førde er et her på Vestlandet rett ofte forekommende gårdsnavn. Det betyr rett og slett fjord, og gårder som har fått dette navn, ligger som regel ved den innerste arm av en fjord.

Etter gården har kirken fått sitt navn og etter kirken bygden. Ofte er der Sjøahola som betegnes med dette navn, mens gården kalles Skeid. Også Skeid er et al- minnelig gårdsnavn. Skjeid betyr blant annet bane til kappløp eller kappridt, og denne betydning antas å ha ligget til grunn for gårdsnavnet, enten fordi det foregikk kappløp eller kappridt der, eller fordi man fant terrenget skikket for det.

Fjorden eller Førde kirke nevnes i Bergens Kalvskinn der ble sammenskrevet omkring 1350, men Førde gård har jeg ikke, skjønt den må være meget gammel, funnet spesielt omtalt for i det 16. århundre, og den eldste beretning om hvem som eide gården, har jeg funnet i faged Busch's jordebok av 1626 hvor det sies at Førde var "Apostelgods," eller hadde tilhørt den på Bergenhus stående Apostelkirke, som ble revet ned i reformasjonstiden. Til apostelgodset hørte også Hafstad samt parter i Kvål, og Vie. Oppsitterne på apostelgodsene ble stundom kalt apostelbønder.

Når og hvorledes Førde ble apostelgods, kan visselig ikke bringes på det rene nå. I all fall vet ikke jeg det. Men det var våre gamle konger som hadde bygget Apostelkirken, og det er således ikke umulig at Førde har vært kongens eller kronens gods og er blitt skjenket til Apostelkirken, der stod på Bergenhus Festnings grunn og var soknekirke for kongen og hans hoff når Bergen var residensen.

Ved reformasjonen ble klostergods inndratt under kronen, og på samme måte ble det forholdt med apostelgodset. Om rettmessigheten av at kongen eller staten tilegnet seg klostergods og disponerte over det etter bebag og uten hensyn til dets kirkelige bestemmelse, kan det visselig med god grunn reises tvil. Men etter det forhold kongen stod i til Apostelkirken, er det ikke så meget å si på at dens gods ble 92. inndratt under kronen.

Under kong Fredrik 3. ble det inndratte kirkegods avhendet, og hva spesielt Førde gård angår, var denne senest 1672 blitt Førdepresten, den rike hr. Peder Findes eiendom.

Førdes skyld oppgis 1626 til 3 lauper smør, men i et regnskap for 1646 til 3 lauper 1 pund smør, og i denne skyld vedble gården å stå like til matrikkelen av 1838, da dalerskylden ble innført.

Så lenge gården tilhørte Apostelkirken og kongen, ble den selvfølgelig bortbygset, og jeg skal nå nevne de beboere på gården som jeg kjenner.

I et skatteregnskap for 1520-1521 over den tiendepenge-skatt som da ble oppkrevd, nevnes 3 beboere på gården: Peder, Iver og Oluf. Peder betalte 3 lodd 3½ kvintin sølv og 4 mark penge, Iver kun 12 mark penge og Oluf 6 skilling. I regnskapet oppføres for Førde sokn kun 12 skattytere, og nest etter Anders på Vie var Iver i Førde den som betalte høyest skatt.

Skatten skulle være tiendeparten av formuen, og Iver skulle altså eie 120 mark. Siden Oluf bare betalte 6 skilling, ligger det nær for hånden å formode at han har vært en hjemneværende gårdmannssønn eller tjenestedreng, og at de således på gården kun var 2 oppsittere, slik som tilfellet var lang tid fremover.

I et skatteregnskap av 1563 nevnes 2 oppsittere, Anders og Oluf. Det skulle etter skattebrevet betales 1 daler for hver oppsitter eller leilending, og Anders og Oluf betalte også hver sin daler. Etter samme skattebrev skulle hver bonde der eide jordegods betale halvdelen av sin landskyld, og da Anders etter regnskapet betalte 2 lauper 1 pund 18 mark smør, har han altså eid jordegods med samlet skyld 5 laup 12 mark. I et skatteregnskap av 1567 nevnes de samme to oppsittere.

Årene 1591-1611 nevnes som oppsittere Sivor eller Sivert og samtidig med ham 1591 Oluf (rimeligvis den samme Oluf som 1563 og 1567) men fra 1598 Jens. I jordeboken fra 1591 sies det at hos Sivert og Oluf er tingsted, og de er derfor ledings-fri. Sivert og Jens betalte 1603 93 hver især ledingskatt med 1 daler, og dessuten betalte Sivert 1½ daler som eier av 3 laup jordegods.

Fra 1612 nevnes Borger Sivertsen - der må være sønn av nyss nevnte Sivert - som oppsitter en lang årrekke fremover, men 1635 og 1636 nevnes hans enke, Maritte eller Marthe. Jevnsides med dem nevnes 1612 og 1613 den før omtale Jens, 1615-1616 Laurits Jensen, 1626 en ikke navngitt enke og fra 1632 og fremover Reinholdt, det vil si Rognald Olsen. Om Borger Sivertsen får man av regnskapet vite at han 1613-1614 betalte skatt av en flomsag han eide, og av bord han skar på sagen, at han 1614 eide 3 lauper smør i jordegods, og at han fra 1614 eller 1615 var lensmann og derfor tiendefri. (som lensmann nevnes 1591 Thomas på Hafstad og 1613 Anders i Nøstdal). Borger Sivertsens enke oppgav 1636 sammen med sine barn å eie 1½ laup av Hus og 2 pund av Husetuft, og saktens er dette det samme jordegods som hennes mann og før ham hans far Sivert hadde eid og skattet av. Da også den 1563-1567 nevnte oppsitter Anders eide jordegods, og det var helt alminnelig at sønn etter far fikk bygselbrev, må det bli en rimelig formodning at Anders var Siverts far, og at Borger Sivertsens farfar, og at det av Borgers enke angitte gods var gammelt familjegods eller odelsgods. Det forekommer meg også sannsynlig at den 1563-1567 nevnte Oluf er far til Jens, som nevnes 1598-1613 og denne igjen far til Laurits Jensen, som nevnes 1615-1616. Om denne Laurits Jensen vet jeg ikke annet å fortelle enn at han etter sakefallsregnskap fra 1615/16 måtte bøte 7 daler fordi han lå med en løs kvinne.

I foged Busch's jordebok av 1626 sies det at Førde var apostelgods, og at gården bruktes av Borgers enke, at den hadde god jord og "nogen liden Skov," og at dens skyld var 3

lauper lauper smør. Men et snes år senere oppgis skylden til 3 lauper 1 pund. Hva enken het, og hvem som hadde vært hennes mann sies ikke, men man kan jo gjette på at hun hadde vært gift med Laurits Jensen.

I 1632 reiste en kongelig kommisjon rundt i landet for å undersøke 94 et og annet og særlig da fogdenes forhold, som det jevnlig var klaget over. Da denne kommisjon var på Askvoll, ble det forelagt den en supplikk (*d.e.bønnskrift, O.Tj.*) datert Askevold prestegård 9.juni 1632, fra Borger og Sivertsen og Rognald Olsen på Førde, "Apostelbønder i Førde Skibrede." I supplikken, der må være overlevert personlig av supplikantene, klages der over at den forrige foged, Laurits Mikkelsen Bugge (senere sorenskriver i Sunnfjord) hadde satt Førde gård i leiding, enda "sådan aldrig før hadde været udgivet," fordi der på gården da var og fra arilds tid hadde vært tingsted. Kommisjonen gav sitt svar samme dag eller kanskje først dagen etter - altså 10.juni 1632 - og det gikk ut på at den nåværende foged, Jørgen Jørgensen skulde ha dom om hvorvidt leiding burde svares eller ikke.

På grunn av sin beliggenhet har Førde gård særlig i gammel tid vært et sent-rum i bygden. Her stod kirken og her var tingstue for mer enn 300 år siden. Dessuten var bygdens handelssted fra gammel tid nede i Sjøahola. I en jordebok for 1650 over apostelgods sies det at det av kremmerhus i Førde svartes skatt med $\frac{1}{2}$ rdlr. 12 skilling. Men om Sjøen eller Sjøahola kan jeg henvise til et særskilt stykke i et annet hefte.

På Førde var det 1635 som foran antydte, bare to oppsittere nemlig Rognald Olsen og Borger Sivertsens enke, Maritte eller Marthe, men 1644 nevnes tre, nemlig foruten Rognald Olsen der senest 1641 var blitt lensmann, Anders og Ole. Og et skatteregnskap for 1646 viser at Rognald brukte den halve gård, 1 laup 2 pund, Anders 2 pund og Ole 1 laup. Av et koppeskattregnskap av 1645/46 ser man at de alle tre var gifte, idet de alle tre skattet for seg og sine koner. Dessuten skattet Rognald for en sønn, en dreng og to piker, Anders for en pike og Ole for en dreng og en pike. Under overskriften "Husmend og Huskvinder" oppfører samme koppeskattregnskap som boende i Førde også en Anders og kone, men om husmann her betyr plassmann eller kun hva man senere kalte inderst, tør jeg ikke avgjøre. Jeg holder det for rimelig at 95 Anders og Ole umiddelbart har etterfulgt Borger Sivertsens enke som bruker av halve Førde. Rimeligvis er det endog hennes sønner. Lensmann Rognald Olsen ble 1649 slått ihjel av sin svigersønn, (Odjer Gundersen Tefre. Rognald var fra Furebø og vil bli nærmere omtalt nå vi kommer til Furebø).

En Daniel Sandersen i Førde betalte 1637 skatt av en part i Vie som han hadde i pant. Det må være den samme David Sandersen som 1641/42 betalte skatt av 1 laup jordegods. Navnets fremmede klang bragte meg straks til å tenke at mannen ikke kunne være en

Sunnfjordsk gårdbruker, men at han snarere måtte være en byborger som handlet i Sjøahola, og ved å se etter i Bergens borgerbok finner jeg en David Sandersen innskrevet der 1641.

Kvegregneskapet for 1657, som man vil finne et særskilt stykke om i et annet hefte, viser oss hvem som var oppsittere det år og tillike hvor stor besetning hver av dem hadde.

Etter dette regnskap hadde:

	Hester.	Okser,Kjør Kviger	Griser	Geiter	Sauer og Lam .
Østen Jonsen :	0	8	0	2	3
Christen :	1	18	0	6	6
Anders :	1	18	1	12	24
	= 2	= 44	= 1	= 20	= 33

Christen og Anders hadde hver en hest og 18 storfe, men Østen ingen hest og bare 8 storfe. Det ser ikke ut til at gården har vært delt på samme måte som i 1646, for i så fall synes Østen å måtte ha hatt en større besetning. Dog er det nok mulig at Østen kan ha hatt leiekyr, som eierne selv betalte skatten for og som derfor ble oppført på denne.

Med hensyn til oppgaven over leilendingene er det ved denne tid i de forskjellige regnskaper en liten - i all fall tilsynelatende vanskelighet som man vil se av nedenstående sammenstilling:

96.

Etter kvegregnskapet av 1657	Etter Matr.regnskapet av 1657	Etter jordeboken av 1661	Etter skatteregnskapet av 1662	Etter hr.Peder Findes folkeliste av 1664
Østen Jonsen	Østen Jonsen	Østen	Østen	Østen, 40 år, ingen sønn over 12 år hjemme
Christen	Enken	Enken	Christen Olsen	Christen, 60 år, ingen sønn over 12 år hjemme
Anders	Anders	Anders	Anders	Morten, 26 år. Sønn: Borger Andersen, 15 år

At Østen kalles dels Jonsen dels Johansen, skal en ikke hefte seg ved, for Jon, Johans, Johannes, Johan og Jens betraktet man den gang som et og samme navn. Den vanskelighet jeg her sikter til at Christen forsvinner og 1661 gir plass for enken, men at så Christen Olsen kommer igjen 1662 og 1664. At listen av 1664 skulle være feil-aktig, er umulig for den var utferdiget av presten som naturligvis kjente sine nærmeste naboer. Derimot kunne man tenke at den 1661 nevnte enke er oppført ved en feil-tagelse av regnskapsføreren. Men heller ikke det forekommer meg sannsynlig, blant annet fordi at enken også oppføres i matrikelregnskapet for 1657. Den nærmest-liggende forklaring blir at Christen i kvegregnskapet av 1657 og Christen Olsen i matrikelregnskapet av 1662 er to forskjellige personer, som med noen års mellom-rom har vært bygselmenn på gården.

På Findes liste av 1664 finner man det nye navn, Morten, 26 år gammel med sønnen Borger Andersen, 15 år gammel. Så vel aldersoppgaven som navnet Borger Andersen viser at Morten kun kan være Borgers stefar, og det påtrenger seg da straks den formodning at Morten har ektet enken etter en tidligere leilending, Anders, og at Borger er sønn av denne Anders. Med denne formodning stemmer det godt, at Morten Førde i følge et sakefallsregnskap 1662 måtte bøte 9 øre for leiermål med hans trolovede kvinne. Og formodningen blir til visshet ved følgende to skifter.

Den 14. september 1683 holdtes skifte på Hornnes etter Morten Eriksen mellom hans enke Maritte (Marthe) Olsdtr. og deres felles barn: Anders, Erik og Maritte. Blant kreditorene vart: Siver Andersen, Ole Andersen, Anders Andersen og Borger Førde (Sjøahola) der var hennes 97. barn av første ekteskap. Enkens bolott var 19 rdlr.

Den 4. oktober 1689 holdtes skifte på Hornnes etter Maritte Olsdtr. mellom hennes barn: Borger, Siver, Anders og Ole Anders sønner samt Anders og Erik Mortens sønner og Maritte og Margrethe Mortens døtre. Aktiva 124 rdlr. Borger Førde, Sjur Andersen, og Ole Andersen av avdødes første ekteskap var fremdeles likesom 1683 kreditorer i boet entakelig for deres fars arv. Boets beholdning var kun 5 daler 4 Mk. Margrethe Mortens datter nevnes ikke i skiftet av 1683, men det skyldes visselig kun en feil av meg ved ekstraheringen av skiftet.

Vi tør altså slå fast at Morten Eriksen kom til Førde 1661 eller 1662 og ved å ekte den forrige bygselmann Anders's enke fikk bygsel på gården. Vi skal nå få se at det var Sivert Førdes bruk (1 laup 2 pd.) han brukte, og at han 1672 bodde på Førde. Høsten 1673 kalles han Morten Hornnes og er altså da bosatt der.

Av de to nevnte skifter erfarer vi at Maritte Olsdatter i sitt første ekteskap med Anders hadde sønnene Borger og Sivert. Disse navn gjør det sannsynlig at Anders het Anders Borgersen og var sønn av Borger Sivertsen. Hvis mine her og de foran anførte formodninger er riktige, blir det en og samme familie sønn etter far i fire generasjoner som fra 1563 til 1661 har bygslet et bruk i Førde nemlig; Anders fra 1563, Sivert til 1612, Borger Sivertsen til ca 1635 og etter ham Anders til 1661. Denne familie er da blitt trengt bort fra gården ved at Morten Eriksen før Anders's barn ble så voksne at de kunne få bygselbrev etter deres mor, og ved at den senere eier av gården, hr. Peder Finde selv tok gården i bruk. Jeg får inntrykk av at vi her har for oss en familie i økonomisk og sosial tilbakegang. De eldste ledd eide jordegods, men da det 1689 på Hornnes holdtes skifte etter Maritte Olsdatter, er boets beholdning kun 5 rdlr. 4 mk. I folkelisten av 1701 oppføres som boende i Førde ved Sjøen, d.e. Sjøahola, og som husmenn blant andre: Borger Andersen, 56 år gammel og vanfør og Anders Mortensen,

46 år gammel. Jeg formoder disse to er halvbrødre 98. og sønner av Marthe Olsdtr. i hennes annet ekteskap. Navnene er de samme som en finner i skiftene, og aldersoppgavene passer for Borgers vedkommende så noenlunde og for Anders's vedkommende meget godt. Om Borger Andersen vil en finne mere i stykket om Sjøen eller Sjøahola, som synes å ha vært at tilfluktssted for tvilsomme eksistenser. Hva i hitt stykke er fortalt om Borger Andersen og Markvard Larsen Grams etterkommere viser oss slekter i moralsk og økonomisk nedgang.

Da matrikuleringen av 1667 foregikk, hvorved Førde matrikkelskyld ble forhøyet til 3 laup 1 pund, svarende til landsskylden, var det på gården to oppsittere. Navnet på dem kjenner jeg ikke, men antakelig har brukerne da vært de samme som 1672: Hr. Peder Finde og Morten Eriksen.

I den før nevnte jordebok av 1661, sies det at Førde hadde "nogen ringe Skov til Brænde og Husenes Ophold," og at gården var apostelgods, men i et skatteregnskap av 1672 forklares det at gården tilhørte hr. Peder Finde, og at denne og Morten brukte hver sin halvpart. Da så Morten flyttet til Hornnes, overtok hr. Peder Finde bruket av den hele gård, og dette forhold vedvarte like til hans død 1691.

Hr. Peder Findes sønn, hr. Henrik Pedersen Finde ble hans ettermann i embedet, og han og hans søsken arvet Førde etter faren. Hvor stor del av gården hver av barna fikk, kan jeg ikke si. Etter en oppgave av 1703 eide hr. Otte Pedersen Finde, sokneprest til Volda på Sunnmøre, sammen med sin søster, Anne Stoud Pedersdtr. Finde da 2 pd. 9.mk., mens resten av gården, 2 lauper 1 pd. 15 mk. tilhørte andre lemmer av familien. Etter en matrikel av 1715 var forholdet da blitt at hr. Samuel Henriksen Finde (sønn av den 1700 avdøde, hr. Henrik Pedersen Finde og nå personell-kapellan i Førde) eide den halve gård, Ytre Skei, av skyld 1 laup 2 pund og hans farbror, nyss nevnte Otte Pedersen Finde den annen halvpart på noen få mark smør nær, og som han kort etter erhvervet. I 1749 gikk Ytre Skei ut av Findeslektens eie, Idet hr. Samuel Findes arvinger solgte gårdparten til major Vilhelm de Coucheron, og et snes år etter nemlig 99. 1770 solgte hr. Otte Findes arvinger Indre Skei til prost og soknerest Nils Lund.

Hvem som brukte Førde etter hr. Peder Findes død 1691, har jeg ikke funnet oppgitt noe sted, men jeg holder det rimelig at sønnen og ettermannen, hr. Henrik Finde har drevet gården til sin død 1700. Fra 1701 har man en folkeliste over alt mannskjønn på ett år og derover. Av denne liste som finnes hel og holden i et annet hefte, skal jeg her meddele utdrag, men tar ikke med beboerne av Sjøahola og Hunvedbakken.

Gård- ens navn	Oppsitternes eller Leilendingenes navn og alder	Deres sønners navn og alder og hvor de finnes År	Tjenestedrenger og deres alder År
Skei	Inger Pedersen Finde		Anbjørn Kolbensen, 45 Hans verfar Anders Antonsen 56
	Maren Samuelsdr. bonde- enke etter hr. Henrik Pedersen Finde	<u>Peder Henriksen Finde, 24</u> Samuel Henriksen Finde, <u>Akademiet i Kjøbenhavn, 22</u> Beatus Henriksen Finde, <u>Bergens Latinskole 18</u> Henrik Henriksen Finde, hjemme 14	-- Ole Olsen 26 -- Ole Andersen 16 -- Anders Olsen 12 --
Skei	Husm. Anders Olsen 58 år		

Inger Finde må ha hatt gårdsbruk, siden hun holdt tjenestedreng, og det har vært Indre Skei hun har brukt. Maren Samuelsdatter har følelig brukt Ytre Skei. Hun døde 31.mars 1706. Av hennes barn er Samuel nevnt foran, om de andre får man opplysning i Lampes prestehistorie. Husmann Anders Olsen som nevnes, må ha hatt en plass under gården siden han oppføres under rubrikken oppsittere eller leilendinger, men hva det var for en plass vet jeg ikke. Hunvedbakken var det ihvertfall ikke, for beboerne der oppregnes særskilt.

100.**Indre Skei.**

Det ser ut til at Inger Finde ennå 1706 brukte Indre Skei. Iallfall oppføres hun dette år som tiende-pliktig. Men noe senere forekommer en Ole Olsen som bruker av gården. Han nevnes som sådan 1709 og var kanskje allerede kommet til gården før, og han satt der til 1724 eller 1725. I stykket om Hornnes har vi sett at Ole Olsen 1710 og 1712 lå på krigsfot med Ole Rognaldsen Hornnes som klagde over at han ikke fikk fred for ham. Men også med andre hadde Ole Skei konflikter. Således var han av Rasmus skredder stevnet for slagsmål til høsttinget 1709 på Kusli. Ole kunne ikke nekte at han hadde gitt Rasmus noen slag, men det kom av at Rasmus hadde handlet ille med hans hest. De forliktes i retten. Men da den sakefallsberettigede (Se merkn. om sakefall, s.57 under Hornnes) påstod straff over dem, ble de dømt til å bøte hver 2 lodd sølv. Ole Skei synes å ha vært noe løs både med hånd og munn. Ole Hornnes titulerte ham som fortalt for en "Raner og en blå Lus, en Opæder og en Opsnapper" og Marthe som tjente hos hans nabo, Sjur Skei, skjelte han ut for en "Skintik og en Buhund." (*Tik kan iflg. Åsen bety tispe eller tevehund - O.Tj.*) For dette ble han av Marthe Skei stevnet til sommertinget 1709 som han var innkalt til av Rasmus skredder. Anders soldat (visstnok den på folkelisten av 1701 nevnte soldat Anders Iversen på Hunvedbakken) vitnet at han hadde hørt Ole Skei skjelle Marthe for skintik og buhund og sie at han ikke hadde fått en mark smør eller en kalv til å leve siden hun kom til gården. Og det samme fortalte Johannes skredder på det følgende ting, januar 1710. Ole kunne ikke nekte at han av hastighet hadde skjelt Marthe og ble dømt til i retten å "erklære" Marthe, det vil si tilbakekalle ytringen og til å betale 4 lodd sølv.

Det var som vi så to søksmål Ole Skei fikk på seg høsttinget 1709 for sin løse munn, men han hadde på samme ting en tredje sak, og i den var han klager. Han hadde nemlig stevnet Marthes husbond, Sjur Skei, fordi Sjur hadde kalt ham en "Langtyv og en Ryggekalv" og sagt at han 101 skulle knekke ryggen på ham før han drog fra gården. Også i denne sak var Anders Hunvedbakken vitne, og han stadfestet at Sjur om Ole hadde brukt skjelsordene "Langtyv og Ryggekalv." Oles annet vitne var Marthe. Hun synes ikke gjerne å ha villet vitne mot sin husbond og møtte ikke på høsttinget, og da hun heller ikke møtte på tinget i januar 1716, ble hun ilagt en bot på 1 lodd sølv. På det følgende sommerting møtte hun omsider og forklarte at hun hørte Sjur kalle Ole en ryggekalv. Sjur ble dømt til en bot på 4 lodd sølv, og de ærerørige ord skulle ikke komme Ole Skei til forkleinelse. Jeg skulle tro at skjelleriet mellom Ole og Marthe og Sjur og Ole er forefalt ved en og samme leilighet, blant annet fordi Anders Hunvedbakken var vitne i begge saker. I stykket om Sjur er referert en sak mellom Markvard Larsen Gram og soldat Ole Olsen Skei "tjenende hr.Peder Finde" der av Markvard var blitt

ripet i ansiktet med kniv. Jeg antar at dette er den samme Ole Skei som vi nå har hatt for oss. Det er i all fall stor likhet mellom soldaten og tjenestedrengen Ole Skei fra 1691 og oppsitteren fra 1709. Ved påsketid 1723 ble Ole Olsen Skei trolovet og høsten samme år gift med Brita Andersdatter Hunvedbakken og flyttet antakelig 1726 til Brunene på Tjønneland hvor han ble eier av et bruk, og hvor han døde etter noen få års forløp, rimeligvis 1728.

Oles ettermann på Indre Skei ble kaptein Bartolomeus eller Barthold Svane. Svane bodde først på Svaneviken ved Angen, som har fått sitt navn etter ham, men 28.juni 1725 fikk han av hr. Otto Pedersen Finde bygselbrev på Indre Skei (1 laup 2 pd.), og dette bygselbrev fornyet han 28.desember 1733. Her bodde han til 1744 da han døde 77 år gammel. Hans enke Judith Juliane, født von Hirsch, vedble å bruke gården til sin død januar 1759. Svane og kone var barnløse folk. Ved testamente av 1.november 1758 innsatte enkefru Svane sin fostersønn, cand.theol. Christoffer Andreas Myhlenport, sønn av Førde-presten Ivar Myhlenport, til sin universalarving. Han fikk den 4.juli 1759 bygselbrev på gården etter fostermoren og satt der til sin død 1798. [102](#). I et stykke om hvorledes det gikk til ved enkefru Svanes begravelse vil man finne noen nærmere opplysninger om henne og hennes mann, bind 2.

Ytre Skei.

Ytre Skei beboddes og bruktes av hr. Henrik Pedersens enke Maren Samuels-datter til hennes død våren 1706, men ble da av hennes barn bortbygset antakelig til den Sjur Skei som omtales nyss foran, og som av Ole Skei var stevnet til høsttinget 1709 for skjelsord. Sjur kan dog ikke ha hatt gården rett lenge, for 1715 finner vi hr. Samuel Henriksen Finde som både eier og bruker av Ytre Skei. Muligens har han endog noen år før overtatt gården. Samuel Finde ble iflg. Lampe personellkapellan hos soknepresten til Førde, hr. Peder Hanning, 1708 og forble i denne stilling inntil han 1728 ble utnevnt til sokneprest i Norddalen på Sunnmøre. Han var gift med hr. Peder Hannings søster, Cicilie eller Sidsel. Hr. Samuel brukte Ytre Skei inntil han flyttet til sitt embede i Norddalen. Hans ettermann som bruker av gården ble Rasmus Nilsen som var det til 1737 eller 1738. Denne Rasmns var fra Eikås og var 1730 gift med Helga Jonsdatter Ultang. Han synes å ha vært en avholdt og betrodd mann. Han var hyppig fadder og trolover, og 1735 ble han innstallert som medhjelper. Han hadde 1736 en sønn til dåpen som han oppkalte etter sin da avdøde jorddrott, Samuel. At han fraflyttet Ytre Skei, kom av at hr. Samuel Finde var død 1735, og hans enke Cicilie flyttet tilbake til Førde og selv tok Ytre Skei i bruk. Rasmus fikk siden bygslet en part av Kvål hvor han dog ikke ble lenge. Han ble nemlig, etter sin første kones død, gift med bygselenken Synneve Olsdatter Indre Erdal og fikk bygselbrev på 1 pd. av

denne gård hvor han døde 1753. Han vil finnes omtalt pag. 46 i dette hefte under Erdal. (Erdalsdal).

Da Cicilie sal. hr. Samuel Findes datter 1741 var død, i en alder av 49 år ble Ytre Skei overtatt av kaptein Vilhelm de Coucheron som bygselmann. Omtrent samtidig bygslet han en part (l.nr. 57) av Erdal. Under 12.desember 1749 fikk Coucheron der nå var avansert til major, skjøte på Ytre Skei av Samuel Findes arvinger, nemlig stiftamtsskriver Jesper Herberg 103. og res. kapellan til Norddalen Otte Finde Astrup, der begge var gift med døtre av Samuel Finde samt en tredje ugift datter Margrethe Finde. Kjøpesummen var 500 rdlr. Men i salget fulgte foruten gårdpartens hus tillike grunnleie og selgerens andel i rydningsplassen Hunvedbakken. Med sin kone Inger, født Must, hadde Coucheron minst 8 barn der i årene 1747-1758 døptes i Førde, deriblant tre sønner hvorav den eldste var oppkalt etter farfaren og den nesteldste Erik Must etter morfaren. Coucheron døde 49 år gammel som oberst-løytnant og premiermajor og ble begravd 29.oktober 1761. Ytre Skei hadde i lang tid vært bebodd av prestenker og av en prest, og en må da gå ut fra at den var noenlunde godt bebygget. Coucheron oppførte dog, skjønt hans formuesforhold ikke synes å ha vært svært gode, et nytt våningshus. Ved kontrakt av 30.november 1735 bortforpaktet han gården til Anders Simonsen Sæle, der foruten hans ridehest skulle fore og røkte for ham 8 melkekyr og en del sauer og årlig levere 30 tdr. havre og 7 favner bjørkeved.

Den 7., 8. og 9.juli 1762 holdtes auksjon i Coucherons bo der ble behandlet av militær skifteforvalter. Otto Iffert fikk tilslaget for 850 rdlr, og auksjonsskjøtet er datert 31.desember 1762. Iffert var direktør for Grimeliens Kobberverk, som ved den tid hadde kjøpt Halbrend for å sette opp smeltehytte der. I auksjonsskjøtet sies at med gården fulgte 32 grunnleier til et beløp av 8 Rdlr. 8 skilling. Foruten "Bondehuser" var der på gården "to store Stuer med Kjøkken, Kammer og Avdelinger indvendig med Maling,Trækning og Paneling og et ganske nyt opbygget tømret Våningshus. Nystuen kaldet med Kammer hos, trukket og malet." Der var ialt 5 overværelser, og av jernkakkellovner nesten alle nye, var det 4, nemlig 3 vindovner og en bileggerovn. Til gården hørte to frukt- og kjøkkenhager. Enken hadde overdradd bruken av gården til Helge Gundersen Halbrend, og angående det sies det i skjøtet at om det var Helge og Iffert blitt enige. Det var denne Helge som hadde solgt sin part i Halbrend til Grimeliens Verk. 104.

Under samme dato som auksjonsskjøtet ble utferdiget, til Iffert, gav denne fogden Hans This Nagel obligasjon i gården for 874 rdlr. Det er således øyensynlig at lånet skulle brukes til å dekke kjøpesummen. Iffert beholdt ikke gården mer enn 3-4 år, antakelig fordi det ikke ville gå med driften av Grimeliens Verk og smeltehytten på Halbrend. Ved skjøte av

30.juli 1766 solgte han gården med tilliggende rydningsplass, Hunvedbakken, til pantekreditoren foged Nagel for 850 rdlr. Gården kaller han i skjøtet "sin påboende Gård." Nagel skulle være gårdens eier fra nyttårsdag 1767 og ta den i besittelse førstkommende faredag. Gårdens hus var nå i dårlig forfatning. Nagel lot nemlig 14.november 1766 oppta en besiktigelse over den, og det viste seg da at det til reparasjon av den ville medgå 156 rdlr. 3 mk., høylåven "forsåvidt denne Side angår, som hører denne Gårdpart til" 20 rdlr. (Ytre og Indre Skei har altså hatt høilåve under samme tak, til smaleflore 9 rdlr. 2 mk, til gjerde om begge hagene, der stod til nedfalls, 8 rdlr., til det tømrete naustet 10 rdlr., til den større gårdspart med stokkaverk 1 rdlr.

I hagen var kirsebærtrær og epletrær, men de siste var ødelagt av geiter. Gården hadde åpenbart vært forsømt i de senere år, men beboeren Iffert der var tilstede under forretningen, erklærte at de brøst og mangler som da fantes, allerede var tilstede ved hans tiltredelse. Foruten de allerede nevnte hus fantes der ennå videre på gården følgende hus: den større kuflor, den andre kuflor, en iiten høylade, hesteladen kallet, en rullebod, et stabbur, hestestallen, et lite svinehus, svinehuset og et stavnaust. Støls- og utmarkhusene ble ikke besiktiget, heter det.

Foged H.T. Nagel beholdt ikke gården lenge. Allerede under 4. januar 1768 solgte han den til premierløytnant ved Bergenhusiske regiment, Erik Teodorus Antzée. Kjøpesummen var nå 756 rdlr. Også i dette skjøte nevnes uttrykkelig rydningsplassen Hunvedbakken som hørende til gården. For 450 rdlr. av kjøpe-summen gav Antzée under 12.januar 1768 Nagel obligasjon i sin påboende gård. Han har således rimeligvis bebodd 105. den fra flyttetid 1767 da Iffert fratradte den.

Heller ikke Antzée ble gammel på gården. Under 23.oktober 1769 etter at han var avansert til kapteinløytnant, solgte han den nemlig til kaptein Søren Christian von Fasting. Kjøpesummen var nå gått opp igjen til 800 rdlr. Rydningsplassen Hunved-bakken nevnes også nå som følgende med i salget. Antzée kom senere til Ytre Holme-dal, hvor etterkommerne ennå lever på gården Hylleset (*I matrikkelen fra 1838 nevnes en Christian Antze som bruker av l.nr.53 a, av skyld 1 rdlr. 2 mk. 4 skilling. - O.Tj.*)

Jeg forlater nå Ytre Skei en stund og går tilbake til Indre Skei. Indre Skei tilhørte som vi før har sett, hr. Otte Pedersen Finde sokneprest til Volda på Sunnmøre. Han døde 1741 og etterlot seg 4 døtre, og de tre av disse fikk Indre Skei. Som hjemmel påberopte de seg skiftebrev av 13.juni 1752 etter hr. Otto Findes annen kone, Drude, født Frimann, som var deres mor, mens den fjerde søster der intet fikk av Indre Skei, var født i farens første ekteskap. De tre døtre ble alle gifte med prester: Ingeborg Drude Finde med hr. Iver Munthe,

Elsebe Johanne Finde med hr.Stevelin Reutz, og Marie Fjuren Finde med hr. Nils Leganger i Os. (*Steen kaller den sistnevnte søster Marie Fjuren Finde, Lampe kaller henne et sted Maria Fyren Finde og et annet sted Maren Fueren Finde. Det behøver ikke å være skrivefeil. En bør heller ta det som et eksempel på hvor unøyaktig man i gamle dager var med skrivemåten av navn. Marie, Maria og Maren ble formodentlig betraktet som ett og samme navn på samme måte som Jens, Jahans, Johannes og Johan ble det. - O.Tj.)*

Under 23.september skjøtte de to først nevnte søstre der nå begge var enker, altså enkefru Munthe og enkefru Reutz, deres to tredjeparter eller 1 laup 8 mk. av Indre Skei til sokneprest Nils Lund for en kjøpesum av 266 rdlr. Det sies i skjøtet at den tredje tredjepart, 1 pd. 16 mk., tilhørte deres søster, prostinne Leganger med underliggende plasser nemlig Svanevikshaug og 106. Hunvedbakken. Blant gårdens "tilleggelser" nevnes "Skytterkvien, den såkaldte Floør samt Grundene ved Sjøen i Førde, såvidt den nu solgte 1 løb 8 mk. har tilhørt." Endelig sies det at hvis Lund vil selge disse 1 laup 8 mk., reserveres der oppsitteren Mons Christoffer Andreas Myhlenport det første tilbud for samme pris som nå er gitt, dog at Lund blir godtgjort bevislige forbedringer på hue eller jorden.

Ved skjøte, datert Ferstad 18.desember 1771, fra tredje søster, enkefru Leganger, ble Nils Lund eier av hennes tredjepart i Indre Skei "tilliggende Halvdelen i underliggende Plads Hunvedbakken" for en kjøpasum av 184 rdlr.

Den 4.oktober 1774 overdrog Nils Lund til kaptein Søren Christian V. Fasting, som var gift med hans datter, Maren Grøn Lund, indre Skei, 1 laup 2 pd. smør "blandt anden Medgift." Det sies at kjøpesummen var 600 rdlr. Som tilhørende gården nevnes "andel i Skytterkvien, den såkaldte Floør, og Grunder ved Sjøen i Førde." Hvis Fasting skulle ville selge gården, reserverer Lund seg å kjøpe den igjen for 600 rdlr, og han unntar fra salget "den halve Del i Plads Hunvedbakken som jeg høilig dehøver, således som den er mig ved Skjøte datert Ferstad 18.desember er solgt." Ved dette skjøtes tinglesning fremkom der fra bygselmannen, C.A. Myhlenport protest mot reservasjon av hans bygselrett for hans levetid og hans gjenløsningsrett.

Kaptein Søren Fasting der eide og brukte Ytre Skei, og som ved skjøte fra svigerfaren av 1774 også var blitt eier av Indre Skei, "utsagde" for juli 1775 C.A. Myhlenport, der var hans kones morbror, fra hans bygselbruk og stevnet ham neste vår til brukets fravikelse. Saken ble behandlet ved ekstrarett 18.april 1776. Myhlenport hadde kontrastevnet, men da han ikke hadde sine bevisligheter i orden, fikk han på begjæring saken utsatt til 26.juni, men siden kom det fra Fasting brev til sorenskriveren at han frafalt saken for denne gang. Han har vel sett at en påstand om at Myhlenport skulle fravike gården til 107. fordel for ham vanskelig

lot seg sette igjennom. Men tanken på å få Myhlenport vekk, var som vi vil få se ingenglunde oppgitt, Operasjonplanen ble bare en annen.

Nils Lund døde mars 1775, og hans enke, Elisabeth født Myhlenport, ville altså når "Nådensåret," utløp, ha å flytte fra prestegården, hvor hun hadde bodd hele sitt liv. Hun ønsket å komme i besittelse av Indre Skei, og måtte for å oppnå dette få sin bror fjernet. Det kan ikke være tvil underkastet at det var for å skaffe sin svigermor gården at kaptein Fasting hadde anlagt sak mot Myhlenport 1776. Når han straks etter første rettsmøte oppgav saken, var det kun for å velge en annen taktikk. Rettsmøtet holdtes 18.april 1776, og dagen etter utstedte han skjøte til svigermoren under ett på hele Skei, både ytre og indre, tilsammen 3 laup 1 pd. Kjøpesummen ble oppgitt til 1600 rdlr. Enkefru Lund hadde noen eiendomshus på prestegården. Disse flyttet hun nå til Indre Skei og satte dem opp der tett ved brorens hus. Første rettsmøte holdtes 14.april 1777, og birkedømmer Rennord møtte for fru Lund som lagverje, og antakelig har han fra først av vært hennes juridiske rådgiver. I enkefru Lunds stevning står at hun som enke selv behøvde gården, og at hun allerede hadde gjort store bekostninger med sine "Våningshuses opførelse og oppbyggelse." Myhlenport hadde uttatt kontrastevning. I den sier han at han hadde tilakkordert seg gården av de tidligere eiere, og når han avstod sitt kjøp til sin avdøde svoger Nils Lund, så var det på den uttrykkelige betingelse at han skulle kunne innløse gården for samme sum som Lund hadde betalt hvis denne skulle ville skille seg av med den, eller han - Myhlenport - senere ble "tilsinds" å kjøpe den. Hans påstand var at søsteren skulle tilskjøte ham gården med underliggende grunner og plasser for 450 rdlr., og erstatte ham den skade han hadde lidt ved at hun hadde satt opp sine hus på den beste bøen hans. Til rettsmøtet hadde Myhlenport stevnet inn sine tre søsterdøtre, kaptein Fastings kone og de to jomfruene Lund som vitner, men de gjorde innsigelser mot å 108. avhøres som vitner og ble ikke avhørt. Dessuten hadde han stevnet to andre vitner som uteble. Saken ble derfor på hans begjæring utsatt og atter forelagt 2.oktober 1777 på Ytre Skei. Også denne gang møtte birkedømmer Rennord for enkefru Lund. Myhlenport la nå frem et brev fra Henrik Nitter der hadde vært kommisjonær for hr. Otte Pedersen Findes døtre, enkefruene Munthe og Reutz. I det brevet sier han at han syntes å erindre at da prost Lund stod i akkord med de to nevnte presteenker om deres eiende andel i Indre Skei, forestilte han sin svoger Myhlenport som hadde første tilbud at det ikke ville være ham tjenlig å kjøpe gården, såsom han i så fall måtte forrente kjøpesummen. Ble han seinere istand til å kjøpe, kunne det jo ennå bli anledning til å få det. Stiger ved Halbrend Kobberverk, Paul Chr. Hjortdal, var stevnet som vitne både til dette og til forrige rettsmøte, men uteble begge ganger og var som boende på Halbrend eller hørte til birkedømmerens

juridiksjon, ikke pliktig til å møte. Etter begjæring av Rennord ble Indre Skeis hus taksert til åbot, og den bestemtes således: For borgerstuen (borstuen) med det forrige ildhus 18 rdlr., for kufloren 10 rdlr., for smaleflor 10 rdlr. for geiteflor med hestestall 10 rdlr. tilsammen 48 rdlr. Høyladen fantes ny og lovfør og stølshusene passable.

Noe våningshus ble ikke taksert, og grunnen til det må være at det har tilhørt Myhlenport selv, visstnok en arv etter hans fostermor, fru Svane. Rennord fremla innlegg, og i det sier han blant annet at Lund kjøpte gården forat hans kone når hun ble enke, måtte forlate prestegården, kunne flytte sine eiendomshus dit og ta bopel der. - Saken ble behandlet i 3.dje rettsmøte 2.april 1778. På det møte la Myhlenport frem et tingsvitne opptatt på Sunnmøre 10.desember 1777. Under dette hadde Otte Reutz forklart følgende: På sin mor, enkefru Reutz og moster enkefru Munthes vegne hadde han akkordert med Myhlenport om salg til ham om deres part i Indre Skei for 266 rdlr. Reutz hørte da prost Lund be Myhlenport om å overdra ham sitt kjøp, da Myhlenport gjerne skulle få innløse igjen når han ville, for 266 rdlr., og på dette sitt tilsagn 109 hadde Lund skutt Otte Reutz til vitne. Reutz hadde sett en erklæring fra Myhlenport av 10.juli 1770 der av Lund var sendt til hans moster. Den hadde omtrent følgende innhold: Hermed tilstår jeg å være fornøyd med at min svoger Nils Lund trær inn i mitt sluttede kjøp om min påboende gård Skei, dog så at om han noensinne skulle ville skille seg ved den igjen, eller også jeg i fremtiden skulle ville løse den igjen, skal han være forbunden at late mig løse den for samme pris han nå får den for. I vitnesedler av 8. og 9.desember 1777 hadde enkefruene Reutz og Munthe uttalt seg i overensstemmelse med Otte Reutz's vitneprov tingsvitnet fra Sunnmøre fremla Myhlenport i samme rettsmøte et brev fra enkefru Legangers sønn, Johan Leganger, datert Bergen, 24.februar 1778, og i det sier han: Hans mor hadde tilakkordert Myhlenport hennes part av Skei, men så fikk hun brev fra prost Lund at han med Myhlenports samtykke hadde tilkjøpt seg de to tredjeparter, og nå begjærte han også hennes tredjepart. Dette hadde fru Leganger først nektet, men da hun fikk vite at Myhlenport hadde overdradd sin kjøperett, solgte hun sin tredjepart til Lund. I hennes skjøte ble visstnok ikke forkjøpsrett forbeholdt Myhlenport, men brevskriveren innser ikke annet enn at han etter begge skjøter hadde den samme rett. Myhlenport foreviste sitt bygselbrev på Indre Skei, datert 4.juli 1759 og utstedt av den før nevnte Henrik Nitter på eierens vegne. Han la også frem innlegg. I det fremholdt han at i det av kaptein Fasting anlagte, men innstilte søksmål hadde samme formål som den sak hans søster nå hadde påført ham, og klaget over at søsteren hadde oppført sine hus på beste bøen hans og tett ved hans egne hus. Hans påstand gikk ut på at søsteren skulle tilskjøte ham gården for samme kjøpesum som hennes avdøde mann hadde gitt, 450 rdlr., og at hun skulle flytte sine hus bort igjen hvis de ikke ble enige

om grunnleie, og erstatte ham den skade han hadde lidt ved at de var oppført på hans beste bø, og den skaden hadde retten taksert til 6 rdlr. for de to år, og endelig at hun skulle betale ham saksomkostningene. Under behandlingen ble alle sakens vedkommende 110. skjøter fremlagt og deres innhold ble bestemmende for sakens utfall. Dommen ble avsagt 3.april 1778 eller dagen etter det siste rettsmøte i saken, og sorenskriveren - Arentz - hadde således ikke behov for lang betenkingsfrist. Han uttaler i dommen at enkefru Lund etter lovboken 3-13-1 som husvill ville hatt rett til å drive broren bort hvis han ikke etter skjøtet av 22.september 1770 hadde hatt løsningsrett til 1 laup 8 mark eller to tredjedeler av gården for 266 rdlr. Herfra kunne han altså ikke fordrives. Men at han også hadde løsningsrett til den av enkefru Leganger solgte tredjepart, fant soren-skriveren ikke bevist. Myhlenport ble derfor tilpliktet til samme års faredag mot å erholde tredjedelen av bygselsummen tilbakeholdt å overlevere søsteren til hennes eget fornødne bruk og beboelse de ved enkefru Legangers skjøte av 18.desember 1771 uten reservasjon av løsningsrett for ham solgte 1 pund 16 marker med tilleg-gelser etter skjøtet og forholdsmessig andel i gårdsbrukets hus. Likeså ble han tilpliktet å betale tredjeparten av åbotsansvaret med 16 rdlr. På den annen side ble enkefru Lund mot å få utbetalt 266 rdlr. tilpliktet å gi broren skjøte på de ved skjøte av 22. september 1770 solgte 1 laup 8. mark med tilleggelser etter skjøtets eget innhold, og til å betale ham 6 rdlr som erstatning for det tap av høy han hadde lidt i to år formedelst de av henne oppførte husbygninger. For såvidt Myhlenport ville gjøre ansvar gjeldende mot søsteren for "Invasion og videre Bemægtigelse, "frifant hun, da det var hennes egen gård hun uprotestert således betjente seg av og førte seg til nytte, og det dessuten ved en tilkommende deling av bruket mellom dem kan ordnes således at hustomten blir liggende på hennes del, Saksomkostningene ble opphevet.

Det er en nokså uhyggelig familjetvist man ved denne sak får innblikk i, og enkefru Lund så vel som hennes hjelpere har i mine øyne ingen ære av sine bestrebelser for å få Myhlenport fjernet fra 111. sitt bygselbruk. Det var visselig ikke tvilsomt at også enkefru Leganger hadde villet gi Myhlenport løsningsrett til hennes tredjepart av gården. Men sorenskriver Arentz fant ikke å kunne bygge på hva sønnen, Johan Leganger forklarte. Arentz lot det være avgjørende at skjøtet av 18.desember 1771 ikke inneholdt noe forbehold om løsningsrett for Myhlenport, og denne kunne således ha spart seg sitt strev med vitneførsel og opptagelse av tingsvitne på Sunnmøre.

Sorenskriver Arentz's dom av 3.april 1778 ble ikke satt iverk i all fall ikke helt ut. Om enkefru Lund flyttet sine hus på Indre Skei, eller om hun virkelig tok tredjeparten av gården i

bruk, skal jeg la være usagt, men at hennes bror ikke fikk skjøte på de to tredjedeler, er sikkert.

Prost Nils Lund døde som før sagt våren 1775, men skiftet etter ham ble ikke holdt før flere år senere, og ved dets slutning, 31.mars 1784 ble hele Skei av skyld 3 lauper 1 pund, altså både Indre og ytre Skei, for en takst av 1500 rdlr., utlagt på enken.

Christoffer Andr. Myhlenport var gift med Kristine Marthea Zakariassen, en fogdedatter fra Jæren, som i følge Lampe døde 1791. Selv døde han 71 år gammel 1798. Han har dog oppgitt bruken av gården noen år tidligere, om han enn er blitt boende på gården i sine der stående eiendomshus, for 1793 ser en Anders Olsen (sønn av Ole Nilsen Nydal og Kari Johannesdr.) å ha bygsel iallfall på halvparten av gården.

Enkeprostinne Lund døde 78 år gammel 1801, men da arvingene var myndige, ble det ikke holdt noe offentlig skifte. Først 1807, etter at også hennes datter Helle Margrethe var død, gjorde de to gjenlevende døtre, enkefru Maren Grøn Fasting og født Lund og jfr. Iverise Elisabeth Lund minnelig skifte, og etter det overtok først nevnte Ytre Skei for 1000 rdlr. og jfr. Iverise Lund Indre Skei for 500 rdlr. Prisfor-skjellen må bero på at husene på Ytre Skei var verdifullere enn på Indre Skei. 112.

Ved skjøte av 4.september 1811 solgte jfr. Iverise Lund til bygselmannen Anders Olsen 1 laup 1 pund av Indre Skei, så at hun kun beholdt 1 pund smør (den senere sorenskrivergård) tilbake. Kjøpesummen var nå 1200 rdlr.

Ved skifte etter Anders Olsen, sluttet 16.april 1812, ble gården delt således at enken Oline Trulsdtr. fikk det halve eller 2 pund og hver av sønnene 16 mark. Men det meste ble senere samlet på den eldste sønn, Ingebrigt Andersens hånd, idet han 30.juni 1825 fikk skjøte på hennes 2 pund, av sin bror Truls, der nå kalles Truls Andersen Hafstad, på hans 16 mark og av broren Karl Andersen på 4 mark av hans part. Når hertil legges hva Ingebrigt hadde fått på skiftet etter faren, var han altså eier av 1 laup 12 mark. De 12 mark som Karl Andersen beholdt var en del av Hunved-bakken. Ved skifte etter Karl Andersen, sluttet 15.desember 1842 ble denne part utlagt til hans sønn Nils Karlsen.

Hovedbruket på Indre Skei har etter Ingebrigt Andersen tilhørt hans svigersønn Thomas Monsen Dahl, og fra ham kom den til hans svigersønn, den nåværende eier O.M. Erdal.

Ved salget 1811 til Anders Olsen holdt jfr. Iverise Lund som alt sagt tilbake 1 pund smør som hun selv bebodde. Dette er den senere sorenskrivergård, Volden, hvor jeg har henlevd 19 a 20 lykkelige år. Ved auksjonen 1815 i jfr. Iverise Lunds dødsbo ble bruket kjøpt av Frants Henrik Meidell som da var løytnant og straks etter ble kaptein. Han solgte ved

kjøpekontrakt av 3.november 1837 og skjøte av 7.februar 1839 til løytnant Peter Stalin Müller og denne igjen ved kjøpekontrakt av 1.november 1841 og skjøte av juni 1842 til prokurator Johan Fredrik Boyesen. Min formann, Karsten Elster, ble ved skjøte fra prokurator Boyesen av 16.juli 1855 eier av gården, og han solgte den ved skjøte av 17.desember 1858 til det offentlige som sorenskriver-gård. I Elsters tid ble det gitt hovedbygningen en tilbygning og en påbygning, og han oppførte også mens han selv var 113 eier den nåværende kontorbygning som før hadde tilhørt sersjant Ole Teigen og etter siende ble flyttet til Volden fra Hunvedbakken.

Det er siden den i 1838 eller 1839 utkomne matrikkel og især i den siste menneskealder fraskilt Indre Skei en hel del småparseller, men jeg skal ikke oppholde meg ved det. Jeg har heller ikke nå materiale for hånden til å gjøre rede for det.

Jeg går nå tilbake til Ytre Skei igjen.

Det er før fortalt at kaptein Søren Christian v. Fasting 1769 var blitt eier av Ytre Skei, at han 1776 solgte gården til sin svigermor, enkeprostinne Lund, og at denne siste ved skifte etter mannen fikk både Ytre og Indre Skei utlagt på seg. Under 20.august 1794 overdrog enkefru Lund til sin eldste datter jfr. Helle Margrethe Lund "sit påboende Hovedbøle og åsete den halve Part i Gården Skei," og dette må såvidt jeg skjønner, være Ytre Skei. Kjøpesummen ansattes til 998 rdlr. der avgjordes ved at Helle Margrethe Lund overdrog moren to bruk i Fengestad for 678 rdlr. og gav forskrivelse for 300 rdlr. Helle Margrethe var den av de tre søstre som døde først - når har jeg ikke funnet angitt, og heller ikke vet jeg om hun døde før eller etter moren. Men da de begge var døde, ble de to gjenværende søstre enige om at Maren Grøn Fasting født Lund, skulle ha Ytre Skei for 1000 rdlr. og den yngste jfr. Iverise Lund Indre Skei for 500 rdlr. således som allerede er fortalt. Dette endelige skifte fant sted 1807. Maren Grøn Fasting var blitt enke sommeren 1782, idet hennes mann Søren Christian Fasting, der var avansert til major, da døde i en alder av 52 år. Selv døde hun 55 år gammel september 1807, og kun noen måneder etter at hun og søsteren Iverise Lund hadde skiftet. Hun etterlot seg to barn, premierløytnant Nils Lund v.Fasting og jfr. Benedikte Severine Fasting, og disse fikk da Ytre Skei der ble taksert til 1200 rdlr., broren to tredjedeler og søsteren en tredjedel. Skiftet etter deres mor sluttet 3.august 1808, men allerede 30.juni 1809 fikk løytnanten av sin søster ved hennes verge overdradd 114 hennes tredjepart for 400 rdlr. så at han ble eier av hele bruket. Fru majorinne Fastings bo hadde aktiva til et beløp av 2656 rdlr., og et overskudd av 1947 rdlr. Blant aktiva var en sølvkanne på 96 lodd, som sønnen overtok for 52 rdlr.

Nils Lund V. Fasting var gift med Anne Katrine Cicilie Flüg. Han avanserte til kaptein, men ble ikke noen gammel mann. Det ble holdt auksjon etter ham 30.juli 1814, og derunder ble Ytre Skei (1 laup 2 pd.) kjøpt av kjøbmann i Bergen, Jørgen Madsen. Gården solgtes "med påstående By- og Bønderhuse, en underliggende Plads i Hunvedbakken som bruktes av Nils Nilsen, og Grunder under Gjestgiveriets Huse ved Sjøen men tilliggende Slætter nemlig Skårene, kaldet Hushammerkvie, tilligemed flere Småslætter, som Hans Hjortdal forhen har brukt såvelsom hva han senere er bleven overladt av Fasting eller hans enke samt flere Husmænd." Gården som enken hadde tilsådd, og ville bruke til 3.mai 1815, skulle først da tiltredes av kjøperen. Det forbeholdtes enken for henne og hennes barn fritt husvere i hovedbygningen samt fritt arnested og brennefang av gårdens skog dessuten før for 4 melkekyr og årlig 6 tdr. havre. Ble hovedbygningen ikke vedlikeholdt av kjøperen, skulle det skaffes henne en annen antakelig bygning oppført i dens sted. Foruten det foran nevnte kår, skulle enken så lenge hun oppholdt seg på gården og forble ugift ha 4 tdr. poteter årlig. Til-
slagssummen var 8016 rdlr. naneverdi?. Auksjonsskjøte fikk Jørgen Madsen 15.september 1814.

Den 8.juli lot enkefru Fasting lyse sine barns formentlige odelsrett såvel til Indre Skei, der da eides av enke Oline Trulsdtr. og hennes sønner, som til Ytre Skei. Odelssøksmålet ble også anlagt, men det førte ikke til noe for Indre Skeis ved-kommende, idet dommen gikk ut på at barna ikke hadde noen odelsrett til Indre Skei. Derimot ble Ytre Skei virkelig innløst.

Om hvorledes jordbruket og husenes tilstand var på Ytre Skei ved den tid, får man god opplysning av en besiktigelse som den nye 115. eier lot avholde 26.april 1815. Om hovedbygningen bestående av to stuer, et sengkammer, et kjøkken, en amместue, to spisskammer og en del ovnsværelser på loftet sies det at retten fant dem så ytterst forfalne og brøstholdig at det "skjønnedes" rettest å nedrive dem i grunnen. Ville eieren ved flikkeri holde dem vedlike, krevdes det betydelige reparasjoner og bekostninger. En tømret borstue fantes i noenlunde lovfør stand, og det samme sies om høy- og kornlåven, dog var her taket brøstferdig. Men om en tømret kufloor og en flor til ungfeneden heter det at de er så forfalne at de må nedrives i grunnen. Et uthus av stavverk med innmuret tørkehelle og en tømret hestestall betegnes som falle-ferdige, en liten tømret bod og et lite grisehus av tømmer som meget brøstholdig eller forfallen. Om stabburet sies det at tømmeret var tålelig, men taket aldeles forfallent, og bordkledningen meget beskadiget. Flere andre uthus omtales også som mer eller mindre i mislig tilstand. Frukt- og urtehagen var av temmelig vidt omfang og var omgitt av et gammelt gjerde av einestaur. Det fantes noen frukttrær i den, men de var alle

beskadiget av kreaturer, så de var verdiløse. Jordveien, åker og eng, fantes på grunn av vannrøkt å være i måtelig forfatning. Som tilstanden nå var, mente man der kunne avles 60 tnr. havre, 40 tnr. poteter og å kunne fødes 24 naut, 3 hester, 40 smaler. Gården hadde en del furu- og bjerkeskog til hjelp, men ikke nok til eget bruk. Hjemmehagen var bare måtelig, men stølshagen var god, skjønt ubekvent beliggende. Jorden taksertes til 3000 rdlr., husene til 1149 rdlr. 4 mark, ialt 4149 rdlr. 4 mark. Til slutt begjærte eieren. Jørgen Madsen rettens uttalelse om det ikke etter husenes beskaffenhet og av hensyn til at den forrige eiers enke skulle ha fritt husrom, var uomgjengelig nødvendig for ham når han skulle bo på gården å oppføre en ny bygning, og til det svarte retten: "Når Oberstløytnant Thomas Fasting etter lovlige Omgang avlegger sådan Ed, at han vil kjøbe og indløse Jordbruget til Odel for sin Myndling, Mariane Antonette Fasting og ei til nogen anden (Lovbogen 5-3-7) da bør Indst. Jørgen Madsen 116. til næste Faredag under Udkastningstvang, etterat denne Dom 15 dager forud er ham forkyndt, at fravige og ryddiggjøre for bemeldte Myndling M.A. Fasting og hennes Formynder hans hidtil eiende 1 løb 2 pd. i Førde med Skei for denne sum av 8 200 rdlr. som samme lovlige takseres for. Men tiltrøster Oberstløytnant Fasting sig ei ovenmeldte Ed at avlægge, bør Indstevnte fri at være. Sagsomkostninger opheves."

I rettsmøte 9.november 1816 avla oberstløytnant Fasting den ham ved dommen pålagte ed, og samtidig ble gården med hus og tilliggelser taksert til 3 500 spdlr., og da var det tatt hensyn til det kår til kaptein Nils Fastings enke som hvilte på gården. I det skjøte som Jørgen Madsen utferdiget, og som er datert Bergen, 19.februar 1818 sier han at han for 3 500 spdlr. overlater jfr. Marianne Antonette Fasting gården i overensstemmelse med dommen 6.juli 1816 og den under 11.november s.å. med oberstløytnant Fasting inngåtte kontrakt, men hva denne kontrakt gikk ut på, har jeg ikke funnet noen opplysninger om. Marianne Antonette Fasting var født 1807 og altså 10-11 år ved denne tid. Hun ble ikke stående lenge som gårdens eier, for et halvt års tid etter at hun hadde fått skjøte, lot oberstløytnanten den sette til auksjon der holdtes 7.juli 1818. Oberstløytnanten fikk selv tilslaget for 3500 spdlr. og med overtagelse av kåret til Mariannes mor. Auksjonsskjøtet til ham er utstedt 7.september 1818. Hva som var grunnen til at oberstløytnanten lot sin myndlings gård selge, er med ukjent. Han døde sommeren 1821, og under 21.oktober s.å. solgte hans enke, Karen Daae Tuch- sen gården til premierløytnant Mads Christensen for 1500 spdlr. Mads Christensen var 1819 blitt gift med hennes datter, Maria Daae Fasting, og dette kan forklare den lave kjøpesum.

Ytre Skei var som vi nyss så, ved odelssøksmål blitt inndratt fra Jørgen Madsen av den odelsberettigede, Marianne Antonette Fasting ved hennes verje, og hun hadde et halvt års

tid stått som eier av dette bruk. Fem år senere ble hun eier av det halve bruk og det gikk til på denne måte: 117.

Lensmann J.Falch der var blitt verge for Marianne Antonette Fasting og hennes to yngre søstre, inngikk 12.sept. 1823 forlik med løytnant Mads Christensen der hadde vært deres verge, om at denne skulle tilskjøte Falch den halve gård, og under 6.november samme år sluttet Falch og Johan Christian Jersin der var forlovet med den da 16 årige Marianne, en overenskomst om at Jersin skulle tre inn i hans sted og få skjøte av løytnanten, bl.a. på betingelse av at Jersin når han hadde fått skjøte skulle overdra Falch 4 mark smør for 100 spdlr., og disse 4 mk. skulle ligge ved og om Falchs hus, og med den skulle følge skogteig i Hundvedbakkfjellet og rett til å kaste i elven. Jeg må tro at Falchs allerede da han 12.sept. inngikk forlik med Christensen var å overdra sin rett til sin eldste myndling eller Jersin. Ved denne tid var Jersin kun 20 år gammel, og prokurator Gunder A. Lind var hans kurator og medunderskrev som sådan hans kontrakt med Falch. Avtalen gikk fra alle sider i orden. Christensen tilskjøtte 1823 "Myndlinger Marianne A. Fastings Trolovede Johan C.Jersin" 2 pd. 12 mark av sin gård - altså halve gården - for en kjøpesum av 1200 spdlr. Jersin skulle ha halvparten av husene og andre tilliggelser, og skulle hovedbygningen og den ved samme liggende innhegnede frukt- og kjøkkenhage følge selgeren. Videre skulle Jersin svare det halve kaar til sin forlovedes mor. Og hva Jersin hadde lovd Falch ble oppfylt noe seinere, idet ham med kurator under 9.juni 1824 gav Falch skjøte på 4 mark av gården for 100 spdlr.

J.C. Jersin og Marianne Fasting ble vidd 4.mai 1825. Det var et ungt par, han 22 og hun bare 18 år gammel. Han var 1823 konst. lensmann og ble senere fast lensmann for Jølster, men vedble å bo på Skei. Hans formann i bestillingen var Truls Andersen Bruland, der var druknet sommeren 1823 i en alder av 28 år.

Denne Truls Bruland var sønn av skoleholder, seinere lensmann, Anders Trulsen Bruland. Han ble 12.aug.1819 trolovet og 1. okt. s.å. gift med kaptein Nils Lund Fastings enke og hadde med henne 118. datteren Agnete Vilhelmine, der ble døpt 25.des. 1819. Han var altså stefar til J.C. Jersins kone. - Det ble visselig den tid holdt for mesallianse at en kapteins enke ektet en mann av bondestand. Han druknet som sagt 1823. Hans bo var fallitt, idet aktiva var 2052 spdlr., men passive 2305 spdlr., og det til dekning av den uprioriterte gjeld, 1429 spdlr. kun var til overs 1135 spdlr. Under skiftet opplyses det at han hadde et uegte barn med pike Lovise Bertelsdtr.

J.C.Jersin ble 1831 lensmann i Sogndal og bortskjøtte da sin part i Skei ved 2 skjøter av 2.juli 1831. Det var i alt 2 pd. 8 mk. han eide, og av det solgte han til lensmann Falch 1 pd. 2 mk "med Halvdelen af den på hans forhen beboede Jordbrug stående Brendevinsbrenneri-

og Bageribygning samt ligeledes Halvdelen i Hestestaldene-" for i alt 800 spdlr. Og til Hans Arentz Falch, der 17.juni 1830 var blitt gift med hans 17 årige svigerinne, Nikoline Severine Katrine Fasting, solgte han resten av gården 1 pd. 6 mk. med samtlige påstående våningshus og uthus, dog kun halvdelen i brenneri og bakerbygningen og hestestallene for i alt 1200 spdlr. Med samme Hans A. Falch gjorde han også 1831 en kontrakt, idet han betalte H.A. Falch 100 spdlr. mot at denne forpliktet seg til å skaffe deres felles svigermor, der nå het mad. Bruland, fritt hus for hennes levetid, eller så lenge hun oppholder seg i Førde - en forpliktelse som H.A.Falch oppfylte ved at han overlot henne til beboelse sitt på Indre Skei stående våningshus. Denne kontrakt ble vedtatt av mad. Bruland.

Allerede 1757 var det etter begjæring av major Couscheron som eier av Ytre Skei foregått utskiftning av prestegårdens og Førdegårdens skog. Skogen ble inndelt i 6 teiger hvorav den innerste der grenset mot Slåtten fikk nr.1 og den ytterste nr.6. Prestegården, hvis skyld var 1 laup 2 pd. likesom hvert av Førde-brukene, fikk teigene 1 og 4, Ytre Skei teigene 3 og 5 og Indre Skei teigene 2 og 6. Skogen i Hundvedbakk-fjellet var uberørt av den utskiftning og skulle inntil 1719 videre vedbli å være felles. Om utskiftning av innmarken ble det ikke spørsmål for lenge baketter, nemlig 1823 da Indre Skei var blitt til 2 bruk og løytnant Christensen hadde forpliktet seg til å overdra lensmann Falch halvdelen av Ytre Skei. Under 31.okt. 1823 holdtes minnelig utskiftning over utmarken. Herunder opptrådte lensmann Falch som representant for den ene halvpart av Ytre Skei, Men da J.C. Jersin en uke baketter, nemlig 6.nov. 1823 fikk skjøte på samme halvpart anså han seg ikke bundet ved den minnelige utskiftning og forlangte utskiftning ved retten i henhold til den da gjeldende lov av 17.aug. 1821. Denne forretning begynte 30.juni 1824 og administrertes av sorenskriver Landmark. Jersin fikk rettens medhold i at han kunne kreve offentlig utskiftning og denne gikk derfor sin gang og ble avsluttet 6.aug. 1825. Under denne offentlige utskiftning var også prestegården inndradd, og da presten eller stiftsdireksjonen ikke var tilfreds med de prestegården vedkommende avgjørelser, ble utskiftningen innbragt for Bergens stiftsrett og ved dennes dom av 8. (eller kanskje 18) aug.1828 "formedels en formentlig Formfeil" kjent uetterrettelig. På foranledning av overretten ble det opptatt et kart av Aad Gjelle som formodentlig eksisterer ennå, men som jeg ikke har sett. På grunn av overrettsdommen trådte utskiftningsretten atter sammen 14.okt.1829. Det var bare presten som var misfornøyd. De andre hadde intet å anke over. Retten der mente å finne feil i Aad Gjelles oppmåling, fant ikke soneprestens klager begrunnet og sluttet forretningen 14.des. 1829 uten å ta noe hensyn til den. Men enden var ikke ennu. Under 29.okt.1830 begynte en overutskiftning, administrert av sorenskriver Landmark med 8 lagrettemenn, rekvirert av J.C.

Jersin. Sogneprest Friis fastholdt sine klagemål, og da også overutskiftningsretten likesom før underut-skiftningsretten mente at Aad Gjelles kart ikke var riktig i alle deler, ble forretningen utsatt for at presten kunne konferere med stiftsdireksjonen. Da saken 22.sept.1831 atter forelagdes, meddelte Jersin at han hadde solgt sin eiendom til lensmann Falch og Hans A. Falch, så at de i alle henseender var trådt inn i hans sted, og 120. og sogne-prest Friis påstod forretningen avvist, ikke etter eget ønske, men i henhold til et brev fra stiftsdireksjonen av 18.aug. 1831. De andre interesserte innrømmet at overutskiftningen kun var forlangt for å få en endelig avgjørelse, og ville Friis erklære seg til-freds med den forhen passerte utskiftning, så kunne gjerne overutskiftningen bortfalle. Deretter ble erklært: Da sogneprest Friis har påstått og de øvrige sakens parter sam-tykker i at nærværende overskjønnsforretning frafalles, så vil det dermed ha sitt forblivende.

Ovenfor er omtalt at J.C. Jersin ved 2 skjøter av 2.juli 1831 solgte sin halvdel av Ytre Skei til Hans A. Falch og lensmann Falch. Skyldsetningen der holdtes 30.oktbr. 1831, viser at Hans A. Falch fikk:

- a. Hovedteigen hvorpå husene stå etter det gamle merke ned til den lille å eller løk, Skuteløken, dog med unntagelse av ca 4000 alen² av den såkalte Førde-ager.
- b. Den ytterste del av brukets teig på Storøyra
- c. To husmannsplasser med tilhørende skogteiger i Hundvedbakken.
- d. Den skogteig hvori plassen Gravaldsberget er beliggende og
- e. En slåttekvie kallet Lægekvien.

Lensmann Falchs part var:

- a. Hans egen forhen havende part i Kalvekvien (upåtvilelig de 4 mark hvorpå Falch allerede 9.juni 1824 hadde fått kjøpe av Jersin).
- b. Den del av Jersins forhen tilhørende bruk der ligger innenfor den ommeldte lille aa ved Skuteløken.
- c. Den indre del av teigen på Storøyra.
- d. Den del av Floøyra som tilhørte Jersins bruk.
- e. Den skogteig hvori plassen Nygård eller Flaten er beliggende.
- f. Den såkalte Skorpe-ager og
- g. Ca 4 000 alen² av Førdsageren.

Hver part ble satt i en skyld av 1 pd. 6.mark, i hvilken skyld for lensmannens vedkommende også var innbefattet de 4 mark han hadde kjøpt 1824. 121.

Hans Arentz Falch var altså blitt eier av en fjerdepart av Ytre Skei. Men 3 år seinere, nemlig ved skjøte av 6.juli 1834 solgte han 3/5. parter av eiendommen for 1000 spdlr. til

svogeren, lensmann Johannes Falch. I skjøtet sies at samtlige hus, -brenneriet og bakeriet med innretninger - fulgte, og at lensmannen skulle overta kåret til mad. Bruland, der dog skulle beholde den bolig hun hadde hatt. Ved skyldsetningen der var avholdt 5.juli 1834, sattes skylden på det solgte til 18 mark. Hva Hans A. Falch beholdt var:

- a. Plassen Gravalsberget, bebodd av Mads Olsen.
- b. Plassen Hundvedbakken, bebodd av Nils Nilsen.
- c. Plassen Kletten, bebodd av Lars Jakobsen.
- d. Skogteigen Hundvedbakken og
- e. Havnegang i utmarken for hva der på plassene kunne vinterfores - Og hva han således beholdt, ble satt i skyld ay 12 mark.

Av hva Hans A. Falch således hadde igjen, solgte han 3½ år seinere atter største parten til svogeren, lensmann Falch. I skjøtet der er datert 13.jan. (eller juni) 1838, betegnes det solgte som selgerens "eiende Skovteig i Hunvedbakfjeldet med samme underliggende Pladse," og om plassene sies det at de for tiden brukes av Lars Jakobsen og Nils Nilsen. Kjøpesummen var 300 spdlr. Det heter i skjøtet at skylden på det solgte var 9 mark, men noen skyldsetning var ennå ikke avholdt. Hva lensmann Falch således hadde kjøpt, solgte han ved skjøte av 6.juli 1839 til kaptein Jacob Komanns (?) Müller for 300 spdlr., altså samme sum han selv hadde gitt. I dette skjøte betegnes det solgte som "9 mk. i Skei utgjørende Plads Hunvedbakken forsåvidt samme brukes av Nils Nilsen og Lars Jakobsen," og det tilføyes at de hus Nils bebor, tilhører eiendommen, men at Lars selv eier husene. Først samtidig med dette siste skjøte ble etter begjæring av kaptein J.R. Müller skyldsetning avholdt, og ved denne bestemtes de to plassers skyld til 9.mark, og det som ble til overs, hvilket alene var plassen Gravaldsberget, til en skyld av 3 mark. 122.

Av en brandtakst av 28.oktbr. 1841 ser en at kaptein J.R. Müller på Hundved-bakken satte opp et rett anselig våningshus. Det var en enetasjes bygning 26½ alen lang og 15 alen bred, og den taksertes til 1300 spdlr. Samtidig brandtaksertes 9 andre ham tilhørende hus på eiendommen, nemlig et stavverksnaust, et svinehus, en sedestue, en ildstue, en lade, en stall, en flor, en smaleflor og en sengebod, men dette har vel vært de eldste husene som Nils Nilsen hadde brukt. De taksertes tilsammen til bare 106 rdlr. Kaptein J.R. Müller døde allerede 1843, og 28 aug. s.å. ble hans eiende 9 mark i Hundvedbakken ved auksjon solgt til handelsmann Christoffer Kramer Krohn for 1000 spdlr. I auksjonsskjøtet der er av 8.novbr. 1844, siges det at den egentlige jordvei bruktes av Nils Nilsen, men at hovedbygningen straks kunne tiltredes. C.K. Krohn flyttet seinere til Bergen eller egentlig til Nygaard der den gang ennå ikke var innlemmet i Bergen. Da hans bo kom under konkursbehandling, ble dets

eiendom i Hundvedbakken solgt ved auksjon 19.april 1870 og for 361 spdlr. kjøpt av Førde kommune. Ved skyldsetningen 1874 ble bruket delt. Den minste del beholdt kommunen, og det er nå klokkergård. Den største del solgte den ved auksjon 7.des. 1874.

Kommandersersjant Hafstad fikk tilslaget for 280 spdlr. og overdrog sitt bud til brukeren Nils Nilsens sønn Jakob Nilsen, der skulle overta farens forsørgelse.

Jeg var 1870 sakfører og bestyrer av C.K. Krohns konkursbo. I den anlednihg hadde jeg megen korrespondanse med Førde, hvor boet hadde flere eiendommer der for det meste var overbeheftede og en del utestående fordringer. Mest hadde jeg å gjøre med sorenskriver Elster, overrettssakfører Carl Johan Steen og lensmann L.E. Steen, og av dem fikk jeg kun gode inntrykk. Men for andres vedkomende fikk jeg inntrykk av en viss forløren halvornemhet. Minst ante jeg den gang at jeg et halvt snes år seinere skulle være bosatt i Førde, på hvis befolkning jeg nu ikke tenker på uten med velvillige følelser.

Sin part av Ytre Skei gav lensmann Falch navnet Falkensten. 123. Da gården - såvidt erindres i begynnelsen av 60-årene - gikk ut av hans familjes eie, ble den kjøpt av Ragnvald Andersen Indrebø, og i årene 1880-1899, da jeg bodde i Førde, tilhørte den Ole Berkvam fra Aurland i Sogn.

Løytnant Mads Christensen der etter salget til J.C. Jersin, var eier av halve Ytre Skei, 2 pd. 12 mk., solgte ved skjøte av 2.juli 1828 for 60 spdlr. til Anders Jak-obsen en liten parsel av sin gård der ved skyldsetningen av juni 1832 ble satt til en skyld av 2 mk. Stykket sies å ligge omkring kjøperens boende hus ovenfor ekserserplassen, eller som det ved en anden leilighet heter på Taaene.

(Aasen: To, Græsplet, liden Grønning imellem Klipper eller Krat, især om en smal Flade eller Afsats imellem Klipperne i en Bjergside. - O.Tj.)

Dette lille stykke ble 1841 atter delt, idet skomaker Moe 1841 kjøpte 1/5 part av samme. Ved skjøte av 31.Oktbr. 1831 solgte M. Christensen for 300 spdlr. til Samuel Hjortdal de grunner og slåtter som hadde vært brukt av handelsmennene i Sjøhålen, en teig nordenfor Kirkegroven og en teig på Storøyra, hvilket alt ved en samtidig skyldsetning sattes i en skyld av 5 mark. Seinere er det så vel av Christensens bruk som av de andre hovedbruk - dog ikke av sorenskrivergården - solgt en hel del parseller, så at bruksnummerne for Førde gård nå visselig er over 40 i antall. Mads Christensen døde som kaptein 1841. Etter ham har gården tilhørt hans sønn, kaptein Thomas Christensen, der døde 1881 og hadde innsatt sin brorsønn, Hjalmar Christensen til sin universalarving. Denne skjøtte etter noen års forløp gården til sin far, kaptein Michael Christensen, og dennes enke, Sofie, f. Elster, var eier av

gården da jeg forlot bygden. Den var ennå etter bygdens forhold et rett stort bruk, men skal nå etter hva jeg har hørt, være sønderlemmet. 124.

Skurd or matrikkelen av 1838, 1886 og 1907...

er teke med her som merknad om Skei-gardane av O. Tj. Vil ein ha nærare greie på sundleminga som Steen talar om, lyt ein venda seg til sorenskrivaren i Førde. Det gjeld serleg tida etter 1907.

Garden Skei 1838.

Gardsnr		Namn på bruket	Løpenr	Eier eller bruker	L	Pd	Mk	Da	Ort	Sk
Gamalt	Nytt									
4	21	Skeid	65 a	Kaptein Christensen	6	2	7	3	2	9
		-	65 b	Handelsmann Hjortdal	-	-	5	-	1	13
		-	65 c	Lensmand Falch	-	2	12	3	3	23
		-	66	Løytnant Müller	-	1	-	1	2	6
		-	67	Ingebrigt Andersen	1	1	-	5	3	21
1 Laup = 3 Pund (Pd) a 24 Merker (Mk)					3	2	0	14	4	0
1 Daler = 5 Ort a 24 Skilling (Sk)										

Gården Skei 1886.

Nytt		Tidlegare		Namn på bruket	Eier eller bruker	Matrikkelskyld				
Gards nr.	Bruks nr.	Matr. nr.	Løpe nr.			Urevidert			Revidert	
						D	O	Sk	Mk	Øre
21	1	21	65a ¹ a ¹ a ¹ <u>a¹a</u>	Skei	Kaptein M. Christensen	2	0	16	4	39
	2		65a ¹ a ¹ a ¹ <u>a¹b</u>	Store- <u>hagen</u>	Abraham Erdal			13		22
	3		65a ¹ a ¹ a ¹ <u>a¹c</u>	Stranden	Andreas Halvorsen <u>Tjønneland</u>			21		37
	4		65a ¹ a ¹ <u>a¹a²</u>	Grovene	Ole Modestussen			20		36
	5		65a ¹ a ¹ <u>a¹b</u>	Skei	Sagfører Steen			21		36
	6		65a ¹ a ¹ b ¹ <u>a¹a¹a²</u>	Veglo	Kaptein M. Christensen			20		34
	7		<u>65a¹a¹b²</u>	Veglo, <u>nedre</u>	Sorenskriver Elster			21		37
	8		<u>65a¹a¹b³</u>	Ysttun	Enkefru Sanna Elster			3		04
	9		65a ¹ a ² - c ¹ a ¹ a- 1a 67a ¹ b-	Falken- sten	Ole Olsen Berkvam	2	4	5	7	15
	10		65a ¹ a ² - c ¹ a ¹ a- 1b 67a ¹ b-	Heim- stad	Sagfører Steen			1		03
	11		65a ² a ² - c ¹ a ¹ a- 1c 67a ¹ b-	Flaten	Hans Førde		1	1		50
	12		<u>67a¹a¹a²</u>	Leir- <u>flaten</u>	Hans Førde <u>125.</u>		2	5		90
	13		65a ¹ a ² - c ¹ a ¹ a- 1d 67a ¹ b-	Ysttun	Enkefru Sanna Elster			3		04
	14		65a ¹ a ² - c ¹ a ¹ a- 67a ¹ b- 2 65a ² a- a ² b-	Sol- bakken	Sagfører Steen			23		65

Gården Skei 1886...forts.

Nytt		Tidlegare		Namn på bruket	Eier eller bruker	Matrikkelskyld				
Gards nr.	Bruks nr.	Matr. nr.	Løpe nr.			Urevidert			Revidert	
						D	O	Sk	Mk	Øre
21	15	21	65a ¹ a ² - c ¹ a ¹ a- 2 <u>67a¹b-</u>	Klovet	Søren Mikalsen			8		16
	16		65a ¹ b	Skei	Synneve Haugsvær			12		21
	17		65b	Sjøahola	Nils Madsen		1	13		71
	18		65c ¹ a ¹ b	Kirke- vollen	Distriktslege Schou		1	-		42
	19		65c ¹ a ²	Kirke- vollen	Kornelius Petersen			1		01
	20		65c ¹ b	Skei	Abraham Furrebø			4		09
	21		65c ² b	Gravdal- sberget	Jordemor S. Arnesen			23		62
	22		65c ² a ¹	Hunved- bakken	Kommunen		2	1	1	39
	23		65c ² a ²	Skei	Kirkesangeren			19		53
	24		66	Volden	Sorenskriveren	1	2	6	3	69
	25		67a ¹ a ¹ a ¹ a ¹ a	Skei	Ole Erdal	3	2	14	7	19
	26		67a ¹ a ¹ a ¹ a ¹ b	Skei	Kaptein Christensen			3		04
	27		67a ¹ a ¹ a ¹ a ² a	Heimsta d	Sagfører Steen			7		12
	28		67a ¹ a ¹ a ¹ a ² a	Skei	Frøken Fasting			7		12
	29		67a ¹ a ¹ a ¹ b	Hjell(en)	Andreas Madsen		1	5		50
	30		67a ¹ a ¹ b- a ² - 2	Skorpen	Landhandler Sivertsen		1	23	1	44
	31		67a ¹ a ¹ b- a ² - 2	Skei	Frøken Bader			1		01
	32		67a ¹ a ²	Skei	Furer Ullebust			1		04
	33		67b	Hunved- bakken	Bertel Monsen		3	15	2	39

126.

Gården Skei 1907

Gnr.	Bnr.	Namn på bruket	Eigar eller brukar	Matrikkelskyld Mk. øre
21	1	Skei	Kaptein I. Christensen	1,67
	2	Storhagen	Abraham Erdal	0,22
	3	Stranden	Andreas Andersen Tjønneland	0,37
	4	Grovne	Johanne Olsdr.	0,36
	5	Heimstad	Lensmann A. Steen	0,36
	6	Veglo, øvre	Johannes Kvaal	0,13
	7	Veglo, nedre	Lensmann A. Steen	0,37
	8	Ysttun	P. Schei	0,04
	9	Falkensten	G. Olsen Berkvam	6,59
	10	Heimstad	Lensmann A. Steen	0,03
	11	Flaten	Hans Andersen Førde	0,20
	12	Leirflaten	Hans Andersen Førde	0,90
	13	Ysttun	P. Schei	0,94
	14	Solbakken	Johs. Nilsen Bruland	0,65
	15	Klovet	Johan N. Lundgren	0,16
	16	Meyerplassen	Ludvig Haugsvær	0,21
	17	Sjøaholen	Nils Madsen	0,71
	18	Kirkevolden	Enkefru Glørsen	0,42
	19	Kirkevolden	Enkefru Glørsen	0,01
	20	Skei	Anna Furrebø	0,09
	21	Gravaldsberget	Urmaker Devig	0,62
	22	Hundvedbakken	Jakob Nilsen	1,39
	23	Hundvedbakken	Kirkesangeren	0,53
	24	Volden	Sorenskriveren	3,69
	25	Skei	O.M. Erdal	7,17
	26	Skei	Førde Sparebank	0,04
	27	Heimstad	Lensmann A. Steen	0,12
	28	Skei	Frøken Fasting	0,12
	29	Hjellen	Andreas Madsen	0,50
	30	Skorpen	Landhandler Sivertsen	1,37
	31	Skei	Frøken Bader	0,01
	32	Skei	O.M. Erdal	0,04
	33	Hundvedbakken	Bertel Monsen	2,39
	34	Løken	E. Henriksen Øen	0,02
	35	Mangler		----
	36	Skei	Enkefru Glørsen	0,02
	37	Falkensten	Johannes M. Kvaal	0,30
	38	Opset	Ludvig Kristiansen	0,23
	39	Skei	Karl Kristiansen	0,02
	40	Veglo, øvre	Kommunen	0,11
	41	Skei	O.M. Erdal	0,30
	42	Floøren	P. Schei	0,17
	43	Solhaug	Ossian Linborg	0,30
	44	Flatland	Ludvig Haugsvær	1,08
	45	Veglo, øvre	Førde Sparebank	0,10
	46	Heimen	Enkefru Sivertsen	0,07
	47	Grovelien	Hans Andersen Førde	0,40
	48	Løkland	Ingebrigt Samuelsen	0,75
	49	<u>Løken</u>	<u>Edvard Øen</u>	<u>0,01</u>

127.

Litt om Hundvedbakken.

Likesom Sjøen eller Sjøhålen var også Hundvedbakken en liten verden for seg sjøl. Hundve (Hundvid) betyr etter Aasen Trollhegg, og stedet har altså sitt navn av denne tresort har vokst der. Jeg har ovenfor skrevet Hunvedbakken, men det bør skrives Hundvedbakken.

Da den første matrikulering 1667 foregikk, var Hundvedbakken ennå ikke ryddet. Dette ble forklart av foged Hans This Nagel under en forretning 1751. Men det var visst ikke gått mange år etter 1667, før rydningen hadde funnet sted.

Den første beboer jeg vet om, het Iver Haldorsen, gift med Johanne Andersdr. Etter ham holdtes der skifte 26.mai 1697. Hans bos aktiva andro ikke til mer enn 22 rdlr., og gjeld var der også, så at hans enke der overlevde ham, som sin bolott ikke fikk mere enn knapt 3 rdlr. Skiftet viser at der var 3 barn, datteren Brita og sønnene Mikkel og Anders. Folkelisten av 1701 viser at begge sønnene ved farens død var voksne. Listen av 1701 nevner nemlig som "Husmænd" på Hundvedbakken Mikkel Iversen 29 år gammel med en 3 års gammel sønn, Iver, og soldat Anders Iversen 28 år gammel, og det er åpenbart at dette er de under skiftet 1697 nevnte sønner av Iver Haldorsen. Listen av 1701 nevner videre som "Husmænd" på Hundvedbakken Anders Nilsen 42 år og Lars Andersen 45 år, der er halt og tigger. Vi har altså 1701 ikke mindre enn fire "Husmænd" på Hundvedbakken, men det er vel tvilsomt om de alle sammen har hatt jord. Man tør dog kanskje anta at der har vært ført fire husholdninger, og at hver har hatt sitt hus eller sin hytte.

Iver Haldorsens eldste sønn, Mikkel, har åpenbart hatt plass eller jordbruk. Han hadde 1706 og 1714 konflikter med Ole Rognaldsen Hornnes og Bernt Nagel i Sjøholene. Om det er fortalt under Hornnes og i stykket om Sjøen. Han nevnes ennå 1740, men seinere har jeg ikke funnet ham omtalt. Mikkel var 1705 og 1706 pålagt husmannsskatt 3 mark, men kom begge år på restanselisten, og 1712 ble det under et tingsvitne erklært 128. at han var utarmet og ute av stand til å betale noen skatt. Han var 1710 stevnet av Jølster-presten Rasmus Fischer for å ha fratatt denne ei ku, men sakens videre skjebne kjenner jeg ikke. Om Mikkel Iversens yngre bror, Anders Iversen, vet jeg ikke noe a fortelle. Den "Soldat Anders Hundvedbakken" som 1709 var vitne i en sak, må være ham. men når det under et tingsvitne 1709 forklares at der ikke var andre husmenn enn Ole Reinen og Anders Hundvedbakken som formådde å betale skatt, er denne sistnevnte Anders snarere den på listen av 1701 nevnte Anders Nilsen som da var 42 år.

Mikkel Iversen Hundvedbakken hadde to sønner som jeg kjenner. Den ene var Iver Mikkelsen som 1701 var 3 år gammel, altså født 1698. Om ham vet jeg ikke annet enn at han 1727 ble trolovet med Marthe Hansdtr. Husetuft. Han var rimeligvis fraflyttet stedet. Om den andre sønnen, Johannes, er det litt mer å fortelle. Johannes Mikkelsen ble novbr. 1733 trolovet og januar 1734 gift med Anne Nilsdtr. Ekaas og fikk med henne mindst 3 sønner, Rasmus døbt 1734, konfirmert 1760, Iver døbt 1737 og Mads døbt 1739. Hans kone Anne Nilsdtr. døde 44 år gammel våren 1743, og juni samme år trolovet Johannes seg med Anne Larsdtr.

I Johannes Mikkelsens tid fikk foged Hans This Nagel fra rentekammeret ordre, datert 4.mai 1748 om å få Hundvedbakke lagt i skyld til matrikkelens forøkelse. Fogden fikk da rettsmøte avholdt på åstedet 20.mai 1750. Det heter i tingboken at plassen beboddes av husmann Johannes Mikkelsen som sa at han da hadde bodd på plassen i 17 år, at han var barnefødt på plassen, og at han hadde bygslet den av begge daværende eiere av Skei. Fogden tilførte at etter kassaboken var eieren av Skei, major Coucheron og enke etter hr. Otte Pedersen Finde på Sunnmøre der eide 1 laup og 2 pund, samt at Coucheron selv brukte en halvpart, men at den annen halvpart av gården ble brukt av enkefru Svane. På oppfordring av fogden opplyste Johannes Mikkelsen at han sådde tre 129 og avlet 18 til 20 tnr. havre, og at han med smått og stort fødte 8 naut og en hest. Han hadde brenneved, og "græsning" for sine kreaturer fikk han i Skeis felles mark med eiernes tillatelse og mot betaling til dem. Da stevning til rettsmøtet ikke var blitt betimelig forkyndt, måtte saken utsettes.

Av hva her er anført og etter hva der passerte da forretningen året etter fortsatte, kan jeg ikke få annet ut enn at Johannes Mikkelsen 1750 brukte all jordveien på Hundvedbakken. Hadde der vært andre husmenn med jord, måtte det også bli spørsmål om å skyldsette den. Johannes hadde, sa han, bebodd plassen i 17 år, altså fra 1733 og var ved denne tid også blitt gift. Hva han da hadde overtatt av Hundvedbakken, var vel hva hans far før hadde brukt, skjønt faren ennå ikke var død. Under 2.mars 1743 fikk Johannes "Grundseddell" på en liten plass Hundvedbakken under Skei som Anders Hundvedbakken før brukte. Denne grunnseddell er utstedt av en svigersønn av Samuel Henriksen Finde der hadde eid Ytre Skei, og denne lille plass har vel altså ligget under Ytre Skei. Johannes's formann på samme lille plass, Anders, antar jeg er den på listen av 1701 nevnte Anders Nilsen som da var 42 år gammel.

I anledning den påbudte skyldlegging av Hundvedbakken ble det holdt et nytt rettsmøte 23.septbr. 1751. Til dette var foruten eierne, Coucheron og Otte Pedersen Findes

enke også stevnet sogneprest Nils Lund, for såvidt han kunne ha noen rett over plassen. Endelig var også plassens bruker stevnet, men det var ikke nå lenger Johannes Mikkelsen. Men Mads Rasmussen. Fra enkefru Finde fremkom det et innlegg, men majoren møtte personlig. Man kan forstå at det i innlegget var gjort innsigelse mot at Skeis skyld skulle forhøyes. Majoren henholdt seg til innlegget og fremholdt at Skei "mærkelig forringet formedelst Elvebrud og Skovenes formind-skelse" og mente at ryddingen av Hundvedbakken kunne regnes som en oppveining

av forringelsen. For sogneprest Nils Lund fremla svogeren, Christoffer 130. Myhlenport et innlegg hvori presten må ha påstått å ha en eller annen rettighet over Hundvedbakken, for det gav majoren foranledning til å bemerke at presten intet eide av plassen. Deretter gjorde fogden en tilføyelse, hvorved han foruten å bestride beføyelsen av eiernes innsigelser gjorde oppmerksom på at Hundvedbakken uimot-sigelig først er oppryddet etter at matrikuleringen av 1667 var foregått. På fogdens oppfordring til Mads Rasmussen om å oppgi hva han avlet og fødte svarte Mads at det var det første år han hadde plassen, at han hadde sådd henimot 2 tnr. men at han ennå ikke hadde tresket. Han visste derfor ikke hvor meget korn det kunne bli. Han trodde å kunne føde 6 til 7 naut med smått og stort. Hest brukte han i fellesskap med majoren, som eide den halve plass, og han mente heretter å kunne hjelpe seg med halv hest. Han hadde brensel, men ellers ikke skog til plassen. Græsning til sine kreaturer leide han mot særskilt betaling til Skeis eiere.

Etterat retten hadde besiktiget plassen og avlen, bestemte den skylden til 9 mark smør. Leidangen bestemtes til 12 skilling og tienden til kongen, kirken og presten til ialt 1 våg. Såvidt jeg har kunnet se og forstå er denne skyldsetting av Hundvedbakken ikke seinere blitt tatt til følge, således at Skei-brukenes skyld derved er blitt forhøyet med 9 mark.

Iver Haldorsen, etter ham hans sønn Mikkell Iversen og etter ham igjen hans sønn Johannes Mikkelsen har altså sittet som plassmenn på Hundvedbakken. Da den sistnevnte 1750 eller 1751 var avløst av Mads Rasmussen, må man formode at han er død et av disse årene, men jeg har ikke funnet hans begravelse innført i ministerial-boken. Når hans barn ikke fikk bygselbrev på plassen etter ham, var det vel fordi de ennå var for unge. Hans eldste sønn Rasmus var nemlig født 1734 og altså ikke mer enn 16 a 17 år ved farens død. På sommertinget 1766 ble det på spørsmål av fogden forklart at den spedalske dreng Iver Johannessen Hundvedtakken ikke hadde midler til å betale for sin innlemmelse i hospitalet i Bergen, og denne Iver må være Johannes Mikkelsens 2. sønn. 131.

Mads Rasmussen der 1751 bodde som plassmann på Hundvedbakken, hadde bygselbrev av 2.febr. 1751 fra eierne av begge Skei-brukene. Det ligger nær å formode at han

er blitt gift med formannens enke, Anne Larsdtr., men jeg har ikke funnet noe om det hverken i ministerialboken eller annetsteds. Mads's mor het Dorte Nilsdatter og var i sitt annet ekteskap gift med Ludvig Olsen Ullebust. Mads Rasmussen døde 54 år gammel 1764.

På listen av 1701 nevnes som husmann på Hudvedbakken Anders Nilsen, 42 år gammel. Han er visstnok far til to søstre, Brita og Mari Andersdøtre hvis navn man atskillige ganger finner i de gamle protokoller. Brita ble 1723 gift med Ole Olsen Skei som man kan lese en del om på s.100 foran i dette hefte. Hun og mannen ble eier av et bruk i Brunene eller Tjønneland og flyttet dit fra Skei antagelig 1715. Her døde Ole Olsen etter noen få års forløp, rimeligvis 1728. Juli 1730 ble Brita trolovet og nov. 1730 gift med Lars Andersen fra Tefre og bodde så med ham på Brunå, dog kun noen få år. Under 20 febr. 1733 bygslet Anders Nilsen Hundvedbakken nemlig på sin datter Brita Andersdatter Brunås vegne til Helge Sjursen Aasen ½ laup smør i Brunene, og denne Helge oppføres nå i kassabøkene som oppsitter flere år fremover. Brita har visselig for annen gang vært enke da dette bygselbrev ble utstedt, for hadde Lars Andersen ennå vært i live, måtte han og ikke Britas far ha utstedt det. Seinere kom Brita tilbake til Hundvedbakken, for den Brita Andersdtr. Hundvedbakken som på høsttinget 1750 var vitne, kan ikke ha vært noen annen enn henne. Det siste jeg vet om henne er at hun 10.febr. 1770 fremdeles under navnet Brita Andersdtr. Hundvedbakken i forening med to døtre bortskjøtte gårdparten Brunene. Britas søster, Mari Andersdtr. ble døpt 1742, trolovet, og januar 1743 gift med Johansen Førde. Noe over påske 1743 hadde de datteren Marthe til dåpen. De bodde på Hundvedbakken. Etter anmeldelse av sogneprest Nils Lund ble de av fogden stevnet til høsttinget 1750 for forargelig levnet og uforlikelig ekteskap. Vitner i saken var deres 132 nærmeste naboer, Johannes Mikkelsen Hundvedbakken forklarte at de to anklagede levde i et skrøpelig ekteskap. De kokte ikke sammen, spiste ikke sammen og søkte ikke seng sammen. Vitnet hadde ikke sett eller hørt dem slåss, eller skjelles, men nok hørt fortelle om det. Mari aktet ikke sin mann så meget at hun ville vaske eller fli om klærne hans, og skylden til deres uenighet lå etter vitnets mening hos henne. Mannen ”undflyr ofte hennes Ondskab for å sky Synd.” Johannes Mikkelsens kone, Anne Larsdtr., vitnet at Mari en aften hadde ropt til henne at hun skulle komme og hjelpe henne med mannen, som hadde slått henne, hva vitnet kunne høre, men ikke så. Da vitnet kom til, gikk Johannes fra sin kone. Brita Andersdtr. Hundvedbakken, Maris søster, var også vitne. Hun hadde vært i huset hos de anklagede om vinteren og kjente til at de levde i uenighet og ufred. Der var skyld på begge sider, da de ikke ville tilse hverandre. De hverken kokte, spiste eller delte seng sammen. En aften Johannes kom drukken hjem, slo han til sin kone, men hun slo ikke igjen. De hadde ofte bannet og skjelt hverandre. Når Johannes var

edru, var han skikkelig; men når han er drukken, blir han vred på sin kone, "fordi han må tilforn høre hendes Banden og Skjælden og Ondskab." Mari møtte ikke ved dette ting, men oppgav å være syk. Saken ble derfor utsatt til sommertinget 1751. Som forsvarer møtte nå Johannes Rue der uttalte at han holdt Johannes uskyldig, og at det var Maris slette oppførsel der var årsak til uenig-heten. Da Mari heller ikke denne gang møtte, ble det besluttet at neste gang under arrest skulle fremstilles i retten for å bli eksaminert. På høsttinget 1751 møtte begge de anklagede. De lovde bedring og bad om å bli fri straff. Da presten ikke hadde noe imot det, ble det gitt dem en prøvetid på ett år, men skulle den ene eller annen atter finnes å leve i uforlikelighet, skulle saken kunne tas opp igjen.- Til sommertinget 1752 ble Johannes Johansen Hundvedbakken og pike Lucie Larsdtr. stevnet for leiermål, og da ingen av dem møtte ble saken utsatt til neste rett. Heller ikke da møtte de anklagede. 133. Men Lucie hadde for fogden tilstått sin brøde og betalt mulkten. Stevnemålet var forkynt "for Johannes's Kones Søster, Brita Andersdatter" heter det i tingboken, og det er på denne måte jeg har fått kunnskap om at Mari og Berta var søstre. Først ved det 3.ting sommeren 1753 etterkom Johannes stevningen. Der fremlagdes en attest fra sognepresten der det sies at Johannes alltid har ført et forargelig levnet "øvet Drukkenskap, holdt sig over 5 aar fra nattverden uagtet Prestens Formaninger samt levet i bestandig Uforligelse med sin Kone." Johannes tilstod sin forseelse og ble dømt å betale 24 rdlr. som han ganske visst ikke har formådd å betale, for lagretten meddelte at han intet eide, og at husene som han bodde i på Hundvedbakken tilhørte grunneieren. -Til sommertinget 1754 hadde fogden - upåtvilelig (utvilsomt) etter anmeldelse av presten stevnet Mari Hundvedbakken, fordi hun lenge hadde holdt seg borte fra nattverden. Mari erkjente at hun ikke hadde vært til alters på 5-6 år. Hun hadde atskillige ganger budt seg til Herrens bord, sa hun, og ville stå åpenbart skrifte for sitt avhold fra sakramentet, men presten hadde ikke villet motta henne. Hun ønsket ennå inderlig å komme til Guds bord og tilbød seg fremdeles å stå skrifte for sin synd og den forargelse hun hadde voldt, for hun følte anger over sitt forhold. Presten var innstevnet av fogden, sikkerlig for å gi sin forklaring i saken, men møtte ikke. Han hadde gitt fogdens stevning en påtegning som denne følte seg fornærmet over. Påtegningens innhold kjenner jeg ikke, men fogden beklaget seg over hans "(rude) Skrivemåde" og forbeholdt seg videre påtale. Det er flere tegn til at foged Hans This Nagel og sogneprest Nils Lund ikke hadde nos godt hjertelag til hverandre. Til forsvar for Mari hadde fogden oppnevnt Johan Rue, handelsmann og gjestgiver i Sjøahola, og han påstod Mari i henhold til hva hun hadde forklart, frifunnet. Saken ble imidlertid utsatt og atter behandlet på høsttinget. Til dette hadde sognepresten sendt inn en attest hvis innhold ikke kjennes. Hennes forsvarer, Johan

134. Rue begjærte at saken måtte bero en tid, for at man kunne se om hun ville holde sitt løfte om forbedring, og siden hører man ikke mere om saken. Etter Mari Andersdr. holdtes der skifte på Hundvedbakken 20. des 1759. Boets beholdning var 5 rdlr. 4 skilling, der tilfalt hennes eneste arving, datteren Marthe. Hennes mann nevnes ikke under skiftet og må være død forut. Johannes og Mari hadde neppe hatt noen jordvei siden man intet hører derom 1750 og 1751 da Hundvedbakken ble lagt i skyld. De kan kun ha hatt en stue, og den tilhørte til og med ikke dem selv, men grunneieren. Muligens var det samme stue som Anders Nilsen bodde i 1701. Når en stevning der var rettet mot Johannes Johansen, kunne forkynnes for Brita Andersdr., kan man tenke seg at hun atter å være fraflyttet Brunene har hatt sitt opphold hos svogeren og søsteren. Våren 1741 døde i følge ministerialboken Anders Olsen Hundvedbakken 64 år gammel. Jeg skulle være tilbøyelig til å tro at han feilaktig er kalt Olsen i stedet for Nilsen, og at vi i ham har Brita og Maris far.

Omtrent samtidig meg Johannes Johansen bodde der på Hundvedbakken en mann ved navn Christian Andersen. Han var skaffer (*-kjøkkensjef, her rimeligvis gjestgiver- O.Tj.*) og forrettet jevnlig som stevnevitne. Før ham hadde det vært en skaffer ved navn Anders Olsen Skei, der døde 44 år gammel 1744, og det er mulig at han var Christians far. Christian Andersen ble 1746 gift med Marthe Rasmusdr. Halbrend. Stevnevitner og folk i liknende stillinger der jevnlig må reise omkring i bygden både sommer og vinter kommer lettelig ut av vane med det daglige og regelmessige arbeid og får mindre heldige tilbøyeligheter. I Christian Andersen har man et eksempel på det. Til høsttinget 1751 var han etter sogneprest Nils Linds anmeldelse stevnet av fogden til "at høre Vidner om hans Forseelser med Klammeri og Slagsmål, item Fylderi." Presten var tilstede i retten, og da Christian tilstod sin forseelse og lofte forbedring, lot han saken bero et halvt år eller til påske på prøve.

135. Christian holdt ikke sitt løfte og ble av presten stevnet til høsttinget 1752, denne gang spesielt fordi han på sommertinget hadde oppført seg utekkelig mot presten. Presten hadde stevnet inn flere vitner, men de ble ikke avhørt, da Christian ba om forlatelse. Han erkjente at han i sin tale hadde vært ubeskjeden mot presten, og at han også i andre måter hadde levd til forargelse og han lofte å beflitte seg på skikkelighet og et bedre levnet. Han tilstod også han ved fylleri og banden ofte hadde vakt forargelse og syndet mot Gud. Presten tilgav ham og fogden var så galant at ha lovde at hvis Christian seinere forså seg mot presten skulle det uten minste bekostning for denne bli påtalt. Man finner i protokollen et par slagsmålssaker, som Christian var med i. Således ser man at Christian og hans bror, Jens Andersen, der tjente på Halbrend, på den ene side og Peder Vie på den andre side under høsttinget 1751 - altså det samme ting som Christian var stevnet til av presten - hadde vært

sammen i et ganske livlig slagsmål. Det ser dog ut til at skylden lå hos Peder Vie, og at han var den eneste som måtte betale bøter. En søndags aften sommeren 1754 hadde Christian og Anders Simonsen Sæle der i sin tid hos Coucheron hadde paktet Ytre Skei, et lite nappetak inne i Ole Reinens stue, hvorunder Anders la Christian ned på en kiste og siden ned på gulvet dog uten å slå ham. Og da Christian noe seinere gikk veien utetter langs elven for å gå hjem, sprang Anders etter ham og begynte å trette med ham, så at Christian ropte på et par menn der rodde ned over elven og fikk dem til å ta seg ombord. Også denne sak forliktes. Christian synes å ha vært en medgjørlig mann der hadde lett for å be om forlatelse og forlike seg. Han døde 37 år gammel 1761. Han kalles sedvanlig Skei eller Førde skjønt boende på Hundvedbakken. Noen festeseddel til ham har jeg ikke funnet tinglest. Skifte etter ham holdtes på Hundvedbakken 17.juni 1761 og herunder kalles han 136 husmann. Hans bo var fallitt. Som krav på boet anmeldtes "Grundleie eller avgift af Pladsen Eierinden Provstinde Leganger for 1758, 1759 og 1760 a 4 mark 2 rdlr. og til "Oberstløytnant Coucheron som eier av Halvdelen av Pladsen Afgift for et År 2 Rdlr." På plassen stod en boet tilhørende Røkstue, og den lot kreditorene enken beholde som eiendom. Etter hans enke, Marthe Rasmusdtr. holdtes der skifte på Hundvedbakken 12.novbr.1763, og boet hadde nå et overskudd på vel 1 rdlr. til deling mellom de tre barn, Anders, Alis og Oline. Jeg har som før sagt antatt at hva der 1751 bruktes av Mads Rasmussen og da ble skyldlagt, var all den oppdyrkede jord på Hunvedbakken. Men etter de krav fra ytre og indre Skeis eiere som ved skifte etter skaffer Christian Andersen gjordes på hans bo, ser det unektelig ut til at også han hadde en plass og ikke bare en husgrunn. Mads Rasmussen døde først 1764 og har visselig brukt sin plass til sin død, så det kan neppe være denne eller en del av den Christian Skaffer har hatt. Men med de opptegnelser jeg nå har til rådighet kan jeg utrede dette forhold.

I følge tingboken tinglestes der 19.novbr. 1762 en samme dag datert festesettel på Iffert som eier av ytre Skei og H.Nitter som fullmektig for eieren av indre Skei på "Husmandspladsen Hundvedbakken under Skei," men ulykkeligvis har man glemt å anføre festerens navn, og festesettelen er ikke innført i panteprotokollen. Jeg kan således ikke opplyse hvem der i den nærmeste tid etter Christian Skaffer og hans enkes og etter Mads Rasmussens død bodde på Hundvedbakken. I følge ministerial-boken ble 24.febr.1782 begravd, Jon Hundvedbakken 79 år og Berta Hundvedbakken 65 år. Måskje disse to har vært mann og kone og plassmannsfolk på Hundvedbakken.

Den 6.novbr. 1783 utstedte enkeprostinne Lund, født Myhlenport, den tid eier av både indre og ytre Skei, bygselbrev til Jon Asbjørnsen 137. Kvaal på halvdelen av Hundvedbakken for hans levetid på vilkår at han for henne skulle innhøste den andre halvparten av plassen,

men uten noen annen avgift. Denne Jon der samme høst ble gift med Alis Andersdr. fra Naustdal bodde nå på Hundvedbakken inntil sommeren 1810, da han døde i en alder av 63 år. Etter Jons død fikk Nils Nilsen Kråkenes under 8.oktbr. 1810 av kaptein Nils Lund Fasting bygselbrev på dennes "eiende andel i Hundvedbakken" på vilkår at han skulle ekte sin formanns datter, Oline Marie Jonsdr. Ekteskapet fant sted sommeren 1811, og Nils satt så på plassen i en rekke av år under skiftende eiere: Nils Lund Fasting, kjøpmann Jørgen Madsen, jfr. Marianne Antonette Fasting, oberstløytnant Thomas Fasting, løytnant Mads Christensen, Johan C. Jersin, Hans Arentz Falch, lensmann Johs. Falch, kaptein Romanus Møller og handelsmann C.K. Krohn. Ennå 1874, da hans sønn, Jakob Nilsen ble eier av en del av Hundvedbakken (se s. 122) brukte Nils sin plass.

Merknad: Ytre og indre i sammensetning med Skei har jeg skrevet med stor forbokstav den lengste tid uten å tenke noe nærmere over det, men det er rimeligvis galt. Det kunne høve den gang det bare var to bruk på gården, indre og ytre Skei.

Brukt som familjenavn kan jeg imidlertid ikke erindre å ha sett noe annet enn Skei. - O.Tj.)

138.

Førde prestegård.

Ved gjengivelsen i 1.hefte av hva Bergens Kalvskinn har å fortelle om Førde uttalte jeg at Førde-presten den tid ikke kan ha hatt egen prestegård som han drev. Jeg antar at han allerede da hadde sine hus og sin bolig på Førde gård, og jeg holder det rimelig at husene har stått omtrent på samme sted hvor de står nå, men åker og eng kan han etter hva Bergens Kalvskinn meddeler ikke ha hatt på gården.

Siden omkring 1350 da Bergens Kalvskinn ble sammenskrevet, har jeg i hele den katolske tid ikke funnet den mindste etterretning om noen prestegård for Førde-presten, og selv etterat reformasjonen 1536 var innført, går det mer enn hundre år hen førenn man får noe nærmere opplysning.

Av en jordebok for 1598/99 erfares at hr.Truls svarte leidang av Hornnes, og da det i et regnskap for 1603 over en skatt som bøndene hadde å svare ikke nevnes noen oppsittere på Hornnes, ble den antagelig også dette år drevet av hr. Truls. Denne hr.Truls Larsen (*Dr. A.Chr. Bang lar ham hete Truls Laursen, og i "Bisper prester i Bergens stift kaller Lampe ham Truls Eriksen O.Tj.)* Allerede 1552 nevnes han som prest i Førde, og han satt i embedet mer enn 50 år. Av at han drev Hornnes bør man dog ikke dra den slutning at han også bodde der. Jeg tror tvertimot at han har bodd på den nåværende prestegård. Truls Larsens ettermann var Vidrich Torbjørnsen Dal, hans ettermann Jacob Olsen Morsing, og etter ham igjen Peter Finde som satt i embedet fra 1637 til 1691.

I Peder Findes tid ble det av regjeringen avfordret prestene en hel del opp-lysninger om deres respektive prestegjeld, og Findes innberetning av 3.juni 1664 har man ennå. Foruten den oftere omtalte folkeliste inneholdt den blant meget annet også følgende forklaring om prestegården: 139. "Anlangende den rette Præstegaard ved Hovedsognet, som jeg bor på, så skylder den 5 Pund Smør av Arilds Tid, men er nu av den store Elv (som skylder omkring, hvorved ikke alene Jordens bedste Mark ganske udbrydes, men naar Elven bliver meget stor, overskyller den Engmarken saa høit undertiden, at man med store Baade kan ro sammesteds, og overdekker den ofte med Ler og Sand som mange besigtigelser af Sorenskriveren og siden af Lagmanden rigtig skal udvise) saa fordervet, at tilforn 40 stykker Kvæg har været født nu kun 16 kan underholdes. Udsæden er 12 Tdr. bart Havre men avlen derav er ganske ringe 26 a 28 Tdr. formedelst man ikke kan holde Ageren med Møgeri og Høets Ringhed. Der hører aldeles ingen Herlighed til undtagen Ildebrand ()Brændefang) ved stor Besværlighed."

Han beretter videre at han "lader bruge" Gravdal, at han bruker Hornnes som avlsgård, og at han av kirkens halvpart i Hornnes betaler bygsel og landskyld og av hele Hornnes skatt, leidang og tiende.

At Findes innberetning gjelder den nåværende prestegård er klart nok, og han forteller oss at den har vært prestegård og hatt en skyld av 5 pund smør fra "Arilds Tid." Men når og hvorledes den ble prestegård har han ikke kunnet fortelle oss noe om. Man kunne tenke seg at prestegården var erhvervet ved makeskifte mot en av de jordparter som etter Bergens Kalvskinn hin tid tilhørte presten, men seinere er gått ut av hans eie, og det lå da nærmest å formode at makeskiftet kunne være inngått med Apostelkirken, der eide Førde gård. Om et sådant makeskifte hadde imidlertid han intet hørt, for han sier i sin innberetning: "Jeg kan hverken af Beretning, Breve eller egen Erfarenhed fornemme noget Mageskifte her i Gjældet med Prestebolets Gods at være skeet i mange Presters Tid." Ved matrikuleringen av 1667 ble Førde Prestegård ikke medtatt og satt i matrikkelskyld, noe som også var tilfelle med flere andre prestegarder. Først da man 1723 forsøkte å få en ny matrikkel istandbrakt, ble matrikkelskylden for 140. prestegården satt til 1 laup 2 pund, og det sies uttrykkelig at gården "ei tilforn fandtes matrikuleret. Når Finde siger at prestegården fra Arilds tid skyldte 5 pund taler han altså om den gamle landskyld. Prestegården ble således i gammel tid regnet som jevngod med hvert av brukene i Førde eller Skei. Ennå den dag i dag er prestegården utsatt for elvebrott og oversvømmelse, og jeg minnes en gang under en stor flom å ha sett en stor del av dens lavest liggende marker stå under vann. De besiktigelser av sorenskriveren og siden av lagmannen som Finde taler om, har jeg ikke funnet omtalt annetsteds enn nettopp her.

Hvis Førde prestegård ikke antas erhvervet ved makeskifte, fremstiller det seg en annen mulighet, at han er blitt til ved hevd. De faktiske forhold var sådanne at dette godt kunne tenkes. Prestehusene har alledede på Bergens Kalvskinns tid stått på den flate terrasse hvor de nå står, og når presten hadde rett til beite for kyr og hest, kan det lettelig være kommet dertil at han lot sine dyr beite i nærheten av husene sine og på flaten langs elven nedenfor terrassen, som på grunn av elvens oversvømmelse vel neppe har vært holdt for synderlig verdifull. I tidens løp kan da, tenker jeg meg, den oppfatning være blitt rådende både hos naboer og hos de med kortere eller lengere mellomrom skiftende prester, at prestene eide de strekninger hvor dyrene deres beitet, og har så prestene tatt jord under dyrkning og foretatt inngjerding, er denne oppfatning støttet og befestet. På denne måte kan det være fremkommet en fullstendig gård med både åker og eng. Hadde det sittede selveiere på Førdegårdene, ville en sådan overgang være vanskeligere, men Førde tilhørte Apostelkirken, og under de skiftende leilendinger kan erindringen om det rette forhold etterhånden være fordunklet. I skogen hadde presten i følge Bergens Kalvskinn rett til brennefang, og på lignende måte kan denne bruksrett være vokset opp til eiendomsrett. Mellom ca.1350 da Bergens Kalvskinn ble skrevet, ligger han ved 200 år, og i et såpass langt tidsrom kan det være foregått mange forandringer i eiendomsforholdene både på grunn av ligefremme 141. bevisste overgrep og formedels misforståelser av de faktiske og rettslige forhold.

Peder Finde taler i sin innberetning om "mange Besigtigelser af Soren-skriveren og siden af Lagmanden". Rett gamle kan disse besiktigelser dog ikke vært, såsom sorenskriverembetet ikke ble opprettet før 1598. Besiktigelsene kjennes ikke nå lenger, i all fall er de ikke meg bekjent. En gammel dom har jeg dog funnet dem nevnt, men den er fra 1643 og altså ikke eldre enn fra Findes egen tid.

I 1711 saksøkte Foged Falch Gjedding sogneprest Peder Hanning til betaling av leie for Fimedals støl - så kalles den støl under Halbrend som presten den dag idag bruker. Han fordret leie for flere år, 3 mark årlig. Hanning fremla til bevis for sin rett til stølen og for at årsavgiften kun var 2 mark 4 skilling, en gammel dom av 11.juli 1643 og denne "gamle usvekkede Sorenskriverdom" ble da av sorenskriver Schwartzkopf den 6.oktbr. 1711 stadfestet. Om denne dom kan man lese nærmere i et tidligere stykke.

I en åstedssak av 1761 mellom sogneprost Nils Lund og Helge Gundersen Halbrend sies det om Presteøen at den etter dom av 11.juli 1642 (sikkert skrivfeil for 1643) "er lagt til prestegården for 1 Pund." Om denne sak vil det bli anledning til å tale nærmere under Halbrend.

I en overenskomst av 4.febr. 1762 mellom Nils Lund og Rognald Gundersen Halbrend hvorved grensen mellom prestegårdens og Halbrends stølsmark nærmere bestemtes, at presten alltid har hatt støl i den Halbrends utmark beliggende såkalte Fagerdal eller Fimedal "i følge den gamle og usvekkede av daværende Sorenskriver Laurits Mikkelsen (Bugge) udstedte Dom af 11. juli 1643."

Peder Finde ble prest her 1637 og dommen altså blitt til i hans tid. Rimeligvis er det en av de mange besiktigelser som han i sin innberetning av 1664 taler om. Den har som en ser, omfattet både stølen og 142. og Prestøren nede ved fjorden. Det er skade at den ikke kjennes nærmere, da den upåtvilelig ville ha gitt bidrag til prestegårdens tilblivelseshistorie. At den mektige og rike Peder Finde har sørget for at hans prestegård ikke led urett, føler jeg meg forvissset om.

I den nyss nevnte åstedussak av 1761 mellom presten Nils Lund og Helge Gundersen Halbrund foreviste presten en "Dom om av 11. og 12.juni 1711. Heller ikke denne dom er nå kjent.

143.

Hjelle.

Under navnet Hjelle var også opprinnelig innbefattet Slåtten der en tid lang kaltes nedre Hjelle. Det gamle ord hjall betyr blant annet et flatt opphøyd parti på lavere grunn eller en flat avsats i en fjellside - en terrasse - og navnet passer godt på gården.

Hjelle er en av de gårder i sognet som jeg først har funnet omtalt. Gården nevnes nemlig i det gamle diplom fra 1328 som en finner gjengitt i 1.hefte, s.20, og hvori det bevitnes at Kolben Glumsen hadde gitt sin kone Gislaug 7 kyr som var utleid til Erik Hjelle.

Hjelle nevnes også i Bergens Kalvskinn fra ca 1350. Her sies det at gården eide Førde kirke 1 laup og Førde-presten likeledes 1 laup. Disse to laup har dog rimeligvis kun vært en del av gården.

Allerede i den katolske tid var Hjelle kommet over i privat eie. Det fremgår nemlig av et gammelt skinnbrev av 1542 at 1522 eide Mildrid Jonsdtr. både Ramstad og Hjelle (se 1.bind, s. 24)

Skatteregnskapet av 1563 viser oss at oppsitteren på Hjelle da het Erik, og at han eide sin gård. Selveierne skulle betale sin halve landskyld, og Erik betalte 3½ pund og eide altså 2 laup 1 pund - rimeligvis hele Hjelle. Også 1567 finnes Erik boende på Hjelle.

I årene 1591-1614 nevnes Mikkell på Hjelle. Han oppgis 1603 å eie 1 pund av gården, 1611 1 pund 12 mark og 1614 2 pund.

Hittil har Hjelle kun vært ett bruk, men i følge Busch's Jordebok av 1626 var der da to oppsittere. denne jordebok sies at Hjelle er bondegods, det vil si selveiergods, at den skylder 1 laup 2 mark smør, at den var en god jord, at der var en liten flomsag, der dog en lang tid hadde ligget øde, og at oppsitterne var Erik og Anders. Disse to, Erik og Anders, nevnes også sommeren 1635, men med dette år forsvinner Anders, hvorimot Erik hvis fulle navn var Erik 144. Pedersen, har vært en betrodd mann innen menigheten. Under prestevalgstriden etter hr. Jacob Olsen Morsings død møtte han nemlig som menighetens fullmektig ved consistorialretten i Bergen den 25.juli 1637 da det ved den ble avgjort at menighetens kallsrett for denne gang var forspilt, og at retten til å beskikke prest i Førde var gått over til lensherre og biskop.

Som alt nevnt var det 1626 to oppsittere på Hjelle, men fra 1635 var det tre, nemlig Erik Pedersen og Anders tillike en Torger om hvem det 1635 og 1636 sies at han var så forarmet at han ikke formådde å betale noen skatt.

I koppskattregnskapet for 1645/46 hvori alle på 15 år og derover skulle oppføres, nevnes som beboere på Hjelle:

Erik med datter og 1 pike
Peder Eriksen og kone
1 kvinne og
enken

Regnskapet eller manntallet er attestert av presten, fogden, sorenskriveren og lensmannen og skulle således formodes å være fullstendig og riktig. Det faller dog ikke sammen med et skatteregnskap av 1646 over en skatt der skulle utredes etter skylden. I dette regnskap sies det nemlig at Hjelles skyld er 1 laup 2 pund og tilhører bonden Erik og at beboerne var:

Peder som bruker	0 laup 2 pund 0 skilling
Torger --- ---	0 --- 1 --- 12 ---
og Erik -- ---	0 --- 1 --- 12 ---

Jeg holder siste oppgave over brukerne for å være den riktige, og når Torger ikke nevnes i koppskattregnskapet, kan det ha sin forklaring i det at han da likesom i 1635 og 1636 var forarmet og ute av stand til å betale noen koppskatt. Denne siste skatt skulle ikke utredes av gårdbrukerne alene, men av alle som hadde noe å 145. betale med - altså også av kårfolk - og av den grunn kunne koppskattmanntallet komme til å inneholde flere personer enn skatteregnskapet for 1646 der kun gir oss de egentlige gårdbrukeres navn.

Etter den 1838 gjeldende matrikkel hadde det inneste eller øverste bruk i Hjelle og Slåtten-brukene samme skyld, mens det mellomste bruk var noe større. Det ser etter regnskapet av 1646 ut til at brukene da har vært delt på samme, og i så fall har Peder 1646 hatt det seinere løpenr. 69, som Andreas Eriksen 1881 fikk skjøte på.

I 1657 var den rike Førde-prest, Peder Finde, blitt eier av en part av Hjelle. I et skatteregnskap fra dette år likesom et liknende fra 1661 oppføres han nemlig som eier av 2 pund, og Peder Eriksen som eier av 1 laup. Aaret etter (1662) oppføres Peder Finde som eier av 3½ pund og Tollef Vie som eier av 1½ pund, og i en annet skattemanntal av 1662 oppføres. Peder Finde som eier av 1 laup 2 pund eller den hele gård. Gården var således kommet fra den gamle odelssekt. At Erik Pedersen der 1636 eide hele Hjelle og Peder Eriksen der 1657 og 1661 eide 1 laup av gården, var far og sønn er visselig utvilsomt. Ved Peder Findes død 1691 arvedes Hjelle av hans sønn og ettermann Henrik Finde, og ved dennes død 1700 kom gården til hans barn. Henrik Findes ettermann i embedet ble Peder Pedersen Hanning, og han fikk 13.novbr. 1710 skjøte på ½ laup i Slåtten eller nedre Hjelle. Skjøtet er utstedt av tre sønner av Henrik Finde, nemlig: Peder, Samuel og Beatus. Hanning oppføres 1715 som eier av halve gården, og etter hans død 1718 forble den en tid lang i hans familjes eie.

Jeg går nå tilbake til oppsittere av gården Kvegregnskapet av 1657 viser oss hvem brukerne da var og hvor stor besetning de skulle skatte av:

Truls	skattet av	9 kyr,	6 geiter,	6 får	
Jens	-	10	-	10	- og dessuten 1 hest.
Anders	-	6	-	8	-
Østen, husmann	-	3	-	2	- 3 -

146.

Truls, Jens og Andreas nevnes også 1661/62, men 1664: Truls, Jens og enken, altså Anders's enke. Findes folkeliste av 1664 der skulle gi opp all den mannlige befolkning på 12 år og derover, ser for Hjelles vedkommende slik ut:

Oppsittere	Alder	Sønner	Alder	Drenger	Alder	Husmenn	Alder
Truls	70	Egil Trulsen	26	Anders	12	Østen	30
--	--	har vært i kngl. tjeneste		--	--	--	--
Jens	53	--	--	Nils Olsen	24	Nils	24
Enken	--	--	--	--	--	--	--

Ved matrikuleringen av 1667 ble Hjelle, hvis landskyld var 1 laup 2 pund, satt i en skatte- eller matrikkelskyld av 1 laup 2 pund 12 mark, altså en forhøyelse av 12 mark. Oppsitterne var fremdeles de samme tre. Det bruk av 2 pund i skyld som Peder hadde 1646, fikk altså 1667 en matrikkelstyld av 2 pund 4 4/5 mark, og de to mindre bruk der i 1646 der i

1646 hadde 1 pund 12 mark hver fikk i 1667 en matrikkelskyld av 1 pund 15 $\frac{3}{5}$ mark - hva der stemmer med den i 1838 gjeldende trykte matrikkel. Gården ble i 1667 anslått til å kunne avle 33 tnr. korn og å kunne føde 44 naut og 3 hester. Også etter matrikkelen av 1667 vedble man med å betegne gården etter den gamle skyld.

I et skattemantall av 1672 sies det om Hjelle at gården tilhører hr.Peder Finde, at den hadde en liten bekkekværn og at oppsitterne var:

Erik som brukte	- laup, 1 pund, 12 mark,
Jens - - -	- - 2 pund, - -
enken - - -	- - 1 - 12 -

Sammenholder man dette med Findes folkeliste av 1664, må man anta at Erik Eriksen er kommet i stedet for Truls der 1667 var 70 år gammel og vel således 1672 være død.

Etter Erik Eriksen Hjelle holdtes skifte 3.oktbr. 1679 mellom enken Marthe Jensdtr. og deres 2 felles barn, Anne og Kristi. 147. Boets aktiva var 95 rdlr. Barnas verge ble Jens Hjelle, som kanskje var deres morfar. Jens Hjelle hadde iallfall to døtre av navnet Maritte eller Marthe. Det må være nedre Hjelle eller Slåtten Erik Eriksen har brukt.

Etter Jens Hjelle holdtes skifte 26 oktbr. 1697. Han nevnes allerede 1657 og oppgis i Findes folkeliste av 1664 å være 53 år gammel. Ved sin død skulle han således være 86 år gammel. Han etterlot enken Kristi Jonsdtr. med hvem han hadde sønnen Erik og døtrene: Marthe den eldre, Marthe den yngre, Barbro, Sidsel, Mari og Mildrid. Til overs til enken ble 8 rdlr. 1 mark 2 skilling, som hun beholder, men "som efter hendes Død tilfalder hendes Svoger ().Svigersønn) Salomon, som hende med Livsføde forsyner." Jens hadde det største bruk i øvre Hjelle eller det seinere løpenr. 69. Hvor hans sønn Erik ble av, vet jeg ikke, med mindre han skulle være den Erik Jensen som brukte en part av Hornnes og som man kan lese om under denne gård. Formodentlig har Erik allerede før farens død fått seg et gårdsbruk. I motsatt fall hadde han vel fått bygsel på Hjelle. Det sies ikke om og med hvem Jens's mange døtre var gifte. Man får kun vite et en av dem var gift med Salomon, utvilsomt den Salomon Ellingsen som seinere vil bli nevnt.

Som oppsittere nevnes 1664-1672 "Enken" hvilket må være den 1657-1662 nevnte Anders's enke. Hun er visselig den Synneve Hjelle som til vårtinget på Sunde mars 1681 hadde stevnt Truls Hjelle fordi han hadde erhvervet bygsel hos eieren, Peder Finde, og trengt henne fra hennes jord. Truls tilbød Synneve kår og mente at Peder Finde og hans sønn Henrik Finde der hadde overvært "forligelsen" mellom dem burde ha vært stevnet. Synneve ville ikke nøye seg med kår, men ha jorden igjen. Retten viste saken fra seg, da den gav Truls medhold i at eieren måtte være stevnet. Denne Truls kan ikke være den 1664 nevnte da 70 år

gamle Truls, men er åpenbart den nedenfor nevnte Truls Pedersen øvre Hjelle, og bruket som Synneve gjorde krav på 148, må være det seinere løpenr. 72, som Andreas Chrispinussen Sårheim ble eier av i 1878.

Folkelisten over den mannlige befolkning over ett år av 1701 ser for Hjelles vedkommende slik ut:

	Oppsittere	Alder	Sønner	Alder	Drenger	Alder
Hjelle	Hr. Findes enke Maren		--		Ole Antonsen	40
	<u>Samuelsdtr Bonde</u>		--		--	
	Salomon Ellingsen	31	Ole	3	Ole Andersen	18
	--		Jens	1	--	
	Truls Pedersen	36	--		--	

Dessuten oppfører listen på Hjelle som husmenn: Ole Pedersen 50 år, og Ole Antonsen 35 år med sønnene Gjert og Åmund, henholdsvis 6 og 2 år gamle. Henrik Findes enke er med sine 4 sønner og 3 drenger også oppført på Skei hvor hun bodde (se s.99), og burde altså ikke egentlig vært oppført på Hjelle. Hva hun brukte var nedre Hjelle eller Slåtten, de seinere løpenr. 70 og 71.

Salomon Ellingsen er den ovenfor under skifte av 1697 etter Jens Hjelle nevnte Salomon, der skulle gi sin svigermor, Kristi Jensdatter, kår. Hva han brukte, var det seinere nevnte løpenr. 69 av Hjelle. Av hans ovenfor nevnte sønner kom Ole til Erdalsdal og siden til Erdal (Se Erdal, s. 31.), den andre, Jens, til Bruland - Føgedgården - hvor han døde i ung alder.

Truls Pedersen der 1681 hadde sak med enken, Synneve Hjelle, satt på det innerste eller øverste bruk av Hjelle, det seinere løpenr. 72. Etter ham holdtes der skifte 18.juni 1703 mellom hans enke, Barbro Jensdtr. og deres felles barn, sønnen Erik og døtrene Pernille og Kirsten. Boets aktiva var 93 rdlr. og enkens bolott ble 35 rdlr. Jeg formoder at enken var datter av Jens Hjelle på lnr. 69. Skiftet av 1697 etter denne Jens viser i all fall at han hadde en datter ved navn Barbro. Verger for Truls Pedersens to døtre ble deres mostermenn, 149. Anders Skei og Jon Buanes. Hvis Barbro har vært en datter av Jens Hjelle, har nyss nevnte to menn hatt to andre døtre av ham til koner. Truls Pedersens sønn, Erik, kom til Kvamme og er stamfar for den store Kvamme-slekt.

For årene 1672-1701 har jeg ikke noe regnskap eller noe manntall over Førde sogns gårdbrukere, og for dette tidsrom av 30 år er jeg derfor ikke istand til å oppstille en uavbrutt rekke av oppsittere på de forskjellige gårder og bruk. På Hjelle, løpenr. 69, må det ansees sikkert at Jens 1697 etterfulgtes av Salomon Ellingsen og om Hjelle, løpenr. 72 at enken Synneve ca 1681 etterfulgtes av Truls Pedersen. Men med hensyn til nedre Hjeile eller

Slåtten (løpenr. 70 og 71) kan jeg ikke si hvem som brukte samme i tidsrommet fra 1679, da der holdtes skifte etter Erik Eriksen, og til 1701, da vi finner bruket drevet av Henrik Findes enke. Det kan ha vært Erik Eriksens enke, Marthe Jensdtr., som kanskje har giftet seg igjen. Det kan også ha vært eieren, Peder Finde, ikke hans sønn, Henrik Finde der døde 1700. Det kan dog også ha vært en ganske ny mann.

Jeg vil nå behandle hvert bruk for seg.

L.nr. 72, eller det øverste og innerste bruk av Hjelle av skyld 1 pund 12 mark bruktes av Truls Pedersen Til hans død 1703. Antagelig har hans enke, Barbro, Jensdtr. nå brukt gården noen år. I en oppgave fra 1606 over tiendepliktige nevnes Truls, uaktet han 3 år førut var død, og denne unøyaktighet var vel ikke innløpet, hvis der på bruket var kommet en ny mann. Derimot kan det lett forstås når hans enke satt i bygselen hans. Seinest 1711 hadde Ole Bendiksen overtatt bruket. Jeg formoder at Ole Bendiksen har vært gift med en av Truls Pedersens døtre og da snart Pernille der nevnes først av søstrene under skiftet etter faren 1703 og således vel har vært eldre enn Kirsten. Ole Bendiksen Hjelle og Erik Trulsen Kvamme ble i såfall svogre, hva der stemmer godt med at de 1711 i forening hadde stevnet Erik Jensen Hornnes i anledning tvist om noe arvegods (se Hornnes, nr.93, s.64). 150. og tillike gjør det sannsynlig at Erik Jensen Hornnes har vært Erik Trulsen Kvammes morbror. Ole Bendixen oppføres i fogdens kassabøker som bruker til 1747, men 1749 er han avløst av Peder Olsen Furebø. Jeg har ikke kunnet finne Ole Bendixens begravelse notert i ministerialboken, men Pernille Trulsdtr. Hjelle, som jeg holder for å ha vært hans kone, sees å være død i en alder av 70 våren 1743. Pernille Olsdtr. Hjelle der 1748 ble trolovet med Haldor Madsen Ramstad, Truls Olsen Hjelle der 1734 ble trolovet med Ragnhild Johannesdtr. Kvaal, Anne Olsdatter Hjelle der 1738 ble gift med Rasmus Jensen Refsnes, Salome Olsdatter Hjelle der 1742 ble gift med Hans Torgersen Slaatten og Ragnhild Olsdtr. Hjelle der 1725 ble gift med Sjur Andersn Kvaal, - turde alle sammen være Ole Bendiksens barn. Sikkert er det at han hadde datteren Barbro der mai 1748 ble trolovet og seinere gift med Peder Olsen Furebø, som ved den tid overtok svigerfarens bygselbruk.

Jeg skal stanse litt ved denne Barbro Hjelle. Ole Bendixen var uegte født. Hans foreldre var antagelig Bendix Olsen Flugedal og Brita Olsdtr. Solheim der skjønt beslektet i tredje ledd, hadde avlet barn sammen og derfor av fogden ble stevnet til vårtinget på Sunde 1681 hvor de erkjente sin forseelse. Saken avgjordes ved at han skulle bøte 8 og hun 4 rdlr. og at Bendix skulle rømme til "Fiskerierne paa Helgeland" og Brita til Romsdalen hver for 2 år. Det står for meg som noenlunde sikkert at Ole Bendiksen Hjelle er sønn av disse to, bl. a. fordi man folkelisten av 1701 under Flugedal finner anført en Ole Bendixen, sønn av Bendix

Olsen og 21 år gammel og altså født 1680 da det nevnte leiermål fandt sted. Men hvorledes det

nå enn forholder seg med dette, så er det i all fall visst at Ole Bendiksen Hjelle var uekte født, og at han hadde en yngre halvbror der var ekte født og het Johannes Larsen Vie. Med denne sin Fars halvbror fikk Barbro 1733 et barn der fikk navnet Bertel. For deres forseelse der betegnes som blodskam, stod de begge offentlig skrifte - Barbro i august og Johannes i oktober, og dertil ble de satt under tiltale ved 151.

verdslig rett. Ved dom av sorenskriver Auden Widerøe og meddomsmenn hvorav Steffen Andersen Klopstad var en, ble de begge dømt fra livet for blodskam. Det er av lagtingsprotokollen jeg har mine kunnskaper om saken, da sorenskriverens tingbok for disse år ikke lenger finnes. Saken ble av fogden H.T. Nagel innbragt for lagtinget i Bergen, hvor den ble behandlet 17.juni 1734. Sorenskriver Widerøe og 3 av meddomsmennene, deriblant Steffen Andersen Klopstad, møtte for å forsvare sin dom. Likesom ved underretten tilstod Johannes Larsen Vie også for lagmannen å være barnefar. Han sa at han intet hadde til forsver, men henskjøt seg under kongens nåde om han med livet måtte bli forskånet. Også Barbro tilstod. Hun sa seg 18 år gammel og hadde sitt spebarn med seg i retten. Heller ikke hun hadde noe å anføre til sin befrielse, men håpet på at kongen av sin nåde ville forskåne henne for dødsstraff. Hennes far Ole Bendixen var også tilstede ved lagtinget og la fram et innlegg for de to tiltalte, men dets innhold kjenner vi ikke. Dagen etter, altså 18.juli, avsa lagmannen sin dom. Han stadfestet sorenskriverens dom, dømte altså begge de to til straff på livet og deres bolott å være forbrutt til kongen. Han henstilte dog til kongen at pardonere dem med Livet." - Lagmannen påberopte seg Kristian den 5. lovbok 6-13-14, der bestemmer dødsstraff for blodskam, og det er visst ikke noe å si på dommen. Men loven var opprørende streng, især når man ga blodskambegrepet en så vid utstrekning som man hin tid gjorde. I over 100 år har det nå vært en mann tillatt - enn og uten bevilling - å ekte sinn fullbrors datter, og hva loven den tid straffet med døden, er nå straff-fritt. Ganske visst har kongen fritatt både Barbro og Johannes for å miste livet, men helt fritatt for straff er de neppe blitt. Barbro sees å ha vært fadder 1732, men årene nærmest etter hennes domfellelse finner jeg henne ikke nevnt i ministerialboken for 1743. Dette år derimot så vel som 1744, 1745 og 1747 og seinere år forekommer hun som fadder. Jeg formoder derfor at hun for noen år har vært forvist fra bygden, og samme straff har da vel også Johannes fått. Deres 152. barn het Bertel, og er vel den Berretl Johansen Hjelle som i følge ministerialboken novbr. 1758 ble trolovet med Brita Jørgensdtr. Ultang. Når han betegnes med gårdsnavnet Hjelle, kan man vel av det slutte at han har hatt sitt hjem og opphold hos

moren og stefaren, Peder Olsen. Den over Barbro avsagte dødsdom synes ikke å ha gjort noe skår i hennes aktelse og har ikke hindret Peder Olsen, der sikkert har regnet seg blant bygdens beste menn, fra å ta henne til kone. Han har sett bort fra dommen og kun tenkt på hennes brøde, som man ikke har funnet graverende. I sitt ekteskap fikk Barbro datteren Anne, født 1750, der ble gift med Ole Andersen. Barbro døde i slutningen av 1781 og i ministerialboken å ha vært 69 år og 30 uker gammel, altså våren 1712. Etter dette skulle hun da hun med sitt spebarn sto for lagmannsretten i Bergen være 22, ikke 18 år gammel.

Peder Olsen kom 1749 eller måskje 1748 som bygselmann til Hjelle. Under 10.november 1763 fikk han av Ole Andersen skjøte på dennes bruk i Ramstad, det seinere løpenr. 76 - eller det nederste bruk, Stranden, og tenkte å flytte dit. Det ble dog ikke noe av det, og året etter kjøpte Peder Olsen sitt bygselbruk.

Som før fortalt var Førde-presten Peder Hanning seinest 1715 blitt eier av hele Hjelle. Han døde 1718, hans enke, Inger Jensdr. Bugge først våren 1749 i en alder av 72 år. Deres datter, Dorthea Hanning arvet av Hjelle blant annet Peder Olsens bruk og ble siden gift med løytnant Adam Borch Rue, og av denne fikk Peder Olsen under 16. juli 1764 skjøte for en kjøpesum av 150 rdlr. Etter således å være blitt eier forble Peder Olsen 6 a 7 år boende på Hjelle, men flyttet så til sin odelsgård Furebø på hvilket han under 14.novbr. 1770 fikk skjøte av sin far Ole Jonsen. Peder var ikke eldste sønn. Han hadde en eldre bror, Lars, men denne avstod på egne og barns vegne til Peder sin odelsrett til Furebø mot å få overdradd dennes bruk i Hjelle. 153. I den her mellom brødrene opprettede overenskomst av 10.novbr.1770 der også er tiltrådt av deres far, heter det at Lars for det første kun skulle bruke Hjelle som leilending, og at Peder skulle vedbli være eiet, inntil jorden blir hans odel, men så skulle Lars eller hans barn få skjøte for 150 rdlr. - Odelshevdstiden var den gang etter en forordning av 1771 ti år. Peder Olsen, nå altså Furebø, oppfylte sitt løfte ved under 18.novbr. 1778 å skjøte Hjelle for 150 rdlr. til brorsønnen Alexander Larsen. Det heter i skjøtet at Lars Olsen brukte gården og skulle vedbli å bruke den. Samtidig med dette skjøte tinglestes obligasjon fra kjøperen til selgeren på 120 rdlr. Peder Olsen vil bli videre omtalt når vi kommer til Ramstad og Fureø. Her skal kun nevnes at han etter Barbros død, giftet seg med Ålet Odjersen Ekeland med hvem han hadde 3 barn, at han døde 1804 i en alder av 80 år og at hans bo hadde en beholdning av 1587 rdlr. hva den gang var en anselig formue.

Peders ettermann som bruker av Hjelle var altså hans eldste bror, Lars Olsen. Han døde i 1804 i en alder av 81 år, men hadde mer enn 20 år forut avstått gården bruk til sønnen,

Alexander Larsen, der 1778 var blitt gårdens eier. Lars Olsens kone var Margrete Alexandersdtr. fra Furebø. De vil begge bli omtalt under Furebø.

Alexander Larsen var gift med Sofie Steffensdtr, der døde 68 år gammel 1818. Alexander døde først 1833 i en alder av 82 år. De må være blitt gift før 1781, da jeg ikke har funnet deres giftermål notert i ministerialboken som begynner 1781. Ministerialboken for 1764 til 1781 er bortkommet. Den 2.oktbr. 1785 ble tre av deres sønner begravd. De var rimeligvis døde av epidemisk sykdom. Under 2.novbr. 1809 skjøtte Alexander gården til Morten Ananiassen, der var gift med hans datter, Brita, for en kjøpesum av 200 rdlr. og skulle selgeren kunne bruke gården så lenge han fant for godt.

Morten Ananiassen gav 1834 sin sønn, Lars, skjøte på gården, 154, og siden har den med nokså korte mellomrom skiftet eiere. Anders Eliassen ble eier 1842 eller 1843, så Anders Larsen Indrebø 1850, så Simon Andersen 1855, så Oliver Andersen 1860, så Kristian Kvamme 1872, så Moses Krispinussen Sårheim 1877 og så endelig Andreas Krispinussen Sårheim 1878, som fremdeles var eier da jeg forlot Førde.

L.nr. 69, av Hjelle av skyld 2 pund bruktes 1701 av Salomon Ellingsen. Jeg har funnet ham nevnt som bruker 1706, og han er visstnok vedblitt å være det inntil Erik Eriksen Grimeland den 22.mai 1710 av Samuel Finde fikk bygselbrev på gården. Til sommertinget på Kuslid august 1712 var denne Erik stevnet av Anders Olsen Ramstad fordi han skulle ha slaat i hans slætter. Høyet som Anders mente var slått på hans enemerker ble av Erik Kvamme og Jeremias Slåttens forklaring oppgitt å være oppimot 2 bører. Erik sa at høyet var slått i hans egne slætter. Sorenskriveren henviste saken til domsmenns besiktigelse og utsatte den til neste rett. På høsttinget forklarte tre menn (Ole Kuslien, Rasmus Refsdal og Anders Kinden) at de hadde besiktiget utslættene, men at der ingen merkesteiner fantes, og at partene ikke kunne bevise hvem slættene tilhørte, så intet kunne avgjøres før dommerne selv kom på åstedet. Saken henvistes derfor til åstedet, og seinere hører man ikke noe mer om den. - Erik Hjelle nevnes fremdeles ved sommertinget 1720 da han var vitne i en sak, og har muligens til og med 1723 brukt gården som bygselmann, men fra 1724 overtok eiersken, Peder Hannings enke, Inger Bugge, selv gården og brukte så vel den som Slåtten eller nedre Hjelle, Inr. 70 og 71, til 1748 eller til sin død våren 1749. Dette fremgår av fogdens kassabøker for disse år. I disse sies nemlig at der da bare var to oppsittere på Hjelle, nemlig Inger Bugge, sal. Hannings, der brukte 4 pund, og Ole Bendixen der brukte 1 pund 12 mk. (Inr.72). Imidlertid heter det annetsteds at der 1723 var 3 oppsittere, og av det slutter jeg at Erik også dette år hadde brukt gården som bygselmann. Vi har før sett at det 1679 (se s.146) døde en oppsitter på Slåtten ved navn Erik Eriksen, men han

hadde ikke noen sønn, 155, og har neppe vært i slekt med Erik Eriksen på l.nr. 69. Sistnevnte Erik var fra Grimeland, hvor han hadde en bror ved navn Anders der vil bli omtalt seinere under Grimeland, og på Tjønneland hadde disse brødrene en søster Brita.

Inger Bugge, Salig Hannings ettermann som bruker av l.nr. 69, ble Hans Torstensen hvis bygselbrev er datert 8.juni 1749 og utferdiget av Jølster-presten hr. Otto Hanning på sine medarvingers vegne. Inger Bugge sal. Hannings arvinger var **a**). barnene etter hennes avdøde sønn, Peder Hanning, der hadde vært prest i Trondheim, og de fikk på skiftet Slåtten, lnr.70 og 71, og halvparten eller 1 pund i l.nr. 69, **b**). Peder Hanning, prest i Jølster, der på skiftet etter moren ikke fikk noe i Hjelle, men annet jordegods og **c**). Dorothea Hanning (1724 gift med Adam Borch Rue) der fikk Hjelle, l.nr. 72 og halvparten eller 1 pund i l.nr. 69. Seinere ble dog Jøl- ster-presten medeier i Hjelle, idet svogeren Adam B. Rue under 12. april 1755 tilskjøtte ham sin og konens halvpart i l.nr. 69 for 36 rdlr. Denne part tilfalt ved Ole Hannings død hans datter, Inger Marie der ble gift med kaptein Gerhard Munthe til Kroken, og han skjøtte parten under 25.septbr. 1781 til bygselmannen, Hans Torstensen for 72 rdlr. Den annen halvpart ble av en svigersønn av Trondheims-presten, Peder Hanning - nemlig amtmann Gunder Hammer - satt til auksjon 18.juli 1764 og tilslått fogden Hans This Nagel, og på skiftet etter denne utlagdes parten til hans svigersønn, Hans Arentz Skiftet etter Nagel ble avsluttet 9.septbr. 1773, og Arentz var altså blitt eier av den annen halvpart av l.nr. 69 da Munthes skjøtte av 1781 til Hans Torstensen på den annen halvpart ble tinglest, og dette gav Arentz anledning til ved tinglesningen å bemerke at han skjønt medeier ikke hadde fått tilbud om å kjøpe Munthes halvpart. Noe skritt for å få Munthes salg omstøtt ble dog ikke gjort. 156.

Hvor Hans Torstensen hørte hjemme, har jeg hittil ikke funnet. Hans kone het Nelle Johannesdtr. og døde 1793 i alder av 64 år. På skiftet etter henne oppgis deres barn å være 1).Rasmus i Bergen, 2).Torsten, myndig, 3).Inger, gift i Bergen, 4).Alis, gift 1783 med Rognald Haldorsen Ramstad, 5).Marthe, gift med Anders C. Hjelle og 6).Janikke, 22 år gammel, ugift. Boets beholdning var 83 rdlr. men enkemannen frafalt bolott. Sjøl døde Hans Torstensen 84 år gammel 1797.

Hans Torstensens ettermann på l.nr. 69 ble hans sønn, Torsten Hansen. Av faren fikk han 12.novbr. 1789 skjøtte på dennes eiende halvpart for 72 rdlr. Og av sorenskriver Arentz's enke fikk han 20.juni 1793 bygselbrev på hennes halvdel. Sommeren 1797 ble han gift med Lucie Eriksdtr. Erdalsdal og fikk med henne en part av Kvamme i Naustdal som han solgte noen måneder etter sitt giftermål.

Mellom sorenskriver Arentz og hans kone, Ingeborg Katrine Nagel, opprettet testamente, og da Arentz døde først, ble enken eier av det hele bo. Hun opprettet 7.mai 1794

et testamente der 4.juli samme år fikk kongelig konfirmasjon, og som inneholdt at hennes gårder skulle overdras leilendingene med full eiendomsrett på det vilkår at de og etterfølgende eiere bestandig og uavladelig skulle underholde en av sognets fattige med alle livets bekvemmeligheter og gi dem en anstendig begravelse. Vilde leilendingene ikke overta gårdene på disse betingelser, skulle gårdene selges og salgssummen komme sognets fattige tilgode som et bestandig legat. Torsten Hansen gikk inn på de i teatamentet oppstilte betingelser og fikk 29.des. 1800 av executor i enkefru Arentz bo skjøte på boets halvpart av gården, så at han altså nå var eier av hele l.nr. 69. I forbindelse med dette salg står det vel at det noen måneder forut, nemlig 10.juli 1800 var holdt besiktigelse og takst over gården. Herunder forklarte Torsten at han på hele bruk fødte 8 kyr, 8 ungfø, 18 a 20 sauer, 157. 10 a 12 geiter og 1 hest samt at han sådde 6 og høstet 30 a 40 tnr. havre. Husene tilhørte det hele bruk. Det ene pund som tilhørte enkefru Arentz's bo taksertes til 70 rdrl.

Torsten Hansen ble 1802 innsatt som fast stevnevitne og har rimeligvis kunnet skrive hva ikke den gang var hver manns sak. 5.juli 1833 skjøtte han gården, etter matrikkelen 2 pund 4 4/5 mark, til sin sønn Hans Torstensen for 270 spdlr. og med plikt til å forsørge en fattig, således som bestemt i enkefru Arentz's testamente.

De seinere eiere av gården er Erik Hansen Slåtten ifølge makeskiftebrev av 1849 og etter ham Andreas Eriksen ifølge skjøte av 1881.

xxxxxx 0 xxxxxx

L.nr. 70 og 71, Nedre Hjelle, eller Slåtten eides og bruktes 1701 av hr. Henrik Findes enke, Maren Samuelsdtr. Bonde. Da hun våren 1706 var død, utstedte et par av hennes arvinger under 9.april 1706 bygselbrev på gården til Ole Antonsen. Han nevnes som oppsitter 1719, men 1724 er gårdens bruk overtatt av eiersken, Inger Bugge, sal. Hannings. Etter folkelisten av 1701 (se s.148) var der på Slåtten en tjenestedreng ved navn Ole Antonsen, og det er vel denne som 1706 fikk bygselbrev. Ole Slåtten fungerte 1712 som lagrettemann på tingene, og til høsttinget hadde han anlagt sak mot Alexander Furebø, fordi denne en søndag ulovlig skulle ha vært i hans nøtteskog, og fordi han hadde unnsagt hans folk. Da Alexander ikke møtte, ble saken utsatt, og seinere hører en ikke noe til den.

Ole Antonsens ettermann som bruker av Slåtten var eiersken, Inger Bugge, sal. Hannings. Også hun hadde et eiendomsinngrep å påtale. Til birketinget i juli 1720 på Rotenes stevnte hun nemlig (ved Rasmus Gundersen Nøstdal) Ole Nilsen Grimeland fordi han ulovlig hadde tatt alm i hennes skog på Slåtten. Erik Eriksen Hjelle vitnet at han en søndag ved pinsetid - altså i vårknipen - hadde sett Ole Grimeland og hans dreng komme fra Slåttemarken bærende hver en bøl almeskav,

og Ole Grimeland sa at almen var tatt i Skeis mark. Et annet vitne, 158 Kirsti Trulsdtr. Hjelle, forklarte at hun en søndag og visselig samme søndag hadde sett Ole Gundersen og hans dreng sitte og hvile i Hjellemarken med hver sin bør alm, og Kristi mintes ikke rettere enn at Ole sa at almen var tatt i Skeis mark eller prestemarken. Ole Grimeland innvendte at det ikke kunne tas hensyn til Erik Hjelles prov, da han var en bror av Oles avindsmann, Anders Eriksen Grimeland. Saken ble utsatt, og da den på høsttinget etter skulle fram, ble det meddelt at den var forlikt. Om Ole Nilsen og Anders Eriksen Grimeland vil der seinere bli meget å fortelle.

Ved Inger Bugge, sal. Hannings død tilfalt Slåtten barna etter hennes avdøde sønn, Trondheims-presten Peder Hanning. Verge for disse var deres farbror, Jølster-presten Ole Hanning, og han var opprinnelig tilsinns å gi sin søster jfr. Dorothea Hanning bygselbrev på gården. Men så ble hun og Mads Larsen Slåtten således forenet at Mads skulle få bygslet gården mot for henne å føde 2 kyr og 2 sauer og mot årlig å gi henne 2½ tnr. havre og ½ tne bygg. Mads skulle videre av gårdens skog skaffe henne fornøden ved hjemkjørt på tunet, skysse henne til og fra kirken og vise henne all ære og føyelighet. Det opprettede dokument om dette er utferdiget 12.mai 1749. Dette skulle dog kun gjelde så lenge jfr. Dorothea var uforsørget d.v.s. ugift. Hvor Mads Larsen var fra, kan jeg ikke si. Han har neppe vært fra Førde, men rimeligvis fra Jølster. Han ses å ha eid en part i Østenstad, som han 1751 solgte. Når han betegnes med gårdsnavnet Slåtten, kan det komme av at han hadde tjent og tjente på Slåtten da han fikk bygselbrev på gården. Jfr. Dorothea Hanning var født 1715 og altså ikke ganske ung lenger. Hun ble august 1754, altså henved 40 år gammel, gift med løytnant Adam Borch Rue, og dermed inntrådte forandring i forholdet mellom henne og Mads Larsen. Mads fikk 14.april 1755 bygselbrev på Bjørkedal i Naustdal (seinere kom han til Svardal), og samme dag fikk Adam Borch Rue av Jølster-presten Ole Hanning bygselbrev på Slåtten, der fremdeles til 159 hørte Trondheims-presten Peder Hannings barn. En av disse, løytnant Lorents Markus Hanning lot 18.juli 1764 gården selge ved auksjon, og nå ble den kjøpt av Adam Borch Rue for 36 rdlr.

Adam Rue og kone bodde til sin død på Slåtten, som vel allerede i Inger Bugges, sal. Hannings tid er blitt standsmessig bebygget. Til Helge Gundersen Halbrend utstedte Adam Rue 31.(januar) 1759 obligasjon for 120 rdlr. og pantsatte "sine iboende Vaaningshus på Slatten". Han har altså eid våningshuset der før han ennå hadde kjøpt gården. Ved samme obligasjon pantsatte han også et sølvfat på over 40 lodd, en stor sølvskål og 1 dusin sølvskjeer. Ved en seinere obligasjon av 22 oktbr. 1768 til samme mann pantsatte han for 74 rdlr. 2 mark 8 skilling "sin påboende gård Slåtten." Rue brukte gården selv henved et snes år, men så bygslet han den bort til Sjur Olsen Ramstad ved bygselbrev av 31.mars 1773, og da

Sjur halvannet år seinere oppsa bygselen til fordel for Steffen Olsen Bruland, fikk denne av Rue bygselbrev, datert 21. november 1774. Men 3 år deretter igjen, nemlig under 3. novbr. 1779, ga Rue atter Sjur Olsen Ramstad bygselbrev på gården "som Steffen Olsen er fragået." Hva grunnen var til disse vekslinger har jeg ikke funnet opplyst noe om. Til sommertinget 1776 saksøkte Steffen Olsen Slåtten gjestgiveren i Sjøaholen, Elias Hjortdal, til betaling av 9 rdlr. 3 mark 8 skilling som han påsto å ha tilgode for 6½ ukes arbeid i torskefisket på egen kost av 1 rdlr. pr. uke og for kontant lån. Ved høsttinget samme år fremla Hjortdal innlegg, men da saken på sommertinget 1777 atter forelå, erklærtes den å være forlikt. Også Sjur Olsen hadde saker for retten. Mens Steffen satt som bygselmann på Slåtten, må han ha tjent en tid på indre Skei hos Christoffer Myhlenport. Ved høsttinget 1777 saksøkte han nemlig Myhlenport for resterende lønn, 4 rdlr. Myhlenport kontrastevnte ham for hans oppførsel i tjenesten og hadde innkalt vitner. Sjur mente at han som landevernsoldat burde søkes for krigsretten, men sorenskriveren enste ikke innvendingen og avhørte et par av 160. de av Myhlenport innkalte vitner. Av disse ble det forklaret at Sjur en dag i skuronna hadde sittet inne på vertshus og drukket, og at han hadde vært borte fra åkeren og vært beskjenkt så han lite bestilte. Da saken på sommertinget 1778 atter skulle behandles, møtte ingen av partene, og da lensmannen opplyste at ingen av dem ville "agte" saken, falt den dermed bort. Sjur Olsen var gift med Nelle Rasmusdr. fra Espe, Nelle hadde før sitt giftermål og mens hun ennå bodde på Espe, fått et barn med ungkar Made Jakobsen Rotenes (se s.17). For dette leiermål hadde Mads Rotenes av fogden vært stevnet til tinget høsten 1776, og da han tilstod forseelsen, ble han på sommer-tinget 1777 dømt til en bot på 24 lodd sølv eller 12 rdlr. Barnet hadde den første tid oppholdt seg hos morfaren på Espe, men seinere må moren ha tatt barnet hjem til seg på Slåtten. Det døde ikke fullt 3½ år gammelt, og etter dets død saksøkte Sjur Olsen Mads Rotenes til å betale sin andel for dets oppfostring. Saken ble behandlet først på sommertinget 1780, siden på samme års høstting, og ble så utsatt til sommertinget 1781. Her gjorde Mads til sin frifinnelse gjeldende at han hadde tilbutt å ta barnet hjem til seg, og da moren til det bemerket at Mads siden han ikke var gift, ikke hadde sådant styre hjemme at hun kunne betro ham barnet, kom Mads med et rett karakteristisk svar. Han mente nemlig at nettopp fordi han ikke var gift kunne barnet betroes til ham, da steforeldre har det ord at de ikke alltid er gode mot stebarn, og tilføyde at han både da og nå i sin tjeneste hadde en kone som hadde oppfostret eller ammet de beste menns barn i Bergen, så hun saktens kunne amme et bondebarn. Dom ble avsagt på høsttinget 1781. Det uttales i dommen at Mads var en formuende mann, og at det så ut til at han ved unyttige utflukter ville fri seg ganske fra saken. Han ble tilpliktet å betale 14 rdlr.

Adam Birch Rue hadde sønnen Hans, der likesom faren ble militær. Da han 1789 var død i Fredrikshald og foreldrene således blitt barnløse folk, opprettet de 16. september 1789 et gjensidig testamente 161. der konfirmertes 30.oktbr. 1789. Etter dette skulle den lengst levende være eier av hele boet. Mannen døde først, nemlig mai eller juni 1791 i en alder av 73 år, og kort etter, nemlig under 14.juli 1791 utferdiget enken et gavebrev hvoretter leilendingen Sjur Olsens lille sønn Hans Sjursen, der var oppkalt etter hennes avdøde sønn, skulle ha halvdelen eller 18 mark av Slåtten med halvdelen av husene - dog ikke det store våningshuset der var unntatt fra overdragel-sen. Gaven var, sier fru Rue, gitt i overensstemmelse med en mellom henne og hennes avdøde mann truffen avtale. Sjur Olsen skulle fremdeles bruke hele Slaaten og uforminsket levere til henne hva han før hadde svaret henne som "kår." Den 25 septbr. 1792 inngikk Dorothea Rue som "barnløs forsvarsløs Enke" en kontrakt med løytnant Jacob Gerhard Meidell. Etter den overdro hun ham all sin "havende og tilkommende Eiendom" mot at han skulle give henne standsmessig forsørgelse og en anstendig begravelse. Blant hennes eiendommer nevnes 18 mark i Slåtten med de henne tilhørende hus som Meidell straks kunne tiltre. Kontrakten fikk kgl. konfirmasjon 19.des. 1792.

Etter at Slåtten således var kommet på to menns hender, ble løytnant J. Meidell og Sjur Olsen på sin sønn Hans's vegne enige om å dele gården og sette ned merker. Dette utførtes 22.april 1794 av 4 menn som først delte og avmerket tre skogteiger, så bøen og så åkeren. Meidells halvdel er det seinere l.nr. 70 og Hans Sjursens del det seinere l.nr. 71.

Fru Dorothea Rue døde 84 år gammel 1799. Sjur Olsen, der vel er vedblitt å bruke hele Slåtten, døde 61 år gammel 1804. Han etterlot enken, den før nevnte Nelle Rasmusdtr. og 6 barn, hvorav Hans, den nesteldste sønn, var 14 år gammel. Boet var fallitt. Etter forlangende av Nelle Rasmusdtr. holdte 1811 "Frabytte". Boet hadde heller ikke da noe overskudd, idet formue og gjeld ukkurat balanserte. Ved samme tid fikk Nelle kårbrev av sønnens hånd.

Jeg skal nå kortelig omtale de to bruk i Slåtten hver for seg. 162.

L.nr. 70. J. G. Meidell, der avanserte til kaptein synes å ha vært en atskillig gjelds-bunden mann. Sitt bruk i Slåtten pantsatte han 1796 til Ole Andersen Stubhaug for 400 rdlr., 1804 på annen prioritet til lensmann Anders Trulsen Bruland for 190 rdlr., 1807 på tredje prioritet til gjestgiver Ole Helgesen Hafstad for 400 rdlr. og 1808 på 4. prioritet, atter til Ole Andersen Stubhaug for 300 rdlr. Etter hans død som jeg ikke har funnet notert i miniserialboken, ble det 29.mai 1809 og følgende dager avholdt auksjon, og i kondisjonene for salget av hans gård stod at enkefruen skulle vedbli å bebo husene til mikkelsdag "i Haab hendes Sindstilstand

kunde forbedres." Gården ble for 1162 rdlr. tilslått klokker Nils Olsen der 28.oktbr. 1809 fikk auksjonsskjøte. Allerede på høsttinget 1809 lyste Nils Helgesen Hafstad sin myndling, Frants Henrik Meidell, odelsrett til gården. Odelssaken ble dog først tilstevnt 15.april 1812, og klokkeren ble samme dag dømt at forlate gården etter etter lovlig takst. Takst holdtes 17.juli s.å. men odelspretendenten forlangte overtakst av sorenskriveren og 8 mann. Under den der holdtes 6.novbr. 1812, forliktes partene, således at Nils Olsen fikk beholde gården mot å svare myndlingens mor, J.G. Meidells enke, Karen Marie, et årlig kår. Under denne forretning omtales en gården tilliggende frukthage. Nils Olsen utstedte kårbrev som lovet og fikk således sitte i fred på gården.

Nils Olsen var utvilsomt sønn av plassmann under Hornnes, Ole Nilsen Kletten. Han ble sommeren 1789 gift med Aalet Andersdr. Tefre og kaltes da skoleholder Nils Olsen Tefre. Klokker ble han 1793 etter Modestus Fæster. Hans kone døde desember 1817, og han skiftet dermed sine barn: 6 sønner og 1 datter. Våren 1819 giftet han seg igjen denne gang med pike Anne Sofie Salomonsdr. Kvamme. Ved sin død 1839 oppgis han å ha vært 84 år gammel, og han skulle altså vært 64 år da inngikk sitt siste ekteskap. Biskop Neumann omtaler ham i en unnførsel i ministerialboken under en visitas 1823. Han sier at han var umusikalsk og styrte sangen slett, men en skikkelig mann. 163.

Under 2.novbr. 1826 solgte Nils Olsen på egne og sine barns vegne gården til sin eldste sønn Anders Nilsen for 200 spdrl., idet han forbeholdt seg bruksrett, og samtidig utstedte Anders Kårbrev til faren og stemoren.

Anders Nilsens ettermann var Nils Andersen der fikk kjøte 1878. Allerede 1880 fikk Andreas Andreassen Tefre kjøte, og hans enke satt med gården da jeg forlot Førde.

L.nr. 71 var av enkefru Dorthea Rue gitt Hans Sjursen, mens han ennå var spebarn. Han ble 1810, ca 20 år gammel, gift med Johanne Eriksdr. Kvamme. Gården har antagelig vært styrt av hans mor fra hun 1804 ble enke, og inntil 1811 da hun som før fortalt holdt "Frabytte" og fikk kårbrev av sønnen. Hans fikk 1823 et uekte barn med pike Nelle Olsdr. Grimeland og led derfor straff. Etter foranledning av sin kones familie ble han av amtet 1828 gjort umyndig. Det heter i den anledning i følge opptatt tingsvitne at han var en ødeland og såre drikkfeldig, og at det var hensyn til hans kone som tjente i Bergen, og hans barn var ønskelig at der ble beskikket ham en verje. Et forsøk han 1831 gjorde på å få sin myndighet igjen, førte ikke til noe, men 1837 må han ha forbedret seg, for da ble det under et tingsvitne anbefalt av vitner at umyndig-gjørelsen skulle oppheves, noe som også han daværende verje, hans svoger og hans kone tiltrådte. Sin gård solgte han 1835 til sønnen Erik Hansen som da var 20 år gammel. Seinere må Hans ha fått et tilbakefall til sin gamle skrøpeligheit, for på

høsttinget 1847 lot svogeren, Jon Eriksen Kvamme, føre vitne på at han var drikk-feldig og ødela alt hva han eide, særlig det kår han og konen skulle leve av. Rimeligvis har dette ført til en ny umyndiggjørelse, men om det har jeg ikke notert noe.

Erik Hansen makeskiftet 1849 sin gård med Hans Torstensens gård, Hjelle l.nr. 69. De seinere eiere av l.nr. 71 er Torsten Hansen i følge skjøte av 1857 og Kristoffer Torstensen i følge skjøte av 164. 1893. En parsell, lnr. 71b, ble 1888 fraskilt gården og tilhører Mathias Larsen Aasen fra Aasen.

xxxx 0 xxxx

I en skogdelingsforretning av 30.septbr. 1757 av Skei og prestegårdens skog omtales grensemerkene mellom Slåtten og Skei. Som merker nevnes: Prestens kvernhus ved Angen, høgste Hestebakken, Løbeholtten, Lægeli, et hvitt blick i fjellet og "høieste Kusten"(=Rusten?)

Om grensen mellom nedre Hjelle eller Slåtten og øvre Hjelle handles der i en åstedssak av 4.og 5.juni 1792 som jeg skal referere nærmere. Saken var tilstevnt av bygselmannen Sjur Olsen Slåtten på egne vegner og for sønnen, Hans Sjursen der etter gavebrev eide halvparten av farens bygselbruk. Sjur hadde varslet enkefru Rue der eide den annen halvpart av bygselbruket, og som motpart hadde han stevnt Alexander Larsen Hjelle, eier og bruker av l.nr. 72, Hans Torstensen, bruker av l.nr. 69 og hans sønn Torsten Hansen, eier av halvdelen av l.nr. 69. Den annen halvdel av l.nr. 69 tilhørte sorenskriver Arentz, der administrerte retten. Samtlige parter hadde på forhånd erklært at de ingen innsigelse gjorde mot at Arentz - skjønt interessert i saken - behandlet den, og denne erklæring gjentok de i retten til protokollering - et smukt vitnesbyrd om den tillit sorenskriveren nøy. Hva Sjur ville var å få Slåtten "utmerket" fra Hjelle. Han ville ha en gammel gardvoll ved Gryten fastslått som merke for hagebeitet og skogen utengjerds og klagde over at de på Hjelle hadde lagt en raak over hans bø. Enkefru Rue lot tilføre at så gammel hun var, visste hun ikke annet enn at groven Gryten alltid har vært merke mellom Slåtten og Hjelle. Forresten overlot hun saken til rettens avgjørelse. Citanten, Sjur Slåtten førte 5 vitner.

Samuel Rasmussen Skei der hadde tjent både på Hjelle og på Slåtten i tilsammen ca 22 år, forklarte at Inger Bugge, sal. Hannings der brukte både Slåtten og Hjelle, l.nr. 69, påstod at Grytegroven var merke og alltid påtalte det når kreatur-ene på Hjelle, l.nr. 72, kom utenfor Gryten.

Mads Larsen som noen år brukte Slåtten, gjorde også påtale når kreaturene 165. fra Hjelle kom utenfor Gryten. Hva skogen angår, så hugg de på Hjelle av og til utenfor Gryten, men med sal. løytnant Rues tillatelse.

Enkefru Rue stadfestet dette siste. Hennes avdøde mann hadde "mellomstunder" gitt dem på Hjelle tillatelse til sådan hugst, men ikke som en rett, kun som en villighet og mot at de gjorde ham andre tjenester.

Ananias Rasmussen Eiterlien, over 50 år, som for noen og tyve år siden hadde tjent hos løytnant Rue, hadde i den tid ikke hørt annet enn at merket mellom Hjelle og Slåtten både med hensyn til beite og skogen, skulle gå etter Gryten. Når Hjelles smaler kom utenfor Gryten, ble det påtalt av løytnanten. At også Hjelles storfe kom over Gryten, hendte ikke i vitnets tjenestetid såvidt det "merkedes". Vitnet tilføyde at i dets tid var der gard i Grytegroven.-

Forhenværende løytnant Godsche der 1776 hadde losjert på Slåtten hos løytnant Rue, forklarte at der da stod gjerde ved Grytegroven på ytre siden oppover og nedover så langt en kunne se, og de på Hjelle måtte gjøre Rue to dagsarbeid for året for å få lov til å hugge utenfor groven et eller annet smått etter Rues anvisning.

Jon Nilsen Kvien, 67 år, hadde for noen og tyve år siden tjent på Slåtten hos Rue, og da visste ingen annet enn at Grytegroven både var beite- og skogmerke. Når de på Hjelle kom utenfor, knurret Rue over det. Han befalte også vitnet å sette hundene på deres kreaturer.

Beate Madsdr. Hornnes, 58 år, der for over 40 år siden hadde tjent hos Inger Bugge, sal. Hannings som brukte både Slåtten og Hjelle, l.nr. 69, vitnet at hennes matmor ikke tålte at de på Hjelle, l.nr. 72, kom utenfor Gryten, som den tid holdtes for rette merke mellom Slåtten og Hjelle.

Også de innstevnte førte vitner.

Iver Olsen Fossen, 40 år gammel, der hadde tjent på Slåtten hos løytnant Rue 12 år like til hans død, forklarte at løytnanten befalte ham ikke å hugge lenger inn enn til en veg fra fjellet, "Høveien kallet". Utenfor Høveien hadde Hans Torstensen løytnantens lov til å hugge, men Alexander ikke. Creaturene fra Hjelle kom nok vår og høst utenfor Gryten, men om det var med eller uten tillatelse, visste vitnet ikke.

Jørgen Monsen Furebø, 73 år, hadde for noen og 40 år siden tjent hos Mads Larsen på Slåtten, og da hugg Hans Hjelle utenfor Gryten, men hvor langt utenfor kunne vitnet ikke si, likeså litt som vitnet visste om Gryten ble regnet som noe merke.

Peder Olsen Furebø, over 70 år, hadde bodd på det innerste bruk av Hjelle, l.nr. 72, og i hans tid var det ingen gard, og de på indre Hjelle 166 med sine kreaturer fritt kom utenfor Gryten utenat løytnant Rue påtalte det, så lenge de ikke kom i hans slætter. Skogmerket mellom Hans Torstensen Hjelle, l.nr. 69, og løytnant Rue gikk etter Høiveien. Vitnet hadde hatt en teig lenger inne, men med tillatelse og mot vederleg.

Marthe Thorsdtr. Førde, noen og førti år gammel, hadde tjent hos løytnant Rue i 13 år og hadde for snart 20 år siden forlatt denne tjeneste. Hun vitnet at Hans Hjelles kreaturer idelig kom utenom Gryten hva dog løytnanten hadde påtalt.

Anders Eriksen Tefre, der 7 år hadde bodd på Tefre, vitnet at han dagligdags hadde sett indre Hjelles kreaturer, især Hans Hjelles, fare utenom Gryten.

Ved rettens befarings fantes der tegn til at det hadde vært en gard opprettet på ytre siden av Grytegroven. Likeså påvistes den påklagde råk, og om den Samuel Rasmussen Skei og Peder Olsen Furebø at hvis man ikke ovenfor kunne komme over elven med kreaturene, trengte de på indre Hjelle våren og høsten å drive deres dyr over Slåttens bømark.- Da saken neste dag, 5.juni 1792, skulle behandles, var partene forenet således med hensyn til beitet at den omtalte gard straks utenfor Grytegroven skulle være merkeskjell mellom Slåtten og Hjelle. Dog skulle fremdeles tvang-beite innenfor Hans Hjelles bruk, l.nr. 69. ha fritt-beite 4 dager om uken med sine sauer og 2 dager med sin anmark utenfor Gryten i Slåttens mark, men for resten holde seg innenfor Hjelles mark. Den omtalte gard skulle av samtlige parter oppsettes etter den gamle anvisning, og i garen skulle være led med grind ved vadet, og her skulle kreaturenes passasje bestandig være. I råken som var lagt nedenfor over Slåttebøen måtte de ikke drives. I øvrig ble Gryteelven skillemerke oppetter i stølshagen på samme måte som før. For skogen ble etter partenes overenskomst opprettet merkelinje som nærmere beskrives. Hans og Alexander Hjelle vedtok endelig hver å erstatte citanten 10 rdlr. av saksomkostningene.

Sommeren 1830 holdtes utskiftning over de 4 bruk i Hjelle og Slåtten etter forlangende av den umyndiggjorte Hans Sjursen Slåtten, verje Jon Eriksen Kvamme.

167.

Ramstad.

Gårdens navn må opprinnelig ha vært skrevet Rafnstadir, og ordets første ledd må være fuglenavnet rafn der i gammel tid bruktes som mannsnavn.

Første gang jeg har sett Ramstad nevnt er i et prostbrev fra 1323. I det bevitnes at Kolbein Glumsen gav sin kone Gislaug 2 kyr som han hadde på leie hos Øystein på Ramstad. Om prostebrevet kan en lese mere i hefte I, side 20.

Neste gang jeg har sett gården nevnt, er i et prostebrev av 1542 som fantes i Kvamme, og som 1884 ble sendt Riksarkivet. Prostebrevet går ut på at løken ved Rasvedvadet og Åbukta var rett merke mellom Ramstad og Kvamme. Av brevet får en tillike vite at mer enn 20 år forut - altså før 1522 - hadde Mildrid Jonsdtr. eid Ramstad, og at den som 1542

representerte gården var Erik Arnesen. Om Erik også eide gården eller om han kun var bygselmann, kan man ikke se. Prostebrevet er i sin helhet gjengitt i hefte I, side 24-26,

Av jordegodset i Førde sokn var ved denne tid kun den minste del i bondens eie. Av bygdens sjøleiergods lå det meste i Angedalen, og til dette hørte Ramstad der fra gammel tid omtales som bondegods. I hefte I pag. 71 finner en opplysning om de forskjellige jordegodskomplekser.

I skatteregnskapet av 1563 (1.hefte, s.27-30) nevnes som oppsittere på Ramstad Peder og Eindrid der hver betalte 1 daler i skatt. Det kan ikke med sikkerhet sies om disse to også var eiere av sine bruk, hva jeg dog i all fall for Peders vedkommende, finner sannsynligst. I lensregnskapet av 1567 (1.hefte.s.30-33) omtales Peder som eneste oppsitter, idet Eindrids navn er forsvunnet. Derimot er i dette regnskap ført til inntekt en bot stor 1 mark som Gudmund på Ramstad betalte for nevehugg, men han har ikke vært oppsitter 168. Også i jordebøkene for 1591 og 1598/99 nevnes Peder - sikkerlig samme Peder som 1563 og 1567 - som eneste oppsitter, men sommeren 1599 nevnes Anne på Ramstad, og hun må ha vært enke etter Peder, for hun hadde sønnene Ole og Anders Pedersen.

Herredags-domboken for 1599 inneholder noen dommer vedkommende Anne på Ramstad og hennes nyss nevnte sønner. En får der vite at Ramstad-folkene ved den tid eide Angedalen eller en del av den, og at en Jon hadde fått bygsel på Angedal og med stor møye og arbeid av "øde og opbrudt og opbygget" gården (se hefte II, En Rydningsmann i(på) Angedalen." I 1582 hadde eierne - Anne og hennes mann - sak mot Jon for å få ham vekk, men ved lagrettens dom av 20.juni 1582 ble det bestemt at Jon skulle beholde gården så lenge han oppfylte sine plikter som leilending. Tolv år seinere ble det fra eiernes side gjort et nytt forsøk på å komme i besittelse av iallfall en del av gården, men i en av 6 lagrettemenn avsagt dom, datert Angedalsbø 26.septbr. 1594, ble det uttalt at Jon hadde holdt gården ved makt med "fuldverdige Huse," at gården ikke var stor nok for to menn, og at de derfor ikke "understod sig til at dømme nogen ind til ham." Eierne slo seg ikke til ro med dette, men erhvervet 12.novbr. 1598 en ny dom av 6 laglagrettemenn - alle fra Naustdal sokn. Disse nye 6 menn fant at gården var to manns bruk, og da Jon hadde inntatt sin sønn til seg, kunne de ikke rettere skjønne og dømme, enn av alt det av gården som Jon hadde opptatt for sin sønn, såvel som også det som henlå udyrket, kunne eierne være de nærmeste til å bruke, Jon derimot skulle beholde det øvrige av gården og "nyde sin rydning og sit Arbeide." En av Annes sønner flyttet også inn på Angedalen, men nå bragte John og hans sønn Anders tvisten inn for den herredag som sommeren 1599 var samlet i Bergen. Det ble utferdiget to stevninger, en mot de 6 naustedøler der hadde avsagt dommen av 12.novbr. 1598, og en mot

Anna Ramstad og hennes to sønner. Like overfor de 6 lagrettemenn anførte Anders Jonsen, at deres dom som stridende mot de eldre avgjørelser ikke var riktig, og at de 169. derfor burde stande til rette. Lagrette-mennene påberopte seg at de eldre dommer ikke hadde vært forelagt dem, og det opplystes å forforholde seg slik. Herredagens avgjørelse ble at dommen av 1598 ikke skulle ha noen makt, men at den heller ikke skulle ramme lagrettmennene til skade på noen måte. I den annen sak som var rettet mot Anne Ramstad og hennes sønner, påberopte Anders Jonsen seg likeledes de eldre dommer, mens de innstevnte henholdt seg til dommen av 1598. Særlig fremholdt Anne at en av hennes sønner nå agtet å "forandre sig," at han ikke hadde anledning til å få noen annen gård, og at han som landdrott måtte være sitt eget nærmest; men herredagen dømte at det skulle ha sitt forblivende med de eldre dommer, og at altså Jon skulle beholde den hele gård. I hefte II, s.151 vil en finne herredagsdommene fullstendig refererte.

I et skatteregnskap av 1603 oppføres som oppsittere på Ramstad, Anne og Ole. Seinere har jeg ikke funnet Anne nevnt: Ole er utvilsomt hennes sønn. I følge samme regnskap betalte Anne Ramstad eiendomsskatt med 2 lauper smør og Ole Ramstad eiendomsskatt med ½ laup smør, men da Ramstads skyld ikke beløper seg til så meget som 2½ laup må deri være innbefattet annet jordegods.

Ole Ramstad nevnes 1611 som eier av 1 laup, men 1614 nevnes Ole og Erik Ramstad som eier av 1 laup 1 pund, men at det nettopp var i Ramstad de eide disse skyldbeløp, kan jeg ikke si. Mellom husmenn og ødegårdsmenn oppføres 1611 Sakarias Ramstad.

I foged Nils Busch's jordebok sies om Ramstad at det er en god jord, at gården er bondegods, at dens skyld er 1 laup 2 pund smør og oppsittere oppføres nå Ole og Jens. Jens er et nytt navn som vi ikke har hørt før, men Ole er visselig den samme som vi har hatt siden århundrets begynnelse.

Årene 1636-1642 nevnes Peder og Jens ved siden av hverandre som oppsittere, og etter et regnskap av 1642 ser det ut som om Jens eide 1 laup 2 pund eller den hele gård.

170.

Etter koppskattregnskapet av 1642 var Ramstads beboere på over 15 år Jens og kone med sønn, Anders og kone med pike og dreng, og enken med pike, men enken kan ikke ha brukt noe av gården, for i regnskapet for 1646 over en skatt etter skylden, sies det at Ramstad av skyld 1 laup 2 pund tilhører oppsitterne, at disse var Jens og Anders, og at de hver betalte en skatt av 2 rdlr. 8 skilling - altså brukte de hver sin halvpart av gården. Jens må ha hatt indre og Anders ytre halvpart.

Etter kvegskattregnskapet fra 1657 der nærmere er behandlet i 1.hefte, s.77, var besetningen på Ramstad sådan:

	Hester	Kyr	Svin	Geiter	Sauer
Jens	1	24	1	10	10
Anders	1	12	0	10	10
Ole Jensen	0	12	0	5	4
Ellend, husmann	0	2	0	0	0

Jeg er imidlertid halvveis bange for at det i regnskapet eller i min avskrift av samme er innløpet en feil eller en forbyttning av navnene, og at det skal være Anders, ikke Jens, som skattet av 24 kyr. (*Pantebok nr.9 eller 10 var i en årrekke anbragt på feil plass i arkivet og det er sannsynlig at sorenskriver Steen ikke har hatt denne protokoll til gjennomgåelse. Et utdrag av panteboken for Førde herreds vedkommende bør skaffes før man tar fatt på å skrive bygdesoga for Førde. Ovennevnte forhold og flere andre uløste problemer kan derved muligens klarlegges. O.Tj.*)

I regnskapet fra 1654, 1658 og 1659 oppføres Anders Olsen Ramstad som eier og bruker av 2 pund 12 mark og Jens Ramstad som eier av 2 pund 12 mark, men bruker av bare 1 pund og 18 mark. Av Jens's halvpart må altså 18 mark være brukt av en annen - visstnok av hans sønn, Ole Jensen.

I en jordebok av 1661 oppføres som oppsittere: Anders, Jens 171 og Ole, men etter et skatteregnskap fra 1662, er det 4 oppsittere på gården nemlig: Anders, Jens, Ole Jensen og Peder Jensen.

Den av hr.Peder Finde forfattede folkeliste av 1664 der skulle omfatte alt av mannskjønn på 12 år og derover, ser for Ramstads vedkommende slik ut:

Oppsittere	År	Sønner	År	Drenger	År	Husmenn	År
Jens	70	--		--		--	
Ole Jensen	30	--		--		Ellend	56
Peder	27	--		--		--	
Anders	60	--		Erik, soldat	31	--	
Ole Andersen	30	--		--		--	

At Jens er far til Ole Jensen og Peder, og at Anders er far til Ole Andersen, kan det ikke være tvil om.

Ved matrikuleringen av 1667 ble Ramstad ansatt til å kunne avle 38 tnr. korn og til å kunne føde 56 naut og 3 hester. Gårdens landskyld hadde vært 1 laup 2 pund, men denne skyld ble satt til 2 laup 12 mark. Man vedble dog å bruke den gamle landskyld. I matrikkelen av 1667 sies det at det på gården var 4 oppsittere, men deres navn nevnes ikke. Findes liste av

1664 har 5 oppsittere, men rimeligvis har Ole Andersen brukt gården i fellesskap med sin far og er derfor ikke blitt nevnt som selvstendig oppsitter.

Et skattemanntal av 1672 oppgir likesom matrikkelen av 1667 oppsitternes antall til 4. Jens brukte 18 mark, hans sønner Ole og Peder henholdsvis 1 pund og 18 mark - altså tilsammen 2 pund 18 mark eller hele den øvrige eller indre halvpart. Den ytre eller nedre halvpart, 2 pund 12 mark, bruktes av Anders Olsen alene. Mantallet av 1672 viser oss tillike at av den indre halvpart eide Krispinus Grimelands barn 12 mark, Jakob Grimelands barn 6 mark og Ole Tefre 6 mark, mens gården for øvrig tilhørte brukerne. At barna på Grimeland og Ole Tefre nå er blitt eiere av småparter hitrører rimeligvis [172](#), fra et skifte, snarest etter Jens Ramstads kone. Det forekommer meg sannsynlig at det er 1669 et sådant skifte er holdt.

Av et regnskap fra 1664 framgår at Ole Jensen da eide og brukte 12 mark, og at han dessuten brukte i pund som tilhørte barna på Grimeland og den nyss nevnte Ole Tefres sønn Anders Tefre at hans bror, Peder Jensen eide og brukte 1 pund 6 mark eller den ytre halvpart av gården. De to gamle oppsittere på gården, Anders Olsen og Jens, er forsvunnet og nå er det deres sønner som sitter der.

Jens indre Ramstads farsnavn nevnes aldri. Etter Findes liste skulle han være født 1594. Han kan muligens være sønn av den Peder som nevnes 1563-1599 og hvis enke Anne foran er omtalt i forbindelse med herredagsdommene av 1599, men dette er dog langt fra sikkert. Han turde kanskje like så snart være en sønnesønn av hin Peder. Jens nevnes således som vi ovenfor har sett som oppsitter på indre Ramstad den lange årrekken fra 1626-1672. Den første tid og iallfall til 1657 hadde han til sin sønn Ole - men kun til bruk - overlatt 18 mark av gården, og noen år etter overlott han en annen del til sønnen Peder. Etter Findes liste av 1664 var Ole Jensen født ca 1634 og Peder Jensen ca 1637. Før 1672 og rimeligvis 1669 og ved skifte etter Jens's kone var barna fra Grimeland og Ole Tefre blitt eier av ialt 1 pund av gården. Da Jens ikke nevnes i regnskapet av 1664, må han formodentlig være død. Hvis han enda hadde levd, ville han ha vært ca 90 år gammel, og det er jo få som når den alder.

Anders Olsen fra ytre Ramstad, l.nr. 75 og 76. var etter Findes liste av 1664 født ca 1604, altså 10 år yngre enn Jens. At det var slektskap mellom dem er ikke å betvile, men hvor nær beslektet de var, kan jeg ikke si. De kan ha vært brødre. De kan også ha vært søskenbarn. Men mest tilbøyelig er jeg til å tro at Anders Olsen har vært en brorsønn av Jens og sønn av den i herredagsdommene nevnte [173](#), Ole Andersen Ramstad. Anders Olsen brukte ytre Ramstad fra 1645 og fremover i det minste til 1680. Hans kone het Eli Olsdr., og den 18.oktbr. 1680 holdtes der skifte etter henne mellom enkemannen og deres felles barn, der oppregnes således: 1.Ole, den eldre,

2. Ole, den yngre, 3. Synneve Hof, 4. Synneve Tjønneland, 5. Anne Eikaas, 6. Synneve Skei, og 7. Lykke, der var blind. Boets aktiva var 52 rdlr. Av gården ble en del utlagt til kreditorer, og hva der ble igjen, deltes således at hver sønn fikk 9 mark og hver datter unntatt Lykke fikk 4½ mark. De to sønner måtte dog snart ha innløst hva der var utlagt til deres søstre og kreditorene, for av regnskapet av 1684 så vi at Ole Andersen den eldre og Ole Andersen den yngre da hver især eide og brukte 1 pund 6 mark. Deres far, Anders Olsen har jeg ikke sett omtalt seinere enn under skiftet av 1680. Formodentlig døde han kort etter sin kone.

I regnskapet fra 1691 og 1692 heter det at gamle Ole Andersen og unge Ole Andersen eide og brukte 1 pund og at Ole Jensen eide 12 mark og dessuten brukte 1 pund tilhørende Grimelands-barna og Tefre-mannen. Forholdet skulle altså være akkurat det samme som i 1684. Herved er imidlertid å bemerke at under en tingsak 1691, som det vil bli fortalt om seinere, forklartes det at hver av de 4 oppsittere da brukte like meget eller 1 pund 6 mark. Denne siste oppgave turde være den riktige. Iallfall var Ramstad tiden nærmest etter delt i 4 like store bruk.

Fra året 1701 har man en folkeliste over alt mannskjønn på over 1 år som i sin helhet vil finnes avskrevet i 1. hefte, s. 90-99. For Ramstads vedkommende ser denne liste slik ut:

Gård	Oppsitter	År	Sønner	År	Tjenestdrenger	År
Ramstad	Ole Jensen	70	Jens	30	--	
--	--		Peder	25	--	
--	Peder Jensen	60	Jens	20	--	
--	--		Haldor, vanfør på		--	
--	--		begge føtter	12	--	<u>174.</u>
--	Anders Olsen	40	Hans brødre i		--	
--	--		Bergen: Henrik	30	--	
--	--		Anders	26	--	
--	Ole Andersen	55	Anders	17	--	
--	--		Peder, syk	1	--	
Ryggen v/ Ramstad	Ole Olsen	30	Ole	3	--	
--	Erik Gundersen,	70	Ole, tjener på	40	--	
--	har vært soldat		Sunnmøre		--	

Her har vi altså de samme oppsittere som 1684 og 1692. Kun på en av de ytre parter (l.nr. 76) er Anders Olden kommet istedenfor Ole Andersen, en sønn etter sin far. den Ole Andersen som er forsvunnet, er utvilsomt den såkalte Ole Andersen den eldre, der etter Findes folkeliste av 1664 var født 1634.

For oversiktens skyld sammenstiller jeg oppsitterne på de forskjellige bruk årene 1706, 1715 og 1719:

L.nr.	1706	1715	1719
L.nr. 73	Ole Jensen	Jens Olsen	Peder Olsen d.e.
L.nr. 74	Peder Jensen	Jens Pedersen	Jens Pedersen
L.nr. 75	Ole Andersen	Peder Olsen d.y.	Peder Olsen d.y.
L.nr. 76	Anders Olsen	Anders Olsen	Anders Olsen

Av oppsitterne 1706 er det altså 1715 bare en igjen nemlig Anders Olsen på l.nr. 76. De tre andre er avløst av deres respektive sønner. 1719 har vi de samme oppsittere som 1715 unntatt på l.nr. 73 hvor Peder Olsen har avløst broren, Jens Olsen.

Fra omkring 1700 kan jeg noenlunde nøyaktig følge hvert enkelt bruk ned gjennom tidene, men jeg gjør det, skal jeg gjengi fra de eldste oppbevarte rettsbøker hva disse har å fortelle om Ramstad-folkene.

xxxx 0 xxxx

Av de gamle Ramstad-folk er Ole Jensen den mann en hører mest om. Etter folkelisten av 1664 skulle han være født 1634, men etter listen av 1701 allerede 1631. Han var gift med Alis Rognaldsdr. fra Erdal (Se foran s.28) og satt på part av indre Ramstad.

175.

Til høsttinget 1681 som holdtes på Naustdal, hadde Peder Jensen Ramstad som formynder for avdøde Chrispinus Grimelands barn stevnt broren, Ole Jensen, for resterende landskyld og tredjeårstage av 12 mark smør i Ramstad, som barna hadde arvet, og som Ole Jensen brukte. Ole sto til rest med landskyld for hele 12 år eller leie fra 1669. Ole mente at hva barna skulle ha like så godt kunne innestå hos ham som hos broren, men ble dømt til å betale etter oppgjør 4 rdlr. 4 mark 4 skilling. Rettig-hetene av godset var beregnet til 6 rdlr 4 mark, men deri likvidertes skatter som Ole hadde betalt. Antagelig er det på skiftet etter Ole og Peder Jensens mor at Chrispinus Grimeland eller hans barn har arvet de 12 mark i Ramstad, og antagelig har dette skiftet vært holdt 1669. Chrispinus Grimeland tør ha vært en bror av Ole og Jens.

Tingboken for årene 1682-1690 finnes ikke lenger. Hadde den vært i behold, ville man nok også i den funnet noe om Ole Jensen. Av sagesfallsregnskap for 1684 ser en i all fall at Ole Jensen og Ole Andersen Ramstad for klammeri har bøtt hver med 1 mark sølv.

Til sommertinget 1691, der holdtes på Buanes, var Ole Jensen stevnt av Lars Askevold der var gift med en søster av Oles kone, for 5 rdlr. 5 mark, som Ole ifølge skiftet etter svigermoren, sluttet på Erdal 16.oktbr. 1671, hadde å svare sin værsøster. Ole bestred kravets rettmessighet, men det hjalp ham ikke noe. Han ble dømt å betale beløpet og saksomkostningene.

Til samme sommerting 1691 på Buanes hadde Ole Jensen stevnt Anders Olsen Tefre **a.)**for stølsleie, **b.)** for 10 rdlr. som Ole skulle til gode på sin "Hjemmegave", **c.)** fordi Anders Tefres avdøde far, Ole Tefre, skulle ha ført høy og korn fra Ramstad og **d.)** for 3 års stølsleie faren Ole Tefre skulle skyldte.

Anders Tefre svarte til dette:

Ad **a)** Han var med samtlige 4 Ramstads oppsittere, der alle hadde like store bruk, blitt enig om å gi hver av dem 1 riksort i stølsleie eller også male for den. Dette stadfestet de tre andre Ramstad-menn, Ole Andersen d.e., Ole Andersen d.y. og Peder Jensen der tilstod at de ved å nyte melder hadde fått stølsleien godtgjort. Også Ole Jensen måtte innrømme at han som de andre hadde fått male på Tefre, men, påstod han, ikke til fullt vederlag for stølsleien. Hvor meget kan hadde fått male, opplyste han ikke.

Ad **b)** Om de 10 rdlr. som skulle reste på Ole Jensens hjemmegave erklærte Anders Tefre ikke å vite det ringeste. Og Ole Jensen førte ikke noe bevis heller.

Ad **c)** Angående det høy og korn som skulle være bortført fra Ramstad sa Anders Tefre at han ikke kunne svare for hva hans far hadde gjort for 20 år siden, og endelig

ad **d)** angående de 3 års stølsleie fra sin fars tid sa Anders Tefre at han heller ikke om den visste det minste beskjed, og noe bevis kunne heller ikke Ole føre.

Sorenskriveren gav Anders Tefre medhold (fuldkjente) i alle poster og tilkjen-te ham for hans "Møde" 1 mark samt bestemte at når Ole Jensen ikke malte på Tefre, for stølsleien, skulle Anders betale ham 1 ort årlig eller korte leien i den landskyld som han og søsken tilkom for den part de eide i Ole Jensens bruk. 176. Jeg antar at Ole Tefre har vært gift med en søster av Ole Jensen og at denne altså har vært Anders Tefres morbror. Men Ole Jensen var ikke den mann at han av hensyn til slektskap avholdt seg fra krangel og prosesser. Lette har vi alt sett bevis for og vil få flere.

Til høsttinget 1691, som holdtes på Sunde, var Ole Jensen stevnet av sin bror, Peder Jensen Ramstad, fordi Ole siste sommer hadde tatt en utløe fra ham. Utløen var, forklarte Peder, gitt ham av hans far før dennes død, og Ole hadde til vederlag av faren fått en annen løe på et annet sted i marken. For Peder måtte i retten hans kone, da Peder selv "er noe sær av seg og ikke kan udføre sin Sag mod nogen." Konens navn er ikke nevnt, men jeg formoder at hun er den Gunhild hvorom seinere vil bli fortalt.

Fra citantens side førtes flere vitner;

Husmann Erik Gundersaen på Ryggen vitnet at han for noen år siden etter Peders anmodning hadde hjulpet til med å reparere den forfalne løe, som var "undt" Peder av hans far.

Ole Andersen Ramstad vitnet at han ikke visste bedre enn at den her omhandlede løe hørte Peder til mot en annen som Ole hadde på et annet sted. Og Jakob Tjønneland vitnet at stavleien til den omtvistede løe var bragt ned til Ramstad og lå i kornbrotet i Ole Jensens løe.

Ole Jensen påstod at løen var nedfallen og nektet å ha revet den ned. Likeså nektet han å ha ført stavleien ned til Ramstad.

Derpå førtes Anders Olsen Ramstad som vitne. Han kunne forklare at Ole Jensens sønn, Jens, hadde kjørt stavleien ned til Ramstad, og at Ole Jensen selv hadde lagt den i kornbrotet i sin løe. Og nå pukket Ole på at den omtvistede løe var hans hva han til neste ting skulle bevise med to vitner. Saken ble derfor utsatt, og i midlertid skulle stavleien av upartiske menn vurderes og besiktiges for at det kunne bringes på det rene om løen var nedfallen av seg sjøl, eller om den var nedrevet. Seinere hører man ikke mere til saken som ventelig er blitt forlikt.

På samme høstting 1691 ble Ole Jensen også stevnt for et annet liknende voldsverk. Han hadde på sommertinget 1691, der holdtes de første dager i juli, hatt en sak med Anders Olsen Tefre om stølsleien med mere, men var ingen vei kommet. Han hater Anders Tefres støling i Ramstadmarken, og dommen fra sommertinget har saktens ergret ham og gjort han og hans folk oppsatt på å bli stølingen kvitt. De grep da til den utvei sjøl å rive stølshusene ned ennå samme sommer. Herfor ble da Ole Jensen av Anders Tefre stevnt til høsttinget. Anders Tefre førte på dette ting flere vitner. Sersjant Ole Refsdal på Vie hadde 8 dager før jul 1690 vært i båt med Ole Jensen fra Sauesund og hadde hørt Ole si at han til kommende sommer ville formene Anders Tefre å støle. Anders Olsen Ramstad hadde ofte hørt Ole si at han ville rive Anders Tefres selhus ned, og Oles barn hadde sagt at de ville hugge tømmeret i selhuset i sønder.

Jakob Tjønneland og Anders Johansen Tjønneland hadde søndag etter Marie Bjergegangsdag (hvilket formentlig er 15. august) fulgt Anders Tefre opp i Ramstad-marken og hadde da sett at hans stølshus, både 177 et innsel og et utsel var nedrevet, sønderhugget og meget ille "spolert." Sjur Jensen Vie (Anders Tefres søskenbarn) og Ole Nilsen Vie hadde, etter at selet var nedrevet, talt med Ole Jensen, og da Sjur sa at Ole ville komme i fortred for hva han hadde gjort, svarte Ole: "Har jeg nedtaget Sælet og ikke har penger at betale med, kan Hunden betale det," og han la til at var selet i år nedrevet, så skulle Anders Tefre et annet år finne det nedkjørt i Ramstadtunet. Ole Nilsen Vie hadde dessuten også hørt Ole Jensen si at Anders Tefre ikke skulle få noen rett på ham her hjemme, men skulle gå andre steder irecte med ham. Sjur Vie kunne ytterligere forklare at han Marie Bjergegangsdag ved Førde kirke hadde talt med Ole Jensen om stølen, og at Ole da hadde sagt at han skulle nedrive selet for Anders Tefre.- Etter at disse vitner var avhørt, siktet Anders Tefre Ole Jensen for sjøl eller ved sine barn å ha nedkastet selet. Til siktelsen svarte Ole at han for sit eget vedkommende vilde gjøre "Benegtelses-Ed," men vilde Anders beskyldte noen av hans barn der selv var

myndige å svare for seg, fikk han stevne dem. Dette sa Anders at han ville gjøre, og dermed ble saken utsatt.-

Den ble atter behandlet på sommertinget 4.juli 1692 på Sunde, og nå hadde Anders Tefre stevnt ikke alene Ole Jensen, men også hans kone, Alis Rognaldsdr. og hans barn eller folk. Der fremkom nå greie vitnesbyrd.

En tjenestedreng hos Lars Furebø ved navn Steffen Olsen (brorsønn av Ole Andersen Ramstad og etter dennes oppgivende over 15 år) skulle opp i marken for å lete etter sin husbonds hest og kom tilstede da Ole Jensens kone, Alis Rognaldsdr., hans yngste sønn, Peder, hans datter Alis og hans dattersønn Peder holdt på med å rive Anders Tefres stølshus ned. Da han spurte dem om de ikke trodde at de ville få skam for det arbeid de gjorde, svarte Alis Rognaldsdr. at hun hadde lovt å rive selet ned med sin egen hånd, og det skulle hun nå gjøre. De hadde da Steffen kom brutt taket opp og var begynt å rive brystet. Da Steffen etter å ha vært borte og hentet hesten atter kom tilbake, var de fremdeles i fullt arbeid med nedrivningen. Alis Rognaldsen bad ham hjelpe henne med å løfte en stokk av, og det gjorde han også.-

Et tjenestedreng hos Jon Furebø, Peder Gundersen, hadde vært oppe i slåttene og derfra sett at selet ble nedrevet. Hans husbond som var med han, så det også, og sa: Se der river de på Haugen Anders Tefres sel ned. De hadde førut hørt at Ole Jensen (hvis bruk gikk under navnet Haugen) hadde latt seg forlyde med å ville rive selet ned, og da det var aldeles nedrevet, gikk folkene ned etter veien til Ramstad.

En tjenestepike hos Jon Furebø, Alis Jonsdr. forklarte det samme. Truls Hjelle var samme dag som selet ble nedrevet, kommet opp til Ole Jensen for å lete etter noen smaler og da hadde Ole Jensen spurt ham om det hadde blest meget nede hos dem, for der oppe hos dem hadde det vært så sterk vind at Anders Tefres sel var nedblest. Da Truls sa at han hadde hørt at det var Ole som hadde revet selet ned, ga denne dertil bare unnvikende svar. I det samme kom Oles kone, Alis til og sa at hun måskje kom til å svare dertil og trekkes på 178. tinget. men Ole mente nei, og svor på at det ei skulle gjøres fornødent.-

Da dette vitne var avhørt, siktet Anders Tefre Ole så vel som hans kone, sønn, datter og dattersønn, der aler var stevnet, men hvortil Ole møtte, Ole ville ikke gjøre ed for sin kone eller sine barn, men for seg sjøl ville han gjøre ed på at han ikke hadde revet ned husene sjøl eller visst av at de andre gjorde det eller befalt dem å gjøre det. Den av Ole tilbutte benektigelsesed ble ikke mottatt, og så gjorde Anders Tefre sin siktigelsesed, at Oles kone, hans sønn Peder, hans datter Alis og hans dattersønn Peter hadde nedrevet hans selhus, hvoretter fogden "satte i Rette" om ikke Ole Jensen for hans kones og barns gjerning burde

straffes med voldsbøter, 3 ganger 40 lodd sølv (*Lodd 1/16 mark = 13.395 g. O.Tj.*) Ole Jensen fremla "en av salig Provsten, (hr. Peder Finde) given Fortegnelse over Jordan " og en, "Sorenskriver og Mænd forsegle Dom på Førnævnte Fortegnelse gjort datert 22.februar 1661," men vi får dessverre ikke vite hva dokumentene inneholder. Med dommen ble Alis Rognaldsdr. "for sligt med hendes Børn gjort Hærverk uden Thingdom derfor tilpligtet at bøde 3 gange 40 (altså 120) Lod Sølv, eller "hvis ikke Raad er bøde da derfor lide Fængsel efter høie Øvrigheds Godfindelse." De tilstedeværende opplyste at Ole Jensen intet eide å bøte med, men satt i stor gjeld, og bad derfor "skjønt han er et uforstandig og hårdnakket Menneske," at straffen måtte formildes, hva fogden henskjøt under amtmannens avgjørelse. Saken ble dog til slutt, ordnet nokså lempelig. For på høsttinget 1692 på Sunde ble det tilføyd tingboken at Ole Jensen og Anders Tefre hadde forlikt seg. Ole Jensen skulle betale Anders 4 lodd sølv, og Anders skulle ha fri drifteveg til og fra stølen over Oles bø som av gammel tid, men mot å holde grinden i gjerdet vedlike og betale 1 ort årlig i stølsleie. På Anders's bønn gikk fogden nå inn på å nedsette boten til kongen til 10 lodd sølv.

Som før fortalt eide Anders Olsen Tefre en part i Ole Jensens bruk. Det heter i tingboken at han på høsttinget 1691 lot tinglese et kjøpebrev på 10 mark av Ramstad, utstedt av Odjer Angedal, Rognald Angedal, Ole Ellingsen Haugen og Ole Ellingsen Kvamsaas, datert Tefre 11.mai 1691. Og under tinglesningen fremkom Jens Chrispinussen, boende på Tjønneland, og erklærte at han til Anders Tefre hadde solgt 8 mark i Ole Jensens påboende bruk for en pris av 1 rdlr. pr. mark. De fire menn som utferdiget kjøpebrevet av 11.mai 1691, har neppe alle sjøl eid noe i Ramstad, men noen av dem har rimeligvis vært verje for Anders Tefres og Jens Chrispinussens søsken (se foran s.173).

Til høsttinget 1692 var Ole Jensen stevnt for gjeld til Ole Jensen i Bergen etter dennes regnskap, og da kravet erkjentes, ble han dømt å betale beløpet, 11.mark 5 skilling. For Ole Jensen i Bergen møtte broren, Sjur Jensen Vie. De var sønner av Jens Jonsen Vie. En Ole Jensen fra Førde finnes 1678 innført i Bergens Borgerbok som skinnkremmer, og det må ha vært ham, som var Ole Jensen Ramstads kreditor.

For årene 1693-706 er sorenekriverens tingbøker borte, men for årene 1706-1714 er de fremdeles i behold. Og i disse finner [179](#) man Ole Jensen omtalt et par ganger.

Til sommertinget 1706 på Kusli hadde Ole Jensen Ramstad stevnt Rognald Larsen Angedal som nærmeste frende og formynder for Anders Olsen Tefres barn til innløsning av 18 mark smør av Ramstad, som barna hadde fått i arv etter deres far der sjøl hadde arvet 6 mark og kjøpt 12 mark for 1 rdlr. pr. mark. I retten møtte for Ole Jensen hans sønn Peder Olsen Ramstad der anførte at da hans far var av "ældste Brodergrenen" og sjøl brukte de 18

mark, måtte han være nærmest til å løse dem. Peder Olsen fremviste i retten løsningssummen, 18 rdlr, men Rognald nektet da å motta pengene fordi han ikke visste enten han eller en annen var innsatt som barnas verje, da ennå intet skifte var kommet fra sorenskriveren. Peder Olsen tilkjennegav da at hans far ikke heretter ville svare noen landskyld av de 18 mark, men at løsnings-summen var å få når som helst. Denne samme innløsningsaffæren kom året etter atter frem i retten. Til høsttinget 1707 på Kusli hadde nemlig Ole Jensens sønn Peder Olsen stevnet Rognald Larsen Angedel som formynder for 4 salig Anders Tefres barn der hadde arvet noe i han og hans fars bruk av Ramstad, som han - Peder Olsen - etter farens tillatelse var nærmest til å innløse. For Rognald Angedal møtte hans sønn, Markvard Sunde. Det ble ikke nå bestridt at Rognald var barnas verje, hvorimot han var villig til å motta løsningssummen når han fikk dom for å være "for sine umyndige skadesløs" - det vil si uten ansvar like overfor dem. Det ble da dømt at Rognald ansvarsløst kunne motta løsningssummen når der betaltes 1 rdlr. pr. mark og forfallen landskyld.

Seinere har jeg ikke funnet noe i tingboken om Ole Jensen Ramstad, der 1710 omtales som død.

xxxx 0 xxxx

I de gamle tingbøker omtales også en kone på Ramstad ved navn Gunhild, der synes å ha vært av omtrent samme sinnsbeskaffenhet som nabokonen, Alis Rogaldsdr. Jeg må tro at denne Gunhild var gift med Ole Jensens bror, Peder Jensen, indre Ramstad. I så fall blir det henne som på høsttinget 1691 i den før omtalte sak mellom brødrene om den nedrevne utløen, møtte for mannen, fordi denne var "noget sær av sig."

Vet sommertinget på Kusli 1706 ble behandlet en sak hvori jeg tror Gunhild er med, skjønt hennes navn ikke nevnes. Til dette ting hadde nemlig klokkeren i Førde. Ole Larsen Furebø, stevnt Peder Ramstad fordi han to ganger hadde slått over merket og inn på klokkerens eiendon. Første gang skulle det være skjedd klokkeren uavvitende, og da hadde Peder tatt høyet med seg. Annen gang, da Peder slo på ei lita øy, hadde klokkeren tatt høyet fra ham. Dessuten skulle Peder ha truet ham med knippel og Peders kone tatt ham i håret. Da hverken Peder eller konen møtte, ble saken utsatt, og da 180 man seinere ikke finner noe om den i tingboken, er den vel blitt forlikt. Den her nevnte Peder Ramstad må være Peder Jensen, og hans kone som tok klokkeren i håret, blir da - etter hva jeg antar - Gunhild.

Til høsttinget på Kusli 1709 hadde Jens Grimeland (visstnok Jens Chrispi-nussen) stevnt Gunhild for skjellsord. Som vitne førte han Erik og Ole Grimeland, der forklarte at en gang Jens hadde latt Gunnhild beskikke(?) en hes høy hun hadde borttatt, hadde hun kalt ham en tyv og hans barn for tyvunger. Gunhild måtte i retten og bad om forlatelse. Hun ble dømt

til offentlig i retten å "erklære" Jens - det vil si tilbakekalle siktelsen, hennes ord skulle ikke komme ham til skade, og hun skulle dertil betale Jens 4 mark i saksomkostninger og bøte 10 lodd sølv til kongen.-

Ved samme ting ble det umiddelbart etter denne sak tilført tingboken at Jens Pedersen Ramstad "som gjorde sig unyttig i Retten og var motstridig da Fogden viste ham ud," ble dømt etter lovbooken 1-12-2 å betale 3 lodd sølv til kongen. Formodentlig har Jens Pedersen, som jeg antar for Gunhilds sønn, blandet seg i forhandlingene og brukt munn.

Vi hørte ovenfor at Jens Grimeland hadde beskikket Gunhild, fordi hun hadde borttatt en hes høy. Sansynligvis henger åstedssaken som etter hennes tilstevning holdtes på Ramstad den 1.oktbr. 1710 sammen hermed. Gunhild påstod at Jens Chrispinussen Grimeland hadde tilegnet seg et stykke mark av hennes eiendom i Ramstad og stevnt ham for det til åstedet. Samtidig var også Ole Jensen Ramstads enke, Alis Rognaldsdr. varslet å komme frem med den gamle dom. Med dette må siktes til prostebrevet av 1542 der er omtalt foran på side 167. På jordeiendommen (det vil si Gunhild eller hennes mann) vegne møtte for retten Jon Larsen Furebø, der fremla stevningen som var utferdiget av sorenskriver Schwartzkopf og påtegnet av Falch Gjedding, forvalter over Svanø-godset, hvortil Grimeland hørte. Hverken Jens Chrispinussen Grimeland eller Alis Rognaldsdr. eller Falch Gjedding møtte. De det fra åstedet ble sendt to menn til Jens Grimeland at han enten skulle lyse forfall eller også møte på åstedet for retten, lot han svare at "da han var bleven overskjældt af Gunhild Ramstads Mand, kunde han dennesinde ikke møde." Han beropte seg også at stevningen ikke var forkynt ham hverken på åstedet eller på hans bopel. Også Alis Rognaldsen ble av retten budsendt, men ga til svar at hun ikke visste av noen dom. Alis's sønn, Jens Olsen, mente at dommen måtte være kommet hans bror, Peder Olsens Gjemme, og Peder var nå i kongens tjeneste. Jens Olsen hadde søkt, sa han, etter blant alle de brev og dokumenter som kunne finnes etter hans salig far, men der var ingen dom. Der ble ført en del vitner. 181.

Jakob Tjønneland ble spurt hva Jens Grimelands svar var da dommen ble ham forkynt, og vitnet forklarte da at dommen ikke ble forkynt fra Jens's bopel, men på åstedet, og at hverken Jens eller noen på hans vegne var tilstede ved forkynnelsen.

Vitnet Simon Tefre ga samme forklaring, og begge disse vitner var enige om at dommens innhold var at merket skulle gå fra Rasved-løken og inn i Aabogen.

Et tredje vitne, Markvard Tjønneland, forklarte at Gunhild dagen før dommen ble forkynt hadde sendt ham over til Jens Grimeland for å tilsi ham at han her på åstedet skulle høre dommen forelest for seg til underretning. Jens hadde svart at han ville komme, men da dommen på åstedet ble opplest, var ingen på hans vegne tilstede, likeså lite som han meldte

sitt forfall. Også dette vitne sa at dommen såvidt han kunne minnes, lød på at merket mellom Grimeland og Ramstad gikk fra Rasved-løken og ned til Aabukten. Et fjerde vitne, Hans Angedal, (visselig den Hans Andersen Bruket der noen tid forut var flyttet fra Grimeland til Bruket, som den tid het Angedal) forklarte endelig at merket i hans fars tid, da han selv var en liten gutt, gikk til Aabukten.

Da disse vitner var avhørt, påstod Jon Larsen Furebø på Gunhild Ramstads vegne at det omtvistede stykke skulle tilkjennes henne og nye stikker settes ned, og at Jens Grimeland skulle tilpliktes å erstatte henne saksomkostningene med 8 rdlr. Sorenskriveren avsa deretter en kjennelse gående ut på at han ikke kunne tildømme Gunhild markstykket eller bestemme nye stikker nedsatt, før forvalteren kom på stedet, og den gamle dom fremskaffes. "Naar som da påæsket(?) og jeg her til stedet bliver kaldt med edsvorne Mænd, skal enhver ske og vederfares, hvad lovligt kan eragtes." Imidlertid oppheves Prosessens omkostninger indtil Sagens Uddrag."

Under denne sak omtales Gunhilds mann som ennå levde, men det ser ut til at Gunhild har vært både mann og kone i huset. Peder Jensen oppgis på listen av 1701 å være 60 år gammel. Han var i live 8.april 1711 og ga den dag sin sønn, Jens Pedersen, bygselbrev på sin gård.

De gamle tingbøker beretter om ennå en sak mellom Gunhild og Jens Chrispinussen Grimeland der ble behandlet på tre ting på Kusli, nemlig april, august og novbr. 1712. Gunhild der ikke møtte noen av gangene, var stevnet av Jens for æresfornærmelser, og da Jeremias Kvamsaas og Erik Hjelle kunne bevitne at hun hadde sagt til Jens: "Ungerne dine har slaaet mig, og du er en Løgner," ble hun dømt å bøte 4 lodd sølv og å betale 4 mark i omkostninger. Hennes ord skulle derhos ikke komme Jens eller hans barn til skade.

Anders Olsen på ytre Ramstad (l.nr. 76) finnes også omtalt i de gamle tingbøker ved flere anledninger.

Han var således stevnt til høsttinget 1706 av svogeren, husmann Ole Olsen Ryggen, fordi han samme år hadde fratatt Ole en slåtteteig 182, og slått den. Ole Ryggen hadde for sin svigerfar lagt ut 1 rdlr. 12 skilling, og svigerfaren hadde da overlatt ham teigen til bruk for renten inntil han fikk sitt utlegg igjen. Teigen hadde derfor Ole brukt siden Anders kom til gården i omtrent 12 år - altså siden 1693, og hadde årlig fått to lass tørt høy. Anders Olsen mente at Ole ved å bruke teigen i 12 år hadde fått vederlag både for sine utlagte penger og for renten av dem, og da lagretten ansatte utbyttet av teigen til 1 mark årlig, dømte sorenskriveren at bruk av teigen tilkom Anders Olsen, og at Ole Ryggen ikke lenger hadde noen rett å bruke den, da han hadde fått vederlag både for kapital og renter

Om et par gjeldssaker anlagt mot Anders Olsen Ramstad, den ene anlagt av Markus Larsen Gram ved januartinget 1710, den annen anlagt av Bernt Nagel ved høsttinget 1711, kan man lese i hefte 2. side 90 og s. 96.

Til augusttinget 1712 hadde Anders Olsen Ramstad stevnet Erik Eriksen Hjelle, fordi han skulle ha slått i Anderes's slætter. Denne sak er referert foran side 154 under Hjelle.

I annet hefte, side 66, kan man lese om en skjermysel eller styrkeprøve som fant sted påskedag 1691 nede i Sjøaholen mellom Ole Nilsen Grimeland og Anders Olsen Ramstad, men denne her omhandlede Anders Olsen Ramstad sies å være "en ung fast umyndig Person" og er vel en annen enn den oppsitter på l.nr. 76 hvorom ovenfor fortalt om og som etter listen av 1701 skulle være født 1661.

xxx 0 xxx

Jeg skal nevne noen andre personer fra Ramstad som leilighetsvis omtales ved denne tid.

Under en sak ved sommertinget 1708 omtales reservesoldat Peder Henriksen Ramstad der hadde besvangret sitt nestsøskenbarn, Gjertrud Odjersdtr. Angedal. Gjertrud ble dømt til å begi seg nord på fiskeleiene to års tid, men barnefaren svarte som soldat for militær rett.

Foran på side 55 under Hornnes vil en kunne lese om hvorledes Ole Rognaldsen Hornnes "meget ilde" hadde slått soldat Peder Ramstad da denne kom for å hente sin mundering. Denne Peder kan være den nyss nevnte, Peder Henriksen, men kan også være Peder Olsen, sønn av Ole Jensen som vi har hørt om at han 1710 var i kongens tjenste.

Plassmannen på Ryggen, Ole Olsen, er før nevnt. Han var etter listen av 1701 født 1671 og var svoger av sin jorddrott, Anders Olsen Ramstad. Han var en av de ytterst få husmenn i soknet som betalte skatt. Både 1705 og 1706 var han ilagt en skatt av 3 mark, men skatten kom begge år på restanselisten.

Ved februarvinget 1707 og januarvinget 1710 var Ole Ryggen 183 stevnt av Markus Larsen Gram for gjeld. Om disse saker kan en lese i hefte 2.

En Erik Eriksen Ramstad forekommer 1710, men jeg vet ikke på hvilket bruk han hørte hjemme. Oppsitter har han ikke vært. Han var til januarvinget 1710 stevnt av Jens Grimeland for skjelleri. Anders Indre Kvam hadde hørt Erik skjelle Jens for en kjerringvasker, hvortil Jens hadde sagt til Erik: "Du er en skakkekjæve og Du kan gå inn i Uren og grave opp det din Fader har nedgravet." Saken utsattes da et vitne, Eli Ramstad ikke møtte. Eli møtte heller ikke da saken atter ble behandlet på julitinget, og ble derfor ilagt bot stor 2 lodd sølv. Da hun endelig møtte på høsttinget forklarte hun at Erik hadde kalt Jens en kjerringvasker og sagt til ham: "Gå hen og grav op den Kvige i Uren som Nils-Ole mistede."

Hver av partene skulle altså ha anbefalt den andre å gå i uren og grave op tyvekoster. - Erik kunne ikke nekte at han hadde gitt Jens slemme ord, men han hadde også av Jens fått ufine ord. Han bad om nåde, ikke om retten. Han ble etter lovboken 6-21-4 dømt å betale 6 lodd sølv til kongen og betale saksomkostninger med 3 mark og endelig også å gjøre Jens offentlig avbigt for retten. "Skulde Erik have videre Pretentioner til Jens Grimeland, hadde han å søke ham for hans verneting." Med denne tilføyelse siktes til Jens's fornærmelser mot Erik ikke kunne påkjennes av sorenskriveren da Jens hørte under Svanø birk og birkedommerens jurisdiksjon.

xxxx 0 xxxx

På tinget april 1706 lot Ole Andersen Ramstad lese sitt bygselbrev på 1 pund 18 mark smør i prestebolsjorden Indre Kvam i Naustdal, utstedt av Førde-presten, hr. Peder Hanning 8.april 1706.

På julitinget 1707 lot Anders Olsen Ramstad lese sin bygselseddel på Indre Kvam, 1 pund 18 mark smør, utstedt av samme hr. Peder Hanning.

Om disse to bygselbrev gjelder to forskjellige parter av Indre Kvam eller en og samme part, kan jeg ikke si. I siste fall skulle Ole Andersen hatt bruket et års tid og så være etterfulgt av Anders Olsen. Heller ikke formår jeg å si på hvilket eller hvilke bruk av Ramstad disse to hørte hjemme, eller i hvilket slektskapsforhold de sto i til oppsitterne på Ramstad.

Ved sommertinget 1712 tinglestes en kontrakt eller forlikelse mellom Anders Olsen Indre-Kvam og hans bror, Peder Olsen Ramstad, datert 12.april 1712. Kontrakten innhold kjennes ikke. Den her nevnte Anders Olsen er vel den samme som 1707 fikk bygselbrev av presten Hanning, og han hadde - får vi høre - en bror, Peder Olsen. Likevel vet jeg ikke på hvilket bruk jeg skal plassere disse to brødre som hjemmehørende.

xxx 0 xxx

184.

Jeg skal nå ta for meg hvert enkelt bruk i Ramstad og følge eierrekken nedover til vår tid. Hvert av brukene hadde en gammel landskyld av 1 pund 6 mark og en matrikkelskyld av 1 pd. 15 mk. Jeg betegner brukene med de l.nr. som de hadde i den trykte matrikkel av 1838, da det faller mest bekvemt. Jeg begynner med de indre bruk og tar dem etter nummerrekken. **L.nr. 73** hadde i en lang årrekke vært brukt av den foran nevnte Ole Jensen og hans stridbare kone, Alis Rognaldsdr. fra Erdal. Høsten 1710 omtales Ole Jensen som død, men Alis var enda i live. Når hun døde, har jeg ikke funnet noen opplysning om.

Deres sønn, Jens Olsen, oppføres som oppsitter i kassabøkene for årene 1715-1717. Etter folkelisten av 1701 skulle han være født 1671, og han er vel således den Jens Ramstad

de ifølge ministerialboken ble begravd juni 1723 i en alder av 53 år. Jens hadde dog ikke gården til sin død, for under 16.juli 1717 fikk hans yngste bror, Peder Olsen, skjøte på gården. Det sies ikke av hvem dette skjøte er utstedt, men det må vel ha vært Jens Olsen.

Peder Olsen der etter listen av 1701 skulle være født 1676, er flere ganger omtalt i det foregående. Han var 1710 i kongens tjeneste. St.Hans tid 1725 ble han gift med Lucie Olsdr. Solheim. Han var ved denne til omkring 50 år gammel og hadde hatt gården i flere år. Man skulle derfor tro at han hadde vært gift før, men i så fall har der ikke ved hand død vært barn i live etter hans første ekteskap. Ved obligasjon, datert Bergen 18.juni 1743 pantsatte han sin gård til jfr. Marie Christiane Kobro for 27 rdlr. 4 mark 10 skilling. I obligasjonen sies det at han har skjøte på gården av 16.juli 1717. Han kalles der og anneneteds Peder Olsen den gamle i motsetning til den yngre Peder Olsen Ramstad på l.nr. 75. Den 21.juni 1753 holdtes der skifte etter ham mellom enken Lucie Olsdr og deres felles barn, der oppregnes således: 1.Ole Pedersen den eldre, 26 år., 2.Ole Pedersen 185 den yngre, 24år, 3.Jens Pedersen, 21 år, 4.Mads Pedersen, 7 år, 5.Alis Pedersdr. gift 1745 med Ole Andersen Ramstad, 6.Lucie Pedersdr., 22 år, ugift og 7.Kari Pedersdr., 16 år. Også under skiftet ble hans hjemmel på gården oppgitt å være skjøte av 16.juli 1717. Boets aktiva var 110 rdlr. og beholdningen 51 rdlr. 2 mk. 4 sk. Gården ble taksert til 30 rdlr. og utlagt således at enken fikk 15 mk. hver sønn 3 mk. og hver av de ugifte døtre 1½ mk. Den gifte datter Alis hadde før fått så meget at hun oppga sitt arvekrav. Lucie Olsdr. døde 1759 i en alder av 57 år, og skifte etter henne holdtes 16.juli s.å. Som arvinger oppføres fremdeles hennes foran oppførte barn, hvorav Ole Pedersen den yngre nå var boende på Kalland hvor han hadde fått sitt gifte. Av Lucie Olsdatters 15 mk. i gården fikk sønnen Ole den eldre og Mads hver 4 mk. og de to ugifte døtrene hver 3½ mk. Boets aktiva var 41 rdlr. og når de barn som ikke både fått bryllupsgjerd, tilstodes sådan, ble der intet igjen. Peder Olsen og Lucie Olsdatters tredje sønn, Jens, døde ettersommeren 1759, altså kort etter moren, etterlatende seg enken Salmøi Olsdr. fra Fimland og en toårig sønn, Peder Jensen, som etter faren arvet 3 mk. i Ramstad. Kort etter at Lucie Olsdr. var blitt enke, lot Ole Andersen Ramstad ved erklæring av 10. juli 1753 lyse sin odelsrett "til 1pd. 6 mk. i Ramstad, som Peder Olsens Enke nu bruger, da hans Faders Farfader havde eiet og beboet Gården." At noen odelsinnløsning er forsøkt iverksatt, har jeg ikke funnet noe spor av, og gården forble i den linje i hvis eiendom den var kommet. Hvis utstederen av erklæringen er Ole Andersen Ramstad, l.nr. 76, kan jeg heller ikke finne det korrekt, at hans fars farfar har eid bruket, l.nr. 73. Hans fars farfar eller oldefar må nemlig være den side 172 foran omhandlede Anders Olsen (gift med Eli Olsdr.) der satt på l.nr. 75 og 76 eller ytre Ramstad.

Peder Olsen den eldre og Lucie Olsdatters eldste sønn, Ole 186. Pedersen, der høsten 1760 ble gift med Ålet Rasmusdtr. fra Espe, må ha vært foreldrenes umiddel-bare ettermann på gården. Fra sine medarvinger innløste han deres parter, men tok ikke skjøte før lenge baketter. Derimot utstedte han 17.novbr. 1761 til sin værfar, Rasmus Steffensen Espe for 30 rdlr. skjøte på "sine påboende 1 pd. 6 Mk. af Ramstad, som han hadde indløst fra sine Søsken." Dette skjøte fikk imidlertid intet å bety og har visselig heller ikke vært alvorlig ment. Ole Pedersen var likesom flere av hans søsken blitt spedalsk, og de spedalske som hadde råd til det, måtte betale for sin innleggelse på St. Jørgens Hospital. Først etter at Ole Pedersen i lengere tid hadde vært på hospital, fikk han ordentlig hjemmelsbrev på gården. På høsttinget 1770 lot han og hans kone hos sorenskriver Arentz andra om at skjøte måtte bli ham meddelt, da han for lang tid siden hadde utløst sine søsken. Imidlertid var alle selgerne døde unntagen de to verjer for hans bror og søster Lucie, men da disse bevitnet at innløsningen virkelig hadde funnet sted, utferdiget sorenskriveren 21.novbr. 1770 hjemmelsbrev for Ole og kone. Den 11.novbr. 1772 holdtes skifte etter Ole Pedersen der noen tid forut var død på hospitalet. Boets aktiva var 113 rdlr. deri innbefattet gården, som taksertes til 30 rdlr., og beholdningen var godt 68 rdlr. der deltes mellom enken og foreldrenes eneste barn, Lucie, 12 år gammel, som hver fikk utlagt sin halvpart av gården.

Aalet Rasmusdtr. der drev gården mens mannen henlå på hospitalet, hadde til høsttinget 1767 stevnet Helge Brunen, fordi han sommeren 1766 i den beste vinnetid hadde forholdt henne hennes ljàer (2 langorver og 3 stuttorver), "så Tiden gik bort for hende i Høslaatten til hendes Skade." Helge hadde fått ljàene for å tynne dem, men da Haldor Jensen Ramstad og Ole Andersen Ryggen på Aalets vegne hadde vært hos ham for å få dem tilbake, hadde han svart at han ikke leverte dem fra seg før han fikk hva Aalet fra før av skyldte ham, 5 mark. Når hun kom med pengene, skulle ljàene 187. være å få. På sommertinget 1768 fremlagde Helge regning, stor 10 mk. for arbeidet han hadde utført for Aalet, men Aalet påstod at regningen var betalt på 10 skilling når, og undredes over at han nå kunne fordre 10 mk., når han før kun hadde krevd 5 mk. Ved dommen ble Helge tilpliktet å levere ljàene tilbake, men iøvrig ble partene frifunne for hverandres tiltale, idet dommeren lot Helges regningskrav på Aalet og hans erstatning for å ha forholdt henne ljàene gå opp i opp.

Ikke lenge etter sin første manns død, giftet Aalet Rasmusdatter seg påny, denne gang med Chrispinus Rasmussen Haugen (L.nr. 104), og de brukte nå den hele gård inntil Chrispinus under 1.nov. 1804 ga sin stedatter, Lucie Olsdtr. og hennes mann, Haldor

Chrispinussen fra Grimelandslie skjøte på halvparten av gården som Aalet hadde fått etter sin første mann. Aalet døde 81 år gammel 1810, Chrispinus 86 år gammel 1827.

Lucie Olsdr. var allerede 1788 blitt gift med Haldor Chrispinussen der i ministerialboken sies å være fra Grimelandslie, men i skjøte av 1804 kalles Haldor Chrispinussen Skei. Da Lucie etter sin far hadde arvet halvparten av gården, hvis bruk de overlot mot kår til de gamle. Allerede under 6.novbr. 1872 solgte Haldor Chrispinussen til sønnen, Elias Haldorsen, der samtidig utferdiget et dokument hvoretter foreldrene skulle bruke gården så lenge de ville og etter brukets oppgivelse nyte kår. I samme dokument lovte Elias også å bortbygse plassen Ramstadslåtten så snart den ble ledig til en av sine søsken om noen av dem ønsket å ha den, og i henhold hertil ble plassen 1815 tilfestet Elias's bror Bernt Haldorsen. Lucie Olsdr. døde 1833 over 70 år gammel, overlevd av mannen. Der var etter henne 6 barn, 3 sønner og 3 døtre. Elias Haldorsen var født 1790 og ble 1817 gift med Jolhanne Lovise Sørensdtr. Vie. I 1837 solgte han en liten part av sin gård (l.nr. 73b.) av skyld 1 mark smør til eieren av l.nr. 76, Nils Tollefsen Ramstad, og i 1739 delte han sin gård 188 og skjøtte den største del (l.nr. 73a 1) av skyld 23 $\frac{1}{5}$ mark smør til sønnen Søren Eliassen for 304 spdlr. og den mindre part (l.nr. 73a 2) 5 $\frac{4}{5}$ mark til sønnen Anders Eliassen for 96 spdlr.

Søren Eliassen satt med skjøte på sin part (l.nr. 73a 1) i hele 56 år, og solgte den først 1895 til den nåværende eier, sønnen Andreas Sørensen.

Den minste part av gården (l.nr. 73a 2) har derimot siden Andreas Eliassen 1839 fikk skjøte, gått gjennom flere hender. Anders Eliassen døde 1848 uten å etterlate seg livsarvinger. Gårdparten tilfalt derfor faren, Elias Haldorsen, som under 3.novbr. 1848 av sorenskriver Landmark lot seg meddele hjemmelsbrev. Samme dag skjøtte Elias gårdparten til sin tredje sønn, Andreas Eliassen, for 150 spdlr. Under 17.septbr. 1872 solgte Andreas Eliassen til Ludvig Berntsen fra Furebø, og to år etter nemlig under 1.septbr. 1874, solgte Ludvig Berntsen til smed Henrik Madsen Hove. Andreas Eliassen anla imidlertid odelssøksmål og fikk under 1.oktbr. 1875 av Henrik Madsen skjøte for takstsummen, 240 spdlr. Elias Andreassen står fremdeles som gårdpartens eier.

Det bruk av Ramstad som vi hittil har befattet oss med, nemlig l.nr. 73, har således gjennom mange slektsledd tilhørt en og samme familje, og har i de siste 200 år gått fra far til sønn på ett tilfelle nær, da en datter var eneste barn. Slektsrekken ser slik ut:

1. Jens, født ca 1594, død mellom 1672-1684.
2. Hans sønn, Ole Jensen, født ca 1631, død mellom 1707 og 1710.
3. Hans sønner Jens Olsen og Peder Olsen, død 1753.

4. Peder Olsens sønn, Ole Pedersen, død 1771 eller 1772.
5. Hans datter Lucie Olsdr. g.m. Haldor Chrispinussen, død 1833.
6. Deres sønn, Elias Haldorsen
7. Hans sønn, Søren Eliassen.
8. Hans sønn, Andreas Sørensen.

189.

L.nr. 74. Av Ramstad, l.nr. 74 brukte Peder Jensen en del allerede 1662. Denne del oppgis 1672 til 18 mark, men 1684 heter det at han brukte 1 pund som han tillike eide. I et regnskap fra 1691 oppgis det likeledes at han eide og brukte 1 pund, og under en tingsak samme år sies det at alle bruk i Ramstad var like store, og at altså Peder Jensen da brukte 1 pund 6 mark. Det viktigste forhold må være at han ved denne tid brukte 1 pund 6 mark, men at han av dette kun eide 1 pund. Den 31.mai 1703 fikk Peder Jensen skjøte på "6 Mark Odelsjord i hans Brug i Ramstad," og dermed er han blitt eier av det hele bruk. Dette skjøte er utstedt i Bergen av Johannes Johannessen på hans kone, Sidsel Jasobsen og hans værsøster Lisebeth Jakobsdr's vegne, der sies å ha arvet gårdpartean. Det er foran nevnt at Jakob Grimelands barn 1672, 1684 og 1691 oppgis å eie 6 mark i indre Ramstad., og antakelig er Sidsel og Lisebeth disse barn. Den før omtalte Gunnhild antar jeg har vært Peder Jensens kone. Etter Peder Findes liste av 1664 skulle Peder Jensen være født 1637, men etter listen av 1701 først 1641. Etter sistnevntes liste hadde han hjemme hos seg sønnene Jens, 20 år og Haldor, 12 år og vanfør på begge føtter. Hans sønn Jens ble hans ettermann på gården.

Jens Pedersen fikk 8.april 1711 av sin far bygsel på gården, og under 27.juli 1714 fikk han av sin bror Haldor skjøte på 15 mark eller halvparten av gården. Man må tenke seg at Peder Jensen etter bygselbrevets utstedelse er død, og at gården på skiftet etter ham er blitt delt mellom hans to sønner, og at så den yngste vanføre sønn har fått skjøtt sin halvdel til broren. Etter ministerialboken døde 1759 en Haldor Ramstad, 77 år gammel, og det er vel den vanføre Haldor Pedersen. Etter aldersopp-gaven på listen av 1701 skulle Haldor 1759 bare være 70 år, men ministerialbøkene er ikke alltid å stole på, især når det gjelder gamle folk.

Jens Pedersen var gift med Ragnhild Andersdr. fra Haugen, l.nr. 104. Hun døde 35 år gammel 1729. Skiftet etter henne viser at 190. der var 4 barn: **1.**Haldor, 9 år, **2.**Gunhild, 12 år, **3.**Pernille d.e. 8 år, **4.**Pernille d.y. 4 år, Boets beholdning var 70 rdlr. Gården ble taksert til 30 rdlr. og ble utlagt således at enkemannen fikk 15 mark, sønnen 6 mark og hver av døtrene 3 mark. Januar 1729 ble Jens Pedersen gjengift med Eli Andersdr. Hjelle med hvem han fikk

sønnen Anders. Jens døde våren 1737 og var da i følge ministerialboken 61 år gammel, mens han etter listen av 1701 skulle være født 1681 og altså bare 56 år. Skiftet etter ham sees å være avholdt 27.mai 1737. men finnes ikke i skifteprotokollene. Ved dette skifte må avdødes 15 mark atter være blitt delt mellom enken og barna. Den eldste sønn, Haldor Jensen, oppføres i kassabøkene som bruker av den hele gård for 1737, og under 22.juni 1750 fikk han sin stemor Eli og sine søskens skjøte på deres parter.

Haldor Jensen ble 1748 eller 1749 gift med Pernille Olsdtr. Hjelle, etter hvem der holdtes skifte 24.juni 1782. De hadde følgende 6 barn: **1.Rognald**, myndig, **2.Peder**, myndig, **3.Ole**, 18 år, **4.Janikke**, gift med Ole Torgersen Indrebø, **5.Pernille**, 21 år og ugift og **6.Anne**, gift med Mads Åsen. Boets beboldning var 144 rdlr. Gården der ansattes til 60 rdlr. ble utlagt således at sønnen Rognald fikk 12 mk. sønnene Peder og Ole hver 6 mark og datteren Pernille 6 mark. Enkemannen tok kår og døde 74 år gammel 1787.

Rognald Haldorsen fikk 4.novbr.1784 av sine søsken skjøte på deres parter, så han ble eier av den hele gård. Året før var han blitt gift med Alis Hansdtr. Hjelle. Hun døde 66 år gammel 1817, han først 1831 i en alder av 74 år. De hadde barna Mads, Hans og Pernille.

Ved skjøte av 17.juni 1812 solgte Rognald Haldorsen gården for 400 rdlr. til sin eldste sønn, Mads Rognaldsen, idet han dog forbeholdt seg og kone bruksrett så lenge de fant for godt. Mads Rognaldsen ble 1813 gift med Alis Andersen Tefre. 191.

Ved kjøpekontrakt av 8.des. 1845 og skjøte av 2.juli 1847 solgte Mads Rognaldsen gården til sønnen, Haldor Madsen, for 325 spdlr. og kår til seg og kone. Haldor Madsen hvis kone het Anne Sofie Eliasdtr., solgte 1852 halvdelen av gården til svogeren, Anders Henriksen Erdal og gav han etter at skyldsetning var avholdt, skjøte under 5.novbr. 1852 for 260 spdlr. Men Haldors sønn, Mads, gjorde sin odelsrett gjeldende og fikk seg under 6.novbr. 1857 jordparten tilskjøtt av Anders Henriksen for 400 spdlr. Den 15.april 1873 fikk Mads Haldorsen av sin far for en kjøpesum av 421 spdlr. 27 skilling og kår skjøte på den annen halvpart, så

han ble eier av den hele gård, l.nr. 74, hva han ennå er. Eierrekken for l.nr. 74 blir sådan:

1. Jens, født ca 1594, død mellom 1672 og 1684.
2. Hans sønn, Peder Jensen, død mellom 1711 og 1714.
3. Hans sønn, Jens Pedersen, død 1737.
4. Hans sønn, Haldor Jensen, død 1787.
5. Hans sønn, Rognald Haldorsen, død 1831.
6. Hans sønn, Mads Rognaldsen.
7. Hans sønn, Haldor Madsen.

8. Hans sønn, Mads Haldorsen.

Altså uavbrutt sønn etter far i 8 ledd.

Ramstad, l.nr. 75 eides og bruktes fra 1684 - kanskje allerede noen år tidligere - av Ole Andersen, kalt den unge i motsetning til den eldre bror av samme navn på l.nr. 76. De var sønner av Anders Olsen og Eli Olsdtr, (se s. 247 foran), og deres far hadde siden 1645 eid og brukt hele ytre Ramstad, l.nr. 75 og 76 kanskje endog noen år i fellesskap med sin eldste sønn. Unge Ole Andersen skulle etter listen av 1701 være født 1646 og hadde 1701 hjemme hos seg sønnene Anders og Peder, resp. 17 og 1 år gamle. Han nevnes fremdeles 1706, men 1715 var han avløst av sønnen Peder Olsen, der kalles unge Peder Olsen 192, i motsetning til oppsitteren av samme navn på l.nr. 73. Unge Ole Andersen hadde 4 døtre, Kari, Eli, Synneve og Brita.

Unge Peder Olsen møtte på tinget for Førde 7.august 1730 og framla kvittering der viste at han av sin påboende gård, 1 pund 6 mark i Ramstad hadde innløst hos broren Anders 7½ mark og hos sine 4 nevnte søstre tilsammen 15 mark, og da han selv hadde arvet 7½ mark, ga sorenskriver Widerøe ham på begjæring hjemmelsbrev på den hele gård. Peder Olsen var gift med Martha Hansdtr. fra Bruket som den tid kaltes Angedalen.

Under 14.juni 1749 solgte Peder Olsen gården for 39 rdlr. til Bendix Madsen Rotenes, og noen dager etter, nemlig under 26.juni bortbygset Bendix Rotenes den til Ole Pedersen, utvilsomt Peder Olsens sønn. Det har rimeligvis av fattigdom og under trykk av gjeld at Peder Olsen solgte sin gård til en fremmed.

Ole Pedersen der 1749 fikk bygselbrev på gården, ble 1747 trolovet og siden gift med Karen Olsdtr. Fimland, men døde etter noen få års forløp. Skifte etter ham holdtes 6.juni 1752, og viser at han foruten enken etterlot seg 2 døtre, Anne Sofie Olsdtr. 3 år gammel og Aalet Oline Olsdtr., nyfødt. Bendix Rotenes hadde tilgode i boet ialt 13 rdlr. 4 mark 4 skilling, deriblant landskyld for 1749 og 1751. Boets beholdning var kun 13 rdlr. 2 mk. 6 skilling,

Karen Olsdtr., eller Kari som hun også kaltes, vedble etter mannens død å bruke gården i kraft av mannens bygselbrev. Som enke festet hun Gabriel Nilsen Førde som dreng, og hadde såvidt man kan se i sinne å gifte seg med han. Noe ekteskap kom dog ikke istand, hvorimot hun giftet seg med Gunder Andersen Grimsbø, der 9.novbr. 1758 av Bendix Rotenes fikk bygselbrev på gården. Gabriel Nilsen stevnte da Karen til sommertinget 1759 for to års lønn og lånte penger. Saken endte med forlik, idet Karens annen mann, Gunder Andersen gikk inn på å betale Gabriel 16 rdlr. 193.

Allerede kort etter Ole Pedersens død, nemlig under 6.juli 1752, hadde Bertel Andersen Trodal lyst sin odelsrett til dette bruk av Ramstad. Hans bestefar, Ole Ramstad, d.v.s. unge Ole Andersen, hadde eid bruket, heter det, og Bertel var hans eldste sønn, altså sønn av den på listen av 1701 nevnte og da 17 år gamle Anders Olsen. Noen odelsløsning ble dog ikke iverksatt. Bendix Rotenes eide gården til sin død, og på skiftet etter ham 1763, ble gården som fremdeles ble brukt av Gunder Andersen som bygselmann, utlagt til hans søster Kari Madsdr, gift med Helge Gundersen Hafstad, før Halbrend. Den her omtalte Bendix Madsen var kommet fra Rotenes, men bodde på Redal i Vevring.

Under 10.juli 1770 skjøtte Helge Gundersen Hafstad gården for 98 rdlr. til "den unge Mand" Ole Olsen Furebø, sønn av medhjelper Ole Jonsen Furebø. Ole Olsens kone het Anne Olsdr. og var datter av Ole Pedersen og Kari Olsdr. Ramstad, altså stedatter av bygselmannen Gunder Andersen som nå rimeligvis har oppgitt gårdens bruk til den nye eier. Den 8.juli 1772 utstedte Ole Olsen kårbrev til sin værmor, Kari Olsdr. Kåret skulle dog, het det, ikke oppveies til henne før de nåværende kårfolk, hans kones besteforeldre, den gamle Peder Olsen Ramstad og hans kone, Marthe Hansdr., var døde. Når disse gamle kårfolk døde, kan jeg ikke opplyse. Ministerialboken for årene 1765 til 1781 er borte. I den ville man kanskje sett deres død notert. En Kari Olsdr. Ramstad døde i følge ministerialboken 90 år gammel 1803, og det er muligens Ole Olsens værmor. Gunder Andersen Ramstad døde, likeledes i følge ministerialboken 76 år gammel 1807 uten å etterlate seg barn. Han eide ved sin død en part i Tjønneland, og der holdtes registrering i hans bo.

Ved salget 10.juli 1770 til Ole Olsen kom gården etter i 21 år å ha vært eid av fremmede, atter tilbake til den gamle odelssekt, idet nemlig Ole Olsens kone, Anne Olsdr., tilhørte denne slekt. 194.

Ole Olsen døde 1807 i en alder av 66 år, hans kone, Anne Olsdr. først 1830 i en alder av 82 år. Jeg har ikke funnet noe skifte etter ham, men etter henne holdtes der skifte 25.mai 1831. Hun var ved sin død kårkone på Ramstad. Hennes arvinger var **a**).datteren Oline Olsdr. der 1805 ble gift med Daniel Markvardsen Hjelmbrække, og **b**).barna etter en avdød datter, Alis Olsdr., der 1801 ble gift med plassmann Steffen Olsen Ramstad (*etter ham muligens navnet Steffåkvia, nedlagt husmannsplass under l.nr. 74 - O.Tj.*). Beholdningen i hennes bo var kun godt 5 rdlr., der ble tillagt svigersønnen Daniel Markvardsen for hans utlegg til begravelsen.

Om Ole Olsen sies det at han hadde atskillig gjeld, og han solgte et par år før sin død, nemlig under 18.febr. 1805 sin gård for 550 rdlr. til Hans Rue Hjortdal i Sjøahola, der hadde obligasjon i den for 138 rdlr. Men Ole Olsens svigersønn, Daniel Markvardsen gjorde sin

kones odelsrett gjeldende og innløste gården, hvoretter Hjortdal gav ham skjøte 6.juli 1807. I skjøtet forbeholdt Hjortdal sin mors og hennes barns rett til slåttene i Ramstadjellet (*Jeg erindrer at Daniel A. Ramstad en gang i mine guttedager fortalte at en del av Ramstadjellet framdeles gikk under navnet Hjortdalsfjellet. O.Tj.*). "efter den hans Fader derpå givne Fæsteseddel av 9.novbr. 1793." Ved taksasjon av gården 9.mai 1807 ansatte skjønnsmennene gården til å kunne føde 1 hest 18 naut og 30 smaler. For gården måtte Daniel betale den forrige kjøpesum, 550 rdlr og dessuten de påløpne omkostninger 78 rdlr., tilsammen altså 628 rdlr. Samtidig med skjøtet til Daniel tinglestes hans kårbrev til svigermoren og hans obligasjon for 674 rdlr. til Rasmus Pedersen Haugen, det altså må ha foretrukket ham med penger til innløsningen.

Om slåttene kom det siden til proecess mellom Daniel og Hjortdal. Den av Daniel påstevnte åstedssak endte med dom av 30.juni 1826. Etter den måtte ikke Hjortdals slætter strekke seg utenfor den såkalte Storegrov. 195.

Daniel Markvardsen delte 1826 sin gård i to like store deler. Den ene halvpart solgte han ved skjøte av 4 novbr. 1726 til Nils Nilsen. Dette var l.nr.75b. Den annen halvpart, l.nr. 75a, solgte han 29.juni 1832 til sønnen, Anders Danielsen, som igjen under 8.mai 1886 solgte til sin sønn, Daniel Andersen, den nåværende eier.

Den annen halvpart gikk den nærmeste tid etter 1826 gjennom mange hender. Nils Nilsen eide ikke gårdparten mer enn 2 år. Han solgte den 1828 til Anders Pedersen Furebø. Denne solgte 1836 til datteren, Anne Helene Andersdr., nå på Klappene under Vie, men allerede 1839 ble gården frasolgt henne ved tvangsauksjon, forlangt av overformynderiet. Lensmann Falch fikk tilslag og tok auksjonsskjøte 2.novbr. 1839. Men godt og vel et halvt år etter, nemlig 3.juli 1840, solgte han til den tidligere eier Anders Pedersen Furebø, som igjen under 1.ste juli 1842 solgte til Anders Andersen. Nå var gårdparten kommet til en mann som holdt på den. Anders Andersen satt nemlig med skjøte på den i 45 år inntil han under 19.novbr. 1887 solgte den til sin svigersønn, Oliver Rasmussen der fremdeles eier den.

Om Daniel Andersens stamfedre på l.nr. 75 kan oppstilles følgende rekke:

1. Anders Olsen, død etter 1680.
2. Sønnen Ole Andersen den unge, død mellom 1706 og 1715.
3. Sønnen Peder Olsen den unge, levde ennå 1772.
4. Sønnen Ole Pedersen, død 1751 eller 1752.
5. Datteren Anne Olsdr., g.m. Ole Olsen Furebø. Hun døde 1830.
6. Deres datter Oline Olsdr. g.m. Daniel Markvardsen Hjelmbrække.
7. Deres sønn Anders Danielsen og

8. Hans sønn Daniel Andersen

xxxx 0 xxxx

Ramstad, l.nr. 76. Dette bruk hadde en landskyld av 1 pund 6 mark likesom de andre bruk i Ramstad, men skatteskylden var 1 pund 15 mark, og allerede tidlig gikk det under betegnelsen Stranden. Eier og bruker 196 i all fall fra 1684 av var gamle Ole Andersen, bror av den unge Ole Andersen på l.nr. 75. Gamle Ole Andersen skulle etter Findes folkeliste være født 1634. Han oppføres 1691 som eier og bruker, men på folkelisten av 1701 er han forsvunnet og er rimeligvis død i mellomtiden. I hans sted oppføres som oppsitter Anders Olsen, 40 år gammel, og som dennes brødre nevnes Henrik 30 år, og Anders 26 år, begge da i Bergen. En behøver ikke å tvile på at disse tre brødre er sønner av gamle Ole Andersen.

Om noen prosesser som Anders Olsen hadde er før fortalt. Om saken som han 1706 førte med svogeren, plassmannen på Ryggen, Ole Olsen, kan en lese s.181, og om hans sak med Erik Eriksen Hjelle foran s.154.

Anders Olsens første kone, Mari Jensdtr., døde på barselseng barsoktid 1697 etter å ha født en sønn som døde 8 dager etter moren. At Anders giftet seg på ny er sikkert nok, men hva hans annen kone het har jeg ikke funnet ut. Han eide gården ennå 1732, for ved obligasjon datert Bergen 19.mars 1732, pantsatte han for 29 rdlr. til Gregorius Kobro, handelsmann i Bergen som han vel har hatt handel med. Også i fogdens kassabøker for 1733 er Anders Olsen opprinnelig oppført som eier og bruker, men hans navn er overstrøket og Ole Andersen satt i stedet. Av det må man slutte at Ole Andersen, der utvilsomt er hans sønn, har fått skjøte 1732 eller 1733, men noe sådant skjøte har jeg ikke funnet i pantebøkene. I følge ministerialboken ble Anders Olsen Stranden begravd mai 1743 i en alder av 84 år.

Ole Andersen oppføres som sagt i fogdens kassabøker for 1733 som eier av gården. Seinere må den på en eller annen måte ved salg eller snarere ved utlegg være kommet til jfr.Marie Kristine Kobro, Bergen.

Under vårtinget mars 1844 ble nemlig tinglest en obligasjon, utstedt i Bergen 6.desember 1743 av Ole Andersen for 50 rdlr. 3 mark til denne jfr. M.K. Kobro, og samtidig med tinglesningen lot Ole Andersen innføre 197 i tingboken at han ved obligasjon av kreditorer var lovd skjøte på gården. Sådant skjøte fikk han også av jomfru Kobro under 15. desember 1745.

I ministerialboken kan man lese at Ole Andersen Ramstad januar 1734 ble gift med Guri Nilsdtr. Eikaas og novbr. 1745 med Alis Pedersdtr. Ramstad. Ole Andersen synes å ha vært trykket av gjeld. I 1746 ga han Johan Kobro obligasjon i sin gård for 50 rdlr. 3 mark, akkurat samme beløp som han 1743 hadde gitt jfr. Kobro obligasjon for. I 1751 pantsatte han

gården til Guri Olsdtr. Mo for 55 rdlr., i 1756 til Ole Sjursen Mo for 74 rdlr. 5 mark 8 skilling og i 1761 til Peder Olsen Hjelle for 104 rdlr. Han har vel neppe samtidig vært skyldig alle obligasjonsbeløpene. Han har rimeligvis dekket eller innfridd det eldre lån med det yngre, men som man ser lånene er blitt større og større.

Den 10.novbr. 1763 solgte Ole Andersen "sin påboende Gaard med Plads Ryggen" til Peder Olsen Hjelle. Skjøtet ble også underkrevet av hans eldste sønn, Lars Olsen, der erklærte seg i alle deler fornøyd med salget. Samtlige ble i anledning salget opprettet to andre dokumenter. I det ene lovde nyss nevnte Lars Olsen at han ikke skulle gjøre sin odelsrett gjeldende så lenge Peder Olsen Hjelle eller hans avkom hadde gården, men hvis Peder solgte den, eller hvis noen av de yngre odelsberettigede gjorde sin odelsrett gjeldende, skulle Lars' løsningsrett være ham forbeholdt. På sin side forpliktet Peder Hjelle seg til på sin bekostning at skaffe Lars bygselbrev på Peders bruk i Hjelle, dog således at hvis Peder i Lars Olsens levende live ble drevet bort fra Ramstad av noen yngre odelsberettiget, skulle Lars igjen fratrukke bygselbruket i Hjelle til ham eller skaffe ham "andet tjenligt Brød." I det annet samtidig opprettede dokument inngikk Lars Olsen på å svare sin far det kår av 2 tnr. korn han skulle hatt på Ramstad, og Peder overlot Ole Andersen for hans levetid plassen Ryggen til 198 bruk og en åker på elvejaren kallet Lille-Ageren, og hvis Oles kone Alis overlevde ham, skulle Peder gi henne kår, eller også skulle hun om hun foretrakk det, beholde plassen Ryggen mot årlig avgift. Ole Andersens kone kalles i dette dokument Alis Andersdtr, men det må være feilskrift for Alis Pedersdtr.

Det kom dog ikke til det at Peder Olsen Hjelle flyttet til Ramstad eller at Lars Olsen Ramstad flyttet til Hjelle. Peder Hjelle fikk nemlig av sin jorddrott, løytnant Adam Rue, skjøte på sitt bygselbruk i Hjelle og ble boende der inntil han 1770 eller 1771 overtok sin odelsgård Furebø. Og Lars Olsen Ramstad døde høsten 1764, kanskje etter noen tids sykdom. I ministerialboken står at Lars Olsen Stranden ble begravd des. 1764 i en alder av 31 år. Det må være den Lars Olsen Ramstad vi nå har omtalt.

Sitt bruk i Ramstad bortbygset Per Olsen Hjelle under 17. novbr. 1764 til Mads Olsen Ramstad, en yngre bror av Lars Olsen, og Mads satt på bruket som leilending til han sommeren 1784 døde, 40½ år gammel. Hans kone hette Aalet Rasmusdtr. og var fra Haugen.

Til høsttinget 1766 var Mads stevnt av sin far, Ole Andersen, for det kår av 2 tnr. korn årlig som Ole etter den foran nevnte kontrakt av 10.novbr. 1763 skulle ha. Ole mente at siden Mads hadde fått bygsel på bruket i sin avdøde mors sted, måtte han også være pliktig til å svare kåret. Men Mads påstod at han fritt hadde bygset av eieren, og at han intet hadde å bestille med brorens akkord. Hvorledes det gikk med denne sak, har jeg ikke funnet noe om.

Til sommertinget 1772 ble Peder Olsen, der nå var bosatt på Furebø, saksøkt av Ole Andersen Ramstad, der påsto at han ikke hadde fått den fulle kjøpesum for gården som etter skjøtet av 10.novbr. 1763 var 189 rdlr. Han hadde kun fått 100 rdlr., sa han. Peder Olsen foreviste sitt skjøte, og sa at alt var betalt. På sommertinget 1773 frafalt Ole Andersen saken, idet han anførte at hans sønn ville gjøre sin odelsrett gjeldende. I de nærmest påfølgende år hører man ikke 199 om noen odels sak, men til høsttinget 1779 ble Peder Furebø stevnt av Mads Olsen "til at modtage Penge for hans påboende Gård Ramstad som Peder ikke vilde ham få igjenkjøbe." Peder Furebø svarte at han hadde lovlig skjøte på gården, og at han ikke visste av at han var pliktig til mot sin vilje å la Mads, der nå i 16 år hadde vært hans leilending, få den. Hertil bemerket Mads at Peder da han bygslet gården til ham, hadde lovt ham at han skulle få innløse gården når han ville. På høsttinget 1780 ble saken forlikt, idet Mads lot seg nøye med Peders tilsagn om at så sant han i alle måter oppførte seg etter loven som en rettskaffen leilending, skulle han for sin livstid være trygg på å få beholde gården og det så vel i Peders levende live som etter Peders død.

Mads Olsen døde som sagt 1782. Av skiftet etter ham ser en at han hadde 7 barn: Anders 11½ år, Rasmus 3 år, Ole, Oline, Anne, Alis og Ide. Boets beholdning var 46 rdlr. Enken vedble å bruke gården inntil hennes annen sønn, Rasmus, den 7.juli 1798 fikk bygselbrev, overtok den. Aalet døde 1799 i en elder av 61 år. I følge skiftet etter henne var boets beholdning da 184 rdlr., altså fire ganger så stort som ved mannens død. Av hennes barn var den eldste sønn og en datter død før moren. Aalet var søster av Krispinus Rasmussen på Ramstad, l.nr. 73 (se foran side 187) hvis kone også het Aalet Rasmusdatter.

Et par år etter Mads Olsens død hadde gården skiftet eier. Peder Olsen Furebø hadde nemlig ved skjøte av 4.novbr. 1784 overdradd gården til sin svigersønn, Ole Andersen Tefre, for 189 rdlr., og da denne 1786 holdt skifte etter sin kone, Anne Pedersdr., ble gården hel og holden for denne sum utlagt til ham.

Under 7.novbr. 1801 solgte Ole Andersen Tefre gården til bygselmannen, Rasmus Madsen, svigersønn av Ole Andersen der 1763 hadde solgt gården til Peder Olsen Hjelle. Kjøpesummen var 460 rdlr. Ved dette salg kom gården altså etter henved 40 år å ha vært i fremmed 200 eie tilbake til den gamle odelssekt.

Rasmus Madsen ble 1801 gift med Rakel Jonsdr. Kvamme. I 1814 ga han sin yngste bror, Ole Madsen, festebrev på plassen Ryggen, som Ole skulle tiltre når den daværende plassmann, Anders Olsen, fratradte. Rasmus Madsen døde 1840 i en alder av 60 år.

Noen år før sin død delte Rasmus sin gård. Den ene tredjepart - plassen Ryggen, l.nr. 76b - solgte han ved skjøte av 6.juli 1837 for 70 spdlr. til brorsønnen, Rasmus Olsen, der

igjen under 4.novbr. 1891 solgte til sin sønn, den nåværende eier Andreas Rasmussen, for 1 200 kroner og kår.

Ved det annet skjøte, likeledes av 6.juli 1837, solgte Rasmus Madsen hovedbruket eller to tredjedeler av gården (l.nr. 76a) for 370 spdlr. til Nils Tollefsen, hvis kone het Rise Madsdr. Ved samme skjøte fikk Nils Tollefsen av Elias Haldorsen for 50 spdlr. overdradd 1 mark smør av l.nr. 73. Hva Nils Tollefsen således var hjemlet (L.nr. 73b og 76a), solgte han under 3.juli 1872 til sønnen, Rasmus Nilsen for 550 spdlr. og kår til seg og kone. Rasmus Nilsen eier fremdeles bruket på en liten parsell nær,. (en åker og et vannfall) som han 1896 solgte til Andreas Sørensen Ramstad.

For Andreas Rasmussen Ryggen kan oppstilles sådan stamtavle:

1. - Anders Olsen, død etter 1680.
2. - Sønn Ole Andersen den eldre, var eier 1691, men antakelig død 1701.
3. - Anders Olsen, død 1743 i en alder av 84 år.
4. - Ole Andersen, var i live 1773.
5. - Mads Olsen, død 40½ år gammel i 1782.
6. - Ole Madsen, der 1814 fikk feste på Ryggen av sin bror Rasmus.
7. - Rasmus Olsen, der 1837 ble eier av Ryggen.
8. - Andreas Rasmussen.

Ryggen var gammel som plass før den 1837 ble eget bruk. Den synes å være blitt bortbygset til svogre eller slektninger av plassens 201. eiere. Plassmannen, Ole Olsen Ryggen, er omtalt foran side 181. Seinere finner man på Ryggen en plassmann ved navn Ole Andersen der 1763 skiftet etter sin kone med sine 6 barn. Etter ham selv holdtes der skifte 1768. Såvidt jeg ser har denne plassmann vært en yngre bror av den Ole Andersen der 1763 solgte sin gård Ramstad til Peder Olsen Hjelle. Ennå seinere omtales Anders Olsen som plassmann på Ryggen. Han ble 1784 gift med Brita Markvardsdr. fra Buanes og 1808 med Brita Jensdr. fra Grimeland. Han døde 1816 og er vel blitt etterfulgt av Ole Madsen som av broren Rasmus Madsen 1814 var lovd feste på Ryggen når Anders Olsen fratradte.

202.

Furebø.

Furebø er neppe gammel som særskilt gård. I skatteregnskapet for 1563 og i lensregnskapet for 1567 nevnes den ikke. Måskje har Furebø opprinnelig ligget under Ramstad. I det gamle skinnbrev av 1542 som refereres i første del side 24, forklares det at Mildrid Jonsdr. på Ramstad hadde sagt at hennes eiendom nordfor åen strakte seg mellbom Trollenakken og Butegroven. Hvis disse to lokaliteter ennå kan påvises, og hvis det

viser seg at Furebø ligger mellom dem, blir det i høyeste grad sannsynlig at Ramstad og Furebø har hørt sammen.

Første gang jeg her sett Furebø nevnt, er i Peder Thotts Jordebok av 1591. Her sies det at av Furebø svartes leidang med 18 mark smør og 1 geiteskinn, og at oppsitteren het Ole (skrevet Olaf eller Oluf). Ole nevnes nå framover til 1628 og med flere leiligheter, således 1603, 1611 og 1614, kalles han "jordegen", d.e. jordeiende bonde eller selveier. I foged Busch's Jordebok av 1626 sies Furebø å være bondegods og en god jord, og dens landskyld oppgis å være 1 laup 2 pund smør. Ole oppføres som eneste oppsitter, men eneste eier har han ikke vært, for i regnskapet for 1628/29 leser en at "Ole Furebøens arvinger med hans Søskeners Barn" eier 1 laup 2 pund. Dette viser også at Ole Furebø var død 1628 eller 1629. I årene 1630-1633 nevnes enken - visselig Oles enke - som oppsitter. I 1616 måtte Anders Næs bøte 10 daler for leiermål med Furebøs datter som "han skulde ægte." Ole ble altså bestefar 1616, og hans sønnesønn Lars Rognaldsen som seinere vil bli omtalt, oppgis født 1615 eller omtrent ved samme tid. Etter dette kan Ole Furebø være født seinere enn 1570, snarere flere år tidligere. Det er skade at Oles farsnavn aldri nevnes. Hadde det vært kjent, kunne man kanskje ha fuldt slekten lenger tilbake i tiden. 203.

Ole Furebø hadde sønnen Rognald Olsen. Rognald har neppe noensinne bebodd sin odelsgård, for han finnes fra 1632 til sin død 1649 bosatt på Skei, som han bygslet halvparten av. Under Førde, side 94, er det fortalt om hans reise til Askvoll sommeren 1632. I 1636 og 1637 var der en langvarig prestevalgstrid i Førde, og i den anledning gjentatte ganger i Bergen som utsending for en del av menigheten. Furebøs landskyld var som sagt 1 laup 2 pund. Etter et regnskap for 1637 eide Rognald kun 2 pund 4 mark, og i et seinere regnskap av 1664 sies at Rognald eide 2 pund 1 mark og kongen 2 pund 23 mark, og at kongen som eier av den største part hadde rett til å bortbyggle den hele gård. Et kongebrev av 5.mai 1640 til lensherre Jørgen Bjelke på Bergenhus vitner også om at kongen eller kronen ved denne tid var blitt medeier i Furebø. Brevet lyder slik:

"Af en vor og Kronens Tjener i Bergenhus Len Rognald Olsen andrages, hvorledes han skal være forurettet af sine Medodelsmænd, idet de skal have afstaaet og givet os deres anpart i en Gård Furebø. Da vi har henvist Rognald Olsen til Lov og Ret, beder vi Dig at Du har Indseende med, at han intet andet vederfares end der kan være overensstemmende med Lov og Ret."

Den nærmere sammenheng med at Rognalds medodelsmenn eller medeiere hadde "afstaaet og givet" kongen anpart i Furebø, kan jeg dessverre ikke utrede. På noen frivillig gave bør man visselig ikke tenke. Det virkelige forhold må være at godset er forbrudt

under kongen eller avstått ham i sagefall. I anledning av at almuen i Sunnfjord hadde vist seg uvillig til å utrede påbudte skatter og til å late sitt unge mannskap utskrive, hadde der vært nedsatt en kommisjon der skulle undersøke forholdene og straffe hovedmennene. Saken endte med at kommisjonen "aftingede" med de oppsetsige etter deres formue og med denne avtinging bestemte kongen at det skulle ha sitt forblivende. Det nevnes fem sunnfjordinger, med hvem der således ble avtinget. 204. De fire nevnes med deres gårdsnavn, hvorav man ser at ingen av dem var fra Førde sogn. Den femte var Olaf Borgersen, men for hans vedkommende er intet gårdsnavn nevnt. Det har falt meg inn at denne avtagningsaffære muligens kan ha sammenheng med at en del av Furebø ble kongens eiendom, men dette blir dog kun en ganske usikker formodning, og noen nærmere opplysning er neppe å få, da kommisjonens innberetning hverken finnes i vårt eller i det danske riksarkiv.

Jeg kan ikke finne at Rognald Olsen har foretatt noe for å innløst kongens andel i Furebø, men hans sønn Lars samlet som vi skal få se, atter hele gården.

Som oppsitter på Furebø 1646 nevnes Jens og Peder der tilsammen brukte 1 laup smør (hvilket er 1 mark mer enn kongen eide) og Lars - utvilsomt Rognalds sønn - der brukte 2 pund (eller 1 mark mindre enn hans far eide). Alle disse tre har saktens bygslet hos fogden på kongens vegne, da kongen som eier av den største part hadde rådighet over den hele gård.

Rognald Olsen var lensmann i Førde i all fall fra 1641 til sin død 1649. Han hadde foruten sønnen Lars, hvorom mere nedenfor, flere barn. En datter Marthe ble gift med Lars Hansen i Sjøaholen og mor til Markus Larsen Gram. Om disse vil man kunne lese mere om i II bind i stykket om Sjøaholen. En annen datter, Karen, ble gift med Odjer Gundersen Tefre. Som sønn av lensmann Rognald Olsen anser jeg også den Ole Rognaldsen der 1648 ble innskrevet i Bergens Borgerbok med bemerkning at han var fra Førde i Sunnfjord og som finnes boende i Sjøaholen årene 1664-1682 (Se II del om Sjøaholen).

Rognald Olsen fikk en sørgelig utgang av livet. Han ble nemlig 1649 slått ihjel av sin egen svigersønn, den nyss nevnte Odjer Gundersen Tefre. Om de nærmere omstendigheter hermed har jeg forgjeves søkt opplysninger i vårt Riksarkiv. Helge Abrahamsen Tefre har meddelt meg at det ennå på Tefre går et sagn om at en mann skulle være slått 205. ihjel der. Kanskje er det lensmann Rognald Olsen dette sagn sikter til.

Lars Rognaldsen innløste som før berørt de 2 pund 23 mark som kongen eide i Furebø og samlet den hele odelsgård på sin hånd. Under 4.oktbr. 1652 gjorde han nemlig med lensherren på Bergenhus et makeskifte hvorved han fikk de 2 pund 23 mark i Furebø mot av "sit eget Odelsgods" å avstå til kongen: Brufлот, 2 pund 6 mark, Reinen, ødegård under Brufлот, 18 mark, Trodalstrand, ødegård, 1 pund, Ytre Årdal i Jølster, 1 pund 12 mark og Vie

1 pund 21 mark (Tils. 2 laup 1 pund 9 mark), den siste gårdpart uten bygsel. Dette makeskifte stadfestet kongen 27.januar 1653. Det var et såkalt makeskifte mot dobbelt vederlag, idet kongen fikk dobbelt så meget som han avstod og vel så det. At alle de gårdparter Lars avstod, var gammelt familjegods, har jeg vanskelig for å tro, lettest har jeg for å tro det med hensyn til Bruflot, Reinen og Trodalstrand.

Etter i 1653 å være blitt eneeier av Furebø, kom Lars Rognaldsen ikke straks i besittelse av den hele gård. I årene 1657 og 1658 nevnes nemlig som oppsitter ved siden av Rognald en Peder, visselig den samme som var på gården 1646. Etter kveg-regnskapet av 1657 skattet Lars av 1 hest, 20 kyr, 12 geiter og 15 sauer, Peder av 18 kyr, 5 geiter og 11 sauer, men ikke hest.

Fra 1659 eller 1660 må Lars ha overtatt den hele gård, for fra denne tid nevnes han ved mange anledninger som eneste mann på Furebø, såsom i jordebøker fra 1661 - 1662, i folkelisten av 1664 og i skattemanntallet av 1672 og 1691. Dog har han kanskje i sine siste leveår overlatt sin sønn, Jens, en del av gården til bruk. Skifte etter Lars Rognaldsen holdtes 27.mai 1697, og han må altså være død kort forut. I folkelisten av 1664 sies han i være 49 år gammel. Man skulle altså være født 1615 og ved sin død være 82 år gammel.

Den første matrikulering i vårt land foregikk 1667. Ved denne ble Furebø, hvis landskyld hadde vært 1 laup 2 pund smør, satt 206 i en matrikkelskyld eller skatte-skyld av 2 laup 12 mark. Over denne forhøyelse framkom Lars Rognaldsen noen år seinere med en bitter klage der særlig var rettet mot matrikuleringskommisjonens formann, Jens Madsen, som tidligere hadde vært foged i Sunnfjord. I skrivelse av 21.oktbr. 1683 til amtmannen, Lars Lindenow, sier Lars at Jens Madsen da matrikuleringen foregikk, ikke kom videre enn i hans stue i stedet for at han og hans følge burde ha gransket og forfaret gårdens beskaffenhet uten og innengjerds, og at han "af idel Had mod mig såvelsom andre i Søndfjord forhøiede Gårdens Skyld med ½ Løb Smør. Der løber årlig tre store Elve - besynderlig de to - endelangs gjennom min bedste Jord og fordærver og udriver Jorden og overløber den med Sten og Sand så den årligen forderves. Nu denne Høst er øyeligt at se, at de to Elve har udbrudt og fordervet en stor Del av min Jord - og om sommeren når start Elveløb er, løber den over Ager og Eng, hvorfor Gården - saavidt som Elven løber - bliver ganske forder-vet så min Jord er ikke god for den Landskyld, den havde tilforn, endsige for den halve løbs Skyld han av Had og avind har pålagt." Lars ber derfor amtmannen at han så tidlig som mulig neste sommer måtte få "en upartisk Sorenskriver som kunne være Jørgen Poss i Nordfjord, etterdi han tilforn har vært sorenskriver her i Sunnfjord og er her best bekjent, såvelsom nøiaktig svorne Mænd her i Skibredet som kunde retferdig taxere og skyldlegge Jorden."

På denne henvendelse svarte amtmannen under 6.novbr. 1683 at det var en alminnelig klage over hele fogderiet at man 1667 hadde satt skylden for høyt, at der noksom var andraget til høye øvrighet om "Almuens Forlettelse," men at endnu intet Svar var kommet. Han kunne ikke uten høye øvrighets spesiell bestemmelse tillate noe omgjøres av matrikelkommissjonens arbeid. Men for den skade som var skjedd etter 1667 kunne der holdes avtaksforretning. Saken ble forelagt statholderen, Ulrik Fredrik Gyldenløve, og han ga i skrivelse, 207, datert Bergen 27.mars 1684, ordre til at sorenskriveren, Christian Hansen Rue og foged Jens Tøgersen Rosenberg snarest mulig med upartiske lagrettemenn skulle besiktige gården, og at Lars' nærmeste naboer Ole Jensen Ramstad, Ole Andersen Ramsted, Nils, Ole og Erik Grimeland samt Jakob og Anders Johannessen Tjønneland skulle tilkalles til forretningen og under ed opplyse sakens beskaffenhet. Forretningen - hvorunder gjestgiveren i Sjøholen, Hans Andersen Findmand, møtte for fogden og hvorunder det ble lagt fram skriftlig vitnesbyrd fra de nærmeste naboer der i alt vesentlig stadfestet Lars's framstilling - ble omsider avholdt 6.mai 1685, og ved den ble det tilstått et avslag av 1 pund 6 mark, så gårdens skatteskyld ble 1 laup 2 pund 6 mark, eller kun 6 mark høyere enn den gamle landskyld. Et halvt århundre seinere fikk gården et nytt avslag på 6 mark, så dens skatteskyld ble akkurat så stor som den gamle landskyld. I brevet til amtmannen av 24.oktbr. 1683 hadde Lars også besværet seg over at Furebø var blitt utlagt til offisersgård, men såvidt jeg forstår, fikk denne bestemmelse i virkelig-heten intet å bety for eieren. Furebø ble aldri tatt i bruk av noen offiser, og foran-staltingen medførte kun at den skatt som falt på gården, ble utbetalt til vedkom-mende offiser. De som utførte avtaksforretningen av 6.mai 1685 var sorenskriver Christian Hansen Rue og 6 lagrettemenn, nemlig Ole Nilsen Sunde, Ole Torstensen Sunde, Salomon Aasen, Abraham Mo, Siver Vie og Gunder Ulleland,

I en av de eldste bevarte tingbøker for Sunnfjord kan man lese om en injuriesak som Lars Rognaldsen anla mot Siver eller Sjur Jensen Vie. De hadde en gang vært sammen på Tefre, hvor Sjur Vies far bodde, og hvor en datter av Lars ved navn Helga var eller iallfall seinere ble inngift, og her hadde Sjur der var noe drukken, sagt til Lars at denne ikke hadde noe der på gården å gjøre, for han hadde alltid "avstedkommet Ank og Ondt mellem Grander hvor han hadde fått sine 208 barn på Jorder nedsat," hvortil Lars hadde svart at Sjur løi det som en skjelm, og hvortil Sjur atter hadde svart at skjelm kunne Lars selv være. I denne anledning hadde Lars stevnet Sjur til vårtinget 1691. Sjur fikk for å kunne føre vitner utsettelse til sommertinget der holdtes på Buanes, 1.juli 1691. Da sommertinget kom hadde Sjur ingen vitner å fremstille og ville ha utsettelse, idet han anførte at noen av vitnene var i utlandet. Sorenskriveren pådømte dog

saken straks, og da Sjur ikke hadde bevist siktelsens riktighet, ble han ilagt en bot på 6 lodd sølv og saksomkostninger. Sjur Vie ble noen år seinere lensmann i Førde. - Lars Rognaldsen har gitt meg inntrykk av å ha vært en mektig og myndig mann, men neppe yndet av sine sambygdinge. Høsten 1718 unnslopp det Lars Hove like overfor Lars Rognaldsens sønn, Markvard Reikvam følgende ytring: "endog Du er kommet av Ræveslægten, så skal dog alle dine kroker ikke hjelpe dig."

På Furebø tjente 1690 en Rasmus Jensen og en Sidsel Jakobsdatter som - skjønt beslektet i tredje ledd - gjorde seg skyldig i leiermål med hverandre. Da de intet hadde å bøte med, ble de på høsttinget 1691 der holdtes på Sunde, etter lovboen 6-13-13 dømt til å rømme til fiskeleiene i 4 år, han til Namdalen, hun til Helgeland fogderi.

Som allerede nevnt holdtes det 27.mai 1697 skifte etter Lars Rognaldsen. Hans 9 barn oppregnes etter skiftet således: **1.**Ole Furebø, **2.**Anders Løkebø, **3.**Rognald Angedal, død 80 år gammel 1729. **4.**Markvard Reiekvam, død 84 år gammel 1746, **5.**Jon Furebø, **6.**Marthe Kusli, gift med Ole Andersen Kusli, seinere lensmann, **7.**Gjertrud Flugekvam. **8.**Helge Tefre, gift med Anders Olsen Tefre og død 84 år gammel 1746 og **9.**Alis, gift med Torsten Haldorsen Erdal og død 77 år gammel 1744. Lars's enke het Gjertrud Gundersdtr., men han må ha vært gift før, og Gjertrud kan ikke ha vært mor til noen av hans foran nevnte barn. Også Gjertrud må ha vært gift før hun ektet Lars og hatt barn i sitt 209. tidligere ekteskap. Det heter nemlig i skiftet at "hun fulgte sine svogre (= svigersønner) Daniel Mullen og Lars Fengestad hjem og aldeles afsondrede sig fra Furebø at være hos sine Børn." Boets aktiva var 150 rdlr., hva der etter datidens forhold var nokså meget, især når en tenker på at det må ha kostet Lars atskillig å få sine mange barn utstyrt og hjulpet fram. Registreringen etter Lars utførtes av hans motpart fra 1691, Sjur Jensen Vie, som nå var blitt lensmann.

Ved skiftet av 1697 ble Furebø således som den tid sedvanlig utlagt på samtlige arvinger med en anpart hver, således at hver sønn fikk $17 \frac{1}{7}$ mark og hver datter $8 \frac{4}{7}$ mark smør. Vanligvis utløste eldste sønn sine medarvinger og samlet eiendommen. Men Lars Rognaldsen synes på sitt ytterste å ha bestemt at gården for framtiden skulle være to bruk, og at hans sønner, Ole og Jon skulle ha hver sin halvdel. Og Jon hadde gått inn på å betale broren Ole 10 rdlr. for hans odelsrett til den halve gård. I anledning delingen synes der straks etter farens død å være oppstått uenighet mellom de to brødre. Jeg har nemlig funnet omtalt en dom, avsagt på Furebø den 27.aug. 1697 av sorenskriver Christian Hansen Rue. I den bestemtes "hvad Part og hvorledes enhver av Brødrene skulde bruge." Delingen kom dog istand, og gården ble for ettertiden to bruk, idet Ole og Jon ved å utløse sine søsken samlet

hver på sin hånd 2 pund 12 mark smør i landskyld (Man brukte også etter matrikuleringen av 1667 å betegne gården etter den gamle landskyld).

Oles halvpart er de seinere l.nr. 79 og 80, Jons halvpart de seinere l.nr. 77 og 78.

Ole og Jon var begge gifte og tilkomne menn da deres far døde. Dette ser en av folkelisten av 1701, som for Furebøs vedkommende ser såden ut:

Oppsitterens navn	Alder	Deres sønner	Alder	Tjenestdrenger	Alder
Ole Larsen, Klokke	56	Aleksander	12	Mats Olsen	38
--		Iver	10	Peder Maarsen	26
--		Lars	5	--	
--		Daniel	3	--	<u>210.</u>
Jon Larsen	42	Ole	8	Steffen Olsen	28
--		Lars	5	Erik Trulsen	24

Jeg skal nå behandle hvert av de to hovedbruk for seg.

L.nr. 77 og 78. Jon Larsen som etter foranstående folkeliste, var født 1659 var gift med Ragnhild Olsdr. fra Horstad i Naustdal. Skiftet etter ham holdtes 1728, og han er altså død kort forut i en alder av 70 år. Hans kone overlevde ham, og hun er uten tvil den Ragnhild Furebø som etter ministerialboken døde 1753 i en alder av 86 år. Under skiftet oppregnes deres barn således: 1.Ole Jensen Indrebø, da 36 år gammel, 2.Johannes Jonsen, da 14 år gammel. 1732 gift med Guri Andersdr. Indrekvam og seinere bosatt på Horstad, 3.Alis Jonsdatter, gift, men mannens navn nevnes ikke, 4.Marthe Johanne Jonsdr., gift 1728 med Erik Trulsen Kvamme, der etter folkelisten av 1701 da tjente hos hennes far, 5.Gunhild Jonsdr. som høsten 1728 ble gift med Ole Pedersen Indrebø. Etter listen av 1701 var der da en sønn Lars, men han nevnes ikke på skiftet og må således være død i mellomtiden. Boet hvis beholdne formue var 108 rdlr, eide blant annet et naust og en bu ved sjøen, en bybåt, en seksæring og ikke så ganske få andaktsbøker. Gården der var taksert til 60 rdlr ble utlagt til samtlige barn, så hver sønn fikk 17 1/7 mark og hver datter 8 4/7 mark. Enken overlot sin eldste sønn, Ole, gården til bruk og beboelse mot å få kår, og Ole flyttet da fra Indrebø, overtok Furebø og innløste sine søsken og ble eier av det hele bruk, 2 pund 12 mk. etter skjøte av 7.august 1730.

Men jeg skal ikke ennå gå fra Jon Larsen før jeg har fortalt hva man finner om ham i de gamle tingbøker. Man ser således at han 1698 hadde saker for birkeretten til "Indtale" (*her betyr det vel nærmest å kreve inn ad rettens veg - O.Tj.*) av arvekrav som hans kone hadde på folk i Naustdal.

Til vårtinget 1706 hadde Jon stevnt Tollef Tjønneland fordi dennes anmark hadde oppætt hans bø, og fordi kreaturene som Jon hadde 211. satt inn, uten videre var tatt ut igjen

av Tollefs kone. Saken ble utsatt til et seinere ting og er venteligvis blitt forlikt, da der ikke finnes mere om den i tingbøkene.

Dessuten hadde Jon flere skjermysdler med sin nabo og eldste bror, Ole Larsen, der 1696 var blitt klokker i Førde.

Allerede straks etter farens død 1697 hadde Jon og Ole hatt prosess med hverandre og de møttes også seinere gjentatte ganger for retten.

Til sommertinget 1708 på Kuslien hadde Jon stevnt broren, fordi denne hadde kalt ham en stikketyv. Sammenhengen var den at klokkerens sønn hadde gjort skade på hans kornstaur, og da Ole Kvaal og Markvard Tjønneland som etter Jons begjæring hadde besikket skaden i den anledning henvendte seg til klokkeren, sa denne at Jon "skulde gjøre ham godt for de stikker han hadde ført bort." I retten erklærte brødrene etter at Ole Kvaal var blitt avhørt som vitne at de "ikke hadde nogen Påanke til hinanden," med andre ord at de var forlikte, og seinere hører man ikke mere om saken og får således ikke vite om Ole ble ilagt noen mulkt til kongen.

Til høsttinget 1713 hadde Jon atter stevnt broren, denne gang fordi Ole skulle ha hugget skog på ham, slått høy på ham og hugget ned en bro, og fordi Jon ikke fikk beholde sitt håbeite i fred. Som vitner ville Jon ha avhørt Ole Kvaal og Markvard Tjønneland - de samme to menn altså som hadde vært hans vitner i den forrige sak - men Ole mente at vitnene ikke kunne forhøres før man kom på åstedet, og det mente sorenskriveren også og henviste saken til åstedet. At Jon anla noen åstedssak, kan jeg ikke finne, men derimot stevnte han til sommertinget juli 1714 så vel broren som dennes sønn, Alexander, for andre liknende overgrep. Ved vitnesbyrd av Ole Kvaal, Markvard Tjønneland, Erik Kvamme og Anders Steffensen Tjønneland opplystes på dette ting at de innstevnte av felles mark hadde lagt inn en kvie og derved 212 avstengt den gamle stølsveg, at de av en gammel felles kvie hadde tatt gjerdefang til innhegning av den nye kvie, samt at de hadde slått 2 lass høy i utmarken som det synes i Jons utslåtter. Av de to innstevnte møtte kun Alexander der likesom faren forrige gang, men riktignok først etter at vitnene var avhørt, innvendte at saken hørte hjemme på åstedet. Men da så Jon erklærte at han gjerne ville forlike saken, og at han ville være tilfreds, hvis Alexander ville legge ut den nye kvien, så stølsvegen ble fri, erstatte saksomkostningen med 2 rdlr. Alexander lovt uttrykkelig "stedse at ville leve fredelig og ei give Årsag til nogen Rettergang," og til slutt håndtokes han og Jon på at forliket uryggelig skulle holdes. Men det var nok ikke meningen med dette forlik at alle tvistemål mellom brødrene dermed skulle være avgjort. Om innleggelsen av den nye kvien og avsperringen av stølsveien hører man ikke mer om, men for øvrig var det mange tvistepunktet igjen. Etter at Alexander på

sommertinget 1714 hadde inngått forliket med farbroren, ble det enda på samme ting av denne vitneført en sak mot klokkeren. Det heter i tingboken at Jon hadde stevnet sin bror for gjeld, 6 rdlr. 5 mark 13 skilling, som Ole ved dom av 27.aug. 1697 var tilpliktet til å betale og dessuten "for Bøgarden og for Skovhugst." Også i denne sak møtte Alexander, og på hans begjæring ble saken utsatt. Ole gjorde som det synes, intet ved saken, og Jon påstevnte den derfor på ny til samme års høstting og tok med noen flere klageposter. Tingboken sier at han hadde stevnt Ole "for Skyld så og for Skoghugst samt en Bøgard. videre for Hø som er slaaet fra ham, og en Gard, de har været forligte om, ligeså for et Bømerke og en Bro, Ole skal have nedhugget."- altså tildels klageposter som vi kjenner igjen fra høsttinget 1713 og som da var blitt henvist til åstedet. Denne gang møtte klokkeren selv i retten. Jon påstod etter to dommer å ha tilgode ialt 9 rdlr. 10 skilling. Etter den ene (dom) skulle der stå til rest 6 rdlr. 5 mark 13 skilling, og dernest heter 213. det i tingboken "fremlagde Jon en Dom av 27.august 1697.

Etter samme Doms Formeld og Afregning, som da mellem Brødrene for Retten sked blev Ole skyldig til Broderen Jon 9 mark 13 Skilling videre for omkostninger tilkiendet af salig Sorenekriveren (Christian Hansen Rue) 3 Rdlr. hvori Afkortes, hvad Jon skulde give Ole for Odelsretten 10 Rdlr." Ole erkjente etter sist nevnte dom å skylde 2 rdlr. 13 skilling, men ville ikke innrømme å stå til rest med noe etter først nevnte dom, og påberopte seg to menn, deriblant sin egen svigerfar, løytnant Iver Karlsen Budde som vitner på at alt etter den dom var betalt og klarert. Hva de andre klageposter angår påstod Ole dem henvist til åstedet. Jon mente at Ole fikk bevise at de 6 rdlr. 5 mark 13 skilling var betalt og "angående Mærket mellem deres Jorder begjærede Jon at det måtte forblive ed hvad hans salig Fader på sit yderste havde avtalt, hvilket af to Vidner er til Thinge frembragt, som i salig Kristian Hansens Dom er anført." Den neste dag 17.novbr. 1714, da dommen skulle avsies, var ikke Ole, men kun Jon tilstede. Han hadde ikke videre å anføre i saken, men "ønskede blot, at hans Broder engang vilde leve i Fredelighet." Ved dommen ble Ole tilpliktet å betale 9 rdlr. 10 skilling, således som Jon påstod. "Sorenskriver Kristian Hansen på Furebø 27.august 1694 avsagte Dom, hvad Part og hvorledes enhver av Brødrene skal bruge, bliver ved Magt, hvilket de nu på begge Sider haver at holde sig efterrettelig, og for at Uenighed kan forekommes, bør efter det Mærke, Dommen omtaler, mellem begge Jordparter opsettes en Haagard." De øvrige Jons ankeposter henvistes til åstedet. Saksomkostninger skulle Ole betale til Jon med 1 rdlr.

Tingboken for 1715 og følgende år er ikke i behold, og man kan således ikke vite om brødrene seinere holdt fred innbyrdes. Det henstod 1714 som en ser ennå atskillige tvistepunkter uavgjort mellom dem. Jon synes å ha vært nokså rask til å anlegge sak, men

man kan ikke få annet inntrykk, enn at det var klokkeren som gav anledning 214. til det. Tvistemålene kan skjønnes vesentlig å skrive seg fra de med hensyn til gårdens deling trufne bestemmelser.

Jon Larsen hadde på høsttinget foruten saken med broren ennå en sak, nemlig mot en jente Barbro Olsen og mot Josef Bruland. Jon påstod at Barbro ved St.Hans tid ulovlig hadde løpt fra sin tjeneste, og Josef hadde - vitende herom - antatt henne i sin tjeneste. Barbro møtte ikke i retten, men Josef møtte og erklærte at han var ganske uvitende om at Barbro hadde løpt fra noen tjeneste. Da protokollen for 1715 som sagt er bortkommet, får man ikke vite sakens utfall.

Jon Larsens sønn og ettermann på gården, Ole Jensen, skule etter folkelisten av 1701 være født 1693. Han fikk 1716 bygsel på en part av Indrebø, nemlig det seinere l.nr.101 (nå Leirgrovbakkens) og bodde der til han etter farens død 1728 flyttet til sin odelsgård, Furebø. Som alt nevnt arvet han etter faren 17¼ mark av gården, og den 7.august 1730 fikk han av sine søsken skjøte på deres parter så at han ble eier av det hele bruk, 2 pund 12 mark.

Ole Jensen var to ganger gift. Hans første kone het Anne Pedersdatter og var utvilsomt datter av hans formann på Indrebø-bruket. Etter Anne holdtes der skifte mai 1728 samtidig med skiftet etter hans far. Boets beholdning var 108 rdlr. Deres barn var: Lars, Peder, Alis og Johanne, henholdsvis 5, 2½, 8 og 6 år gamle. Året etter giftet Ole seg igjen, denne gang med Kari Sjursdtr. Aasen. Etter Kari holdtes der skifte 6.juli 1757, og her oppregnes hennes barn med Ole Jonsen således: Ole, 2 år, Salomon 15 år, Lucie, 23 år, Anne 18 år, Ragnhild 16 år, Alis 14 år, Rakel 12 år og Sara 8 år. Boets beholdning var 213 rdlr. Gården der taksertes til 75 rdlr. utlagdes således at enkemannen fikk den ene og Karis barn den andre halvpart. Ole Jensen må da han var blitt 70 år gammel ha vært tilsinns å fratre gården. På høsttinget 1765 "opbød" han nemlig sin påboende gård, 2 pund 12 mk for hvilken var budt ham 200 rdlr. "men de nærmeste odelsbårne vilde lade den for bemeldte Sum eller så meget mere som nogen uden Avbud 215. vilde byde." Noe salg eller noen løsning påfulgte ikke, men på høst-tinget 1766 lyste Ole Jonsens eldste sønn, Lars, sin odel til gården og pengemangel, d.v.s. erklærte seg ute av stand til i øyeblikket å løse, men forbeholdt seg sin løsnings-rett. Ole Jonsen ble således fremdeles sittende med gården og lot seg under 13.novbr. 1770 av sine barn av annet ekteskap meddele skjøte på deres parter. Dagen etter - altså 14.novbr. 1770 - skjøtte han gården til sin sønn, Peder Olsen Hjelle, for 200 rdlr. og kår. Den 30 novbr.1770 - altså et par uker etter skjøtingen - holdt Ole fraflytte med sine barn av begge ekteskap. Av barna var Lucie død som enke etter Markvard Olsen Tjønneland og uten å etterlate seg livsarvinger. Men forøvrig ser en at de fleste nå var gifte og kommet i stilling.

Ole Jonsens etterkommere må være meget tallrike både i Førde og Naustdal sogn og visstnok også i Kinns præstegjeld. Jeg skal regne opp hans barn på ny således som de oppførtes under fraflyttet:

1. Lars Olsen, boende på Strand som husmann. Kom seinere til Hjelle, l.nr. 72.
Se side 153.
2. Peder Olsen Hjelle, nå Furebø.
3. Ole Olsen, myndig og heime. Kom kort etter til Ramstad, s.193.
4. Salomon Olsen Furehaug.
5. Alis Olsdr. den eldre, 1737 gift med Mads Alexandersen Tefre.
6. Johnnes Olsdr., død, men etterlatende seg etter sitt ekteskap med Ole Alexandersen
Fossen 6 barn: Iver, Mads, Henrik, Alis, Anne, Margrethe.
7. Anne Olsdr., gift med Nils Mortensen Espeland.
8. Ragnhild Olsdr., gift med Anders Olsen Aasen.
9. Alis Olsdr., den yngre, gift med Truls Olsen Flugedal.
10. Rakel Olsdr., 25 år gammel, ugift. 1781 gift med Lars Johannessen Høidal.
11. Sara Olsdr., ugift, 21 år gammel. Seinere gift med Lars Madsen Svardal.

Hva der ved frabyttet etter at jevnet var gjort, kom til 216 deling mellom disse Ole Jonsens barn, 63 rdlr. Ole Jonsen levde ennå 12 år og døde først 1782 omtrent 96 år gammel. Man ser ikke at han likesom faren og farbroren hadde prosesser eller krangel med folk. Han synes å ha vært av en fredsommelig natur. Han nøt stor aktelse blandt folk, og som et bevis på det må en vel kunne nevne at han var medhjelper både i Myhlenport og Nils Lunds tid.

Peder Osen, Ole Jonsens ettermann på Furebø, var født 1725 og ble 1746 eller 1749 gift med Barbro Olsdr. Hjelle der må ha vært 12 a 13 år eldre enn mannen. Om Peder og Barbro kan man lese en del under Hjelle, side 150 o. fl. Barbra Olsdr. døde 1781 i en alder av 69½ år. Med sin mann hadde hun kun ett barn, datteren Anne der var gift med Ole Andersen Tefre. Med denne sin svigersønn skiftet Peder Olsen i minnelighet. Peder beholdt Furebø-bruket udelt, og Ole Tefre fikk til vederlag Ramstad-bruket, som da bruktes av Aalet Rasmusdr., for 189 rdlr. og transport på den av Alexander Larsen Hjelle utstedte obligasjon, stor 120 rdlr. Det var våren 1784 denne overenskomst ble skrevet, og sommeren samme år giftet Peder Olsen, - nå ca 60 år - seg med pike Ålet Odjersdr. Ekeland, med hvem han fikk tre barn. Han døde 1804, ca 80 år gammel, omtrent samtidig med sin eldste bror, Lars Olsen Hjelle. Skiftet etter ham viser at hans datter av første ekteskap var død, etterlatende seg sønnene Anders og Peder Olssonner Tefre og datteren Rakel Olsdr. Peder Olsens barn med hans annen kone var Ole og Peder, henholdsvis 18 og 8½ år gamle og datteren Anne

Marie, 12 år gammel, seinere gift med Ole Odjersen Tjønneland. Peder Olsen var en velstandsmann, ja etter forholdene da en rik mann. I boet hvis beholdning var 1587 rdlr. forfantes en sølvkanne på 85 lodd (1 lodd=13.395 g) og der var en rett betydelig inngjeld (*ingjald=inntekt, Utgjald=Utgift. O.Tj.*) Jeg har ikke funnet noen direkte opplysning om hvorledes Peder hadde samlet denne formue, men det kan, såvidt jeg forstår, kun ha vært på 217 en måte, nemlig ved deltagelse i sildefisket. Furebø ble utlagt således at enken Ålet fikk 1 pund 6 mark, hver av sønnene 12 mark og datteren, Anne Marie 6 mark. Enken ble januar 1810 gift med ungkar Ole Andersen Aasen og døde 71 år gammel 1827.

Ole Pedersen, Peder Olsens eldste sønn, ble 1808, ca 22 år gammel gift med Malene Johannesdtr. Erdal. Av sine søsken, Peder og Anne Maries verjer fikk han 11.mai 1811 skjøte på deres parter, så at han da han selv hadde arvet 12 mark, ble eier av 1 pund 6 mk. eller den halve gård. den annen halvpart som hans mor hadde fått på skiftet etter hans far, ble av hans stefar, Ole Andersen under 17.novbr. 1822 tilskjøtt hans bror, Peder, men Ole avla odelsløsningssak og ble ved den av 16.juli 1825 kjent løsningsberettiget. Dette halve bruk var ved overtaket ansatt til 340 spdlr., og for denne sum og mot å overta kår for moren og stefaren fikk Ole Pedersen under 4.novbr. 1825 skjøte av broren og var altså eier av hele gården, 2 pund 12 mark.

Ole Pedersen skjøtte 3.juli 1840 gården til sin sønn, Peder Olsen for 500 spdlr. og kår.

Peder Olsen skjøtte 13.januar 1879 til sønnen, Ole Pedersen for 3600 kroner og kår. Peder Olsen var gift med Marthe Sjursdtr. De døde begge 1898 og ble begravd på en og samme dag.

Ole Pedersen døde allerede 1881, og hans enke, Synneve Marte Pedersdtr. sitter nå på gården.

Det er således gjennom 9 generasjoner vi kan følge eierne på Furebø, l.nr. 77 og 78. Jeg skal nå for å lette oversikten oppføre rekken påny:

1. Ole, nevnes 1591, død 1628. (*Muligens den Ole, Oluf eller Olaf Borgersen som Steen nevner s. 204. O.Tj.*)
2. Rognald Olsen, lensmann, drept 1649.
3. Lars Rognaldsen, død 1697 (*Etter å ha delt gården. O.Tj.*)
4. Jon Larsen, død 1727 eller 1728. 218.
5. Ole Jonsen, medhjelper, død 1782.
6. Peder Olsen, død 1804
7. Ole Olsen Pedersen
8. Peder Olsen, død 1848

9. Ole Olsen, død 1881

L.nr. 79 og 80.

Vi kommer nå til den annen halvpart av Furebø, som etter Lars Rognaldsens død 1697 kom i hans sønn Ole Larsens eie.

Ole Larsen var eldste sønn og skulle etter folkelisten av 1701 være født 1645. Han ble 1696 klokker og sang samme år over liket av birkedommeren Hans Pedersen Faberg, som losjerte og døde på Førde prestegård. Hans formann som klokker var Nils Rasmussen Vie der døde 1696. Ole Larsens kone var datter av løytnant Iver Karlsen Budde der bodde på Naustdal gård og døde 1725 i en alder av 87 år. På listen av 1701 nevnes 4 sønner av Ole Larsen: Alexander, 12 år, samt Iver, Lars og Daniel. Om Aleksander vil siden bli fortalt, men de tre andre hører man slett intet om. Jeg skulle tro at de enten må være døde i ung alder eller at de tidlig har forlatt heimbygda. Men foruten disse hadde klokkeren ennå en sønn, Karl, som kanskje endog var den eldste, og som i all fall 1701 ikke var hjemme. At han skulle være født etter 1701 forkommer meg ikke antakelig. Samme Karl er under 18.mars 1728 innført i Bergen Borgerbok som kornmåler med bemerkning om at han var fra Furebø. I borgerboken finnes også under 22 mars 1740 innført Karl Olsen, Høker fra Sunnfjord, der kanskje er samme mann. I årene 1744 og 1745 har jeg i sorenskriveriets protokoller funnet nevnt handelsmann Karl Olsen Budde, altså klokkerens sønn der har antatt morens familjenavn. Ole Larsen hadde mist to døtre, Lorentse og Margrethe. Lorentse Olsen der også kalte seg Budde, ble 1730 gift med en skomaker fra 219 Kjøbenhavn, Ole Larsen - alminnelig kallet Ole Kjøbenhavner - der hadde slått seg ned her i Førde. Hun døde 73 år gammel i 1763. Den andre datteren, Margrethe, vil siden bli omtalt. Klokkeren var i live i begynnelsen av 1719, men er antakelig død seinere samme år. I ministerialboken, der begynner 1720 har jeg i all fall ikke kunnet finne hans død innført.

Om konflikten mellom klokkeren og hans yngste bror, Jon Larsen, er fortalt. Om han hadde sak 1706 med Peder Ramstad som hadde truet hans kone med knippel, og hvis kone hadde tatt ham i håret, kan man lese under Ramstad.

Mot Slutten av sitt liv hadde Ole Larsen den sorg at hans datter, Margrethe, ble besvangret med Nils Olsen Grimeland uten at denne ville gi ham oppreisning ved å ekte henne. I den anledning ble Nils Grimeland stevnet til birketinget på Naustdal desember 1717. Nils møtte ikke før ved neste ting, april 1718, og unnskylte seg med at hans foreldre ikke ville vite av ekteskapet. Han nektet ikke forseelsen og innrøm-met også å ha tilsagt henne ekteskap "dog ikke på den Måde at han hadde noe Brød at sette hende til." Saken ble atter

utsatt for at det kunne "handles mellem Forældre og Værger på begge Sider," og behandledes til slutt på desembertinget 1718. Det opplyses her at klokkeren to ganger hadde hatt sine bud til Nils's far der første gang hadde svart at med hans samtykke ble det aldri noe ekteskap, men "det kan ske allikevel," hadde han sagt. Den annen gang hadde man opplyst for Ole Grimeland hva hjemmegaver og brylluputfly(t)ning(?) klokkeren ville gi sin datter. Det var meget godt, sier vitnene. Klokkeren ville gi datteren og Ole Grimeland erklæring at så meget fikk hans sønn ikke av ham, men likevel holdt han fast ved sin tidligere bestemmelse. Grunnen til at han hadde imot ekteskapet, hadde han hverken da eller tidligere oppgitt. Det var ikke klokkeren selv, men hans sønn Alexander som under sakens 220. gang møtte i retten. Resultatet ble at birkedommeren under påberopelse av lovboken 1-2-14 henviste saken til avgjørelse ved geistlig rett. Hvorledes det videre gikk, har jeg ikke funnet noe om, men noe ekteskap mellom Margrethe og hennes barnefar kom ganske sikkert ikke istand. Av ministerialboken ser en at Nils Olsen Grimeland våren 1722 ble trolovet med Marthe Jensdtr. Grimeland.

I forbindelse med denne sak står det utvilsomt at Alexander Furebø til april-tinget 1718 hadde stevnt Nils Grimelands mor, Mildrid Grimeland for skjelleri på ham og hans søster Margrethe. Saken førte ikk til noe, men ble avvist, fordi det ikke var nøyere angitt hvori skjelleriet skulle ha bestått.

Juli 1706 utstedte Ole Larsen obligasjon i Furebø til sin bror, Markvard Larsen Reiekvam for 72 rdlr. 2 mark, og til oktobertinget 1711 på Kusli var han av kaptein Munthe stevnet for gjeld 3 rdlr. 5 mark 12 skilling som han ble dømt til å betale. Det ser således ut til at hans økonomiske stilling ikke var videre god.

Ole Larsen sees under 1. august 1711 å ha utferdiget bygselbrev til Lars Andersen på 1 pund 8 mark av øvre Slåtten. Dette må være den part som tilhørte Førde kirke og som var klokkergård. Man ser altså at klokkerne når de selv ikke brukte gården, bygslet de den bort til andre og oppebar inntekten av den.

Noe skifte etter Ole Larsen har jeg ikke kunnet finne. Antakelig er gården etter hans død utlagt til kreditorene. Etter fogdens kassabøker for 1724-1726 skulle hans brødre Markvard Reiekvam og Rognald Angedal eie henholdsvis 1 pund 18 mark og 18 mark. Det samme var tilfelle etter kassabøkene for 1727, men der er gjort en merknad om at Alexander Olsen samme år hadde tilskjøttet seg Rognald Angedals 18 mark. Hva Markvard Reiekvam eide i gården ses for 1729 eller kanskje allerede for 1728 å tilhøre lensmann Ole Andersen 221. Hafstad, men dennes enke, Anne Susanne Didriksdtr. skjøtte under 7. febr. 1735 denne part for 46 rdlr. til Alexander som således var blitt eier av hele gården som han hadde brukt

siden farens død. Under 11.mai 1735 utstedte Aleksander obligasjon for 76 rdlr. til Anne Susanne med pant i "hans eiende og påboende gård Furebø, 2½ pd."

Alexander Olsen skulle etter folkelisten av 1701 være født 1688 eller 1689, men ved sin død 1741 oppgis han i ministerialboken å ha vært 56½ år - altså født i 1684 eller 1685. Hans sønn Mads oppgis ved sin død 1791 å være 81 år gammel og skulle altså være født 1710. Ved denne tid er det antakelig at Aleksander ble gift. Hans kone het Anne Olsdtr, men hvor hun kom fra, vet jeg ikke. Jeg er tilbøyelig til å tro at hun ikke hørte hjemme i Førde sokn.

Om et slagsmål 1768 nede i Sjøaholen mellom Alexander Olsen og Jens Olsen Grimset er fortalt i 2.bind s.85 (i originalen), og i dette hefte, under Hjelle (nedre) vil en kunne lese om at Aleksander til høsttinget 1712 var stevnet av Ole Slåtten for å ha vært ulovlig henne i hans nøtteskog.

Alexander der også kalles Sander, døde i det fæle sykdomsåret 1741, da det i Førde prestegjeld ble begravd over 200, derav i Førde sokn over 60 mennesker. Samtidig døde en 19-årig datter av ham ved navn Salome eller Salmøi. I de gamle skifteprotokollene finnes der ikke noe skifte etter ham. Den daværende sorenskriver, Audun Widerøe, som bodde på Hafstad, var en sykkelig mann, og holdt vanlig ikke god orden på skiftene. Hadde man hatt skiftet etter Alexander, ville alle hans barn der være oppgitt etter deres alder. Nå kjenner man neppe alle sammen. Hans sønner Mads og Lars vil vi omtale nedenfor, hans sønn Ole kom til Fossen og døde der 1789. Av døtre etter Alexander kjenner jeg Margrethe (gift 1746 med Lars Olsen Furebø), Johanne (født 1728 og 1754 gift med Jørgen Monsen) og Dorthe, gift 1755 med Peder Pedersen Lien). En Katrine Alexandersdtr. Furebø, som døde 1806 i en alder av 78 år, var visselig også hans datter. Der synes foruten de 222, her oppregnede å ha vært ennå noen barn.

Om skiftet etter Alexander vet en dog etter tingboken at det utstedtes 15. august 1741, at lensmannenken, Anne Susanne Didriksdatter Hafstad "for Gjæld og efter Forpantning" fikk utlagt på seg 2 pund 6 mark av gården, og at Alexanders enke som vedble å drive gården, fikk 6 mark. Tre måneders tid etter, nemlig under 25.mai 1741 solgte Alexanders enke hele gården, 2 pund 12 mark, for 60 rdlr. til søster-mannen, Anders Mathiassen Valvik av Kinn. Hvorledes hun som bare eide en liten del av gården, kunne selge den hele gård sies der intet om i skjøtet. Rimeligvis har hun fått Anne Susanne Hafstads samtykke til å selge og så bakketter utbetale henne med den av Anders Valvik betalte kjøpesum.

Ved skjøte av 1741 var gården kommet ut av odelssektens eie, men den kom bare noen få år seinere atter på de rette hender. Skjøtet av 1741 tinglestes først ved sommertinget

1748 eller 6½ år etter det utstedelse. Jeg skulle tro at dette ikke var tilfeldig men beregnet på å holde salget hemmelig.

Til samme sommerting 1748 stevnte Anders Valvik Mads Alexandersen "fordi han havde faret ind til Beboelse på hans eiende Gaard Furebø", men partene forliktes straks således at Mads innløste gården for 60 rdlr. og betalte landskyld for 7 år med 10 rdlr. Disse 70 rdlr. ble - som det synes på stedet - betalt av H.T. Nagel. Etter at Mads under 16.febr. 1749 av Anders Valvik hadde fått skjøte på gården, "som nu af Mads og hans Moder bruges og beboes," opptok Mads hos Markus Johansen Leknes et lån på 70 rdlr. og gav ham derfor 11.juni 1749 sin obligasjon. Med dette lån har Mads antakelig dekket faged Nagels utlegg. Gården var således nå atter i rette odelsmanns eie.

Mads Alexandersen må som før nevnt være født 1710. Han ble 1737 gift med Alis Olsdtr. der var datter av medhjelper Ole Jonsen Furebø, og altså hans tremenning.

223.

Det var ikke god forståelse mellom Mads og hans mor. Til sommertinget 1750 stevnte han henne for resterende landskyld, 10 rdlr. og for to års rente samt til å framvise skjøte, siden hun ville disputere på odelsretten til Furebø. Saken førte ikke til noe, da sorenskriveren avviste den, fordi Annes lagverje ikke var stevnt, men tvistemnet kom atter for retten. Til høsttinget 1754 stevnte Mads nemlig påny sin mor og nå "for 7 års Landskyld af 1 pd. 18 Mk. i Furebø som hun brugte (selv brukte han nesten 18 mk.), videre for 10 rdlr. som han havde betalt for hende til Anders Valvik og endelig for Skatt og Tiende som han havde udlagt for hende." Saken gikk gjennom flere ting. Anne forklarte i et innlegg at hun ved mannens død 1741 satt igjen med mange små og umyndige barn, at hun pantsatte gården til sin søstersønn, Anders Valvik for 87 rdlr. for å innfri boets gjeld, og at Mads henne uvvitende hadde innløst Godset. Saken pådømtes 21.novbr. 1755 med det utfall at Anne ble tilpliktet å betale landskyld, men for øvrig ble frifunnet. På hvilken side retten var har jeg ingen mening om. Rimeligvis forholder det seg således som lensmann Mons Nøstdal, der hadde vært Annes lagverje, sa under saken, nemlig at der var feil på begge sider. I forbindelse med denne tvist mellom Mads og moren kan det også fortelles at Mads til høsttinget 1758 for Brandsøy stevnte Anders Valvik "for 6 Rdlr han skyldte Mads's Moder for 6 Mark Jordegods i Furebø for 7 Års Landskyld af samme 6 Mark såvelsom for Renter af de 6 Rdlr. i 8 År." Anders ble dømt å betale 6 rdlr. for de 6 mk. jordegods, men heller ikke mer. Sorenskriveren må ha forutsatt at Anders da han kjøpte Furebø, ikke hadde betalt for de 6 mk. som Anne hadde fått på skiftet etter sin mann, men at Anders likevel da han hadde solgt til Mads har latt seg betale også for disse 6 mark. Saken synes meg å være helt uklar.

Jeg har i det hele tatt ikke funnet rede i mellomværendet, mellom Mads, hans mor og Anders Valvik, og kan ikke forklare den 224. indre sammenheng mellom de forskjellige transaksjoner og søksmål som er referert foran.

Til sommertinget 1755 hadde fogden etter anmeldelse etter Johannes Jonsen Horstad, sønn av Jon Larsen Furebø og et søskenbarn av Mads Alexandersen, stevnt Mads for slagsmål. Det framgikk av et par vitners forklaring, at Johannes på høsttinget 1754 i Førde hadde ropt at Mads slo ham og hadde jamret seg over at han hadde fått skade i armen, men vitnene hadde ikke sett noe. Mads forklarte at han ikke hadde gjort annet enn med hånden å ha tatt Johannes på akselen sigende: Er du her, Broder min ? Det ser ikke ut til at fogden har gjort noe videre med saken. Men det er vel tvilsomt om Mads's håndspåleggelse har vært så lemfeldig som han i retten ville gi det utseende av.

Som vi har hørt, var Mads Alexandersen blitt eier av den hele gård i 1749 (2 pd. 12 mk.) Han brukte dog aldri hele gården. Fra 1751 og framover, kanskje endog fra et tidligere år, brukte han 18 mk. og moren 1 pd. 18 mk. Under 18.juli 1756 bygslet Mads 1 pd. 12 mk. av gården til Jørgen Madsen, der 1754 var blitt gift med hans søster Jobanne. Mads's mor, Anne Olsdtr., var ikke død da Jørgen Monsen tiltrådte, og hun har altså frivillig fratrukket bruket for denne sin svigersønn. Hun levde ennå 1768, men jeg har ingen opplysning funnet om når hun døde. Da Jørgen Hansen overtok 1 pd. 12 mk., har Mads rimeligvis selv overtatt resten, 1 pund - altså 6 mk. mer enn han hadde før.

Det var dog kun noen få år etterat Jørgen Monsen kom til Furebø at Mads forble boende der. Under 14.april 1760 fikk han nemlig bygsel på den indre halvpart av Tefre og flyttet så dit, og fem år etter fikk han skjøte på dette sitt bygselbruk. Mads ble boende på Tefre til sin død 1791. Hans annen sønn, Karl, fikk Tefre etter ham og fra Karls datter, Alis, gift med Helge Abrahamsen Mo, nedstammer de nålevende beboere av indre Tefre.

225.

Under 13.novbr. 1760 - altså et halvt års tid etter at Mads hadde fått bygsel på Tefre - solgte Mads Alexandersen den part av Furebø han selv hadde brukt (det seinere l.nr. 80 eller 1 pd) til broren Lars Alexandersen Reinstøl for 52 rdlr., og under 13.nov. 1767 solgte han den største part av gården (det seinere l.nr. 79 eller 1 pd. 12 mk.) som fremdeles bruktes av svogeren, Jørgen Monsen, til samme bror Lars for 75 rdlr. Mads's eldste sønn, Iver, renonserte samtidig på sin odelsrett til fordel for farbroren mot en godtgjørelse av 50 rdlr. Lars Aleksandersen var således nå eier av den hele gård.

Lars Aleksandersen var født 1726, og i 1753 ble han gift med Lisebeth Gundersdtr. Reinen. Han fikk under 30.juni 1756 bygselbrev på Reinen eller Reinstølen, i Naustdal sokn.

Sin odelsgård kom han ikke til å overta før noen år etter at han var blitt eier. På den ene part av gården (l.nr. 79) satt hans svoger, Jørgen Madsen som bygselmann, og på den annen part (l.nr. 80) satt Lars Olsen som bruker, dog uten bygselbrev. Også denne Lars Olsen var en svoger av Lars Alexandersen. Han var eldste sønn av medhjelper, Ole Jonsen Furebø og var 1746 blitt gift med Margrethe Alexandersdr. Han hadde 1748 fått bygselbrev på indre Tefre og hadde bodd der til han avløstes av svogeren Mads Alexandersen. Disse to har altså "byttet Sæde". Lars Olsen der til slutt kom til Hjelle, vil finnes omtalt foran.

Høsten 1761 førtes det forhandlinger mellom Lars Reinestøl og Lars Olsen om salg av den minste part (1 pd.) som Lars Aleksandersen eide. Lars Olsen ville ikke betale mer enn 54 rdlr., men Lars Reinestøl forlangte 56 rdlr., og det kom således ingen handel istand. Seinere på høsten utsa Lars Reinestøl Lars Olsen fra gårdparten ^(326.) med to mann, og til dem erklærte da Lars Olsen at når han ikke fikk skjøte parten, ville han bygsle den. Det ble også forhandlet om bygsling, men heller ikke om den kom partene til enighet. Lars Reinestøl fordrede 226. mere i landskyld og kår, dels til sin mor Anne Olsdatter enn den andre vilde gå inn på. Våren 1762 seks uker før såtiden lot Lars Reinestøl svogeren vite, at han ikke skulle befatte seg med gården, medmindre de før ble enige om salg eller bygsling, og da Lars Olsen, uten at noen overensstemmelse var kommet istand tilsvarede Gården, stevnet Lars Reinestøl ham til høsttinget 1762 "for at have saaet og dyrket hans eiende Gaard ufrelst og for ulovlig Skovhugst". Sorenskriveren, som gikk ut fra, at det var lovt Lars Olsen bygselbrev, pådømte saken 11.Juli 1763. Ved dommen bestemtes, at hvis partene ikke kunne bli forlikte om kjøp, så burde innstevnte, hvis han ville bli ved bruket, betale Citanten hans Bygsel etter Loven mot å få lovlig bygselbrev. Videre hadde innstevnte til Citanten å svare alle en leilendingers Pligter og Forbindtligheter etter Loven og det like fra den Tid, Citanten var blitt eier. Hva skoghogsten angikk fantes innstevnte ikke å ha overskredet bygselens frihet og han blev forsåvidt frifunnet. Om det ble opprettet noe bygselgesbrev overensstemmende med lovbookens forskrifter, kan jeg ikke se, men Lars Olsen ble fremdeles sittende med bruket. Noen år senere, ^(327.) nemlig 20 febr. 1768 inngikk de to svogrene imidlertid sådan kontrakt, at Lars Olsen skulle sitte på bruket til Faredag 1769 og i denne tid svare sin svigermor, Anne Olsdatter, hennes bestemte kår, men så skulle han fravike jorden til fordel for Lars Reinestøl. Denne kan således ikke før våren 1769 være tilflyttet Furebø. Noe seinere fikk Lars Reinestøl det ordnet slik med sin andre svoger Jørgen Monsen, at denne overtok det mindre bruk (L.nr. 80), så at Lars kom i besittelse av det større (L.nr. 79). Man ser at Lars - uvisst av hvilken grunn - gjorde vanskeligheter med å gi Jørgen bygselbrev på det mindre bruk. Jørgen fikk det ikke før etter ca 10 års forløp og først etterat han i den anledning hadde stevnt Lars til Tinget.

Saken behandledes ved høst-tinget 1780 og her forklarte Mads Tefre, at da han 1767 solgte 1 Pd. 12 Mk. av Furebø til broren Lars var det på det vilkår at deres felles svoger Jørgen skulle få det mindre bruk til bygsel, og når dette ikke innførtes i skjøtet, var det fordi han ikke tenkte på, at der kunne bli noen disput herom, mellom søskene. På det følgende Ting forliktes saken således, at Jørgen skulle få bygsel for levetiden på bruket mot å betale Lars 1 Rdlr. ”til en Kjendelse.” Sådant bygselbrev ble tinglest på Høsttinget 1781.

Som før fortalt hadde Lars Alexandersen betalt Mads Alexandersens (328.) eldste sønn Iver Madsen 50 Rdlr. for at han ikke skulde gjøre ytring av sin odelsrett, men Ivers yngre bror Gunnar hadde ikke oppgitt sin rett og han lot høsttinget 1774 tinglese et Dokument, hvori han på egne og andre søskens vegne erklærte seg misfor-nøyd med farens salg av Furebø, som var både dem og moren imot. Han taler om at Lars Alexandersen “gjorde store Løfter, som dog ikke ennå er fuldbyrdede, lyver for Odelsret til Gaarden” 2 Pd. 12 Mk. og slutter med å si at “naar hans Fader dør eller naar han selv fra Kongens Tjeneste bliver permitteret, søger han sin Odelsret igjen, og imidlertid har Lars Alexandersen ikke behov at gjøre nødvendige Omkostninger paa Gaarden”. Gunnar Madsen døde før 1783, da han ikke nevnes i det da behandlede skifte etter moren, og Lars Alexandersen kan ikke sees å være blitt foruroliget ved noe Odelssøksmål.

Lars Alexsandersens kone, Lisebeth Gundersdatter døde 1787 i en alder av 69 år, Lars selv først 1815 i en alder af 88 år. De etterlot, såvidt ieg kan se, kun ett barn, datteren Alis Larsdatter, som omkring 1780 ble gift med Peder Haldorsen fra Ramstad, som ble svigerfarens ettermann. Peder fikk 1797 skjøte på L.nr. 80 (1 Pd.), som han dog aldri kom til å bruke, og under 11.Juli 1800 skjøtte han L.nr. 79 (1 Pd. 12 Mk.) for 75 Rdlr. og kår til svigerfaren. Den halvparten av Furebø som Lars Alexandersen eide, hadde nå faktisk lang tid vært to bruk, og er ikke senere blitt sammenføyet igjen. Jeg (329.) skal nå behandle hvert bruk for seg og begynner med det største. **L.nr. 79, av Skyld 1 Pd. 12 Mk.** Da Peder Haldorsen 1800 fikk skjøte av svigerfaren, hadde han vært gift et snes år. Hva som var grunnen til, at det gikk så lang tid før gården overdroges ham vet jeg ikke. Hans kone, Alis Larsdatter døde 60 år gammel 1822. I Skiftet etter henne oppregnes deres barn således: **1.**Alexander, **2.**Anders, 20 år, **3.**Anne, gift med Anders Jensen Grimeland, **4.**Lisbeth, gift med Markvard Mortensen Kvaal, **5.**Pernille, 32 år og senere samme år gift med husmann, enkemann Johannes Nilsen Indrebø, **6.**Oline, gift med Simon Hansen Grimeland, og **7.**Lovise 20 år. Da dette skifte holdtes, hadde Peder Haldorsen skjøtt gården fra seg og tatt kår.

Peder hadde 1830 en sak mot sin nabokone Malene Johannesdatter Furebø, som han påstod hadde overfalt ham. Etter et vitnes utsagn hadde Malene tatt en stokk fra Peder og så var de begyndt å drages, inntil de ble usynlige for vitnet (de må ha stått i noen avstand), hvorav vitnet sluttet, at Malene hadde fått Peder overende. Saken ble avvist da Peder ikke møtte på Sommertinget 1831, hvortil saken var blitt utsatt. Peder levde adskillige år etter denne historien og døde nok ikke før 1844.

Peder Haldorsens ettermann på L.nr. 79 var hans eldste sønn Alexander Pedersen, som fikk skjøte av faren 6.Novbr. 1812 for en kjøpesum av 400 Rdlr. Alexander var samme sommer blitt gift med Johanne Marthea Andersdatter Tefre.

Alexander Pedersen skjøtte 2.Juli 1847 til sønnen Peder Alexandersen for 400 Spdlr.

(330.)

Peder Alexandersen skjøtte under 6.Novbr. 1882 til sin eldste sønn Andreas Pedersen for 3200 Kroner.

Andreas Pedersen døde allerede 1885 og hans enke Birgitte Sjursdatter Vie (var gjengift med Mathias Bergstad) skjøtte under 3.April 1886 til sin avdøde manns bror Ole Martines Pedersen for 6800 Kroner og kår. Ole Martines Pedersen var 1898 fremdeles gårdens eier.

Furebø, L.nr. 79 har således likesom L.nr. 77 og 78 tilhørt en og samme slekt i 300 år (ca 1900). Mens en derav Lnr. 77 og 78 stedse var gått fra far til sønn, er der i eierrekken for Lnr. 79 ett kvinneledd.

Rekken ser således ut:

1. Ole Furebø
2. Hans sønn, lensmann Rognald Olsen
3. Hans sønn, Lars Rognaldsen
4. Hans sønn, klokker, Ole Larsen
5. Hans sønn, Alexander Olsen
6. Hans sønner, Mads og Lars Alexanderssønner
7. Lars Alexandersens datter, Alis, gift med Peder Haldorsen
8. Deres sønn, Alexander Pedersen
9. Hans sønn, Peder Alexandersen
10. Hans sønner, Andreas og Ole Martines Pedersen

L.nr. 80 (1 Pd.) var som alt fortalt, 13.Novbr. 1760 blitt tilskjøtt Lars Alexandersen. Under 9.Novbr. 1797 skjøtte Lars gårdparten til (331.) svigersønnen Peder Haldorsen, der, som vi har seet 3 år seinere også fikk skjøte på Lnr. 79. Lnr.80 hadde nå lengre tid vært brukt av bygselmann til 1769 av Lars Olsen, siden Jørgen Monsen, og da denne 1802 var død kom

hans sønn Iver Jørgensen i hans sted. Den 5. Novbr. 1814 gav Peder Haldorsen sin andre sønn Anders Pedersen skjøte på Lnr. 80. Denne lot på Høsttinget 1848 holde skyldsetting over Furebøhaugen, som blir satt i en skyld av 10 Mark, så hovedbruket (Lnr. 80a) på en skyld av 14 Mk. Anders brukte nå selv Furebøhaugen (Lnr. 80b) mens Lnr. 80a bruktes fremdeles av bygselmann nemlig til 1832 av Iver Jørgensen og siden av dennes sønn Jørgen Iversen. Da Andreas Pedersens første kone, Anne Kristine Hansdatter fra Tjønneland var død og skifte holdtes etter henne, ble hele Lnr. 80 (1 Pd.) av skifteretten solgt ved auksjon 21.Mai 1850 og for 250 Spdlr. tilslått lensmann Johannes Falch, der 19.mai 1851 lovlig meddele auksjonens skjøte. Det står i auksjonenskonisjonene at Furebøhaugen (L.nr. 80b) der bruktes av eieren Anders Pedersen, kunne tiltrædes straks, men at Jørgen Iversen som bygselmann besad Lnr. 80a. Falch fikk imidlertid Jørgen til å fratrede sitt bygselbruk mot kår til seg og kone, og skjøtte så under 2.Novbr. 1851 Lnr. 80a for 270 Spdlr. til Bernt Haldorsen Grimeland, som igjen under 7.Juli 1866 for 331 Spdlr. 98 sk. Skjøtte til Peder Alexandersen Furebø - den samme som siden 1847 var eier av Lnr. 79. Peder Alexandersen døde nyttårsdag 1883 og hans kone Rise Ananiasdatter var død 11 a 12 år tidligere. (332.) På skifte etter dem, sluttet 13.Aug. 1884 ble Lnr. 80a for 2200 Kroner utlagt til deres yngste sønn Ole Martines Pedersen, og da denne av sin eldste bror Andreas Pedersens enke hadde kjøpt Lnr. 79, solgte han Lnr. 80a til sin søstermann den nåværende eier Ludvig Olsen Erdalsdal for 2720 Kroner. Da Ludvigs kone Johanne Pedersdatter tilhører den gamle Furebø-ætt, kan det således også av Lnr. 80a sies at denne gårdpart ennå tilhører samme familje som for 300 år siden (ca 1900).

Så er det endelig tilslutt litt om Furebøhaugen Lnr. 80b. Denne part har, siden lensmann Falch 1850 ble eier, gått gjennom adskillige hender. Falch skjøtte 26.Febr. 1855 gårdparten til sine sønner og disse igjen under 10.Novbr. 1856 for 250 Spdlr. til den forrige eier, Anders Pedersen, som etter sin foran nevnte kones død var blitt gjen-gift med Synneve Jensdatter. På skifte etter denne Synneve 1859 ble gården for 332 Spdlr. solgt til Rasmus Eliassen Ramstad, og 17.April 1860 ble skjøte av skiftefor-valteren. Noen dager etter solgte Rasmus Eliassen for 354 Spdlr. 82 Sk. Til Anders Pedersens datter, Anne Helene Andersdtr., nå boende på Klappene under Vie. Furebø-slekten har med prisverdig iver holdt fast ved sitt odelsgoods. For halvtredje hundre (250) år siden (ca 1650) innløste den myndige og mektige Lars Rognaldsen fra selve Kongen størsteparten av sin gård mot dobbel (333.) vederlag og to hundre år senere krever den forgjeldede Anders Pedersen Furebøhaugen

og hans datter den stakkels Anne Klappene mot å berge den lille sneip av gården, hvor de hadde hatt sitt hjem. Deres bestrebelser ble dog fruktesløse. Ved en av Fogden på statskassens vegne forlangte tvang ved auksjon av 18. April 1864 blir gården tilslått Rasmus Eliassen Ramstad som hadde pantobligasjon i den og nå for andre gang ble dens eier. Den 6. Septbr. 1870 skjøtte Rasmus Ramstad gården for 200 Spdlr. til Peder Pedersen Furebøhaug, og da der holdtes skifte etter dennes kone, Rakel Nilsdatter, ble gården utlagt til enke-mannen for en takst av 2080 Kroner. ** Om Peder Pedersen tilhørte den gamle Furebøslekten, vet jeg ikke. Jeg har intet notert derom og har ikke nå anledning til å undersøke forholdet. Peder Pedersen lot 1884 gården selge ved frivillig auksjon, hvorunder den for 1820 Kroner tilsløs Morten Pedersen Tjønneland, der for 2000 Kroner overtok det bud til Torger Andersen Furebø. Torger, som 13. Septbr. 1884 for auksjonsskjøte, lot ved skylddeling av 6. Oktbr. 1886 gården dele i to. Den minste part – Nygård, av skyld 44 Øre – beholdt han selv, den største part av skyld, 51 Øre, solgte han ved skjøte av 27. Novbr. 1886 for 1700 Kroner til Ola Johannessen Flatjord av Jølster.

**Peder Pedersen var fra Hornnes og flyttet tilbake. Han omkom ved ulykkestilfelle 1904.

232.

Tjønneland.

Tjønneland er neppe noen gammel gård. Den omtales først i et skattereknskap fra 1563. Den første oppsitteren het Lars. Han nevnes også i 1567 og 1590 og 91 og var da eneste oppsitter. Men i 1598 nevnes også Martin Øvre Tjønneland ved siden av Lars. Lars hadde 1567 og 1590/91 å svare leidang med 9 pd. talg og 1 geiteskinn, men i 1598/99 ble det forhøyet til 9 pd. talg og to geiteskinn. Samme dag betalte Martin "frelse" med 1 geiteskinn. Om Lars eide gården er uvisst. I jordeboken av 1590/91 står det at Tjønneland hørte til de gårder som det ikke betales landskyld av hverken til kongen eller til stiftet. Tjønneland var altså hverken gammelt kongsgods eller inn-dradd bispegods. Derimot er det ikke utelukket at gården kan ha vært inndradd klostergods, eller kan ha tilhørt en kirke eller klosterembete. Men det rimeligste er vel at det har vært bondegods eller tilhørt privatmann.

Et reknskap fra 1603 nevner 4 oppsittere på Tjønneland. Det var: Anders, Peder, Simon og Martin, og under overskriften husmenn og ødegårdsmenn ennå en Martin. Det er rimeligvis den samme Martin som nevnes på Øvre Tjønneland i 1598/99. Det er imidlertid merkelig at man på denne korte tiden fra 1598/99 til 1603 skal ha auka oppsittertallet til 4. Det må rimeligvis i denne og den nærmest foregående tid ha foregått store nyrydningsarbeider. Etter skattebrevet av 1603 skulle bøndene "lægges i lag," hvert lag på 10

mann, og hvert lag skulle betale 10 daler, således at den rike hjalp den fattige. Og reknskapet viser at hver av de nye oppsitterne betalte, på Anders nær. Han slapp med 3 mark. Dette Viser at deres økonomiske stilling ikke har vært så rent dårlig. Husmannen eller ødegårdsmannen betalte ½ daler. De 4 oppsittere fra 1603 nevnes også i et reknskap fra 1611 samt i foged Buschs jordebok av 1626. Av sistnevnte jordebok 233, får man nærmere beskjed om gården. Det sies nemlig her at Tjønneland er en god jord, og at dens landskyld er 2 laup 2 pund 12 mk smør fordelt på oppsitterne, og endelig heter det at presten eier 1 laup og bonden 1 laup 2 pd. 12 mk. Denne siste oppgave over eiendomsforholdet er antakelig uriktig, hvis det med presten menes presteembedet. Man finner ikke annetsteds antydning til at noe av Tjønneland skulle være prestegods eller benifisert (- *tillagt et embede.* - *O.Tj.*) gods. Derimot er det sannsynlig, som etterfølgende vil vise, at at det har vært privatmanns eie.

Hva der i det etterfølgende kan berettes om gamle dager er for det meste kun oppsitternes navn. Et par av disse Tjønnelands menn skulle etter sakefallsreknskapet (*Reknskap over bøter* - *O.Tj.*) av 1615/16 ha vært sammen i slagsmål. Simon Tjønne-land måtte bøte 8 daler, fordi han i naboen Anders's egen gård hadde gitt ham 4 slag med en øksehammer.

Etter reknskapet av 1635 var oppsitternes antall gått ned til 3, nemlig: Anders, Steffen og Thore, og de samme nevnes også i reknskapet av 1646 over " en Skat efter Gårdetallet," eller matrikkelskatt som vi nå ville kalle det. Imidlertid viser dog et samtidig koppeskattreknskap at det på gården var 4 husholdninger:

1. Anders med kone og 1 pike.
2. Steffen med kone.
3. Thore med to piker.
4. Peder med kone og 1 pike.

Matrikkelskattreknskapet av 1648 viser forøvrig at Anders og Steffen hver brukte 1 laup. Thor 2 pd.12.mk.

Med hensyn til eiendomsforholdene forklares i det foran nevnte reknskap av 1646 at Tjønneland var bondegods, og at Erik i Osen eide 2½ pd, Jon Sande og hans brødre 3½ pd. og Peder Jensen i Sogn 2½ pd. samt at hver eier hadde bygselrådighet over 234, sin part. Et reknskap fra 1657 sier at Erik i Osen eide 3½ pd, Jon Sande og hans brødre 2½ pd, og hr. Christen 2½ pd.

I 1659 ble eierne oppgitt således: Hr.Peder Finde 2 lauper og Peder Jensen i Sogn 2½ pd. Her er Peder Jensen rimeligvis ved en feil kommet inn igjen i stedet for hr.Christen. I

1672 oppgis hr.Peder Finde som eier av hele gården og den forblir i en årrekke i hans og hans arvingers eie.

Om de her nevnte eiere som er eldre enn hr.Peder Finde vet en liten eller ingen beskjed. Erik i Osen het Erik Torstensen og var lensmann i Indre Holmedal. Jon Sande og Peder Jensen er ganske ukjente, og det kan ikke bestemmes om de stammer fra Førde, om de hadde arvet gården, om de hadde kjøpt den eller overhodet hvordan de hadde fått den. Christen må ha vært prest, siden han betegnes med hr., men hvor vites ikke.

I årene 1635 til 1664 var det som før nevnt 3 oppsittere på gården: Anders, Steffen og Thore. Det siste av disse årene bodde der dessuten en Peder med kone, men noe gårdsbruk hadde han ikke. Fra 1657 og de nærmeste år framover var der 4 oppsittere. Følgende skjema viser hvem som i denne tiden bodde på gården:

Matrikkelskatt- reknskap fra 1657	Kvegskattreknskap fra 1657					Skatterekn.- skap fra 1661	Skatterekn.- skap fra 1662
		Hest	Ku	Geit	Sau		
Johannes	Johannes	0	6	3	3	Johannes	Johannes
Steffen	Steffen	1	12	6	6	Steffen	Steffen
Jørgen	Enken	0	8	6	8	Jørgen ?	Enken
Rasmus	Rasmus	0	6	4	8	Rasmus	Rasmus
Hr. Findes folkeliste fra 1664						Matrikkelreknskap fra 1672	
Oppsittere	År	Sønner	År	Husmenn	År		
Johannes, Steffen, Enken, Rasmus, Simon, Martin,	67 40 30	-- Anders Steffensen	28	-- Anders,	40 60	Johannes, bruker -- Enken, bruker -- Simon, bruker Martin	2pd. 12mk. 2pd. 12mk. 2pd. 12mk 2pd. 12mk

235.

Av oppsitterne fra 1646 er der i 1657 bare en igjen, nemlig Steffen. Han skulle etter aldersoppgaven i Findes liste være født 1597. Han brukte etter reknskapet fra 1646 1 laup og hadde etter kvegreknskapet av 1657 meget større besetning enn noen av de andre oppsitterne. Etter et supplement til Findes liste ble det 1664 født en Oluf Steffensen Tjønneland, og det må være en sønn av Steffen. Den på listen oppførte sønn, Anders Steffensen, ble seinere oppsitter på gården. I all fall nevnes en Anders Steffensen 1701 som oppsitter.

Johannes er nevnt alle årene fra 1657 til 1672. Han brukte sistnevnte år og rimeligvis også 1657 2 pd. 12 mk., men hadde ikke hatt så stor besetning som Steffen. Enken som nevnes 1657, 1662, 1664 og 1672 må være Jørgens enke, og det er antakelig bare en feilskrift av fogden når han 1661 i stedet for henne oppgir Jørgen. Enken brukte likesom Johannes 2 pd. 12 mk. av gården. Den 3.april ble det opptatt et tingsvitne om at enken på Tjønneland som også her sies å bruke 2 pd. 12 mk, var så forarmet at hun ikke formådde å utrede skatter for 1659. Rasmus Olsen nevnes årene 1657-1664, men er 1672 forsvunnet som oppsitter. Hvem som i 1672 hadde hans bruk, kan ikke etter foreliggende opplysninger oppgis.

Reknskapet av 1657-1662 har kun 4 oppsittere, men på Findes liste i 1664 kommer det to nye til, Simon, 40 år og Morten, 30 år gammel. Allerede 1603-1626 hadde vi oppsittere på gården med samme navn, men identiske kan de ikke etter Findes aldersoppgave. Simon og Morten kommer igjen i reknskapet av 1672, og her sies det om Morten at han brukte 2½ pd., altså likeså stor part som Johannes og enken.

På den foran nevnte supplemangliste sies det at Antonius og Kolbein, Simons sønner på Tjønneland fødtes 1664, og dette må være sønner av oppsitteren Simon der nevnes 1664-1672. På samme liste sies det nemlig også at Josef Andersen Tjønneland fødtes 1664 og 236. og døde samme år. Han må være sønn av Anders Steffensen eller av husmannen Anders.

I foged Buschs jordebok fra 1626 heter det at Tjønnelend var en god jord, men i reknskapet av 1661 at der til gården hørte hverken brennefang eller andre herligheter og "den er en ringe jord for sin landskyld."

Ved matrikkuleringen av 1667 ble dog den gamle landskyld av 2 laup 2 pd. 12 mk beholdt, som matrikkelskyld. Der var da 6 oppsittere på gården, altså samme antall som på Findes folkeliste fra 1664, men navnet på oppsitterne nevnes ikke.

Etter reknskapet av 1672 er tallet på oppsittere bare fem. Der må altså være foregått en sammenføring, men hvilke to bruk som er blitt slått sammen, har jeg ikke kunnet finne ut. I 1672 er det kommet et nytt navn til, Erik, men Steffen og Rasmus's navn er forsvunne, men forandringen kan ikke bare ha bestått i at Erik har overtatt hva de to andre hadde hatt av gården før. Av oppgaven over hva Steffen brukte ser en at omreguleringen ikke kan ha vært så enkel. Ved reknskapet av 1672 er ellers å bemerke at skylden ikke kan være riktig oppgitt. I dette regnskap heter det nemlig at Tjønnelands skyld ialt var 3 lauper 12 mark, og det stemmer også med summen av skylden for de fem bruk. Men overalt ellers både før og seinere oppgis den samlede skyld til 2 laup 2 pd 12 mk., altså ett pund mindre. Måskje er feilen i reknskapet, men i utdraget, noe som ikke nå kan kontrolleres.

Det var jo regel at sønn eller svigersønn fikk bygsel etter faren eller sviger-faren eller at bygselens nye mann fikk bygsel etter sin formann i ekteskapet. Det er å anta at forholdet har vært likedan for Tjønnelands vedkommende i det tidsrom det hittil har vært tale om, men til i det enkelte tilfelle å påvise det har jeg ikke tilstrekke-lige opplysninger. Heller ikke kan jeg angi på hvilket av de nåværende bruk de hittil omtalte bygselmenn hadde 237. hørt heime. For årene 1672-1701 har jeg ikke sett noe manntall for Førde sogns oppsittere, og for dette tidsrom av 30 år er det derfor lite som kan meddeles om gårdens beboere.

Fra 1701 har man en fullstendig folkeliste, og fra dette år vil en for de fleste bruks vedkommende ved hjelp av kassabøkene og andre protokoller kunne oppstille en fullstendig

liste over brukene. Tjønnelands-folk som jeg har sett omtalt siden 1672, og som det ikke vil bli anledning til å nevne i forbindelse med folkelisten av 1701, nevnes her.

En Ole Jensen Tjønneland nevnes 1679 som kreditor i et bo, og den Ole Tjønneland, der 1681 var kreditor i et annet bo, er vel også den samme Ole Jensen.

En Anders Johannessen Tjønneland var 1684 tilstede ved den foran fortalte forretning på Furebø, og i 1691 var han vitne under den sak som Anders Olsen Tefre hadde anlagt mot Ole Jensen Ramstad for neddriving av stølshus. Til samme høstting 1691 var han stevnet for gjeld til Findmands arvinger og samtidig møtte han også for en nabo og navnet, Anders Steffensen Tjønneland, betalte 1 mark for slagsmål, men en kan ikke vite om dette var Anders Johannessen eller Anders Steffensen. Det ligger nær å gjette på at Anders Johannessen var sønn av den Johannes som i 1672 brukte 2½ pd. av Tjønneland.

På Hjelmbrekke i Jølster holdtes der 1687 skifte etter Aase Andersdtr mellom enkemannen, Peder Endresen, og avdødes barn av første ekteskap. Som hennes barn nevnes Ole Tjønneland, David Tjønneland og Synneve Tjønneland. Man må tro at Aases første mann må ha bodd på Tjønneland, men hans navn er dessverre ikke nevnt. I mai 1696 holdtes skifte på Tjønneland etter to gårdbrukere, hvorom seinere vil bli fortalt, og dessuten etter Ole Ellingsen mellom enken Anne Olsdtr. og deres eneste barn, sønnen Ole, 4 år gml.

Om disse personer vites ikke mere enn nettopp hva ovenfor 238 er sagt. Det kan ikke sies på hvilket bruk de satt og heller ikke hvilket slektskap eller svogerskaps-forhold de måtte ha stått i til eldre eller yngre beboere av gården om jeg enn kan formode at der har eksistert sådanne forbindelser.

Folkelisten av 1701 som skulle inneholde hele den mannlige befolkning ser sådan ut:

Oppsittere	År	Deres Sønner	År	Tjenestedrenger	År
Tollef Andersen er soldat og gift	27	--			
Jakob Olsen har vært soldat. Mén på 1 øye	76	--			
Anders Steffensen	56	Ole	14		
--		Jens	10		
--		Axel	3		
--		Steffen	1		
Ole Eliassen	56	Ole	5		
Markvard Jørgensen, har kun en hånd	55	Jørgen	29		
		Ole (Olsen)	5		

Før jeg nærmere omtaler de på denne liste nevnte oppsittere og føreng jeg gir meg i ferd med å behandle de enkelte bruk hvert for seg, vil jeg så godt jeg kan gjøre rede for hvem der ved denne tid og framover inntil oppsitterne ble sjøleiere, eide Tjønneland

Som før fortalt var Førdepresten, hr.Peder Finde, eier av hele Tjønneland. Etter ham ble hans sønn, Atle Finde, sokneprest til Volda på Sunnmøre, eier av 1 pund, det seinere l.nr.84. (*Indre Brunene - O.Tj.*) Hans søster, Maren Pedersdr. Finde ble eier av 2 lauper 1 pd. 12 mark. Hva hr. Atle Finde eide, arvet hans datter Elsebe Johanne, gift med. hr.Steveløv Reutz, sokneprest til Herøy, og etterat hun var blitt enke, solgte hun under 4.juli 1771 bruket for 34 rdlr. til Paul Christian Hjortdal der bodde på Halbrend og hadde ansettelse ved kopperverket der. P.C. Hjortdal solgte 4.oktbr.1771 bruket til Johannes Henriksen Fauske for 40 rdlr. Maren Pedersdr. Finde, der etter sin far, Førdepresten, eide 2 lauper 1 pd. 12 mk. av Tjønneland, var

239. tre ganger gift, alle gangene med sogneprester til Jølster. Hennes menn var hr.Daniel Bugge, død 1676, hr.Jakob Maerk, død 1678 og hr.Søren Munthe, død 1687. Kun med sin første mann hadde hun barn. Hun må være blitt en gammel kvinne. Hun døde først 1727 eller 1728. Ennå 1719 oppføres hun som eier av 2 laup 1 pd, 12 mk., men i kassaboken for 1724/26 sies det at hun kun eide 1 laup 2 pund, og at Hans Nilsen Rue eide 2 pd. 12 mk. Denne Hans Nilsen Rue var foged i Sunn- og Nordfjord, men han ble fradømt sitt embete. I 1728 ble han tatt til nåde og fikk embete sitt igjen, men ble atter suspendert og døde 1731 før hans sak endelig var avgjort. Såvidt jeg kan forstå er 1 pd. 12 mk. av hva fogden eide kommet til Ole Olsen Skei, og 1 pd. kommet tilbake til Maren Finde, for i kassaboken for 1727 oppføres:

Maren Finde	2 lauper
Hr. Otte Finde	1 pund og
Ole Olsen	1 pund 12 mark.

Ole Olsens Part må være det seinere l.nr.82 (*Ytre Brunene -O.Tj.*).

Etter kongens befaling ble det i 1723 satt igang ny matrikkulering over hele landet vårt og ved den ble Tjønnelands skyld nedsatt med 12 mark. Den hele foranstaltning vakte imidlertid slik misnøye at kongen befalte at det skulle bli med det gamle. Det ser dog ut til at den nye matrikkulering ble tatt til følge på enkelte kanter av landet, og at spesielt Tjønneland fikk godt av at skylden ble nedsatt med 12 mark, for i kassaboken for 1729 oppføres Maren Pedersdr. Findes andel i gården, som nå var overdradd til hennes arvinger, til 1 laup 2 pund 14 mark, altså 10 mk. lavere enn i 1727. Resten av avslaget i skyld kom hr. Atle Findes part til gode.

Det var dog kun i skatteskylden eller matrikkuleringsskylden at nedsettelsen fant sted. Landskylden som bygselmennene svarte jorddrotlige rettigheter av, forble uforandret, og

følgen av det kunne bli at skylden på ett og samme bruk oppførtes lavere i skjøter enn i bygselbrev. 240.

Maren Pedersdr. Finde hadde som sagt ikke barn uten i sitt første ekteskap med hr. Daniel Bugge. Hvor mange barn det var skal jeg ikke kunne si, men skatte-boken for 1729 viser hvem av hennes avkom fikk andel i Tjønneland. Der oppføres:

a. Mons Daniel Hansen Bugge	2 pd.	19	mk.
b. Peder Ovesen Bugge		19 1/7	-
c. Pernille Ovesdr. Bugge, gift med handelsmann i Korssund, Tomas Christensen Rue, og siden med Christen Pedersen Daae		9 4/7	-
d. Christen Ovesen Bugge		19 1/7	-
e. Marie (Massi) Finde Ovesdr., gift med Peder Nøvig og siden med boktrykker Christoffer Køhlert, begge av Bergen		9 4/7	-
f. Berte Marie Ovesdr., gift med lensmann Tollef Hansen Bjørset		9 4/7	- = L.1-2-1

Jeg forstår ikke rettere enn at Daniel Hansen Bugge må være Marie Pedersdr. Bugges sønnesønn og de andre 5 mindre lotthavere søsken og hennes datterbarn, der tok morens familjenavn. Daniel Hansens part ble seinere, kanskje ved salg, kanskje ved skifte eller kanskje begge deler, delt i mindre lotter, men omvendt ble også flere lotter samlet på en hånd. Å gjøre nøyaktig rede for disse forandringer formår jeg ikke, men kassaboken for 1733/1735 viser at eierne b, c og d framdeles eide sine lotter uforandret,

i alt.....	1 pd.	23 6/7	mk.
at e. nå eide	1	-	12 13/14 -
- f. - -	1	-	4 5/7 -
og endelig Innvik-presten, hr. Peder Henriksen Finde eide		20 1/2	- = L.1-2-14.

Etter kassaboken av 1745 var forholdet akkurat det samme som i 1733/1735 og etter kassaboken av 1747/1751 var forholdet som i 1745, kun at Marie Finde Ovesdatters mann, Christoffer Køhlert nå er blitt borte og i hans sted er kommet oppsitteren, Ole Markvardsen. Skjøtet fra Køhlert til 241. Ole Markvarsen er datert Bergen, 12 oktbr. 1735 og lyder på 1 pd. 12 mk. Kjøpesummen er 33 rdlr. Skjøtet gjelder det seinere l.nr.83 eller egentlig kun en del av det (*nå Olav Kvamsaas' bruk - O.Tj.*) Også Pernille Ovesdr samlet en del lodder på sin hånd, deriblant brødrenes, Peder og Christoffers. Da hun ble enke etter, solgte hun i forening med sin sønn av første ekteskap, Christian Tomassen Rue, til Førdepresten Nils Lund hva hun eide i gården. Skjøtet, som er datert Korssund 12.januar 1753, oppgir skylden på denne part til 2 pd. 12 mk og brukeren å være Steffen Jensen. Dette siste navn er utvilsomt feilaktig i stedet for Steffen Tollefsen, og skylden er visselig også uriktig oppgitt. I skiftet etter Nils

Lund, sluttet 1784 sies det riktignok at 2 pd og 12 mk i Tjønneland utlagdes til hans datter, Iverise Lund, men da denne part i 1805 solgtes til Ole Mathisen, angis skylden til bare to pund. Dette er det seinere l.nr. 81 (*Stubhaugs bruk nå. - O.Tj.*)

Etter Berte Marie Ovesdtr., gift med lensmann Tollef Hansen Bjørset, holdtes der skifte i 1749, og herunder sies det at boet eide 1 pd.12 mk. i Tjønneland som avdøde dels hadde arvet etter sin mormor. dels innløst fra de andre arvingene. Også her tror jeg skylden er satt for høyt. Dette bruk er det seinere l.nr. 85 (*Ragna Tjønnelands nå - O.Tj.*)

De 20½ mk. som Innvik-presten, hr.Peder Henriksen Finde eide, arvet hans sønn, Henrik Finde, proprietær og boende på Hellevig i Ytre Holmedal, og da skiftet etter Henriks kone, Anne Dorthea, f. Daae, ble holdt, ble denne part solgt ved auksjon 10.juli 1772 og tilslått Odjer Olsen Tjønneland for 41 rdlr. Denne Odjer Olsen var sønn av den før nevnte Ole Markvardsen og bruker av det seinere l.nr.83, hvorav de 20½ mark var en del. Ifølge skjøtet av 1763 eide han forut 1 pd.12 mk, altså største delen av bruket.

xxxx0xxxx

Jeg går nå over til listen av 1701 og skal forsøke å følge 242. hvert enkelt bruks oppsittere fram gjennom tidene.

På l.nr. 81. satt 1701 som oppsitter Tollef Andersen, soldat og 27 år gammel. Jeg skulle tro han er sønn av den seinere på listen nevnte Anders Steffensen. Skiftet av 1696 etter Anders Steffensens kone, Synneve, viser at de hadde en sønn, Tollef. Denne Tollef sies å være 16 år gammel, altså født i 1680, mens Tollef på listen skulle være født 1674, men aldersoppgavene er ikke alltid nøyaktige. Alderen kan godt være angitt for lav i 1696 og for høy i 1701. Tollef Andersen hadde en sønn ved navn Steffen og en datter ved navn Synneve, og disse navn støtter min formodning. Hvem som er Tollef Andersens formann på bruket kan jeg ikke finne ut og heller ikke hva hans kone het. - Tollef ble i 1706 stevnet av Jon Larsen Furebø, fordi hans "amark" (*jfr.unfana - O.Tj.*) hadde vært inne på hans bø. I kassabøkene nevnes Tollef som bruker av 2 pd. til 1727 eller 1728, men i de følgende år til 1733 eller 1734 som bruker at bare 12 mk. Største parten av sitt bygselbruk - 1 pd.12.mark - hadde han nemlig avstått til sin svigersønn, Elias Jensen Grimelandslie, der i august i 1728 ble troløvet og i januar 1729 gift med hans datter, Synneve, og denne Elias hadde under 13.desember 1728 fått bygselbrev på den del svigerfaren avstod. Bygselbrevet er utstedt av Thomas Christensen Rue på egne og hans myndling, Christian Ovesen Bugges vegne. Jeg har ikke funnet Tollef Andersens dødsfall anført i ministerial-boken. Derimot finner jeg at Tollef Andersen Tjønneland og Anne Olsdtr. Ultangsbø i 1736 ble forlovet. Elias Jensen fikk 1735 skjøte på sin part av Grimelandslie og flyttet dit, og fra dette år og en lang årrekke framover

oppføres nå Steffen Tollefsen som bruker av 2 pd. altså hele det bruk som Tollef Andersen egentlig hadde hatt. Steffen Tollefsen var sønn av Tollef Andersen og ble i 1735 gift med Aagot Jensdtr. Grimelandslie, en søster av Elias Jensen. Han og Elias var altså dobbelt besvogret. Aagot Jensdtr. døde 46 år gammel i 1753, og skiftet etter henne viser at boets beholdning var 81 rdlr. 243. Et par år etter giftet Steffen seg igjen med Aagot Olsdtr. Tjønneland. Han døde 1787, overlevd av sin kone Aagot, der først døde 1820 i en alder av 90 år. Steffen etterlot etter sitt første ekteskap to døtre, Gjõe, gift 1764 med Hans Nilsen Hornnes og Anne, gift med 1784 med Mads Pedersen Solem (eller Skei). Med sin annen kone hadde han datteren Aagot og sønnen Tollef som ble hans ettermann på gården. Aagot ble i 1788 gift med Mads Lorentsen Flugedal og i 1793 med Lars Olsen Pladse. Tollef Steffensen der sommeren 1788 var blitt gift med Johanne Olsdtr. Fossen, fikk 1788 bygselbrev på gården, utstedt av enkeprostinne Lund, hvis man prost Nils Lund som før sagt var blitt eier i 1753. I bygselbrevet hvor skylden oppgis til 2 pund, sies det at enken, Aalet Olsdtr. med kår hadde oppsagt gården til fordel for sønnen. Tollef Steffensen hadde våren 1799 en sønn, Elias, til dåpen, og det er siste gang jeg har funnet Tollef og konen nevnt. Jeg skulle helst være tilbøyelig til å tro at de er fraflyttet bygden.

Ved skjøte av 16.mai 1805 solgte Iverise Lund, der hadde arvet gårdparten etter sine foreldre, denne til Ole Mathisen for 500 rdlr. og under 5.juli samme år utferdiget kjøperen kårbrev til bygselenken, Aalet Olsdtr. Antakelig har Ole sjøl brukt gården, men han ble der ikke lenge. Han solgte den allerede ved skjøte av 8.mai 1807 for 600 rdlr til Nils Hansen. I disse to skjøtene av 1805 og 1807 oppgis skylden til 2 pund. Hvor Ole Mathisen kom fra og hvor det ble av ham har jeg ikke funnet noe om. Nils Hansens ettermann på gården var sønnen, Hans Nilsen fra 1845 og fra 1875 Nils Hansen.

(Ved O.Tj.: De senere eiere har vært 1. Nils Hansens enke Rakel Olsdtr. f.Kvamsaas. 2. Sønnen Henrik Nilsen og 3. Stubhaug, gift med Henriks søster Anne Nilsdtr.)

Folkelisten av 1701 nevner som oppsitter på Tjønneland Jakob Olsen og opplyser at han hadde vært soldat og hadde mèn på det ene øyet. Allerede i 1684 var han bosatt på Tjønneland, for det 244. kan ikke være noen annen enn ham som i 1684 skulle være tilstede ved den da beordrede avtaksforretning på Furebø, som det tidligere er fortalt om. Likeså må det være ham som i 1691 var vitne i de to sakene med Ole Jensen Ramstad for neddriving av noen utløer. Jakob Tjønneland nevnes leilighetsvis 1710 og 1712. I 1706 fungerte han som lagrettemann ved tinget, men 1715 var han ikke lenger oppsitter på gården og er vel da død. Hvilket bruk han hadde eller hvem der var hans formann eller ettermann i bygselen, kan jeg

ikke si med sikkerhet, men hvis han ikke har vært kårmann er det rimeligst at han har brukt det mindste bruk, l.nr.86.

L.nr.85. Som oppsitter nevner listen av 1701 Anders Steffensen, 56 år gammel. Allerede 1635 og framover til 1664 har vi en Steffen på gården, og jeg holder det for utvilsomt at Anders Steffensen er hans sønn og identisk med den på Findes liste av 1664 nevnte Anders Steffensen. At aldersoppgaven fra 1664 og 1701 ikke stemmer overens kan man som tidligere bemerket ikke legge vekt på. Anders Steffensen nevnes noen ganger i de eldste tingbøker. Således ses 1691 å være stevnet for gjeld til Findmands arvinger og i 1692 satt han som lagrettemann på tinget. Den 22.mai 1696 holdtes der skifte etter hans kone, Synneve Olsdr., med hvem han hadde sønnene Tollef, Ole og Jens, henholdsvis 16, 10 og 8 år gamle og datteren Brita, 20 år gammel. Boets aktiva var kun 36 rdlr. Å dømme etter Britas alder skulle han være gift omkring 1676 og omtrent på samme tid må han vel også ha overtatt sitt gårdsbruk. På listen fra 1701 sies Anders å ha 4 hjemmeværende sønner. De to eldste, Ole og Jens nevnes i skiftet etter Synneve Olsdr., men de to yngste, Axel og Steffen der kun er 3 og 1 år kunne ikke være sønner av Synneve. Anders må altså ha giftet seg på ny og i sitt annet ekteskap fått sønnene Axel og Steffen. Også etter 1701 nevnes Anders Steffensen leilighetsvis flere ganger i de gamle tingbøker. Han satt i lagretten 1708 og 1712, var i 1711 vitne i en sak mot Markus i Sjøaholen i 245. anledning ulovlig ølsalg. I 1714 Og 1719 var han likeledes vitne i et par saker, men sitt bygselbruk hadde han fratrudd seinest 1715, for i en oppgave fra dette år over leilendinger finnes ikke hans navn. I ministerialboken står at Anders Tjønneland ble begravd i november 1730 i en alder av 86 år. Dette må visselig være Anders Steffensen. Alderen passer godt etter oppgaven av 1701. I skatteregnskap av 1672 nevnes hverken Steffen eller Steffen Andersen mellom oppsitterne. Steffen nevnes ikke seinere enn 1664, og hvem der i 1672 hadde hans bruk har jeg ikke kunne finne ut. Like så lite kan jeg utpeke hvem av oppsitterne fra 1672 der var Anders Steffensens formann. Etter de opptegettelser jeg har gjort, må jeg tro at dette er det seinere l.nr.85, av skyld 1 pund som Anders Steffensen har brukt i 1701. Det ligger unektelig nær å tenke at Anders Steffensen har brukt den samme part som hans far, Steffen, og dette bruk var etter regnskapet av 1646 1 laup, eller gårdens største bruk. Dessuten er det mulig at Tollef Andersen brukte l.nr.81 av skyld 2 pund og løpenr.85. Han måtte i så tilfelle ha avstått l.nr. 81 før 1701 til Tollef som rimeligvis er hans sønn. Han var i 1701 gift mann.

Hva som bringer meg til å anta at Anders Steffensen satt på lnr.85 er den omstendighet at jeg ved undersøkelse av kassabøkene ikke har kunnet finne noe annet bruk

hvortil han med rimelighet kan henføres. Dertil kommer at Axel Andersen som rimeligvis er hans sønn av annet ekteskap, bodde på gården l.nr.85.

Kassabøkene oppfører Axel Andersen som bruker av 1 pd. i 1715 og en lang årrekke framover. Han må ha vært meget ung, ca 18 år da han fikk bygsel, og antakelig har vel hans far de første år styrt for ham. Axel ble 1721 eller 1722 gift med Kirstine Rognaldsdatter, der døde 1747 i en alder av 55 år. Axel kalles soldat i 1721. I skiftet av 1747 etter hans kone oppregnes deres barn således: Ragnvald 25 år, Anders 16 år og Pernille, gift 1747 med Elling 246. Andersen Grimeland. Boets beholdning var 31 rdlr. Aksel døde våren 1761 og oppgis i ministerialboken å være 65 år. Han hadde noen år før sin død oppgitt bruket, for bygselbrevet til hans ettermann er av 1754,

Axels ettermann ble hans sønn, Anders Axelsen, og bygselbrevet til ham er datert 4.novbr. 1754 og utstedt av lensmann Tollef Hansen Bjørset, som nå eide bruket. I byselbrevet oppgis skylden til 1 pd. 12 mk., men det kan ikke være riktig. Anders Axelsen var 1753 blitt gift med Alis Rasmusdtr fra Fitje. Han døde 1774, og registreringen etter ham viser at han hadde sønnene, Kristian, Axel, Rognald og Rasmus, henholdevis 15, 15, 7 og 4 år gamle, to døtre, Salmøy 20 og Pernille 10 år gamle. Aktiva var 63 rdlr., men beholdningen kun sju rdlr. Blant kreditorene var også Tollef Bjørset der hadde til gode for landskyld, vel 5 daler. Enken vedble å bruke gården til 1791 da hun fratradte den til fordel for sin sønn Rognald. Hun holdt frabytte med sine barn i 1794. Disse var nå kun fire, idet Axel var død. Hennes eldste sønn, Kristian, var nå kommet til Fitje, og hennes eldste datter, Salmøi (eller Salome), var blitt gift med Morten Olsen Grimeland. Boets beholdning var 22 rdlr.

Bygselbrevet til Rognald Andersen er av 1.juli 1791 og lyder likesom det forrige til hans far feilaktig på 1 pd.12 mark. Det heter at enken, hans mor, har avstatt gården mot kår. Det er utstedt av lensmannen Jens Eriksen Bjørset på egne og medarvingers vegne. Rognald Andersen ble i 1791 gift med Anne Larsdtr. Hjelle. Han var i 1808 ennå boende på bruket, men året etter var det tatt av eieren, Tollef Olsen fra Navnløs. Jeg har ikke funnet Rognald Andersens død i ministerialboken. Jeg er tilbøyelig til å tro at han er fraflyttet gården for å gi plass for eieren.

Eieren av l.nr.85 var i 1749 Tollef Hansen Bjørset og kone, Berte Marie Ovesdtr. Bugge. Samme år etter det sist avholdte skifte 247. oppgis deres barn å være: Barbra Tollefsdtr., enke og boende på Søgnesand og Marie Finde Tollefedtr., gift med Elling Olsen og tilholdende på Bjørset. Antakelig er ved skifte en del av gården utlagt, en del til deres far, enkemannen. Tollef Bjørset giftet seg igjen med Else Osmundsdr. der overlevde ham i mange år og først døde 1807. De hadde ikke barn sammen. Siden 1749 er gårdparten

gjentatte ganger blitt delt. En Hans Jeremiassen Søgnesand ses å ha eid 9 mark før 1778, og disse 9 mark må det ha vært som på skiftet 1793 etter Brita Monsdtr. Myklebust, gift med Jon Nilsen Myklebust, utlagdes til deres døtre, Helga og Barbra Jonsdøtre med 4½ mk. på hver. Jeg kan dog ikke gjøre rede for de forskjellige delinger og kan derfor heller ikke si hvorledes lensmann Jens Eriksen Bjørset, der i 1791 utstedte bygselbrev til Rognald Andersen er blitt loddeier i gårdparten, eller hvor stor hans lott var. Jeg får nøye meg med å berette at de hjemmelsbrev som Tollef Olsen Navnløs hadde å påberope seg var: Skjøte på 1 pd. 3 mk., utferdiget 9.mai 1803 av Elise Osmundsdr. Bjørset på egne og medarvingers, Ole Andersen Navnløs, Rasmus Knudsen Aamot og Knut Ellingsen Vedbergs, vegne - samt skjøte av 1.novbr. 1803 på 9 mark, utferdiget av den ovenfor nevnte Jon Nilsen Myklebust på hans døtre Helga og Barbros vegne. Skjøtet lyder på tilsammen 1 pd.12 mk., men så stor skyld kan bruket ikke ha hatt. Likesom det var ugreie med skylden, likeså var det tvil og tvist om de som hadde solgt til Tollef virkelig eide det hele bruk. Der tinglestes i 1807 et skjøte fra Bendix Pedersen Søgnesand til sønnen Bendix på 4½ mark der bruktes av Rognald Andersen, men mot dette skjøte protesterte Tollef Olsen da han mente at han i henhold til de før nevnte skjøter av 9.mai og 1.novbr. 1803 eide hele Rognald Andersens bruk. Det ser ut til at Tollef seinere ubestridt fikk beholde det hele bruk. Tollef var født omkring 1780. Hans kone het Johanne Daniels-datter. Han var i live i 1836. Når han døde eller ftatrådte bruket, har jeg ikke notert noe om. De seinere eiere er: Elling Tollefsen, 248. Daniel Tollefsen Svardal, Anders Bertelsen Indrebø, Nils Zakariassen, Johannes Nilsen, Nikolai Johannessen og etter hans død enken, Ragna Odjersdr. Tjønneland.

L.nr.84, (Indre brunene): Som oppsitter nevner folkelisten av 1701 Ole Eliassen som hadde en 5-årig sønn Ole. Ole Eliassen kom til gården 1696 eller 1697. Hvem som var hans formann, kan jeg ikke si, men muligens har det vært den tidligere nevnte Ole Eliassen som der holdtes skifte etter i 1696. Brukets skyld var 1 pund og tilhørte Atle Pedersen Finde. Ole Eliassen var til sommertinget 1708 stevnet av Susanne Hafstad, som da må ha hatt verjemålet for Førde kirke, for leie av en "kirke-ko" som han hadde hatt ett år. I reknskapet sitt sa hun at hun hadde måttet tilsvare leien, men han hadde ikke betalt, men kun oppholdt henne med løfter. Han ble dømt til å betale leien med en ort og dessuten en ort i omkostninger. Til sommertinget 1711 ble han stevnet av forvalteren for Svanø-godset for rest på tiende for 1706 som han likeledes ble dømt til å betale. Ved denne tid flyttet han til Jølster hvor han rimeligvis hadde hørt heime. Han tok opphold på Hegrenes. - Til høsttinget for 1712 for Jølster ble han stevnet av Atle Finde for resterende landskyld, fløtningspenger tredjeårstage for årene 1708, 1709, og 1710, tilsammen 3 rdlr. 1 mk. 14 skilling og for resterende bygsel

med støvlehud henved 4 rdlr. 2 mk. (*Merkn. Tredjearstage = ekstra bygselavgift, betalbart hvert tredje år, seinere betalbart med en tredjedel for hvert år. - O.Tj.*). Det sies under saken at han i 14-15 år hadde brukt det hr. Atle Finde tilhørende pund smør, og at han gikk fra gården uten lovlig oppsigelse. Han erkjente kravet og dømtes til å betale.

Ole Eliassens ettermann var Jens Jonsen Lunde der av hr. Atle Finde fikk bygselbrev 5. novbr. 1711. Hen døde 54 år gammel i 1736. I følge kassaboken brukte enken hvis navn som sedvanlig ikke oppgis, gården 1737. Måskje var det samme tilfelle i 1738, men i 1739 var der kommet en ny oppsitter nemlig Anders Odjersen Kvål som i 1741 ble 249 trolovet med Marte Sjursdtr. Brunene (*Steen skriver Brunen og det var jo det vanlige på 16-17 hundretallet. Men det er et flertallsnavn, og det riktige må da være Brunene, eller om en vil holde seg dativ-formen Brunå (eller normalisert til Brunom). Brunene og Brunå høver med seiemåten i Førde. - O.Tj.*)

Etter denne hans kone som ved sin død var 38 år gammel, holdtes der skifte i 1750. De hadde to barn, Martinus, 3 år og Pernille 6 år. Boets aktiva var 33 rdlr. og dets beholdning 15 rdlr. I kassaboken for 1751 finner en ikke lenger Anders Odjersens navn, og han må således da være fraflyttet gården, og en sammenligning med kassaboken for 1749 viser oss at bruket 1751 var overtatt av Helge Sjursen der siden 1733 hadde brukt l.nr. 82 (*Ytre Brunene - O.Tj.*) av skyld 1 pd. 12 mk., men 1751 oppføres som bruker av 2 pd. 12 mk., Helge Sjursen skal jeg komme tilbake til når jeg tar fatt på l.nr. 82. Likeledes vil Anders Odjersen bli nevnt seinere. Da han forlot l.nr. 84, fikk han nemlig et mindre bruk i gården. Av kassabøkene yngre enn 1751 har jeg ikke gjort utdrag, og for den seinere tid er det vesentlig pantebøkene, tingbøkene og skifteprotokollene jeg har hatt å holde meg til når jeg har skullet stille opp eier og bruker i rad og rekke i tidsfølgende orden. For eiernes vedkommende later det seg som regel gjøre ved hjelp av pantebøkene, men for brukernes vedkommende er det vanskeligere. Det er nemlig rene unntakelser at bygselbrevene er innført i pante-bøkene, og i tingbøkene angis deres innhold så knapt og ufullstendig at en ikke alltid kan holde de forskjellige bruk ut fra hverandre. For Tjønnelands vedkommende blir saken enn vanskeligere, fordi det er ugreie med enkelte bruks skyld.

Ved Høsttinget 1753 for Førde tinglestes i følge tingboken: Johan Frimann Astrups bygselseddel på 22 mk. i Tjønneland til Helge Sjursen, datert 23. novbr. 1753. Dette bygselbrevet gjelder visselig l.nr. 84, hvis skyld som sedvanlig ellers oppgis til 1 pund, og Sjur Helgesen har altså sittet på bruket et par års tid før han fikk bygselbrev. J.F. Astrup har rimeligvis vært en dattersønn av Atle Finde 250 til Volda, og ses i denne tid i hvert fall å ha bortbygset gården tilhørende Atle Findes arvinger. Etter å ha hatt brukt ½ snes år må Helge

Sjursen ha fratrudd det til fordel for sin sønn, for ved høst-tinget 1761 gav: "Henrik Nitter bygselbrev på 22 mk. i Tjønneland til Sjur Helgesen: datert 29.juli 1761." At det i begge bygselbrevene tales om ett og samme bruk kan ikke være tvilsomt, og om Henrik Nitter ser en av andre dokumenter at han omkring 1761 opptrådte som fullmektig for arvingene etter Atle Finde. Sjur Helgesen der i 1758 eller 1759 var blitt gift med Anne Torstensdr. Botnen, døde 1771 omkring ett år etter sin far. Han etterlot seg tre døtre: Marthe, Alis og Dorthe, henholdsvis 12, 10 og 4 år gamle og en 12 uker gammel sønn, Sjur. Boets beholdning var ikke fullt 7 riksdrl. som enken fikk beholde. Det er før fortalt at Atle Findes datter, prestenken Elsebe Johanne Reutz ved skjøte av 4.juli 1771 for 34 rdlr solgte bruket til Paul Christian Hjortdal, og nå foregikk der en tid lang et nokså hyppig eierskifte. P.C. Hjortdal solgte ved skjøte av 4.oktbr. 177? for 40 rdlr. til Johannes Henriksen Fauske, der gav selgeren obligasjon for 30 rdlr. Under 17.nover.1773 solgte Johannes Henriksen for 50 rdlr. til Odjer Olsen Tjønneland, der vil bli nærmere omtalt når vi kommer til l.nr.83. I skjøtet kalles Johannes Henriksen for Angen. Han hadde nemlig under 2.mars 1773 av fogden Jens Worm Nagel fått festeseddel på Angen og var flyttet dit. Under 18.novbr. 1778 solgte Odjer Olsen for 65 rdlr. til Gunder Andersen Ramstad. Denne Gunder var fra Grimsbø, men hadde 1758 fått bygselbrev på Ramstad, l.nr.75, hvor man vil finne ham omtalt. Under 4.novbr. 1790 solgte Gunder Andersen sitt påboende bruk til Peder Trulsen Kvaal. Kjøpesummen var 100 rdlr., og selgeren skulle få bygselbrev på gården, hvilket også samtidig tinglestes. Knappe 5 år etter skjøtte Peder Trulsen Kvaal under 3.juli 1795 bruket tilbake til Gunder Andersen for 100 rdlr. Hva som gav anledning til bortskjøtingen til Peder Kvaal og tilbakeskjøt-ingen til Gunder Andersen har jeg ikke funnet opplysninger om. 251. Kort etter at Gunnar for annen gang hadde fått skjøte, bortbygset han bruket til Johannes Gregoriussen Solheim ved bygselbrev av 5. novbr. 1795. Etter Gunder Andersen holdtes der skifte på Tjønneland våren 1807. Han hadde ikke barn. Arvingene var en gift søster i Bergen og barna etter to brødre, blant dem en Elling Olsen Svidal som samme års høst løste odelsbrev til bruket. Boets aktiva var 334 rdlr, derav 58 rdlr. i kontanter, noe som i den tid var forholdsvis meget, og boets overskudd var 179 rdlr. Gårdparten ble solgt ved auksjon for 141 rdlr. til brukeren Johannes Gregoriussen der fikk auksjonsskjøte av 2.juli 1807. Samtidig med auksjonsskjøtet tinglestes obligasjon i bruket fra Johannes Gregoriussen for 151 rdlr. til lensmann Anders Trulsen Bruland som altså må ha lånt Johannes penger til kjøpet. Johannes Gregoriussen var 1793 blitt gift med Marie Hansdatter. Ved skjøte av 11.juli 1817 overdro han gården til sønnen Hans Johannessen for 80 rdlr., men forbeholdt seg sjøl bruksretten så lenge han fant for godt, og det ble i 10 år til. Etter hans kone, Marie Hansdr., holdtes der skifte 1833. Boets aktiva

var 179 spdlr. og beholdningen 130 spdlr. Arvingene var fremdeles en datter og to barn av en avdød datter, tre sønner, nemlig: Hans der nå skriver seg til Bruland, Markvard Høiset og Anders Ramstad. Når Johannes døde har jeg ikke notert. Han var i live i 1834 da han prosederte om sitt kår.

Hans Johannesen fikk som sagt skjøte 11.juli 1817. Han gav samme dag Anders Trulsen Bruland obligasjon for 80 rdlr. og 1820 gav han Svanø bruks overformynderi obligasjon på 85 spdlr. Med den har han antakelig innfridd de eldre obligasjoner. Den 14.juli 1827 skjøtte Hans gården fra seg til Lars Hansen for 195 spdlr., og det sies i skjøtet at den daværende bruker, Johannes Gregoriussen skal styre gården så lenge han vil og siden nyte kår. Det ser således ut til at Hans aldri har brukt gården. Hans Johannessen der var født 1794, ble i 1821 gift med Oline Pedersdr. Stevold. I kassabøkene [252](#), støter man ikke så sjelden på Johannes Gregoriussen og sønnen Hans's navn. Til sommertinget 1819 var Johannes stevnet av naboen, Ole Sørensen Tjønneland, fordi han på en voldsom måte skulle ha fratatt Ole en del brennefang. Saken ble av sorenskriveren henvist til åstedet, og av det kan en vel slutte at saken hadde sitt utspring i tvist om skogmerkene. En minnelig utskiftning av 1824 der er underskrevet både av Ole Sørensen og Hans Johannessen og av de andre 4 oppsittere, ble tinglest 1834. Muligens har denne forretning også omfattet skogen. Til høsttingen 1822 var Hans Johannessen stevnet av Johannes Hansen Stevold for ulovlig oppførsel. Der førtes flere vitner, deriblant Hans Johannessens mor, Mari Hansdr. Klagerens påstand gikk ut på at Hans skulle fradømmes sin plass. Da saken atter ble behandlet på sommertinget, ble den erklært for å være forlikt. Han har altså ved denne tid, skjønt eier av et bruk i Tjønneland, bodd som plassmann på Stevold hvor hans kone hørte hjemme. Den 28.oktober 1826 ble behandlet en åstedssak som Hans Johannessen hadde tilstevnet mot Ole Odjersen Tjønneland. Han påstod at Ole hadde bemektiget seg en ham tilhørende slåtteteig i den såkalte Tjønnedal(!) om hvis grenser der tvistedes. Også denne sak, hvorunder hans foreldre førtes som vitner, sluttet med forlik. Til sommertinget 1829 ble Jon Eriksen Kvamme stevnet av Hans Johannessen for 4 spdlr. som Hans hadde tilgode hos sin far og som John Kvamme hadde kausjonert for. John ble frifunnet, dog forbeholdtes Hans rett til da beløpet ikke var at få hos hovedkreditoren.

Til sommertinget 1830 stevnet Hans sin far for gjeld, 4 spdlr., antakelig samme beløp som den forrige sak gjaldt. Johannes Gregoriussen erkjente gjelden og dømtes til å betale. I denne sak kaltes klageren Hans Johannesen Bruland, men i den foregående Tjønneland. Til sommertinger 1832 stevnet Johannes Gregoriussen gårdens eier, Lars Hansen for gjeld, 3 spdlr. Saken behandledes også på høsttinget, men endte med Lars Hansens frifinnelse, "da den indgåede [253](#). Forenings beskaffenhet ikke var oplyst." Under denne sak måtte Hans i

retten for sin far. Til sommertinget 1833 ble Johan Olsen Flugedal stevnet av Hans Johannessen til utlevering av en jernstaur. Hans påstod at Johannes Flugedal hadde kjøpt staturen på auksjonen etter moren og var således den lovlige eier. Johannes Flugedal påberopte seg herimot at han hadde kjøpt staturen av Johannes Gregoriussen før dennes kone døde, og dette må sorenskriveren ha funnet bevist, da han ved sin dom frifant innstevnte. Til sommertinget 1834 var Johannes Gregoriussen stevnet av Anders Pedersen Furebø angående en halvtønne og en fjerding som Anders hadde kjøpt på auksjonen etter Johannes's kone. Johannes ble dømt til å utlevere de kjøpte saker eller også å betale dem sitt verd og dertil saksomkostninger, likesom han også fikk mulkt for unødige trette. Til sommertinget 1835 stevnet Hans Johannessen sin far for gjeld, 10 spdlr., og fikk dom over ham til betaling av beløpet med omkostninger. Til høsttinget 1835 ble Hans Gregoriussen av Alexander Pedersen Furebø, som verje for Oline Simonsdtr. Tjønnelend (uten tvil Johannes's datterdatter) stevnet for 4½ spdlr, som skulle være lønn, som Oline hadde tilgode. Johannes møtte ikke og ble dømt til å betale. Til sommertinget 1836 hadde Johannes Gregoriussen antakelig to saker mot sønnen, Hans Bruland. Den ene angikk angivelig gjeld, 11 spdlr 4 ort, men sorenskriveren fant ikke kravet bevist og avsa frifinningsdom. I den andre saken siktet Johannes sønnen for å ha tatt en kvittel fra morens bo. Kåryteren, Lars Hansen Tjønnelands kone Anne Olsdtr., forklarte at hun var tilstede ved dødsleiet til Hans's mor, Mari Hansdtr., og at Hans straks etter at hun var død bragte bort en kvittel av den seng hvori hun hadde ligget syk. Også i denne sak ble Hans frifunnet. Jeg har ikke så fullstendig utdrag av rettsboken at jeg kan se hvordan dommen er begrunnet. Til sommertinget 1837 stevnet Johannes Gregoriussen sine førnevnte datterdatter, Oline Simonsdtrs. verje, Alexander P. Furebø og 254 påstod ham på pikens vegne dømt å betale 50 spdlr. for hennes oppdragelee, som Johannes hadde besørget. Han hadde ikke tenkt på å fordre noe herfor, men da verjet hadde fått dom på ham for noe han skulle skyldte piken, så ville han nå kreve godtgjørelse for oppdragelsen. Verjet mente at Johannes burde ha framførr sitt krav under skiftet etter pikens foreldre, og framholdt dessuten at Johannes sjøl for 3-4 år siden hadde vært Olines verje. Ved dommen ble verjen frifunnet. September 1843 erhvervet lensmann Falch dom over Hans Johanneseen Bruland for 16 spdlr. Mellom Johannes Gregoriussen og hans kårnyter, Lars Hansen Tjønneland, verserte 1843 og 1844 prosess om kåret. Johannes fordret fullt kår også for de år som var gått siden hans kone døde, men Lars ville for denne tid svare kun halvt kår. Saken ble gjort avhengig av Lars Hansens ed, men jeg har ikke notert noe om hvorvidt eden ble avlagt. Ved denne tid må Johannes ha vært omkring 80 år og noen seinere opptegetninger om ham har jeg ikke.

Om sønnen, Hans Bruland, som bodde på Ieberget under fogdegården, kan til slutt fortelles at han 15.juli 1848 begikk drap på Hans Andersen Sunde, og at han derfor ved dom av 21.oktbr. s.å. fikk 9 års straffarbeid som han utholdt på Bergens festning. Han får i domspremissene et meget dårlig skussmål.

I årene omkring 1830-1840 var det en masse saker ved tingene. Presten hadde prosesser, handelsmennene likeså, men de fleste hadde dog visstnok lensmann Falch. Men også gårdbrukerne imellom forefalt det søksmål, og der kunne innen bøndernes krets nevnes flere der hadde minst like så mange prosesser som Johannes Gregoriussen og hans sønn Hans. Det blir kanskje anledning til å fortelle mere om det i en annen forbindelse.

Om Tjønneland eller Brunen, l.nr.84, har jeg ikke mer å fortelle enn at Lars Hansen som i 1827 kjøpte gården hos Hans Johannesen hadde til ettermenn Haldor Pedersen, Ole Haldorsen og Olai 255 Olsen.

L.nr. 83. Folkelisten av 1701 oppfører som oppsitter på Tjønneland Markvard Jørgensen og sier om ham at han var 55 år gammel og at han kun hadde en hånd. Han hadde hjemme hos seg en 29 årig sønn Jørgen. Etter dette skulle Markvard være født 1646 og var blitt gift 1672. Han er utvilsomt sønn av den Jørgen der nevnes 1657 og av enken som nevnes de følgende år til 1672 og som da brukte 2 pd. 12 mk. Markvards kone het Brita Olsdr., og etter henne holdtes der skifte 22.mai 1696. Hun etterlot en datter, Gjertrud Larsdr. og i sitt ekteskap med Markvard sønnen Jørgen. Boets aktiva var 35 rdlr. og Markvards lott i boet 13 rdlr. 2 ort. Listen sier at Markvard da hadde hjemme hos seg en stesønn, Ole Olsen, 5 år gammel. Etter navnet å dømme kan han kun ha vært stesønn, og av det kan en igjen slutte at Markvard etter Britas død har giftet seg med enken etter en Ole. Om denne stesønn, Ole Olsen, får en leilighetsvis vite at han var død før 1720 og om hans sønn, Jørgen har jeg ikke funnet annen etterretning enn at han 1712 stevnet gjestgiver Hans Jørgensen Smidt i Sjøaholen for kausjonsansvar 10 mk. Markvard Jørgensen forekommer ikke så sjelden i de gamle tingbøker.

Til høsttinget 1697 for Svanø birk på Naustdal stevnet Markvard sin svoger, Anders Olsen Tefre. Markvard forklarte at hans avdøde svigerfar Anders Tefres far, Ole Tefre hadde "forkommet" noe av hans kones morsarv. Markvard hadde derfor til "Lenets" ting saksøkt sin kones medarvinger, og de hadde da med det gode gått med på å opprette hans skade. Samtidig hadde - påstod han seinere - også Anders Tefre vedtatt bl.a. å tillegge henne 2½ rdlr. i en kjele(?) og gi henne bryllupsgjerd svarende til hva Anders hadde fått. Anders benektet å ha gitt noe sådant løfte, og saken utsattes. Seinere hører en ikke mere til den. Det

har rimeligvis ikke vært Brita Olsdr. Men Markvards annen kone som har vært datter av Ole Tefre.

Markvard nevnes 1708 som vitne i en sak mellom de to brødrene 256. Jon og Ole Lars's sønner Furebø, og som vitne nevnes han like ledes 1710, 1713 og 1714. Skjønt han bare hadde en hånd, kunne han likevel rage(råke) opp i slagsmål. Således var han i 1711 stevnet av Jens Grimeland for å ha tatt ham i skjegget og kalt ham en æretyv. Til vårtinget 1712 hadde Markvard stevnet sin granne, Sjur Tjønneland, fordi denne skulle ha gjort ham overlast på hans stølsveg. Saken ble utsatt, og da den på neste ting atter skulle forelegges, ble det meldt at den var forlikt. - Til birketinget på Rotenes 1720 stevnet Markvard Ole Nilsen Grimeland for gjeld, 9 rdlr. 4 ort 10 skilling. Ole skulle ha lånt 6 rdlr av Markvards avdøde stesønn, Ole Olsen, og skulle derhos ha lovt å betale 3 rdlr. 4 ort 10 skilling for noe utlegg som samme Ole Olsen hadde fått i skiftet etter Odjer Angedal der var Ole Grimelands verfar. Denne sak gikk gjennom flere ting. Ole Grimeland bestred ikke at han hadde vært det saksøkte beløp skyldig, og på høsttinget 1720 erkjente Markvard at han nå hadde fått avbetaling, så det kun resterte 3 rdlr. 2 mark. Med hensyn til disse 3 rdlr. 2 mark forklarte Ole Grimeland at han i Bergen etter Markvards begjæring hadde kjøpt ham en kvern som var blitt lagt på Markus Grams brygge i Sjøaholen. Markvard innrømmet at han hadde bedt Ole kjøpe en kvern, men kvernen var ubrukelig, og han ville ikke ha den. Dette hadde han sagt til Ole straks han fikk se den. På høsttinget 1721 førte imidlertid Ole Grimeland to vitner, Rasmus Nilsen Hafstad og Ole Kvål, og de forklarte at Markvard hadde godtatt og overtatt kvernen. Enden på saken ble da at Ole Grimeland ble frifunnet og hos Markvard tilkjent 4 mark dansk i saksomkostninger. - Til birketinget på Rotenes des. 1721 anla Markvard injuriersak mot Nils Olsen Grimeland, sønn av Ole Nilsen Grimeland. Markvard klagde over at Nils hadde sagt: "Jeg vet ikke om jeg vil stå i retten med dig før du legger den sag fra deg som du har havt med Jens Grimeland." Dette mente Markvard var utilbørlig, da Nils ikke skulle overbevise ham om så grov sak at han skulle være uværdig til å stå i retten med folk. 257. Nils vedkjente seg de påklagde ord og ble av retten pålagt til neste ting til sakens opplysning "at foreskaffe hvad Sager salig Jens Grimsæter haver havt til Markvard Tjønneland." Neste ting holdtes 22.mars 1722, men Nils Grimeland hadde som det heter, intet til befrielse, og saken ble atter utsatt. Da saken for siste gang ble behandlet på tinget 27.juli 1722, sto den akkurat i samme stilling, idet Nils "intet mere havde nu end tilforn at føre til sin Befrielse." Markvard påstod Nils satt til rette for hans "ubevislige Omtalighed" og at siktelsen ei skulle komme han til skade. Og birkefogden, Hans Rue påstod til samme tid Nils mulktet for hans utilbørlige ord. Ved dommen som ble avsagt samme dag kjentes: "Nils Olsens Ord utilbørlige så som

Markvard Tjønneland ikke kan kjendes uverdige at stå i Rette med ham og alle ærlige Folk. Iøvrigt bør han sine utilbørlige Ord med Pengestraf sone og give i Bødermål til Herskap 3 Lod Sølv og i Omkostninger til Markvard 4 Mark danske foruden Dommens Løsning om den forårsages Desligeste som Nils Olsen med bulder og Ulyd i Retten har ladet sig befinde, straffes han derfor efter Lovbogens 1-1-3 med 3 lod Sølv."

Denne sak kjenner jeg etter den av birkedommer Jens Christensen utferdigede akt, datert Erikstad på Svanø, hvor han bodde, den 29.jan. 1723. Aktor har en påtegning, datert Svanø gård 3.febr. 1723 hvorved birkefogden Hans Rue gir lensmann Ole Rotenes ordre til å innkreve bøtene, 6 lodd sølv eller 3 rdlr. Etter denne følger en annen, underskrevet av Ole Monssen (Rotenes) hvori sies at Nils 8.febr. 1723 har betalt bøtene, 3 rdlr. og for dommens løsning 3 mark 4 skilling. Den første påtegning er skrevet med en smukk kontorhånd, men lensmannens skrift er alt annet enn smukk og enn nokså lett å lese. Dog skulle jeg neppe kunne ha lest underskriften "Olle Monssen" om jeg ikke hadde visst at det var lensmannens navn. Dette er det siste jeg har å fortelle om Markvard Jørgensen. I 258. ministerialboken leser jeg at Markvard Tjønneland ble begravd ved påsketid 1724 i en alder av 72 år, og dette er sikkert Markvard Jørgensen. At denne aldersoppgaven ikke passer med den på listen av 1701 oppførte alder, kan der ikke legges noen vekt på.

I skattebøkene oppføres Markvard som bruker av 2 pd. 12 mk., og som hans ettermann i bygselen oppføres hans sønn Ole Markvardsen. Ole ble ved St.Hans 1725 trolovet og ved juletider samme år gift med Mari Odjersdtr. Kvål. Ole var født i farens annet ekteskap. I følge ministerialboken døde han 61 år gammel i 1764 og skulle altså være født 1703. Under 12.oktober 1745 fikk han for en kjøpesum av 33 rdlr. Christoffer Køhlert, privilegert boktrykker og bokhandler i Bergen, skjøte på 1 pd. 12 mk. av sin brukende gård. Det var således ikke det hele bruk Ole Markvardson ved dette Skjøte ble eier av. En mindre del av bruket besatt han framdeles som bygselmann. De 1 pd. 12 mk. som Ole Markvardsen i 1745 kjøpte, solgte han ved skjøte av 16.novbr. 1761 til sin sønn, Markverd Olsen for 45 rdlr. Denne hans sønn ble våren 1762 gift med Lucie Olsdtr. Furebø, men døde allerede samme høst, og hans barn med Lucie levde kun noen dager. På skiftet etter Markvard ble boets 1 pd 12 mk. delt således at konen fikk 18 mark og faren 18 mark, men et par år etter, nemlig ved skjøte av 11. november 1763, overdro de for en kjøpesum av ialt 50 rdlr. sine parter til Markvards bror, Odjer Olsen, så det hele ble samlet på hans hånd. I dette skjøte taler Ole Markvardsen om sin "påboende " gård, så han saktens har vedblitt å bruke gården til sin død 1764.

Odjer Olsen brukte sikkert like meget av Tjønneland som hans far, Ole Markvardsen hadde brukt, men han erhvervet til eiendom også den del av bruket som før hadde vært bygselgods. På auksjonen 20. juli 1772 etter Anne Dorthea Finde, født Daae, kjøpte han nemlig hennes part i bruket for 41 rdlr og fikk auksjonsskjøte derfor 9.febr. 1773. Det sies uttrykkelig i skjøtet at hva han kjøpte var en del av hans eget bruk. Skylden oppgis til 2 pd. 12 mk. mens man skulle 259 ventet 1 pund, men det er en del usikkerhet og ugreie i skyldangivelsene. Ved kjøte av 31.oktbr. 1805 solgte Odjer Olsen til sønnen, Ole Odjersen for 169 rdlr. sitt ved kjøte av 11.novbr. 1763 hjemlede bruk i Tjønneland hvis skyld nå oppgis til 2 pd. 8½ mk. hva der stemmer med skyldangivelsen i de påberopte skjøter. Odjer Olsen døde 77 år gammel i 1818. Hans kone, Kari Olsdtr, døde først 1828. Hun var fra Slåtten, Indre.

Ole Odjersen som i 1811 var blitt gift med Anne Marie Pedersdatter Furebø, solgte ved kjøte av 5.juli 1850 l.nr.83 hvis skyld nå oppgis til 2 pd. 6 1/3 mk., til sønnen, Elias Olsen, for 190 rdlr. og kår til seg og konen, men da Elias døde barnløs, falt gården ved arv tilbake til foreldrene. Ole Odjersen solgte den for annen gang ved kjøte av første oktober 1864, nå til sønnen Odjer Olsen, og den nåværende eier er Ole Odjersen.

Dette bruk har således i ca 250 a 300 år (1904) vært bebodd av en og samme familje, først som bygsel og seinere som eiendom. Nåværende eier Odjer Olsen kan føre sin stamtavle 6 ledd tilbake i tiden. Det er:

1. Jørgen	2. Markvard Jørgensen
3. Ole Markvardsen	4. Odjer Olsen
5. Ole Odjersen	6. Odjer Olsen
(7. Ole Odjersen	8. Marie Odjersdtr. Kvamsås
9. Olav Johansen Kvamsaas	-- Her er nyere eiere).

Markvard Jørgensen ser en atskillig til i rettsbøkene, men om de yngre ledd finner man lite eller intet, og man kan vel av det slutte at de har vært stillferdige og fredsommelige folk. Til høstinget 1772 var Odjer Olsen stevnet av Anders Eriksen Grimelandshaug for å ha ha hogd skog på Anders's bø. Odjer hadde allerede sommeren forut tilbutt seg å betale, men Anders hadde ikke da villet motta de tilbutte penger. Saken forliktes da på følgende ting. Tidligere er fortalt om et par saker som den trettekjære Hane Johannesen Bruland anla mot Ole Odjersen 1826 og 1833. Når man så tilføyer at Ole Odjersen 260. 1850 tok dom over sin husmann, Haldor Johannessen, til betaling av 14 spdlr. 108 skill. for resterende

plassmannsavgift og arbeidsdager, så har jeg dermed nevnt elle prosesser som oppsitterne på l.nr.83 har hatt i tidsrommet 1773-1850.

xxx 0 xxx

Det er nå meddelt hva man har plukket sammen om de på folkelisten av 1701 oppførte oppsittere. Etter denne liste var deres antall 5, eller, om Jakob Olsen skal regnes for kårmann, 4, men fra 1715 og framover har kassabøkene regelmessig framover 6 bruk og 6 oppsittere. At man i 1701 skulle ha sprunget over eller glemt noen oppsittere, finner jeg ikke sannsynlig, og forholdet må da ha vært at i årene mellom 1701 og 1715 har foregått en deling av bruk.

De bruk jeg foran har gjennomgått er lnr. 81, 83, 84 og 85, og deres skyld har jeg etter kassabøkene oppført med tilsammen 2 laup 12 mk. Tjønnelands samlede skyld var etter jordeboken av 1626 og matrikkelen av 1667 2 laup 2 pd. 12 mk., altså 2 pund fordelt med 1 pd 12 mk. på lnr.82 og 12 mark på lnr.86., Disse to bruk skal nå behandles.

Lnr.82. (Ytre Brunene). Den 18.juli 1711 utstedte Maren Finde, salig hr.Søren Munthes, bygselbrev på 1 pd. 12.mk av Tjønneland til Siver Siversen eller Sjur Sjursen. Hvem der før hadde brukt denne part, kan jeg ikke si og heller ikke hvor han kom fra. Han kalles dels Sjur Brunen, dels Sjur Tjønneland, oftest det siste. Han nevnes noen ganger i de eldste tingbøkene. Til vårtinget 1712 var han stevnet av Markvard Jørgensen Tjønneland, fordi han skulle ha gjort denne overløst på hans stølsveg. - Til sommertinget 1712 stevnet Sjur Jensen Ramstad, fordi denne skulle ha tatt hans tjenestepike fra ham, men han forfulgte ikke saken. Til høsttinget 1712 var Sjur og en annen mann stevnet av Hans Hustuft, fordi de på en reise sammen med ham, der etter Sjurs sigende forefalt for 4 år siden, skulle ha drukket opp en flaske brennevin for ham. Da Hans ikke kunne bevise sin siktelse og de innstevnte 261. nektet, ble de frifunnet. - I kassaboken for 1726 står Sjur framdeles som bruker, men i kassaboken for 1727 er han avløst av Ole Olsen som tidligere er oppført som eier. Om Sjur ved denne tid er død, eller om han kun har veket plassen for den nye eier, skal være usagt. Det siste er sannsynligst da hans dødsfall ikke finnes i ministerialboken. Den nye eier, Ole Olsen bodde på Skei før han kom til Tjønneland og vil finnes omtalt foran. Hans kone var Brita Andersdtr. fra Hundvedbakken. Hans skjøte på bruket har jeg funnet i panteboken, men mener at det før må ha tilhørt foged Hans Nilsen Rue. Ole Olsen må være død allerede 1728 eller 1729. I kassaboken for 1729 er han innført som bruker, men seinere har fogden filføyet: død. I kirkeboken har jeg ikke funnet hans død notert. Det ble registrert etter han til vanlig tid, men den daværende sorenskriver, Anders Widerøe, var en sykkelig mann og overkom ikke å røkte sine forretninger tilfredsstillende. Særlig synes hans behandling av skiftene å ha latt atskillig tilbake å ønske. Hadde han ført sine skifteprotokoller ordentlig, ville vi visst beskjed

om meget som vi kunne ønsket å ha rede på nå. Først 18. desember 1746 ble boets behandling gjenopptatt etter enkens død begjæring, og det forklares da at der for 17-18 år siden var registrert av Widerøe, men ikke gjort noe videre med boet. Det var tre døtre etter Ole, nemlig: 1. Ide som i 1751 ble gift med Simon Gillesvig, 2. Johanne og Marie (eller Madsie) henholdsvis 23, 20 og 18 år gml. Av gården ble en halvdel utlagt til enken, den andre halvdel til døtrene.

Da skiftet etter Ole Olsen 1746 ble gjenopptatt til behandling, var Brita Andersdtr. for annen gang blitt enke. Hun var nemlig sommeren 1730 trolovet og novbr. gift med Lars Andersen fra Tefre, og denne mann oppføres derfor som bruker av 1 pd. 12 mk. i kasseboken for 1731/1733. Det er vel den samme Lars Andersen Tefre som på sommertinget 1719 ble ilagt en bot på 24 lodd sølv. I kassaboken for 1735 er 262. hans navn forsvunnet, og nå oppføres som bruker Helge Sjursen og som eier Anders Hundvedbakkens myndlinger. Lars Andersen er altså i mellomtiden død. Anders Hundvedbakken er Britas far og hans myndlinger Brita og Ole Olsens barn. I kassabøkene for 1743 og følgende år betegnes eierne også som Ole Olsens arvinger. Om Brita kan en lese mer i Steen III, s. ???

Lars Andersens ettermann som bruker av Inr.82 var så nevnt Helge Sjursen Aasen. Hans bygselbrev er datert 20. febr. 1733 og utstedt av Anders Nilsen Hundvedbakken på datteren, Brita Andersdtr Brunens vegne. Helge der i 1732 var blitt gift med Dorte Endresdtr. fra Nydal, ble sittende på bruket til sin død 1770. Foruten Inr.82 brukte han et halvt snes år tillike Inr.84, inntil dette siste bruk 1761 ble bortbygset til hans sønn, Sjur Helgesen. Helge stod "åbenbart" skifte for "forseelse med det 3die Bud," hva vel her nærmest betyr unnlattelse av å gå til alters. - Til sommertinget 1749 stevnet han sin svoger, Arne Endresen Slettehaug, fordi Arne skulle ha slått ham. Arne benektet siktelsen, og saken utsattes og dermed forsvinner den av tingbøkene. Om den sak som Ålet Rasmusdtr. Ramstad ved høsttinget 1767 anla mot Helge Sjursen Brunen, fordi han ikke ville levere tilbake noen ljaar han skulle tynne for henne er fortalt før. Den 6. oktbr. 1770 holdtes der skifte etter Helge Sjursen og hans kone Dorthe Endresdtr. der må være død omtrent samtidig. De etterlot tre sønner: Sjur, Iver og Elling og tre døtre. Aktiva var 71 rdlr., og når de yngste søsken fikk jevnet var det kun 4-5 rdlr. igjen. Samme Sjur hadde ved foreldrenes død allerede flere år vært bygselmann på Brunen, Inr.84.

Bruket hadde som vi har sett, tilhørt Berte Andersdtr. Hundvedbakken og hennes døtre, hvorav den yngste var død. Den eldste av døtrene var i 1751 blitt gift med Simon Gillesvig, og denne hvis fulle navn var Simon Andersen, lyste på sommertinget 1752 sin odelsrett til gården. Men samme år som Helge Sjursen og hans kone døde, skiftet 263. gården

eier. Ved skjøte datert Førde tingsted 10.juli 1770 solgte nemlig Brita Andersdtr. Hundvedbakken hvis mann, Simon Andersen som da levde i Bergen, og Johanne Olsdatters verje gården, hvis skyld som nå oppgis til 1 pd. 15 mk. for 39 rdlr til Anders Olsen Aasen. Kjøperen skulle dessuten betale Simon Andersen 10 rdlr. for hans odelsrett. Den 4.oktbr. 1772 utferdiget Anders Olsen Aasen bygselbrev på gården til Iver Helgesen, Helge Sjursens annen sønn, gift med Sara Henriksdtr. Lien, og han bodde på gården i mange år. Sara døde 1812, Iver først 1824 i en alder av 76 år,

I Ivers tid foregikk der eierskifte. Ved skifte etter Anders Olsen Aasens kone, Ragnhild Olsdtr., avholdt 1777, ble gården delt således at enkemannen fikk 19 og hans eldste sønn, Ludvig Andersen 20 mk., og da det i 1791 holdtes skifte etter Anders Olsen, ble også de 19 mk. utlagt til Ludvig, så han ble eier av hele gården hvis skyld under begge skifter således som i skjøtet av 1770 oppgis til 1 pd. 15 mk.

Ved skjøte av 8.juli 1808 solgte Ludvig Andersen for 610 rdlr. gården til Ole Sørensen Hamre der samtidig gav selgeren obligasjon for 400 rdlr., Om Ole Sørensen fikk overta gården straks han fikk skjøte, vet jeg ikke, men Iver Helgesen kan ses å ha avstått bruken av gården flere år før sin død 1824. Ole Sørensens kone het Anne Tollefsdtr.

Den 4.juli 1844 framstilte Ole Sørensens enke og samtlige arvinger seg på tinget for sorenskriveren og erklærte seg imellom hadde delt boet, således at sønnen Tollef Olsen fikk gården hvis skyld nå angis til 1 pd. 11 1/3 mk. for 150 spdlr. og i henhold hertil gav sorenskriveren så Tollef hjemmelsbrev.

Ved skifte etter Tollef Olsen, sluttet 17 des. 1848 ble gården for 200 spdlr. utlagt til hans enke, Johanne Sørensdtr., Hun skjøtte den under 3.juni 1853 likeledes for 200 spdlr. og kår til datteren, Lovise Tollefsdtr. der ble gift med Jakob Alexandersen. Den 264. 30.mars 1869 ble gården etter forlangende av Førde Sparebank frasolgt dem ved tvangsauksjon. Samuel Tollefsen Tjønneland eller Bruland fikk tilslag for 340 rdlr., men overdro sin rett etter tilslaget til Anders Bertelsen fra Indrebø, der fikk auksjonsskjøte 19.april 1869. Andreas Bertelsen solgte under 7.des. 1883 for 3000 kr. til Johannes Nilsen Hus, der nå eier gården .

Lnr.86. Den 3 oktbr. 1711 utstedte Maren Pedersen Finde, sal. hr.Søren Munthes bygselbrev til Gunnar Eriksen på 12 mk. av Tjønneland hvilket såvidt jeg skjønner, ikke kan være noe annet enn det seinere lnr.86. Rimeligvis har den på listen av 1701 nevnte Jakob Olsen vært hans formann. Om Gunnar Eriksen vet jeg kun lite å fortelle. Han nevnes ofte i ministerialbøkene som fadder, og det er vel ham der menes når det heter at Gunnar Eriksen Tjønneland novbr.1735 ble trolovet og januar 1736 gift med Kari Jakobsdtr. Grimeland. I

kassabøkene nevnes han som bruker 1751 og ennå i 1752 betegnes han på samme måte i en tinglest obligasjon.

I Gunnar Eriksens brukstid ble den før omtalte boktrykker Christoffer Kothert, der var gift med en datterdatter av Maren Pedersdr. Finde, sal. Munthes eier av lnr.86. Han pantsatte dette bruk og noe annet jordegods til Christian Friele, Bergen ved obligasjon, dat. 15.mars 1752, og i denne obligasjon sies det at gårdens beboer er Gunnar. Noen år etter, nemlig ved obligasjon av 22.desember 1755 pantsatte han det samme jordegods til foged H.T.Nagel for 200 rdlr. Da det i Bergen holdtes skifte etter Kotherts kone, viste boet seg å være fallitt, og Tjønneland-bruket ble da utlagt til pantekreditor H.T. Nagel.

Ovenfor er sagt at Gunnar Eriksen ennå så seint som 1752 oppgis som bruker av lnr.86. Imidlertid hadde Kothert allerede under 14.oktbr. 1750 utferdiget bygsel-brev til Anders Odjersen. Denne mann er omtalt før som bruker av lnr.84, der han 1750 265. holdt skifte etter sin kone, Marthe Sjursdr. Når han fikk overta lnr. 86, vet jeg ikke, men han hadde bruket til 1789. Etter sin første kones død var han blitt gjengift med en Gunhild. Det ser ut til å ha vært smått for Anders Odjersen. Den 13.mai 1771 holdtes der etter forlangende av skifteforvalteren i Kotherts dødsbo besiktigelse av lnr. 86, og det ble da sagt om bruket at husene var små og brøstfeldige, at åkeren var noenlunde god, men bøen meget slett og tørr, at det så godt som ingen hjemmehage var, men at fjellhagen var god når snøen gikk tidlig av, og at det slett ingen skog var. Bruket var så lite at det ikke kunde underholde en familie og ble taksert for 10 rdlr.

Foged Hans This Nagel var som nevnt blitt eier av bruket. Ved skifte etter ham, sluttet 9.septbr. 1773, ble det utlagt til hans datter, Anne Laurentse, gift med hr.Samuel Leganger. Skylden på bruket oppgis til 11 1/3 mk. Seinere kom det i hennes bror. foged Jens Worm Nagels eie, og da han døde, tilfalt det hans enke, som han hadde opprettet gjensidig testamente med. Hun utstedte 12. mars 1789 bygselbrev til Anders Jacobsen Enehaug, der var gift med Anders Odjersens datter, Pernille. Anders hadde, heter det i bygselbrevet, avstått bruket til svigersønnen mot at denne svarte Anders's kone kår. Da Anders Jacobsen snart oppsa bruket, utferdiget J.V. Nagels enke under 17.april 1790 bygselbrev til soldat Moses Mortensen Espeland der likesom Anders Jacobsen skulle svare Gunhild kår.

Foged J.W. Nagels enke ble siden gift med hoffagent Herman Didrik Janson, og under 24.oktbr. 1806 utstedte denne mann ved sin fullmektig, Peder Falch, bygselbrev på lnr.86 hvis skyld også her oppgis til 11 1/3 mark, til Morten Eliassen, Om Moses Mortensen var død eller bare fraflyttet gården, kan jeg ikke opplyse. Morten Eliassen (*fra Eikaas - O.Tj.*) slo seg til på gården, og jeg har notert at han på sommertinget 1829 i en alder av 50 år avla ed til

konstitusjonen. Hans kone het Malene Johannesdtr. (og var fra Kleppe i Naustdal. - O.Tj)

266.

Den 12.juli 1827 meddelte sorenskriver Landmark konsul Henrik Janson hjemmelsbrev på 11 1/3.mark i Tjønneland "som af hans Fader Hofagent Janson 24.Oktober 1846 var tilbygset Morten Eliassen."

Lnr.86 var sjøleiergods da jeg 1880 kom til Førde, men jeg har ikke notert noe om når bruket kom i bønders eie. De siste brukerne som - såvidt jeg minnes - også var eiere er: Peder Mortensen og Morten Pedersen.

xxxx 0 xxxxx

Leilighetsvis nevnes det i rettsprotokollene og fornemmelig i kirkebøkene personer som skriver seg til Tjønneland og Brunen, men som jeg ikke formår å henføre til noe bestemt bruk. Det har visselig allerede i det 18.årh. vært en hel del husmannsplasser på Tjønneland og Brunen.

På lnr. 82, Brunen hadde vi i årene 1711-1726 en oppsitter ved navn Sjur Sjursen der 1727 ble avløst av Ole Olsen. Det ser ut til at denne Sjur har hatt flere barn som har vedblitt å holde seg på Brunen og tatt deres navn derfra. Følgende personer kan være barn av denne Sjur: Marthe Sjursdtr., gift med Anders Odjersen på lnr. 84 og død 38 år gammel 1750. Ingeborg Sjursdtr. der 1740 sto offentlig skrifte for leiermål med korporal Jens Knudsen. Ole Sjursen Brunen der 1746 ble gift med Synneve Olsdtr. Reikvam. Dordei Sjursdatter der 1755 sto offentlig skrifte for leiermål.

Om den siste av disse skal jeg tale litt nærmere. Piken Marthe Nilsdtr. Horstad ble 1742 besvangret ved Anders Sjursen Brunen som da var 23 år gammel, og ombragte barnet ved å la det ligge i skogen. Hun ble anmeldt og 29.juli 1743 stilt for retten hvor hun erkjente sin brøde. Saken behandledes atter 24.august 1743. Herunder var Andere Sjursen tilstede. Han erkjente besvangrelsen og erklærte - visselig på foranledning av retten - at han ikke vilde ekte Marthe, om hun ble benådet. Marthe ble samme dag etter 267. lovboken 6-6-7 og 8 dømt å miste sitt liv. Hvorvidt hun ble benådet, er ukjent. Anders Sjursen ble ikke dømt med det samme. Han sto septbr.1744 offentlig skrifte for forseelser mot det 6.bud. Men først 11.mars 1745 ble han dømt til leiemålsbøter,12 rdldr. Det var birkedommeren som dømte både Marthe og Anders. Anders må altså på denne tid ha hatt tilhold - visstnok som tjenestedreng - på en gård der hørte under birket og var gammelt Svanø-gods. Året etter finnes atter Anders Sjursen Brunen omtalt i tingboken. Til sommertinget 1746 ble han nemlig av lensmann Mons Rasmussen Nøstdal på dennes søster Gjerke Rasmusdtr. Nøstdals vegne stevnet fordi han ikke hadde innfunnet seg i tjeneste hos henne, uaktet han hadde festet seg og mottatt 2 mark 8

skilling i festepenger. Samtidig var også Peder Maarsen Nøstdal stevnet, fordi han hadde tatt Anders i sin tjeneste. Anders nektet å ha lovt seg i tjeneste hos Gjerke. Men tinget etter forliktes saken, således at Anders skulle batale 1 rdlr. mot de mottatte festepenger, og "til Paaske gå i Tjeneste til hvilken brav Mand Lensmanden vilde sætte ham." Gjerke frafalt tiltale mot sin nabo, Peder Maarsen.

xxx 0 xxx

”Dette Hefte blev fuldskrevet 22.November 1904. Det har været mig en Adspredelse at pusle hermed især i ledige Aftenstunder, naar jeg blev ked af at lese. Jeg har kjøbt et nyt Hefte og agter at fortsætte med disse Gaardhistorier udover Vinteren”.

F.M.B. Steen

Registeroversikt, alle bind

Ordrett frå boka etter O.Tjønneland
 Sidetal og tekst i kursiv, er frå O. Tjønneland
 Sidetal med (parantes) er frå boka etter F.M.B.Steen.

Første bind:		<i>O.Tj.</i>	(Steen)	Side
Forord til første bok	side	<i>1</i>	(1-2)	6
De eldste ministerialbøker i Førde	-	<i>1-5</i>	(3-8)	6
Magister Hammonds ministerialbok	1720-1727	<i>5-7</i>	(9-11)	9
Myhlenphorts ministerialbok 1728-1747	-	<i>7-12</i>	(11-20)	11
Nils Lunds ministerialbok 1748-1764	-	<i>12-14</i>	(20-23)	16
Sykdomsåret 1741	-	<i>15</i>	(25-26)	18
Hva Bergens Kalvskinn beretter om Førde	-	<i>16-19</i>	(27-34)	18
De eldste aktstykker vedk. Førde og Førde-folk	-	<i>20-23</i>	(35-38)	23
Et skatteregnskap fra 1520-1521	-	<i>23-24</i>	(39-41)	24
Et gammelt skinnbrev fra 1542 om Ramstad og Kvamme	-	<i>24-26</i>	(43-47)	26
Et skatteregnskap fra 1563	-	<i>27-30</i>	(49-53)	27
Lensregnskap for Bergenhus len for 1567	-	<i>30-33</i>	(55-58)	30
Peder Thotts jordebok av 1591	-	<i>33-36</i>	(59-62)	33
I en jordebok for året 1/5. 1598-1/5. 1599	-	<i>36-37</i>	(62)	36
Et skatteregnskap fra 1603	-	<i>37-42</i>	(63-66)	37
Fogd Nils Buschs jordebok av 1626	-	<i>42-49</i>	(67-75)	41
Et skatteregnskap fra 1646	-	<i>49-57</i>	(77-89)	48
Et skatteregnskap fra 1662	-	<i>58-62</i>	(91-95)	57
Et skatteregnskap fra 1672	-	<i>63-71</i>	(97-105)	61
Eiere av gårder i Førde sogn i gammel tid	-	<i>71-76</i>	(107-112)	69
Folkemengden i Førde sogn ned gjennom tidene	-	<i>76-79</i>	(113-116)	72
Kveghold i Førde 1657	-	<i>79-88</i>	(121-131)	74
Førde 1664 (Findes folkeliste)	-	<i>88-94</i>	(133-144)	80
Folkelisten av 1701	-	<i>95-105</i>	(145-162)	85
<i>Manntallet av 1666 med merknader,</i>	<i>av O. Tjønneland</i>	<i>107-125</i>		93
Registeroversikt, alle bind.....				112

XX

Andre bind:		<i>O.Tj.</i>	(Steen)	Side
1. Mads Nilsen Erdal og sokneprest Nils Lund,	side	<i>1-12</i>	(3-19)	6
2. Markvard Rognaldsen Sunde og Rasmus Refsdal	-	<i>13-24</i>	(21-39)	14
3. Sjøen eller Sjøahola	-	<i>25-91</i>	(41-127)	21
4. Hr. Peder Hanning og Falch Gjedding	-	<i>92-101</i>	(129-142)	68
5. Svenske krigsfanger i Sunnfjord	-	<i>101-103</i>	(143-145)	74
6. Da enkefru Svane på Skei ble begravd	-	<i>103-105</i>	(147-150)	75
7. En rydningsmann i Angedalen	-	<i>106-113</i>	(151-161)	77
8. Sunnfordinger under Kalmarkrigen	-	<i>114-116</i>	(163-166)	82
Registeroversikt, alle bind.....				85

Tallene i parentes syner sidetallene i originalen.
 Ferdigskrevet 27/8.49. O.Tj.

XX

Tredje bind:		<i>O.Tj.</i>	(Steen)	Side
G. nr.	side	<i>1-11</i>	(1-14)	6
15. Klopstad		<i>12-24</i>	(15-30)	13
16. Rotenes		<i>25-39</i>	(33-54)	21
17. Erdal		<i>40-47</i>	(55-66)	32
18. Erdalsdal (= Indre Erdal)		<i>48-52</i>	(67-73)	37
19. Fossen		<i>52-68</i>	(75-98)	40
20. Hornes (Hornes).....		<i>69-90</i>	(99-131)	52
Litt om Førde kirke og dens jordegods ...		<i>91-126</i>	(133-178)	67
21. Førde (Skei).....		<i>127-137</i>	(178-192)	96
Litt om Hundvedbakken (del av Skei) ...		<i>138-142</i>	(197-202)	103
22. Førde prestegård		<i>143-166</i>	(207-237)	106
23, 24. Hjelle med Ytre Slåttene		<i>167-201</i>	(239-290)	123
25. Ramstad		<i>202-231</i>	(291-333)	150
26. Furebø		<i>232-267</i>	(335-378)	171
27. Tjønneland				171
Registeroversikt, alle bind.....				197

XX

Fjerde Bind:		<i>O.Tj</i>	(Steen)	Side
Kvaal og Indre Slåttene	side	<u>1-24</u>	(3-33)	8-27
1 – 7: Begge gårder under ett.				8
8 – 11: Kvål, 1. nr. 87				14
11 – 18: Kvål, 1. nr. 88				17
18 – 20: Åstedsak mellom Kvål og Ekeland				21
20 – 21: Slåttene under ett.				23
21 – 23: Slåttene, 1. nr. 89				23
24 – 25: Slåttene, 1. nr. 90				26
Ekeland	side	<u>26-37</u>	(35-52)	27-35
26 – 32: Ekeland fram til 1732				27
32 – 34: Rotenesfolk til Ekeland. Gården deles.				31
34 – 35: Ekeland, 1. nr. 91				33
35 – 37: Ekeland, 1. nr. 92				34
Angedal, Bruket og Indrebø	side	<u>38-101</u>	(53-136)	35-82
38 – 45: Gårdene under ett.				36
45 – 53: Angedal, 1. nr. 93, 94, 95				42
53 – 62: Indrebø under ett.				49
62 – 65: Indrebø, 1. nr. 96 og 97.				55
65 – 68: Indrebø, 1. nr. 98				57
68 – 69: Indrebø, 1. nr. 99, samt Bruket 100.				60
69 – 71: Indrebø, 1. nr. 99.				60
71 – 75: Bruket, 1. nr. 100				62
75 – 78: Indrebø, 1. nr. 101				64
78 – 101: Rettsaker				66
Botnen	side	<u>102-114</u>	(137-152)	82-90
102 – 110: Botnen under ett				82
110 – 112: Botnen, 1. nr. 102				88
112 – 114: Botnen, 1. nr. 103				89
Grimeland, Haugen, Pladse og Grimelandslien	side	<u>115-203</u>	(153-262)	91-155
115 – 131: Gårdene under ett				92
131 – 174: Rettsaker				104
174 – 177: Haugen, 1. nr. 104				134
177 – 180: Pladse, 1. nr. 105				135
180 – 190: Grimelandshaugen, 1. nr. 106				137
190 – 191: Grimelandslien under ett.				144
191 – 193: Grimelandslien 1. nr. 107 / 108				145
193 – 195: Grimelandslien 1. nr. 109				146
195 – 196: Grimeland, 1. nr. 110 / 111				148
196 – 199: Grimeland, 1. nr. 110				148
199 – 200: Grimeland, 1. nr. 111				151
200 – 203: Grimeland, 1. nr. 112				152
Kvamsaas	side	<u>204-209</u>	(263-270)	156
Flugedal	side	<u>209-214</u>	(271-276)	160
Kvamme	side	<u>215-221</u>	(277-285)	163
Tefre	side	<u>222-236</u>	(287-306)	168-178
222 – 226: Tefre under ett				168
226 – 231: Tefre 1. nr. 116 / 117				171
231 – 232: Tefre 1. nr. 116				175
232: Tefre 1. nr. 117				175
233 – 236: Tefre 1. nr. 118				176
Vie	side	<u>237-310</u>	(307-374)	178-230
			(også frå bind 5,1-29)	
237 – 249: Vie under ett fram til 1701				179
249 – 257: Vie-mennene 1701				188
257 – 265: Reduksjon av matrikkelskylden, - Elvebrott				194
265 – 273: Vie, 1. nr. 119				198
273 – 280: Vie, 1. nr. 120				204
280 – 283: Vie, 1. nr. 121				209
283 – 286: Vie, 1. nr. 122				211
286 – 289: Vie, 1. nr. 123				213
290 – 294: Vie, 1. nr. 124				215
294 – 298: Vie, 1. nr. 125				219
298 – 303: Vie, 1. nr. 126				221
304 – 310: Vie, 1. nr. 127				225
Registeroversikt, alle bind.....				231

(NB!! I dette og følgende bind er sidetallet i originalen føyd til i margen. O.Tjønneland.)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Femte bind:

(De første 30 sider av Steens femte bind er i avskriften overført til fjerde bind for å få alt om gården Vie samlet der. O.Tj.)

		<u>O.Tj.</u>	<u>(Steen)</u>	<u>Side</u>
Farsund	side	<u>1-13</u>	(31-48)	6
Solheim	-	<u>14-24</u>	(49-61)	14
Kusli	-	<u>25-47</u>	(62-88)	23
Mo	-	<u>48-70</u>	(89-114)	38
Stevoll	-	<u>71-77</u>	(115-124)	54
Aasen	-	<u>78-114</u>	(125-165)	59
Kinn	-	<u>115-129</u>	(167-184)	85
Bjørkeflot	-	<u>130-134</u>	(185-190)	96
Lien	-	<u>135-143</u>	(191-200)	99
Kinnaneset,plasser under Kinn og Lien	-	<u>143-145</u>	(200-203)	105
Refsdal	-	<u>146-158</u>	(204-220)	107
Ullebust	-	<u>159-186</u>	(221-256)	116
Masdal	-	<u>187-201</u>	(257-274)	136
Etrelien	-	<u>202-224</u>	(275-301)	146
Digernes	-	<u>225-243</u>	(303-327)	162
Via-menneses støling i Digernesmarka	-	<u>243-250</u>	(327-337)	175
Sunde	-	<u>251-280</u>	(339-378)	181
Registeroversikt, alle bind.....				202

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Sjette bind:

		<u>O.Tj.</u>	<u>(Steen)</u>	<u>Side</u>
Hagen	side	<u>1-15</u>	(1-22)	6
Bruland	-	<u>16-87</u>	(23-116)	16-64
Bruland, Indre,l.nr. ..164.....	-	<u>36-57</u>	(51-77)	29
Bruland, Indre,l.nr 167, Futegarden.....	-	<u>57-69</u>	(77-91)	43
Bruland, Indre,l.nr 160, 161, 162, Gil	-	<u>69-81</u>	(91-107)	51
Bruland, Ytre, l.nr 163,	-	<u>81-87</u>	(107-116)	59
Hafstad.....	-	<u>88-169</u>	(117-218)	64
Hafstadøyane	-	<u>169-175</u>	(218-226)	120
Skuteløken.....	-	<u>176-180</u>	(229)	124
Halbrend.....	-	<u>181-274</u>	(237-358)	127-190
Halbrend, Grimeliverket kjøper Indre Halbrend	-	<u>231--</u>	(303-334)	161
Halbrend, L.nr.172.....	-	<u>258-259</u>	(336-337)	178
Halbrend, L.nr.173.....	-	<u>259-262</u>	(338-341)	179
Halbrend, Planer om kalsium-karbid fabrikk.....	-	<u>262-263</u>	(341-342)	181
Halbrend, Husmenn på Halbrend.....	-	<u>263-265</u>	(343-346)	182
Halbrend, Halbrendsøyra.....	-	<u>265-267</u>	(346-348)	183
Halbrend, Halbrendskvia.....	-	<u>267-269</u>	(349-350)	185
Halbrend, Halbrendsteigen.....	-	<u>269</u>	(350-351)	186
Halbrend, Ferjestedet på Halbrend	-	<u>269-270</u>	(351-352)	186
Halbrend, Premierløytnant Godtzen.....	-	<u>270-271</u>	(352-353)	187
Halbrend, Paul Sandersen.....	-	<u>271-272</u>	(353-355)	187
Halbrend, Ole Olsen Moskog og Gjø Olsd. Tefre.....	-	<u>272 -</u>	(355)	188
Halbrend, Oppnavnet Svenske.....	-	<u>273-274</u>	(356-358)	188
Gravdal.....	-	<u>275-288</u>	(361-376)	190
Kirketeig.....(Frå Steens privatarkiv, Statsarkivet i Bergen).....				200
Ulltang.....(-----"-----"-----"-----"-----)				215
Registeroversikt, alle bind.....				232

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Kirketeig og Ulltangs historie rakk ikke Steen å skrive. Men i Statsarkivet i Bergen ligger der 2-3 store pakker inneholdende Steens notater og artikler. Det er mulig jeg seinere kan oppta en fortegnelse over innholdet av disse pakker. Rimeligvis vil en i disse pakker finne atskillig materiale som vedkommer Kirketeig og Ulltang. O.Tj.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Denne historia om Kirketeig og Ulltang var på Statsarkivet i Bergen, ferdigskrive av Steen. Den er no omskrive frå Steens handskrift til elektronisk materiale.

20.02.2012

Ragnar Indrebø

Fredrik Martin Budtz Steen (1836–1907) var sorenskrivar for Sunnfjord i åra 1880-1899. Han

var valt til Stortinget for Bergen i perioden 1880-1882. Då han var på Stortinget, var han mykje på Riksarkivet og gjorde mange «nedtegnelser» om Førde, og Sunnfjord. Han samla eit omfattande lokalthistorisk materiale om Førde i den tida han var busett i bygda. Etter sitt virke som sorenskrivar, flytta han til Bergen att. I 1903 byrja han å skrive det han hadde samla, i bokform. Det vart seks handskrivne bind i alt, om lag 1900 sider. Han var nett ferdig då han døydde, 1907.

Steen var ein tilbakehalden kar. Han skreiv mange artiklar, men signerte dei aldri. Det er difor ei krevjande oppgåve å spore opp artiklar etter han, og han er ikkje nemnd i noko forfattarleksikon. Han vart utnemnd til riddar av St. Olavs Orden i 1897.

Dei handskrivne bøkene er på Statsarkivet i Bergen (Privatarkiv nr. 51). Dei har skanna originalbøkene og gjort dei tilgjengeleg på Internett.

Ola Andreas Tjønneland (1878-1975) vaks opp i Angedalen i Førde. Han var lærar og overlærer ved fleire skular i Bergen. Han jobba mykje med gards- og slektssoge i Førde. Etter at han vart pensjonist, om lag 1947-1950, gjorde han (og E. Haarstad) om dei handskrivne bøkene etter Steen til maskinskrift (utan ”rettetast”). Han skreiv dei same seks bind, men flytta noko av gardshistoria for Vie for å samle alt i same bind. Historia om Kirketeig og Ulltang var ikkje med. Elles skreiv han diverse kommentarar og tillegg til originalbøkene. Dette arbeidet utgjorde omlag 1400 sider. Dei maskinskrivne bøkene vart overleverte til Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane etter å ha vore lagra av Førde Sparebank/Sparebanken Sogn og Fjordane i over 50 år.

Ola Tjønneland fotografert 1921
(Foto: Ukjend. Repro SUM)

Foto: Kristján Logason

Ragnar Indrebø (1954-) vaks også opp i Angedalen. På grunn av sine slekts- og lokalthistoriske interesser, gjorde han i åra 2010-2012 eit prosjekt med å få bøkene til elektronisk utgåve. Alle skulle få tilgang til å lese desse bøkene. Fylkesarkivet skanna alle bøkene i eit ”tekstgjenkjenningsprogram” som er samanhalde med den maskinskrivne teksten. Han retta opp mange avskriftsfeilar, side for side, ord for ord, og laga om att tabellar, og lagra

som datafiler. Fylkesarkivet har lagt denne elektroniske utgåva tilgjengeleg på Internett. No er også alt det Steen skreiv om Kirketeig og Ulltang kome med, - Dette var ein ”skatt” som låg i ”nedtegnelsene” etter Steen på Statsarkivet i Bergen. - 68 handskrivne sider. I tillegg til dette var det i originalutgåva åtte ekstra sider om garden Furebø. Dette prosjektet er også på seks bind, omlag 1100 sider. Gardshistoriene gjeld for Førde sokn, dessverre ikkje for Holsen og Haukedalen.

